

בבא בתרא פרק שלישי חזקת הבתים

מתוך "גמרא נוטה"

על שם הורי נפתלי ונחנה הולנדר הכ"מ

(בבא בתרא המשך כח, א)

משנה:

חזקת הבתים, והבורות, והשיחין, והמערות, והשובכות, והמרחצאות, ובית הבדין¹, ובית השלחין (מתוך שהמעין בתוכו, שמשקים אותה ממנו תדיר - עושה פירות תדיר), והעבדים, וכל שהוא עושה פירות תדיר - חזקתן שלש שנים מיום ליום (אם החזיק בה שלש שנים שלימות - אין צריך להביא שטר מכירה, ואם ערערו עליה בעלים הראשונים, וזה אומר "מכרת לי ואבד שטרי" - חזקתו מועלת לו, ואם לאו - אין חזקתו מועלת לו, לפי שכשאמרו 'שלש שנים לחזקה' - כל הראוי לצאת ממנה בשלש שנים אמרו). שדה הבעל ('שדה בית הבעל' המסתפקת במי גשמים - אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה) - חזקתה שלש שנים, ואינן מיום ליום (ואינה צריכה מיום ליום). (ומה היא חזקתה?) רבי ישמעאל אומר: שלשה חדשים בראשונה [עיי' תוספות], שלשה באחרונה, ושנים עשר חדש באמצע - הרי י"ח חדש (שלשה חדשים אחרונים של שנה ראשונה, ושלשה חדשים ראשונים של שנה אחרונה, ואמצעית שלימה: שיש הממהרים לזרוע לפני ראש השנה, וכיון שהחזיק בה סוף שנה ראשונה שלשה חדשים, ויש לו עדים שזרעה באותן שלשה חדשים, וכן בשלשה חדשים ראשונים של אחרונה - הרי זו חזקת שלש שנים רצופות, שאין לך אדם הרואה את חברו שזורע את שדהו לאכול פרי העשוי לשנה ושותק) [עיי' תוספות ד"ה שהן י"ח חדש].

רבי עקיבא אומר: חדש בראשונה, וחדש באחרונה, וי"ב חדש באמצע - הרי י"ד חדש (מפרש בגמרא במאי פליגי).

אמר רבי ישמעאל: כמה דברים אמורים (שצריך י"ח חדש לשדה בית הבעל)? - בשדה לבן (שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד; לפיכך צריך שלש שנים), אבל בשדה אילן (שפירותיה נלקטים לפרקים: ענבים בפרק אחד, חיתים בפרק אחד, ותאנה בפרק אחד): כנס את תבואתו (יין של גפנים), ומסק את זיתיו, כנס את קייצו (תאנים ליקט וייבשן בה ועשה קציעות והכניסן לבית) - הרי אלו 'שלש שנים' (הרי זו חזקה כאילו הן שלש שנים).

גמרא:

אמר רבי יוחנן: שמעתי מהולכי אושא (שגלתה סנהדרין לאושא, כדאמרינן בראש השנה (דף לא): עשר גליות גלתה סנהדרין כו': מיבנה לאושא, מאושא כו') שהיו אומרים: מניין לחזקה שלש שנים? משור המועד: מה שור המועד - כיון שנגח שלש נגיחות נפק ליה מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד, הכי נמי: כיון דאכלה תלת שנין - נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח. אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב (לשלם אלא חצי נזק) - הכי נמי עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה (אף כאן: עד גמר שנה רביעית לא הויא חזקה)?

הכי? השתא: התם - מכי נגח שלש נגיחות הוי מועד

(בבא בתרא כח, ב)

ואידך (כלומר: ונגיחה רביעית דבעינן) - כי לא נגח - (היינו משום דאי לא נגח לאחר שהוחזק מאי לשלם? הכא, כיון דאכלה תלת שני - קיימא לה ברשותיה. אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה (מפרש במתניתין לקמן (דף מא): אמר לו: "מה אתה עושה בתוך שלי"? אמר לו "שלא אמר לי אדם דבר מעולם!" ולא אמר לו "אתה מכרת לי") תיהוי חזקה (דהא אמרת שלש שנים מפקי ליה מרשות מוכר)?! אלמה תנן [פ"ג מ"ד]: 'כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה' [עיי' תוספות ד"ה אלא מעתה; ועו שאלה: מה בדבר טענה שהאדמה היתה הפקר, והוא קנאה מהפקר על ידי עבודתו?] (ומשני): טעמא מאי (שלש שנים מפקי לה מחזקת מרה קמא) דאמרינן דלמא כדקאמר: השתא איהו לא טעין - אנן ליטעון ליה (זה אומר "לקחתיה ממך" וזה אומר "גזלתיה ממני" ואין אנו יודעין האמת עם מי - אתיא חזקת שלש שנים ומוקי לה ברשותיה, ואמרינן דלמא קושטא הוא דקאמר, אבל בלא טענה - מהיכן קנאה בשביל אכילת שלש שנים)?

¹ מה עושים בבית הבדין שלא בעונה שלאחר מסיק הזיתים? אולי כמו באמציה: בית הבדין שהוא גם ממחסן השמן, וצורכים ממנו כל השנה.

מתקיף לה רב עוירא: אלא מעתה מחאה שלא בפניו (אם מיחה המערער בתוך שלש שנים לפני עדים שלא בפני המחזיק, ואמר: "דעו שפלוני מחזיק בקרקע שלי בגזילה") לא תיהוי מחאה דומיא דשור מועד: מה שור המועד - בפניו בעינן (שמעידין ששור נגחן, ובשלש פעמים שהעידו שלא בפניו אינו נעשה מועד), אף הכא (אף התראת עדות של מחאה) נמי בפניו בעינן (לא תיהוי עדות שלא בפניו, דמחאה דומיא דהעדאה היא: שהיא התראה לשמור שורו, ואף המחאה - התראה היא: להזהר בראיית זכותו ושטר מכירתו) ! ?

התם (שמות כא, כט) [ואם שור נגח הוא מתמל שלשם] והועד בבעליו [והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת] כתיב (כלומר: לא דמי: נהי דגמרין שלש שנים משלש נגיחות: כי היכי דמפקי הני מחזקה [חזקת שור תם] הני נמי מפקי מחזקה [חזקת מרא קמא], אבל מחאה מהעדאה - לית לן למיגמר, דהתם - כיון דהעדאה לחייבו ממון על נגיחותיו היא באה, ולהעמיד שורו בחזקת מועד - בעינן 'פני בעלים', שידעו לטעון ולהכחיש העדים ולהביא אחרים להזימן, אבל טעמא דמחאה: להתרות בו להיות זהיר בזכותיו היא באה: שזה טוען שבגזילה היא בידו); הכא (אפילו שלא בפניו נמי איתה) - חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה (ויאמרו זה לזה, והדבר בא לאזניו, ואינו יכול לומר "אילו שמעתי הייתי זהיר בראיית זכותי")².

ולרבי מאיר (כלומר: לרבי יהודה, דאמר בבבא קמא: 'איזהו מועד? - כל שהעידו בו שלשה ימים' איכא למימר הכא שלש שנים דומיא דשלשה ימים; אלא לרבי מאיר), דאמר (התם) 'ריחק נגיחותיו - חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן' (דאפילו נגח שלש פעמים ביום אחד הוי מועד מקל וחומר) - (הכא נמי): אכלה תלתא פירי בחד יומא כגון תאנה (כגון תאנה שאינה מתבשלת יחד ויש שאינה מתבשלת שחרית ולערב היא ראויה) - ליהוי חזקה! (ומשני): דומיא דשור המועד: מה שור המועד בעידנא דאית ליה הא נגיחה ליתא להא נגיחה, הכא נמי: בעידנא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא!

אכלה תלתא פרי > בתלתא יומי < [ביום אחד], כגון צלף (פרי שלא ניכר בו היום ונגמר לסוף שלשה ימים) - ליהוי חזקה! ?

התם פירא מיהא איתה, ומגמר הוא דקא גמר ואזיל.

אכלה תלתא פירי בתלתין יומי, כגון אספסתא (אספסתא = מין זרע הוא, לעשב בהמות; ולסוף שלשים יום הוא נגמר, ועוקרין אותו, וזורעין אחר במקומו, ובתוך שלשים יום גוזזין אותו שלש פעמים) - ליהוי חזקה!

היכי דמי? דקדיח ואכלה (גדלקצת) דקדיח ואכלה - התם משמט הוא דקא שמיט ואכיל (ואין זו אכילת כל הפרי)

אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי (שעקרה בסוף כל חדש וחדש אחרת), כגון אספסתא - ליהוי חזקה!

מאן 'הולכי אושא' (דאמר רבי יוחנן לעיל להא מילתא משמייהו)? - רבי ישמעאל (לא פירש לי מהיכן אלא הכי גמירי שהוא היה באותו הזמן).

לרבי ישמעאל - הכי נמי, דתנן: רבי ישמעאל אומר: במה דברים אמורים? - בשדה הלבן, אבל בשדה אילן: כנס את תבואתו, ומסק את זיתו, וכנס את קייצו - הרי אלו שלש שנים.

לרבנן (דלית להו הא דרבי ישמעאל) - מאי (מנא להו חזקה דשלש שנים)?

אמר רב יוסף: קרא כתיב (ירמיהו לב, מד) שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום [והעד עדים בארץ בנימן ובסביבי ירושלם ובערי יהודה ובערי ההר ובערי השפלה ובערי הנגב כי אשיב את שבותם נאם ה']; שהרי נביא (ירמיה) עומד בעשר (בשנה העשירית לצדקיהו) ומזהיר על אחת עשרה (והיה כלוא בחצר המטרה כדכתיב בספר ירמיה, ושם נאמר לו: הנה חנמאל בן שלום וגו', וכתיב בההיא עניינא: שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וגו': היה מזהיר לוקחי שדות לכתוב שטרות ולהעמיד עדים בחתימתם, כי יגלו מן העיר בשנת אחת עשרה כשנלכדה העיר, ולא יחזיקו במקח שלש שנים, אלא [שנה] עשירית ואחת עשרה; אלמא בהני תרתי שנין לא הוי חזקה; מכאן לחזקה שאינה פחותה משלש שנים).

[עיי' תוספות ד"ה ודלמא: גירסא אחרת ופירוש אחר]

אמר ליה אביי: דלמא התם - עצה טובה קא משמע לן (כלומר: לעולם חזקה הויה בשנה אחת, ועצה טובה קא משמע לן: שיהא שטרו בידו מוכן לראיה, ולא יזקק לעדים כשיעוררו עליו) ?

(בבא בתרא כט, א)

דאי לא תימא הכי - (הרי שלח ירמיה לאותן שהיו בבבל שגלו עם יכניה י"א שנה קודם גלות צדקיהו): (ירמיהו כט, ה) בנו בתים ושבו (ושבו כי לא תצאו משם עד מלאת לבבל שבעים שנה) ונטעו גנות ואכלו את פריה - מאי קאמר (למה ליה להזהירם על זאת)? אלא עצה טובה קא משמע לן (דהוא משיא אותם) - הכא נמי עצה טובה קא משמע לן! תדע (דכל עצמו היה יגע ליעצם עצה טובה, דקאמר להו נמי מקום גניזת שטרותיהם: היכן הם מתקיימים יותר)

² ולמה לא נלמד משור המועד בבנין אב? - כי בנין אב מדה של י"ג מדות ללמוד דיני תורה, ולכולי עלמא שלש שנים אינה מן התורה!

ד כ ת י ב (ירמיהו לב,יד) [כה אמר ה' צבאות אלקי ישראל: לקוח את הספרים האלה את ספר המקנה הזה ואת החתום ואת ספר הגלוי הזה] ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים!
 אלא אמר רבא: שתא קמיתא - מחיל איניש (על פירות קרקעו לאדם האוכלו);
 תרתי - מחיל; תלת - לא מחיל.
 אמר ליה אביי: אלא מעתה (כיון דאתרי שנין מחיל) כי הדרא ארעא (תיהדר ארעא
 ממי שיצא עליו ערעור לסוף שנתיים) - תיהדר (ארעא לבעלים) לבר מפירי (דהא מחיל ליה
 עליהו) (עד כאן פירוש רש"י זצ"ל מכאן ואילך פירוש רבינו שמואל ב"ר מאיר), אלמה אמר רב
 נחמן (לקמן בשמעתין, גבי מחזיק בקרקע חבירו, ואזיל אידך ואייתי סהדי דאכלן תרתין שנין ולא יותר):
 'הדרא ארעא והדרי פירי (של שתי שנים)!
 אלא אמר רבא: שתא קמיתא לא קפיד איניש, תרתי לא קפיד (על מה
 שזה יורד לתוך שדהו של חבירו בלא רשותו, ומיהו פירי לא מחיל), תלת קפיד (הואיל ושימש
 באוולתו: ליכנס בלא רשות הבעלים, וזה ששתק ולא מיחה - ודאי מכרו לו)!
 אמר ליה אביי: אלא מעתה כגון הני דבי בר אלישיב, דקפדי
 אפילו אמאן דחליף אמיצרא דידהו - הכי נמי דלא לתר הוי חזקה
 (למי שירד לנכסי דבי בר אלישיב, הואיל ולא מיחו)? וכי תימא הכי נמי - אם כן
 נתת דבריך לשיעורין?!
 אלא אמר רבא: שתא קמיתא מיזדהר איניש בשטריה, תרתי ותלת
 מיזדהר, טפי לא מיזדהר³.

³ עיין קצוה"ח; בסופו מסקנה: שתי תקנות קשורות: אין חזקה עד שלש שנים,
 וצריך להחזיק שטר עד שלש שנים; לאחר מכן חזקה דיה, כי אין צורך להחזיק
 את השטר;

Bava Basra 29

1) LAND OWNED BY "BEI BAR ELYASHIV"

QUESTION: The Gemara explains the source for the "Chezkas Shalosh Shananim," the Chazakah of three years, according to the Chachamim. The Gemara first suggests that the true owner is disturbed (Makpid) only when someone is on his field for three years, but not when someone is on his field for less than that time. That is why it takes three years of no protest from the previous owner in order to make a Chazakah. Abaye asks that if this is true, then when someone uses a field belonging to Bei Bar Elyashiv, who immediately protest even if someone merely passes briefly over their borders, the person should have a Chazakah immediately if the owner did not protest. We see, though, that it always takes three years to make a Chazakah, regardless of the degree of Hakpadah of the owner of the field.

Why does the Gemara not answer simply that when the Chachamim establish a Shi'ur, an amount for something, that Shi'ur is an amount that applies to all circumstances without exception (see Gemara on 23b)? (RASHBA)

ANSWER: The RITVA answers that the Gemara is not just asking from a case of landowners like Bei Bar Elyashiv. The Gemara means that there is no rationale for making three years the standard time that it takes a person to protest, since *most* people will protest in less than three years. (See CHIDUSHEI RABEINU MEIR SIMCHAH.)

(The Gemara answers that a person normally keeps his Shtar for three years, because he suspects that the previous owner would take up to three years to protest, or claim that he is the type of person that takes a long time to protest. See following Insight.)

2) KEEPING A "SHTAR" FOR THREE YEARS

QUESTIONS: The Gemara explains the source for the "Chezkas Shalosh Shananim," the Chazakah of three years, according to the Chachamim. The Gemara first suggests that the true owner is disturbed (Makpid) only when someone is on his field for three years, but not when someone is on his field for less than that time. That is why it takes three years of no protest from the

previous owner in order to make a Chazakah. Abaye asks that if this is true, then when someone uses a field belonging to Bei Bar Elyashiv, who immediately protest even if someone merely passes briefly over their borders, the person should have a Chazakah immediately if the owner did not protest. We see, though, that it always takes three years to make a Chazakah, regardless of the degree of Hakpadah of the owner of the field.

Rava concludes, therefore, that the reason a Chazakah is made in three years is because a person normally keeps his Shtar for only three years, and not more. Therefore, after three years it is no longer necessary for him to present a Shtar in order to support his claim of ownership of the land.

There are a number of questions on this conclusion.

(a) Rava only explains why the *lack* of a Shtar, after three years have passed, cannot prove that the person on the field is *not* the owner of the field. However, Rava does not explain what proves that he *is* the owner of the field. We should still follow the Chezkas Mara Kama and give the field to the previous owner, who has proof that he once owned the field! (Rishonim)

(b) If the logic of Chazakah is based only on the fact that a person does not keep his documents for more than three years, then how can we explain the Gemara that follows, which teaches that in a place where people sow their fields every other year, a person will need to be on the field for six years in order to make a Chazakah? In addition, the Gemara (36b) teaches that even the Chachamim who argue with Rabbi Yishmael agree that a person can make a Chazakah in less than three years on a "Dekel Na'arah," a young tree which bears three crops in less than three full years. If a person normally keeps his Shtar for three years, then why should there be a Chazakah in less time? (See RASHBAM DH b'Asra.)

ANSWERS:

(a) The Rishonim give a number of answers to this question.

1. The RASHBA explains that if the previous owner did not complain for three years, then we suspect that he waited three years in order for the Machzik to stop saving his Shtar so that his claim will be effective. This suspicion weakens his Chezkas Mara Kama, and therefore the claim of the Machzik, who is presently on the land, is now stronger than the Chezkas Mara Kama.

2. The RAMBAN (42a) and the RITVA explain that even in less than three years the fact that the previous owner did not protest immediately is proof that he is not the true owner (as the Rashba says regarding after three years). A true owner would *immediately* object to someone else using his land. However, the fact that the Machzik cannot show a Shtar weakens the Machzik's claim as well. The weakened Chezkas Mara Kama overrides the weakened Chazakah of the Machzik. After three years, on the other hand, the claim of the Machzik is no longer weakened by his lack of possession of a Shtar, since he is not expected to keep a Shtar for that long, and therefore his Chazakah prevails.

(c) TOSFOS (Bava Metzia 110a, DH Amar Lei) and TOSFOS HA'ROSH (there) explain that the "Chezkas Shalosh Shanim" is only a Takanah d'Rabanan. Since the Rabanan found that people normally do not keep their Shtaros for more than three years, they instituted that if the previous owner wants to protest when another person uses his field, he must do so within three years, before the Machzik loses his Shtar (if he has one).

This also seems to be the intention of TOSFOS here (Bava Basra 35b, DH v'Iy l'Peira), the ROSH and NIMUKEI YOSEF here, and the KETZOS HA'CHOSHEN (140:2).

Does this mean that the proof of ownership that comes from a Chazakah is only mid'Rabanan and relies on the principle of "Hefker Beis Din Hefker?" The SHA'AR HA'MISHPAT (CM 140) writes that once the Rabanan instituted that a person must protest within three years if the field is his, it becomes a valid proof d'Oraisa -- when he does not protest within that time -- that the Machzik is the owner (as the Rasha writes, as cited above).

(b) The RASHBA explains that even according to Rava's conclusion, a Chazakah depends on the amount of time that it takes for the original owner to be disturbed that someone is on his field. Since only after three crops will the owner protest the presence of another person on his field, in a place where fields are left fallow every other year the owner will have six years within which to protest. Only after six years pass will the Machzik not keep his Shtar anymore, because he is confident that the previous owner will no longer make a claim on the field.

Similarly, if a person is Machzik a "Dekel Na'arah," he will not keep the Shtar after three crops have been harvested, because if the previous owner was going to protest, he would have protested before the time that it takes the tree to produce three crops.

(This explanation can be used according to all of the explanations mentioned above for how a Chazakah proves ownership.)

According to this, though, how does Rava answer the question from the case of Bei Bar Elyashiv? The Machzik should assume that he does not need to keep the Shtar if Bei Bar Elyashiv does not protest immediately, and he should have a Chazakah immediately!

The Rashba explains that since the Chazakah is now determined by the understanding of the Machzik as to when the owner should have protested -- and it is not determined by the understanding of Beis Din -- a Chazakah needs three years even on the land of Bei Bar Elyashiv. The reason for this is because the Machzik will always keep the Shtar for three years because of his fear that the previous owner will claim that he is not the type of owner who protests in less than three years. (See also NESIVOS HA'MISHPAT CM 140.)

Support for this can be brought from the Gemara later (57b) which says explicitly that a Chazakah depends on whether or not the previous owner would protest such an action on his property. (See Rashba on 57b who seems to take a different approach to this question.)

3) LEAVING LAND FALLOW WHEN MAKING A "CHAZAKAH"

QUESTION: The Gemara says that in a place where people normally leave land fallow every other year, a Chazakah can be made in six years (and the lack of use of the land for the alternating three years does not ruin the Chazakah). The Gemara asks that this is obvious, since it is the normal manner to work the land in that place by leaving it fallow every other year. The Gemara answers that the Gemara wants to teach that in a place where some people do not leave their land fallow, and other people do leave their land fallow, if the Machzik leaves the land fallow he still has a Chazakah. We might have thought that he does not have a Chazakah, since the previous owner could claim that if the land truly belongs to the Machzik, then he

אמר ליה אביי: אלא מעתה - מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה, דאמר ליה: "אי מחית באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי (יותר משלש שנים)"?! [עיי' תוספות ד"ה אלא מעתה, שמשמע שאם כן גם לא תהא חזקה שלא בפניו אם אי אפשר למחות].
(ומשני): דאמר ליה: "חברך - חברא אית ליה, וחברא דחברך - חברא אית ליה (ונודע לך שמחיתי, ואם היתה לקוחה בידיך כדברך - היה לך להזהר בשטרך יותר משלש שנים)".

אמר רב הונא: שלש שנים שאמרו: הוא - שאכלן רצופות (אבל אם הניחה שנה שניה, ואחר כך אכלה שתי שנים: שלישית ורביעית - מצי אמר בעל השדה "האי דלא מחאי לך - היינו משום דאוברת לה שנה שניה: דגלית אדעתך דלאו דידך הואי, והלכך לא זרעת אותה").
מאי קא משמע לן? תנינא: חזקתן שלש שנים מיום ליום (שלא יהיה הפסק בינתיים)! מהו דתימא 'מיום ליום' (דקתני מתניתין) - לאפוקי מקוטעות (דלא תימא 'שלש שנים מקוטעות' קאמר, כי היכי דקתני סיפא: 'שדה הבעל חזקתה שלש שנים ואינה מיום ליום אלא שלשה חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונה וי"ב באמצע'), ולעולם אפילו מפוזרות? - קא משמע לן (רב הונא דדוקא קתני: למעוטי מפוזרות).
אמר רב חמא: ומודי רב הונא (דדי לו בחזקת אכילת שנים מפוזרות) באתרי דמוברי באגי (במקום שנוהגין לזרוע שנה ולהוביר שנה שלא להכחיש את הקרקע; דהא אחזיק בה כדמחזקי אינשי; ומיהו שנה שהובירה אינה עולה [לפי הב"ח הגירסא: עולה, והמלה 'אינה' - נמחקת]) לחשבון שלש שני חזקה, וצריך לשמור שטרו יותר משלש שנים: עד שילקוט שלש שנים; ואי טעין איך "אני באתי בתוך שלש ומצאתי שדה ריקם, ולכך לא מחיתי" - מצי אמר ליה: "מכל מקום היה לך למחות: שאף על פי שלא זרעתיה - הייתי עושה בה ניר שאחר הקציר, והיה לך להבין שבשביל שלא להכחיש כחה לא חפצתי לזרעה, כמנהג שדות העיר".

פשיטא! לא, צריכא דאיכא דמובר ואיכא דלא מובר, והאי גברא מוכרה (ועומדת בין שדות בורות כמותה); מהו דתימא: אמר ליה "אם איתא דדיך - הואי איבעי לך למיזרעה"! - קא משמע לן דאמר ליה "חדא ארעא בכוליה באגא (שדה אחת זרועה בתוך בקעה גדולה) לא מצינא לינטר (איני יכול להוסיב שם שומר לבדו בשבילה, אבל כשכולן זרועות - שוכרין שומר בין כולם, וגם כן אין מכניסין שם בהמות); ואי נמי "בהכי ניחא לי, דעבדא טפי (בשנה הבאה)".

תנן: חזקת הבתים; והא בתים דביממא ידעי, כליליא לא ידעי (ואפילו הכי הויא חזקה: דבשלמא גבי שדה וכל הנך - אין דרכן לעשות מלאכה בלילה, וכשמעמידין עדים על מלאכת ימי שלש שנים - הרי זו חזקה; אבל בתים - שדרך לדור בהן בלילה, והוא אין יכול להביא עדים שראוהו דר אף בלילות, וכיון דלית ליה סהדי על הלילות - הוה להו 'מפוזרות'! ואם איתא לדרב הונא - הא מצי איך למיטען "אני ראיתי שלא היית דר בלילות ולכך לא חשתי למחות, דגלית אדעתך דלאו דידך הואי" - ואמאי הויא חזקה)?

אמר אביי: מאן מסהיד אבתים? - שיבבי (השכנים שלו שראוהו דר בו יום ולילה היו רגילין להעיד); שיבבי מידע ידעי ביממא וכליליא (ואם יטעון ויאמר "איתי לי סהדי דדירת ביה ביממא וכליליא" - יוכלו להעיד לו; ומיהו אנן לא טענינן ליה, כדמפרש בסמוך).

רבא אמר: כגון דאתו בי תרי ואמרי "אנן אגרינן מיניה, ודרינן ביה תלת שנין ביממא וכליליא".

אמר ליה רב יימר לרב אשי: הני - נוגעין בעדותן הן, דאי לא אמרי הכי (שאם אין מעידין שהבית של משכיר) - אמרינן להו: "זילו הבו ליה אגר ביתא להאי".

אמר ליה: דייני דשפילי (שאינן בקיין בדיון) הכי דאיני (לקבל עדות אלו אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר, ומעולם בכי האי גוונא לא איירי רבא); מי לא עסקינן כגון דנקיטי אגר ביתא ואמרי "למאן ליתביה"?

should have sown it.

Why should the Machzik have sown the land? If some people in that place leave the land fallow, why would he be expected to be among those who do not leave their land fallow?

ANSWER: The NIMUKEI YOSEF answers that since the field is newly acquired, the Machzik should have planted it three years consecutively in order to hasten the establishment of his Chazakah.

אמר מר זוטרא (מילתא באנפי נפשה היא: דפשיטא ליה למר זוטרא דאף על גב דבעו כל הנך אמוראי לעיל שלש שנים רצופות - אפילו הכי אין מחייבין את המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש על כל הימים והלילות, אלא יעידו סתם שראוהו דר שלש שנים, ומסתמא: אם דר בבית - אף בלילות דר בו, וקאמר מר זוטרא): **ואי טעין** (מערער) **ואמר "ליתו תרי סהדי לאסיהודי ליה דדר ביה תלת שני ביממא ובליילא"** - **טענתיה טענה** (וצריך שיבואו עדים של לילות ומימים: דכיון דטעין טענת ברי, דקאמר "אני ראיתיו שלא דר בלילות בביתי, ולכך לא מחיתי, ואין חזקתו חזקה, ולכך אני אומר 'איייתי סהדי דדר ביה תלת שני בין ביממא בין בליילא'"; הלכך צריך להביא עדים להכחישו ולומר לו שהיה לו למחות).

(בבא בתרא כט, ב)

(הכי גרסינן): **ומודי מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות דאף על גב דלא טעין** - **טענינן ליה אנן** (אף על גב דסבירא למר זוטרא דאי טעין - טענתיה טענה, אבל אנו לא נטעון בשבילו - מודי הוא היכא דהוי מערער וכול המחזיר בעיירות למכור קישוטי נשים, ואינו חוזר לעירו כי אם לזמן ארוך: דאף על גב דלא טעין "לייתי מחזיק סהדי דדר בה רצופות יומם ולילה" - אנן טענינן ליה, דדילמא משום דלא קביע במתא החזיק זה בביתו, וכי הוה אתי במתא - הוי נפיק האי מחזיק מן ביתא, ולא ידע ליה זה המערער מעולם שהחזיק זה בביתו, ולכך שתק ולא מיחה! הלכך יביא המחזיק עדים שלא יצא מן הבית כל שלש השנים, אפילו לילה אחת);
(ולא גרסינן 'ומודי רבא', דהא לא איירי רבא לעיל אי טענינן ליה או טעין איהו לנפשיה, וכל מאי דתריק רבא לעיל - אליבא דרב הונא תריק, ואי גרסינן הכי - הוה לן למיגרס 'ומודה רב הונא') **ומודה רב הונא** (אף על גב דבעי רצופות יום ולילה) **בחנותא** (בחנוניותא) **דמחוזא** (חנויות שמוכרין בהן לחם ויין) **דליממא עבידא, לליליא לא עבידא** (דאף על גב דלא דר בו בלילות - חזקה מעלייתא היא, שאין דירתו אלא ביום).

רמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא זבון ההיא אמתא בהדי הדדי; מר אישתמש בה ראשונה שלישית וחמישית, ומר אישתמש בה שניה רביעית וששית (עובדת לזה שנה ולזה שנה, שאין אחד מהן יכול להחזיק בה שלש שנים רצופות להפסיד חבירו); **נפק ערער עילוה. אתו לקמיה דרבא, אמר להו: "מאי טעמא עבדיתו הכי? - כי היכי דלא תחזקו אהדדי [עיי' תוספות]!**
כי היכי דלדידכו לא הוי חזקה - לעלמא נמי לא הוי חזקה!"
ולא אמרן אלא דלא כתוב עיטרא (עיטרא = שטר חלוקה, ובעדים: שתעבוד לזה שנה ולזה שנה), **אבל כתוב עיטרא - קלא אית ליה** (יש מפרשים 'קלא אית ליה' - והיה לו למחות מיד ולא מיחה, ולא לתר הוא חזקה, דכמי שמכרה להם בפניו דמי, שהרי הניחם להביא עדים ולכתוב עליו שטר חלוקה ושתקו אי נמי: כיון דאיכא תרתי שני חזקה מפוזרות ועיטרא - איכא קלא, וכחזקה גמורה דמי: דהיה לו למחות ולא מיחה!
ואין נראה לי כלל; אלא משלש שנים ראשונות הוא חזקה, כיון דאיכא עדים ושטר בין זה לזה, כדאמרין לקמן בפירקין (דף מא:): שלש לקוחות מצטרפות; אמר רב: וכולן בשטר; אלמא אמר רב אף על גב דכל אחד אין מחזיק אלא שנה אחת - מצטרפים שלש השנים לחזקה, משום דמכח שטר קאתו! הכא נמי לא שנא, והיינו טעמא דהויא חזקה: שהיה לו למערער למחות בתוך שלש שנים, ואינו יכול לומר "בשביל שראיתיו מחזיק בדילוג לא מחיתי, שהייתי סבור לכך אתם עושים: שאתם יראים להחזיק שנים רצופות" - שהשטר מוכיח שלא בשביל כן עושים, אלא שעל מנת כן חלקו שכן יהו משתמשי. וכן עיקר).

אמר רבא: אכלה כולה חוץ מבית רובע (באותו שדה שלא נעבד בו ולא נזרע) - **קנה כולה חוץ מבית רובע.**

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: ולא אמרן אלא דבר זריעה היא (דאמר ליה "אי דידך הואי - אמאי לא זרעת? - והלכך לא מחיתי"), **אבל לאו בר זריעה היא - קני לה אגב ארעא.**

מתקיף לה רב ביבי בר אביי: אלא מעתה (הלוקח מחבירו) **צונמא במה יקנה** (באיזו אכילה של שלש שנים, הואיל ואינה בת זריעה), **אלא באוקומי בה חיותא ומשטחא בה פירי** (וכי אינו קונה אותה בהעמדת שם בהמותיו לרבוץ ולרעות או לשטיחת פירותיו)? - **הכא נמי איבעי ליה לאוקומי בה חיותא אי נמי משטחא בה פירי** (ולא קני לה אגב ארעא).

ההוא דאמר ליה לחבריה: "מאי בעית בהאי ביתא?"
אמר ליה: "מינך זבינתיה, ואכלית שני חזקה (ואבדתי שטרי, ואתה לא מחית לי שאזדהר בשטרי)!"

אמר ליה (מערער): **"אנא - בשכוני גוואי הואי** (בחדרים הפנימים היתה עיקר דירתי, והייתי עובר דרך עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי, ולכך לא מחיתי)!"
אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה (למחזיק): **"זיל ברור אכילתך** (הבא עדים שדרת בבית לבדך שלש שנים בלא אותו שבא עמך, כדין כל חזקת שלש שנים: שצריך להביא עדים שהחזיק בה חזקה גמורה)".

אמר ליה רבא: "הכי דינא? המוציא מחבירו (דהיינו מוכר, שהרי לוקח מוחזק) עליו (למערער) הראיה (להביא ראיה שנשתמש עמו)!" (וסבירא ליה לרבא דכיון שראו עדים לזה המוחזק שנשתמש בו שלש שנים - אין לנו לחוש שמא גם זה היה עמו, הואיל ולא שמענו בלתי היום! והאי עובדא לא מתוקם אלא כשהיה לו עדות למערער דבית זה שלו היה, אבל בלא עדות - אפילו רב נחמן מודי דהמוחזק נאמן בלא ראיה, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר: דאי בעי אמר "שלי הוא מעולם" - כי אמר נמי "מינך זבינתה" מהימן.)

ורמי דרבא אדרבא, ורמי דרב נחמן אדרב נחמן: דההוא

(בבא בתרא ל, א)

דאמר ליה לחבריה "כל נכסי דבי בר סיסין (כלומר "כל אותן קרקעות שקניתי מאתו אדם ששמו בר סיסין") מזבינא לך"; הואי ההיא ארעא דהוה מיקרי 'דבי בר סיסין'; אמר ליה "הא - לאו 'דבי בר סיסין' היא, ואיקרוייהו דמיקריא 'דבי בר סיסין' (כך קורין לו)" (ואין ידוע אם קנאה מבי בר סיסין, ולפיכך נקראת כך או כך שמה מעולם, וירושא היא לו מאבותיו). אתו לקמיה דרב נחמן, אוקמא בידא דלוקח (כדמפרש טעמא לקמיה: דעליה ידיה רמיא לגלויי דלאו בר סיסין היא).

אמר ליה רבא: "דינא הכי (להוציאה מספק מתחת יד המוכר שהוא מוחזק)? המוציא מחבירו (דהיינו לוקח) עליו הראיה (עליו להביא ראית זכות, ומאחר שאין לו ראיה - יפטיר)!"

קשיא דרבא אדרבא קשיא דרב נחמן אדרב נחמן (דלעיל מוקי לה רב נחמן ביד המוכר, ורבא - ביד הלוקח, והכא איפכא)!

דרבא אדרבא לא קשיא (דבכל דוכתי מוקי לה ביד המוחזק): התם [בנכסי דבי בר סיסין] - מוכר קאי בנכסיה, הכא - לוקח קאי בנכסיה! דרב נחמן אדרב נחמן נמי לא קשיא: כיון דאמר ליה "דבי בר סיסין" ומיקריא 'דבי בר סיסין' (דכולי עלמא קרו ליה 'דבי בר סיסין' ונראין הדברים שלפיכך נקראת כן, שקנאה מבי בר סיסין, והוא אמר "לאו מבר סיסין לקחתיה") - עליה ידיה רמיא לגלויי (ולהביא ראיה) דלאו דבי בר סיסין היא (דלאו מבר סיסין לקחה; ואם יביא עדים דאיכא דמיקריא הכי, ולא מהני שדות שלקח מבר סיסין היא - מוקמינן לה בידיה, דהא פשיטא לן דהאי דאמר ליה "נכסי דבי בר סיסין מזבינא לך" - הכי קאמר: "ניכסי שקניתי ממנו, ולא נכסי שלא קניתי ממנו, אף על פי שנקראין כן"; כך נראית השיטה), אבל הכא - לא יהא אלא דנקיט שטרא; מי לא אמרינן ליה 'קיים שטרך וקום בניכסי' (אחרי שהמוכר רוצה לפסלו, והחזקה של שלש השנים במקום השטר היא באה, ומאחר שהמוכר מערער על החזקה שאינה חזקה - צריך זה להביא עדים שחזקתו גמורה: שלא דר זה עמו) ? (ובהני תרי עובדי סבירא לן כרב נחמן, דהלכתא כוותיה בדינא, וכן פוסקין פירושי רבי חנינא איש רומי.)

ההוא דאמר ליה לחבריה: "מאי בעית בהאי ביתא (שהכל יודעין ששלי היה)!" אמר ליה: "מינך זבנתיה ואכלתיה שני חזקה!"

אמר ליה: "בשוקי בראי הואי (בארץ מרחקים, מקום שאין השיירות מצויות, ולא ידעתי, ולכן לא מחיתי)!" (ותנן בפרקין 'היה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה' באותה מלכות, דהוה שיירות מצויות; אי נמי איכא לאוקמה בשעת חירום, ואפילו באותה מדינה, כדלקמן בהאי פירקין; וכן פירשוהו הגאונים כפירוש ר"ח;

אבל במקום שהשיירות מצויות וליכא חירום - לא מצי טעין הכי, דקיימא לן בפירקין (דף לח:): 'מחזיקין בנכסי בורח' דמחאה שלא בפניו היא מחאה, ואי טעין "לא ידעתי שהחזיק איש פלוני בקרקע שלי, ולכן לא מחיתי" - אינו נאמן, דכי היכי דאמרין 'מחאה שלא בפניו היא מחאה', דחברך חבא אית ליה, ויאמרו לו למחזיק - כמו כן אמרו לזה שאדם אחד מחזיק בקרקע שלו, הואיל ושיירות מצויות; וכן הלכה.)

אמר ליה: "והא אית לי סהדי דכל שתא הוה איתת תלתין יומי!" אמר ליה: "תלתין יומי - בשוקאי הוה טרידנא (למכור סחורתי ולקנות אחרת, ולא ידעתי שאתה דר בביתי)!" (וכגון שיש לו בית אחר באותה העיר שהיה מתאכסן שם כל שלשים יום; ויש מפרשים "בשוקאי הוה טרידנא ולא היה לי פנאי למחות אף על פי שידעתי" - ואינו נראה בעיני.) אמר רבא: עביד איניש דכל תלתין יומי טריד בשוקא.

ההוא דאמר ליה לחבריה: "מאי בעית בהאי ארעא!"

אמר ליה: "מפלניא זבינתה, דאמר לי דזבנה מינך (גירסת הרשב"ם: "אמר ליה מפלניא זבינתה דזבנה מינך" כלומר: שאמר לי בשעת מכירה שהוא לקחה ממך)!" (ומאחר שלא טען "ואכלתיה שני חזקה" - שטר מכירה שלו עודנו בידו.) אמר ליה: "את לאו קא מודית (כמו שפירשתי [להלן])

(בבא בתרא ל, ב)

דהאי ארעא - דידי היא, ואת לא זבינתה מינאי (שאפילו אם היית טוען דמינאי זבינתה - הלא אין לך לא שטר ולא חזקה)? זיל (מקרקע שלי)! לאו בעל דברים דידי את (ואני מוחזק בה יותר ממך, שאתה לא החזקת שלש שנים)!" אמר רבא: דינא קאמר ליה (המערער, ואפילו אם החזיק בה שלש שנים, כמו שפירשתי [להלן] וכן הלכה).

(ומסקנא דמילתא מוקמינן ליה ביד המערער, והיינו טעמא: דכיון דמודה דשלו היה הקרקע מתחלה - לא מבעיא היכא דלא החזיק בה שלש שנים, אלא אפילו החזיק בה שלש שנים - נמי אינה חזקה, ומפקינן ליה מיניה: דהא חזקה שאין עמה טענה היא, שהוא אינו יודע אם היתה של אותו שמכרה לו אם לאו, והוה ליה כהכיר בה בשדה שאינה שלו של מוכר, ויחזירנה למערער, והוא יגבה מעותיו מן המוכר לו, כדפסקינן ב'שנים או חזין' (בבא מציעא דף טו); ואף על גב דליכא עדים למערער: מדקאמר 'ולא מודית לי כו'; ולא אמרינן 'מיגו דאי בעי אמר 'אנא זבינתה מינך, ואכלתיה שני חזקה', כדאמר 'מפלניא זבינתה דזבנה מינך' - נאמן: שהוא עצמו אינו יודע אם זבנה המוכר מיניה דמערער אם לאו; הלכך: כיון דהוא מודי למערער דשלו היתה - הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, וגם מודה הוא שאינו יודע אם לקחה המוכרה לו מן הבעלים אם לאו - דהא לא טעין 'דזבנה מינך קמאי דידי', וגם אין לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד! הלכך הפסיד; אבל החזיק זה שלש שנים וטעין 'מפלניא זבינתה דזבנה מינך קמאי דידי', כלומר: שידעתי בברור שלקחה מינך - נאמן: מיגו דאי בעי אמר 'אנא זבינתה מינך ואכלתיה שני חזקה'; אי נמי יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד. והכי אמרינן לקמן בפירקין (דף מא): גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנים; והכא בהאי עובדא אפילו אם באו עדים שהחזיק בה יום אחד אותו המוכר, אבל אין יודע אם לקח אותה אם לאו - אינו מועיל כלום, מאחר שזה לא החזיק שלש שנים, וגם הראשון אין לו שטר מכירה מן הבעלים).

ההוא דאמר ליה לחבריה: "מאי בעית בהאי ארעא"? אמר ליה: "מפלניא זבינא, ואכלתיה שני חזקה" (ואין לו עדים שהחזיק בו אותו המוכר יום אחד, דתו לא הוי מצי טעין 'פלניא גזלנא הוא', דהא טוענין ללוקח, והכי מפרש לקמן גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנים)! אמר ליה: "פלניא - גזלנא הוא (בשדה זו, שממני גזלה)!" אמר ליה: "והא אית לי סהדי דאתאי אימלכי (נועצתי) בך, ואמרת לי 'זיל זבין' (לך קנה)!" אמר ליה: "השני נוח לי, הראשון קשה הימנו (אתה נוח לי לריב עמך ולהוציאה ממך בדיון)!"

אמר רבא: דינא קאמר ליה (המערער, ויטול שדהו). כמאן? כאדמון, דתנן 'ר' (ראובן) העורר על השדה (שמכר שמעון ללוי, ואומר ראובן כי שמעון גזלו ממנו) וחתום עליה בעד (והוא - ראובן המעורר - חתום עליה בעד: באותו שטר מכירה שכתב לו שמעון ללוי - חתם ראובן ועד אחר עמו): אדמון אומר "השני (לוי) נוח לי (ולכך חתמתי), הראשון קשה הימנו", וחכמים אומרים: איבד את זכותו' (ואנן קיימא לן כרבנן בפרק אחרון דכתובות)! (דאפילו אדמון ורבנן לא פליגי אלא בדעביד המערער מעשה [שחתם עד] לסייעו ללוקח לקנות שדהו, אבל בדבורא בעלמא - כולהו מודו כרבא, כדמפרש ואזיל, ואף על פי שהחזיק בה שלש שנים בלא מחאה - יפסיד, דהא חזקה שאין עמה טענה היא: שמודה הוא שלא לקחה מיד הבעלים כי אם מיד איש נכרי, שאין ידוע שהיה לו חלק בה אפילו יום אחד! ולא מצי טעין "אמאי לא מיחה מערער בתוך שלש": דהיכא אמרינן דמפסיד מערער בשתיקתו - היינו היכא דטעין אידך "מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה", דעד שלש שנים מיוזרה איניש בשטריה, טפי לא מיוזרה; הלכך: זה שלא מיחה, והוא לא נזהר בשטרו - הפסיד; אבל הכא - דמודי מחזיק דלא מיניה דמערער זבניה, שהוא בעל הקרקע, ובעדים זבנה - לא הורע כחו של מערער בשתיקתו, שהחזקה במקום שטר מכירתו עומדת; וכיון דאין שטרו מועיל לו - שהרי מגזלן לקח - אף חזקתו אינה כלום.) אפילו תימא רבנן: התם עבד ליה מעשה (שחתם עד), אבל הכא דבורא עביד איניש דמיקרי ואמר (לשון ויקר מקרה (רות ב)).

ההוא דאמר ליה לחבריה: "מאי בעית בהאי ארעא"? אמר ליה: "מפלניא זבינתה, ואכלתיה שני חזקה"! אמר ליה: "פלניא - גזלנא הוא"! אמר ליה: "והא אית לי סהדי דאתית באורתא, ואמרת לי 'זבנה ניה לי' (ואם שלך היתה היה לך להוציא ממנו בדיון חנם ולא לאבד מעותיך)!" אמר ליה: "אמינא: איזבון דינאי (אמרתי בלבי: טוב לי לקנות בדמים מועטים קרקע הראוי לי, ולא לטרוח ולבא בדיון)!" אמר רבא: עביד איניש דזבין דיניה (אדם תם שאינו רוצה להתקוטט אפילו על שלו, עשוי הוא להוציא מעותיו ליטול את שלו בלא דין ומחלוקת; ובפירוש ר"ח מפורש: 'אמינא למיזבן דינאי': לקנות המריבות, כלומר: "אף על פי שהיא שלי - איני מוציאה מידו בלא מריבות ודינין; אקנה אותם הדינין והמריבות באלו המעות, אף על פי שיעקר הארץ שלי").

ההוא דאמר ליה לחבריה: "מאי בעית בהאי ארעא"? אמר ליה: "מפלניא זבינא, ואכלתיה שני חזקה (ולא נזהרתי בשטרי יותר)!" אמר ליה: "והא נקיטנא שטרא (שכתוב בה דזבנה לי) דזבני ליה מיניה הא ארבעי שני (כלומר: שקנייה אצלי מן המוכר הזה ארבע שנים, ונמצא שקדם מקחי לחזקה שלך שנה

אחת, ואת מינאי לא זבינתה! הלכך – 'חזקה שאין עמה טענה' היא: שהמוכר לא יכול למוכרה לך, שכבר מכרה לי קודם) !

אמר ליה (מחזיק למערער): "מי סברת שני חזקה (דמאי דאמינא שני חזקה) – 'תלת שני' (דהיינו תלת שני בצמצום) קא אמינא? – שני חזקה טובא קא אמינא (שקדמו לשטר שלך הרבה, ויש לי עדים בכל החזקה [כדמפרש לקמיה]; אבל לפיכך אמרתי 'שני חזקה' סתם, שלא הייתי יודע שהיה לך שטר של ארבע שנים, שאצטרך לטעון ולפרש שני חזקה טובא)"

אמר רבא: עבידי אינשי דקרו ל'שני טובא' 'שני חזקה' (סתם) ' (ואם בא לטעון אחרי כן ד'שני חזקה טובא': יותר משלוש שנים – אין זה חוזר וטוען טענות אחרות להכחיש טענות ראשונות; ואנן קיימא לן לקמן דאין אדם טוען בבית דין וחוזר וטוען טענות אחרות להכחיש הראשונות, אלא אחר טענות הראשונות נפסוק הדין; הלכך: כי מייתי סהדי בהני שני חזקה טובא – מהימנינן ליה, שהרי לא חזר וטען); והני מילי (דמוקמינן לה בידיה) דאכלה שבע (דאייתי סהדי דאכלה שבע שנים): דקדים חזקה דהאי לשטרא דהך (שקדמו שני חזקה שלו למכירת השטר של מערער: שהמוכר עצמו לא יכול למוכרה אחר שהחזיק בה שלוש שנים בשופי);

(בבא בתרא לא, א)

אבל שית (אבל אי לית ליה סהדי אלא משית שני – הדין עם בעל השטר) – אין לך מחאה גדולה מזו (שמיחה המוכר בזה המחזיק לסוף שתי שנים שמכר לאחר, והיה לו לזה להזהר בשטר לעולם עד שיוציא השטר מיד השני ויקרענו. ויש מפרשים דאין צריך עדי חזקת שבע שנים, אלא של שלוש אחרונים, ואנן מהימנינן ליה על השאר, מדאמר רבא: 'עביד איניש דקרי לשני טובא שני חזקה' למדו כן; דאי איכא סהדי על כל השבע שנים – אמאי איצטרך למימר 'עביד איניש כו'? ולא מילתא הוא: שהרי החזקה במקום השטר עומדת, ולא יהא חזקת שלוש שנים האחרונים שיש לו עדים עליהם אלא שטר של שלוש שנים, והרי שטר של ארבע שנים הקודם לו פוסלו! ומדברי רבא אין ללמוד דלא צריך עדים לשבע שנים, שהרי רבא – להודיענו בא: דאינו קרוי חוזר וטוען במאי דאמר לבסוף 'שני חזקה טובא קאמינא', דעביד איניש כו'; שאילו היה חוזר וטוען להכחיש דברים הראשונים – אפילו כי מייתי סהדי בהני אחרונים – אינו כלום, דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ואחר טענות הראשונות נלך; ובפירוש ר"ח נמי מצריך עדים לכל השבע שנים).

זה אומר "של אבותי" (היה הקרקע והרי היא שלי) "וזה אומר "של אבותי", האי אייתי סהדי דאבהתיה היא, והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה (עובדא הוה, כדמוכח לקמיה):

אמר רבה: מה לו לשקר (לזה המחזיק במאי דטוען "דשל אבותיו וירשה מהם")? אי בעי אמר ליה "מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה" (והלכך בהאי מיגו מהימנינן ליה)! אמר ליה (תלמידו) אביי: 'מה לי לשקר' – במקום עדים לא אמרינן (כלומר על ידי האי מיגו ד'מה לי לשקר' – לא יזכה בקרקע, שהרי עדים מכחישים את דבריו, שאומרים דשל אבותיו דאיך היא; וגם החזקה אינה כלום, שהרי אין עמה טענה – כי אם טענת שקר! והלכה כאביי, שהרי רבה הודה לו, כדמוכח ואזיל).

הדר אמר (ההוא דאייתי עדי חזקה) ליה (לאידך): "אין, דאבהתך היא, וזבנתה מינך; והאי דאמרי לך "דאבהתי" – דסמיך לי עלה כדאבהתי (הייתי סומך ומובטח על קרקע זו כאילו היא של אבותי לפי שהחזקתי בה בשופי ובעדים וקניתינה מאבותי)" (דמשום שהיו מפסידין אותו, כאביי, הוצרך לחזור ולטעון כן; דיקא נמי דקאמר גמרא 'אמר ליה אביי' ולא קאמר 'אביי אמר'); (ובעי גמרא: טוען וחוזר וטוען (יכול אדם לטעון בבית דין שטוען בבית דין מה שהוא רוצה וחוזר וטוען לתקן דבריו הראשונים)? או אין טוען וחוזר וטוען? עולא אמר: טוען וחוזר וטוען (טוען בבית דין מה שהוא רוצה, וחוזר אחרי כן לטעון דברים אחרים לתקן דבריו הראשונים: אף על פי שמכחישם קצת בזה שחזר וטען "האי דאמר דאבהתי דסמיך עלה כדאבהתי").

נהרדעי אמרי: אינו טוען וחוזר וטוען.

ומודי עולא (אף על גב דמהימנינן ליה להאי דטעין "אין דאבהתך היא כו") היכא דאמר ליה (שאם טען מתחילה ופירש) "של אבותי ולא של אבותיך" – דאינו טוען וחוזר וטוען (דאינו חוזר וטוען טענה זו ד'סמיך עלה כדאבהתי', שהרי עוקר לגמרי דברים הראשונים; וכן הלכה דפסקין לקמן כעולא); (ומודי נמי עולא): והיכא דהוה קאי בי דינא ולא טען, ואתא מאבראי וטען (כל היכא דהוה קאי בי דינא ולא טען תיקון דברים הראשונים, אלא אחר שיצא מבית דין חזר לבית דין ותיקן דבריו הראשונים) – אינו חוזר וטוען (שאינו חוזר וטוען היכא דמכחישן קצת); מאי טעמא? טענתיה אגמריה (אוהביו וקרוביו).

ומודו נהרדעי: היכא דאמר ליה (בזה שטען מתחילה "של אבותי" וחזר וטען) "של אבותי שלקחיה מאבותיך" – דחוזר וטוען (ומהימן, דאינו עוקר דבריו הראשונים כלל, אלא מוסיף עליהן; וכיון דהחזיק בה שלוש שנים – מוקמינן לה בידיה, דחזקה שיש עמה טענה היא: דמה לו לשקר? דאי בעי אמר "מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה" – כי אמר נמי "של אבותי שלקחיה מאבותיך" – מהימן, ואף על גב דגבי יורש קיימא לן לקמן בפירקין דאין צריך טענה מאחר שהחזיק בה שלוש שנים – היאך היתה של אביו, אבל ראייה בעי שהחזיק בה אביו יום אחד – הכא אין צריך להביא עדים שהחזיק בה אביו

כלל, שהרי זה טען טענה גמורה, וחזקה שיש עמה טענה היא); (ומודו נמי נהרדעי): **והיכא דאישתעי מילי אבראי** (כל היכא דאישתעי מילי מאבראי לבי דינא קודם שטען כלום בבית דין) **ולא טען** (מה שהוא טוען עכשיו בבית דין), **ואתא לבי דינא וטען** (לטעון טענות שעוקרות לגמרי את הראשונות) - **דחוזר וטוען**; **מאי טעמא? עביד איניש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא** (שלא ילמד מהן מי שכנגדו ויתן לבו מתחלה קודם שיבאו לבית דין להשיב עליהם. וכן הלכה. והני מילי טענות בעלמא, אבל טען בפירוש בפני עדים חוץ לבית דין "חייב אני מנה לפלוני" - הרי הודה לו, ושוב אינו יכול לכפור בבית דין).

אמר אמימר: אנא - נהרדעא אנא (כלומר: אנא נמי נהרדעי אנא, ופליגנא עלייהו דנהרדעי), **וסבירא לי דטוען וחוזר וטוען**. **והלכתא: טוען וחוזר וטוען** (תיקון לשון הראשון, אף על פי שמכחישם קצת, הואיל ואינו עוקרן לגמרי, כדלעיל).

זה אומר "של אבותי" (ואכלתים שני חזקה אותן שלש שנים שאתה טוען "אני אכלתי", ולא אתה), **וזה אומר "של אבותי"**, **האי אייתי סהדי דאבהתיה ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה** (אותן שלש שנים עצמן שהעידו אלו הראשונים עליהם, ובאו אלו והכחישום): **אמר רב נחמן: אוקי אכילה לבהדי אכילה** (עדות דאכילה בטלה, דאוקי עדות של אכילה כנגד עדות שניה של אכילה, והרי מכחישים זה את זה), **ואוקי ארעא בחזקת אבהתא** (אבל בעדות דאבהתא - דלא אתכחשת - עדותן קיימת, ומוקמינה בידיה). **אמר ליה רבא: הא - עדות מוכחשת היא** (כיון דהני שתי כתות מכחישות זו את זו - אחת מהן פסולה לכל עדיות שבעולם; ואחרי שאין לברר איזו הפסולה - תיבטל עדותן לגמרי)! **אמר ליה: נהי דאיתכחש באכילתה** -

(בבא בתרא לא, ב)
באבהתא מי אתכחש (עדות של אבהתא קיים הוא והכל מודים בו)?

לימא רבא ורב נחמן - בפלוגתא דרב הונא ורב חסדא קמיפלגי, **דאיתמר: שני כתי עדים המכחישות זו את זו** (בעדות אחת, כגון: שנים אומרים "פלוני לזה מפלוני מנה" ושנים אחרים הכחישום, ואמרו "לא לזה ממנו כלום, שהרי באותו היום שאתם אומרים שלזה ממנו - היה עמנו הלזה כל אותו היום, ולא לזה משום אדם כלום", ובעדות כזה לא האמינה תורה האחרונים יותר מן הראשונים, אלא בעדות הזמה: כגון שמעידים על העדים עצמם "עמנו הייתם במקום פלוני ולא ראיתם שְׁלָוָה"): **אמר רב הונא: זו באה בפני עצמה ומעידה** (כשאר עדיות שבעולם, דלא נחזיקנה בפסולה מספק) **וזו באה בפני עצמה ומעידה** (בעדות אחרת; אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו - אין מצטרפין לעדות אחת, דהא אחד מהם פסול בודאי, ואין כאן אלא חצי עדות; וטעם דרב הונא: משום דאוקי גברא אחזקיה ולא תפסלינהו מספק); **ורב חסדא אמר: בהדי סהדי שקרי למה לי** (ולא יעידו בשום עדות בעולם, דאוקי ממונא אחזקיה, ולא תוציאנו, מספק שמא העדים פסולים).

לימא רב נחמן (שמכשיר עדות דאבהתא: שהעידו עדים מוכחשים, דהיינו עדות אחרת שלא הוכחשו בו) **דאמר רב הונא** (שהכשירם בעדות אחרת שלא הוכחשו בה), **ורבא כרב חסדא? אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי** (לומר כל אחד 'אנא סבירא כרב חסדא', דודאי רב נחמן לא סבירא ליה כרב חסדא, דהא רב חסדא - אפילו בעדות אחרת בעלמא פוסל, כל שכן בעדות דאבהתא שהוכחשו העדים מאכילה באותו עדות של אותו קרקע), **כי פליגי אליבא דרב הונא: רב נחמן - כרב הונא, ורבא: עד כאן לא קאמר רב הונא אלא לעדות אחרת, אבל לאותה עדות** (דאותו קרקע עצמו) - **לא** (ונהלכתא כרב נחמן, שהרי נפסק הדין על פיו, כדמוכח לקמן אגן אחתינן)). **הדר** (אותו שהפסידו רב נחמן) **אייתי סהדי דאבהתיה היא** (והרי לשניהם עדי חזקה ועדי אבות, ואין כח לזה מזה, ו'כל דאלימ גבר', כדאמר רב נחמן לקמן בשמעתין); **אמר רב נחמן: אנן אחתיניה - אנן מסקינן ליה** (כלומר: לא נחזיק את זה יותר מזה, הואיל ועדות שניהם שוה); **לזילותא דבי דינא לא חיישינן** (שמא ילגלגו הבריות על בית דין על שסותרין את דיניהם, ודמי לחוכא ואיטולא).

מתיב רבא ואיתימא רבי זעירא: (אשה שהלך בעלה למדינת הים) **שנים אומרים 'מת' (ובאו שנים ואמרו לה "מת בעלך"), ושנים אומרים 'לא מת'; (אי נמי) שנים אומרים 'נתגרשה** (בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם) **ושנים אומרים 'לא נתגרשה** (וזקוקה ליבם) (אי נמי כגון שהיה בעלה קיים, ובאין להתירה לאמר) - **הרי זו לא תנשא** (דאוקי תרי להדי תרי, ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא), **ואם נשאת - לא תצא** (דיעבד - אי, לכתחלה לא; ובפרק 'האשה שנאתרמלה' פרכינן: מכדי תרי ותרי נינהו, הבא עליה באשם תלוי קאי? ומשני: אמר רב ששת: כגון שניסת לאחד מעדיה; ותו פרכינן:

היא גופה באשם תלוי קיימא? ומשני: באומרת "ברי לי שמת בעלי"; ; **רבי מנחם ברבי יוסי אומר: תצא.**
אמר רבי מנחם ברבי יוסי: אימתי אני אומר 'תצא'? - **בזמן שבאו עדים** (האחרונים שאמרו לא מת)
ואחר כך נשאת (לפיכך תצא, שהרי באיסור נשאת, שאילו שאלה מבית דין - היו אוסרין לה לינשא), **אבל**
נשאת (על פי עדי מיתה: שהתירוה בית דין לינשא) **ואחר כך באו עדים** (שהוא קיים) - **הרי זו לא**
תצא (דחיישין לזילותא דבי דינא; וקשה לרב נחמן).

אמר ליה: אנא סברי למעבד עובדא (דמחתינן ליה ומסקינן ליה, ולא ניחוש לזילותא דבי דינא); **השתא דאותיבתן** (השיבותני מברייטא זו) **את, ואותבן רב המנונא**
בסוריא (השיב לו כמו כן מהא ברייתא דרבי מנחם ורבנן) - **לא עבדינן בה עובדא.**
נפק, עבד (רב נחמן) **עובדא** (ולא חש לזילותא דבי דינא).

מאן דחזא סבר טעותא היא בידיה (שלא נזכר מהך ברייתא דלעיל, ועוד: דאמר 'לא עבדינן בה עובדא') **ולא היא! אלא משום דתליא באשלי רברבי** (רבי יהודה ורבי אלעזר ורבי שמעון בן גמליאל - כולהו סברי להו דלא חיישין לזילותא דבי דינא, כדמפרש רב אשי במסקנא),
דתנן [כתובות פ"ב מ"ז]: **רבי יהודה אומר: אין מעלין לכהונה** (להחזיק אדם בכהן: לאכול בתרומה, ולעבוד עבודה, ולישא את כפיו) **על פי עד אחד** (המעידו שהוא כהן, כדמפרש רבי אלעזר לקמיה [בשמעתין]). **אמר רבי אלעזר: אימתי** (אין מעלין על פי עד אחד)? - **במקום שיש עוררין** (בזמן שיש על הכהן עוררין: עדים הפוסלים אותו, כדמפרש בסמוך; ולפרש דברי רבי יהודה בא, ולא לחלוק עליו),
אבל במקום שאין עוררין (אלא קול פסול בעלמא, כדמפרש לקמיה) - **מעלין לכהונה על פי עד אחד** (שמכחיש את הקול). **רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגן: מעלין לכהונה על פי עד אחד;**

רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר (דהא ודאי במקום שיש עוררין עליו לא אמר רבן שמעון בן גמליאל דליהוי חד נאמן, וכי אמר 'מעלין' - במקום שאין עוררין קאמר)? **וכי תימא ערער חד איכא בינייהו** (והא דקתני 'בזמן שיש עליו עוררין' היינו עד אחד הפוסל, ומכחיש עד אחד המכשירו): **רבי אלעזר סבר:**
'ערער' = חד (ערער חד הוי ערער, ואין עד אחד נאמן עליו להכשירו)

(בבא בתרא לב, א)

ורבן שמעון בן גמליאל סבר: 'ערער' - תרי (תרי בעינן, אבל במקום ערער אחד - הוי עד אחד נאמן להכשירו) - **והאמר רבי יוחנן** (לא איתפרש היכא קאי) [תוספות: על משנה זו עצמה]: **דברי הכל אין ערער פחות משנים!?**

אלא: 'ערער' = תרי; והכא במאי עסקינן? - כגון דמחזקינן ליה באבוח דהאי דכהן הוא, ונפק עליה קלא (קול בעלמא ולא עדות) **דבן גרושה ובן חלוצה הוא, ואחתיניה** (מן הכהונה עד שיבדקו את הדבר, שמעלה היא בכהונה).

וכל זה יתור לשון הוא בלא צורך, דבלא קול נמי מיתוקמא שמעתתא שפיר: בעד אחד מכשיר מעיקרא, ועד אחד בסוף, ושנים עדים עוררים בינתיים, כדמפרש ואזיל; אלא משום הכי נקט ליה: דבעי למימר 'ואתא עד אחד ואמר דכהן הוא ואסקיניה': דלמאי אתא עד אחד להכשירו אלא אם כן יצא עליו פטלות קודם לכן); **ואתא עד אחד ואמר דכהן הוא,**

ואסקיניה (דבמקום קול הוי עד אחד מהימן); **ואתו בי תרי ואמרי דבן גרושה וחלוצה הוא - ואחתיניה** (דאחד במקום שנים אין דבריו כלום); **ואתא עד אחד** (לבסוף) **ואמר דכהן הוא** (והוה להו שנים מכשירין),

ודכולי עלמא (בין רבי אלעזר בין רבן שמעון בן גמליאל) **מצטרפין עדות** (מצרפין עדים המעידים זה שלא בפני זה בשאר עדיות; והכא נמי יש לנו לצרף מן הדין עד ראשון ועד אחרון המכשירין, ונכשירנו לזה - אם לא מפני זילותא דבי דינא, כדמפרש ואזיל), **והכא - במיחש לזילותא דבי דינא קא מיפלגי: רבי אלעזר סבר: כיון**

דאחתיניה (על פי שני עוררין, ובדין הורדנוהו: דבכל מקום האמינה תורה שנים) - **לא מסקינן ליה** (תו לא ליסקי ליה על פי עד אחד: זה השני, אף על פי שיש לצרפו עם הראשון ולהכשירו לזה, דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקיה דכשרות קמייטא דהוה מוחזק לן באבוח דכהן הוא, וגם הכשרנוהו תחלה על פי עד אחד קודם שבאו עוררין): **חיישינן לזילותא**

דבי דינא (שהורידוהו על פי עוררין, ועכשיו יעלו ויבטלו דבריהם; והכי קאמר רבי אלעזר: אימתי אין מעלין על פי עד אחד הבא לבסוף? - בזמן שיש עליו עוררין: שנים הפוסלין אותו; הלכך לא מהני עד שני הבא לבסוף להכשירו להצטרף עם הראשון המכשיר: דאף על גב דאיכא למימר 'אוקי תרי מכשירין לבהדי תרי פוסלין, ואוקי גברא אחזקיה ויהיה כשר' - אפילו הכי לא מסקינן ליה, משום זילותא דבי דינא; והאי דאסקוהו מעיקרא על פי עד אחד הבא להשבית הקול - לאו זילותא דבי דינא הוא, דמאי דאחתיניה - בשביל קול בעלמא הוא, וכדי לחזור ולהעלותו אחר שיבדקו הדבר - הורדנוהו; הלכך כי הדר מסקי ליה - ליכא זילותא; אבל כשהורדנוהו על פי עדים -

מן הדין הורדנוהו, וכי הדר מסקי איכא זילותא); **ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אנן אחתיניה ואנן מסקינן ליה** (ואי קשיא: תרי ותרי נינהו, ואמאי מסקינן ליה, והא הוי ספק? תריץ: אוקי תרי לבהדי תרי, ואוקמיה אחזקיה קמייטא: דאסקוהו על פי עד

ראשון שהיה נאמן, דהא אכתי אין עוררין, דקול - לאו עוררין הוא), ולזילותא דבי דינא לא חיישינן.

מתקיף לה רב אשי: אי הכי (דרכי אלעזר חייש לזילותא דבי דינא) - מאי איריא חד (עד הבא לבסוף, דהתם אין מעלין, משום זילותא, כדקתני מתניתין: אין מעלין על פי עד אחד בזמן שיש עליו עוררין - הא על פי שנים מעלין)? אפילו בתרי נמי (אפילו תרי אתו בהדי הדדי - נמי בפעם שניה לרבי אלעזר לא מסקינן ליה)!?

אלא אמר רב אשי: דכולי עלמא לא חיישינן לזילותא דבי דינא, והכא (והיינו 'אשלי רברבי' דלעיל) - בלצרף עדות קא מיפלגי (לרבי אלעזר אין מצרפין עד אחרון עם הראשון, הואיל ולא העידו שניהם כאחד, כרבנן דפליגי אדרבי נתן; אבל אם באו שניהם ביחד - הוה מסקינן ליה ומוקמינן ליה אחזקיה קמייטא, דמוחזק לן באבוח דכהן הוא, ולזילותא לא חיישינן; ורבן שמעון בן גמליאל - כרבי נתן), ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא: לעולם אין עדותן מצטרפת (אין צריך כאן בהאי מחלוקת דרבי יהושע בן קרחה ורבנן, אלא כך היא ברייתא שלימה בשילהי 'זה בורר', ומשום גרדא דסיפא נקט רישא) עד שיראן שניהן כאחד (את העדות, לאפוקי אחד אומר "בפני הלוה" ואחד אומר "בפני הודה לו עליו"). רבי יהושע בן קרחה אומר: אפילו בזה אחר זה (אחד אומר ביום ראשון "לוה פלוני מפלוני מנה", ואחד אומר ביום שני "ראיתיו גם אני שלוה ממנו", דמכל מקום אקנה קא מסהדי; ותנא קמא סבר: אמנה דקא מסהיד האי - לא קא מסהיד האי, והוה ליה לגבי מנה חצי עדות; וטעמייהו מפרש שפיר בסנהדרין מקרא ומסברא) - אין עדותן מתקיימת בבית דין (להתקבל בבית דין) עד שיעידו שניהם כאחד, (ואפילו ראו שניהם כאחד, עד שיעידו שניהם כאחד בפני בית דין; ופלוגתא אחריית היא, ולא רבי יהושע בן קרחה קאמר לה; ורבי אלעזר ורבן שמעון בן גמליאל - בפלוגתא דרב נחמן ורבנן פליגי). רבי נתן אומר: שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חברו למחר שומעין דבריו (וטעמייהו מפרש התם שפיר מקרא ומסברא).

ההוא דאמר לחבריה: "מאי בעית בהאי ארעא"? אמר ליה: "מינך זבינתה, והא שטרא"!

(בבא בתרא לב, ב)

אמר ליה "שטרא זייפא הוא (השטר מזויף וגם שני חזקה לא החזקת)"! גחין (בעל השטר), לחיש ליה לרבה (בנחת שלא שמע המעדר): "אין, שטרא זייפא הוא, מיהו שטרא מעליא הוה לי, ואירכס, ואמינא: אינקיט האי בידאי כל דהו"!

אמר רבה: מה לו לשקר? אי בעי אמר ליה "שטרא מעליא הוא"! (פירש רבנו חננאל: לאו שטרא זייפא ממש, אלא כמו שטרא זייפא: שלא נכתב על מכירה זו, ומאי ניהו? - שטר אמנה, דהוא בטל; מיהו אי לאו דאודי בטענתיה דתובע דשטרא זייפא הוא - לאו כל כמיניה, שהרי העדים מכירים חתימת ידיהם, ומשום הכי אמר רבה 'מה לו לשקר', ולומר 'שטרא מעליא הוה לי ואירכס' - לימא האי שטרא לאו זייפא הוא, דאי הוה בעי לקיומיה - מקיים ליה! אי נמי איכא לפרושי 'זייפא' = שטר מזויף ממש: שזייף חתימת העדים יפה, וטועים העדים: כסבורים חתימת ידיהם היא, ומקיימים את השטר; והלכך מצי לקיים את השטר ולומר 'שטרא מעליא הוא'; אי נמי מצי לקיימו בעדים שקרים שחתמו לו; וראשון עיקר.)

(לחיש ליה לרבה גרסינן, דרבה מלך מקמי דרב יוסף, כדאמרין בשלהי דברכות (דף סד); והיה רב יוסף חבירו מקשה לו:)

אמר ליה רב יוסף: אמאי סמכת (דהא שני חזקה ליכא)? - אהאי שטרא? האי שטרא חספא בעלמא הוא (וכיון דאודי - אודי, ולא דמי לשאר 'מה לו לשקר' שבגמרא: ששתי טענות יכולות להיות אמת: אותה שהוא טוען ואותה שהוא היה יכול לטעון ולא טען, דאמרין 'מיגר'; אבל הכא דמי ל'מה לו לשקר' במקום עדים, שהרי כל כחו וחזקתו בקרקע זו על ידי האי שטר הוא, והיך נאמר 'מה לו לשקר' בשטר זה אי בעי אמר 'שטרא מעליא הוא' - והלא מודה שהשטר פסול, והודאת בעל דין כמאה עדים, ואילו באו שני עדים שאמרו שהוא פסול - ליכא תו 'מה לו לשקר'?! [עיין תוספות ד"ה אנו מסקינן ליה ועיין ד"ה אמאי קא סמכת - שלשה הסברים אחרים])

ההוא דאמר לחבריה: "הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך, והא שטרא" (כפלוגתא דלעיל ובאותם הטעמים);

אמר ליה: "שטרא זייפא הוא"

גחין לחיש ליה לרבה: "אין, שטרא זייפא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו"!

אמר רבה: מה לו לשקר? אי בעי אמר ליה 'שטרא מעליא הוא'!

אמר ליה רב יוסף: אמאי קא סמכת אהאי שטרא? האי שטרא חספא בעלמא הוא!?

אמר רב אידי בר אבין: הלכתא כוותיה דרבה בארעא [עיין תוספות] והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי:

הלכתא כרבה בארעא: דהיכא דקיימא ארעא – תיקום; והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי: דהיכא דקיימי זוזי – לוקמי (באותו דין ראשון דלעיל מספקא ליה לרב אידי בר אבין טעם של מי משניהם נראה יותר; הלכך פוסק בראשון כרבה: דאמרינן 'מה לו לשקר' ויעמוד על מקחו; דכיון דלא אתברירו טעמיהם של רבה ורב יוסף – המוציא מחבירו עליו הראיה; וגבי זוזי, שהלוח מוחזק ולא בעל השטר, אמרינן 'יביא בעל השטר ראיה ויטול', **דהיכא דקיימא ארעא תיקום** ולא נוציא מספק, וכן **זוזי: היכא דקיימי ליקום**; וכן הלכה; ואף על גב דפסקינן הלכה כרב יוסף בשדה ענין ומחצה (לקמן דף ק"ד:) – מכלל דבכולי גמרא הלכה כרבה, ולא כרב יוסף; והכא פסקינן הלכה כרב יוסף לא קשיא, דהא בהך פלוגתא נמי פסקינן כרבה).

ההוא ערבא דאמר ליה ללוה: "הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה עילוך (כגון ערב קבלן; אי נמי כגון שאמר המלוה בשעת ההלואה "ממי שארצה אפרע"), **והא שטרא** (שטר שהיה לו למלוה עליך, והחזירו לי, לפי שפרעתי חובו, והרי אתה משועבד לי בשטר זה כמו שהיית משועבד לו) **אמר ליה** (לוה לערב): **לאו פרעתיך** (וכי לא פרעתיך) (בתמיה) ? **אמר: "לאו הדרת שקלתינהו מינאי** (וכמי שלא פרעת דמי) ?" (ולוה לא הודה לו בכך). **שלח רב אידי בר אבין לקמיה דאביי: כי האי גוונא – מאי** (דלא דמי כל כך לשטר מלוה דלעיל, דפסקינן כרב יוסף: דהתם מודה היה בעל השטר ששטר אחר היה לו ונאבד ולקח את זה להיות בידו לזכות, ואותו מזויף הוא ממש, דלא נכתב על מלוה זה – הלכך הפסיד, דהיכא דקיימי זוזי תיקום; אבל הכא – לא היה לערב שטר אחר מעולם, כי אם זה, והלכך: אף על גב דפרעינהו – כיון דהדר שקלינהו – כאילו לא פרעינהו דמי, וחייב לפרעו? או דלמא מכל מקום מודה הוא שפרעו, וקיימא לן שטר שלוח בו ופרעו – אינו חוזר ולוה בו, שכבר נמחל שעבודו, והאי שטרא חספא בעלמא הוא) ? **שלח ליה אביי: מאי תיבעי ליה? הא איהו דאמר הלכתא כוותיה דרבה בארעא והלכתא כוותיה דרב יוסף בזוזי: דהיכא דאוקמו זוזי – לוקמו** (שמעינן מהכא דשטרא זייפא דאיירי בה רבה ורב יוסף – לאו זייפא ממש, דהוא שקר, וכי זייף וכתב בכהאי גוונא – לדברי הכל, ואפילו לרבה – פסול הוא; אלא כהאי גוונא: כגון שטר פרוע שנמחל שעבודו, או כגון שטר אמנה שלא ניתן לכתב, וכיוצא בהן, פליגי רבה ורב יוסף; ואביי מושה ליה להאי שטרא כשטרא דאיירי ביה רבה ורב יוסף, ואמר: כיון דמודה הערב דפרע, אלא הדר ושקלינהו להנהו זוזי – אף על פי שהשטר ביד הערב – לא מחייבינן ללוה לשלומי; כן פירש רבנו חננאל) ! ? (ולי נראה דהוא הדין לזייפא ממש, וקפסיק גמרא ואזיל). **והני מילי** (דאמרינן היכא דקיימי זוזי תיקום ולא מחייב לוה לפרוע לערב) – **דאמר ליה "הדרת אוזפתיהו מינאי"** (היכא דטעין ערב כדאמר לעיל, דאמר "פרעתינהו אבל הדר יפתניהו מנאי, דערב גופיה מודה שהשטר שבידו נמחל שעבודו), **אבל אמר ליה "הדרתיהו ניהלך מחמת דהו שייפי"** (אבל אי טעין ערב "אני החזרתי לך אותם מעות עצמן משום דהו שייפי = נישוף צורתן, ולא היו יוצאין בהוצאה, כמו 'השף מטבע של חבריו' (בבא קמא דף צח.)) **וסומקי** (האדים נחשתן יותר מדאי) – (נמצא שעדיין לא פרעו) **אכתי איתיה לשעבודא דשטרא** (וכאילו טעין "לא פרעתיני" דמי).

רבא בר שרשום נפק עליה קלא דקא אכיל ארעא דיתמי (כדמפרש לקמיה: דבמשכון היתה אצלו עד עכשיו, שכלו שני משכנתא, והלכך נפק עליה קול של עדות אמת, דמהשתא אכיל ארעא דיתמי);

אמר ליה אביי: אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה? **אמר ליה: ארעא במשכונתא הוה נקיטנא מאבוהון דיתמי** (משכנתא גבאי מאבוהון הוה במשכנתא דסורא, דכתבי הכי: 'במשלם שניא אלן תיפוק ארעא דא בלא כסף', ובימי אביהם אכלתיה שני חזקה), **והוה לי**

(בבא בתרא לג, א) **זוזי אחריני גביה** (שנתחייב לי, שאין משכון עליהן), **ואכלתה שני משכנתא; אמיןא** (לאחר שכלו שני משכנתא): **אי מהדרנא לה ארעא ליתמי, ואמיןא דאית לי זוזי אחריני גבי דאבוכון** (אם אחזיר הקרקע ליתומים ואשאל להם חוב שיש לי על אביהם) – (צריך אני לישבע, ד) **אמור רבנן 'הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה'** (ואף על פי שיש בידי שטר חוב מחוייבני שבועה), **אלא אכבשיה** [עיין תוספות] **לשטר משכנתא** (אעלים אותה) **ואוכלה שיעור זוזי, דמיגו דאי בעינא – אמיןא 'לקוחה היא בידי'** (דהא אכלתיה שני חזקה בחיי אבוהון) – **מהימנא, כי אמיןא דאית לי זוזי גבייכו מהימנא** (בלא שבועה, דאין נשבעין על הקרקעות, ועוד דחזקת שלש שנים במקום שטר קיימא) ! **אמר ליה** (אביי): **'לקוחה בידי' לא מצית אמרת** (הא דחשבת בדעתך דאי בעינא טעינא 'לקוחה היא בידי' – כיון ידיעא מילתא דבמשכנתא איתנחית בה – לא מצית למיטען 'לקוחה היא בידי'), **דהא איכא עלה קלא** (ועדות) **דארעא דיתמי היא** (דהשתא שלימו שני משכונתא; וכיון ידיעת דאית קלא עלך דארעא דא משכנתא היא גבר, ולא לקוחה – אין לך מחאה גדולה מזו, והיה לך להזהר בשטרך), **אלא** (הלכך) **זיל אהדרה** (ארעא) **ניהליהו** (השתא), **וכי**

גדלי יתמי (שיהו בני מיעבד מצוה דהיינו מבן שלש עשרה שנה ואילך דהוי חייב במצות) **אשתעי דינא בהדיהו** (על שטר חובך שיש לך על אביהם תשבע ותיטול כדין הבא ליפרע מנכסי היתומים: דכל זמן שהם קטנים - אין יורדין לנכסיהם לגבות מהן, כדאמרינן בערכין בפרק 'שום היתומים' (דף כב.); 'אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן רבית אוכלת בהן, וכדפסיק התם רבא: הלכתא 'אין נזקקין לנכסי יתומים, ואם אמר 'תנו' – נותנין; הלכך ממתינין להם עד דגדלי, דהיינו מבן שלש-עשרה שנים ואילך, כדמוכח התם. והא דאמרינן בפרק 'מי שמת' (לקמן דף קנו.): 'ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים - הני מילי שמוכר לצורך הוצאתו, אבל לפרוע חוב אביו - בית דין מוכרים מבן שלש-עשרה ואילך; ואי נמי מלוה על פה היא, כי גדלי - לישתעי דינא בהדיהו, וישבע ויטול, כדאמר רב פפא בשמעתא בתרייתא דמכילתין: הלכתא: 'מלוה על פה - גובה מן היורשין; והני מילי שיש עדים שהלוהו, וישבע שלא פרעו, ויטול).

[מדוע מופיע כאן אביי - שלא היה דיין ולא ראש ישיבה? ומדוע מדבר כל כך יפה לרבא בר שרשום: "אימא לי איזי" - לשון חיבה, לאדם שאוכל קרקע יתומים?

נראה לי: אין כאן דיון בבית דין, אלא מעמד שרב - תלמיד חכם מגדולי הדור - אביי - קורא לתלמיד חכם להוכיח אותו על שיצא קול עליו שאינו נוהג כשורה, ולכן פותח אביי בלשון מקרבת: "אימא לי איזי"; והוא שומע שאדם זה מורה לעצמו היתר לנהוג שלא כדין, ומצדיק את מעשהו מתוך שיקולים שניתן לפרוך אותם; וכן עושה אביי, ואומר לו: לך תנהג על פי דין, כיאה וכנאה, ואל תחפש היתרים לנהוג שלא כשורה.]

קריביה דרב אידי בר אבין שכיב, ושכך דיקלא; רב אידי בר אבין אמר: "אנא קריבנא טפי", וההוא גברא אמר "אנא קריבנא טפי" (ומתוך שלא נודע מי קרוב יותר - החזיק אותו האיש בקרקע לפי שהיה אלם יותר, כדאמר רב נחמן לקמיה גבי ז'ה אומר "של אבותי" זה אומר "של אבותי": כל דאליס גבר'; ל סוף (שנה או שנתיים) **אודי ליה** (ההוא מחזיק לרב אידי בר אבין) **דאיהו קריב טפי; אוקמה רב חסדא בידיה** (דרב אידי).

אמר ליה (רב אידי לרב חסדא): **ליהדר לי** (ההוא גברא) **פירי דאכל מההוא יומא** (מן היום שמת קרובי) **עד השתא** (שאלם שלא כדין)!

אמר: זה הוא שאומרים עליו 'אדם גדול הוא'? אמאן קא סמיך מר (לזכות באילן)? **אהאי** (אהודאת פיו שמודה עכשיו שאתה קרוב יותר) - **הא קאמר** (והא איהו דאמר עד השתא) **ד"אנא מקרבנא טפי"** (ואכל פירות בדין 'כל דאליס גבר', וזה שמודה עכשיו - הרי הוא כנותן לך את האילן מדעתו, אף על פי שלא זכית בו מן הדין)? **אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא;**

(בבא בתרא לג, ב)

כיון (דשלא כדין החזיק עד עתה) **דאודי - אודי** (וישלם פירות שאכל; וכן הלכה). (ויש ספרים שכתוב בהם: 'אייתי רב אידי בר אבין סהדי דהוה קריב; אוקמה רב חסדא בידיה'; וגם רבנו חננאל פירש כן: אמר ליה רב חסדא: אמאי קטמכת דאכלינהו לפירי? - אהודאת פיו? הא עד השתא הוא טעין ד"אנא קריבנא טפי", והני סהדי דאייתת - לא מסהדי דאנת קרוב וראוי ליורשה והוא אינו ראוי ליורשה, אלא אסהדי דאנת קרוב והאי לא ידעי ליה, ומתוך שהוא יכול לומר "לא אכלתי" יכול לומר "אין, אכלי, וידי אכלי, ד"אנא קריבנא טפי", שאין עדים מכחישים אותו בכך - הלכך לא מפקין מיניה.)

(הג"ה: לא היא (אלא) שהודה שאכל הפירות, אלא כדמפרש הרב לבסוף: דלא נהירא ליה שהודה על אכילת הפירות, אלא עדים היו שאכלו, ולא היה יכול לכפור, ושלא ליה מריה דמי זה שאמר שהודה על אכילת פירות? הלא לא הודה אלא על הקרקע! ומכל מקום מאי דאכל עד השתא לא מפקין מיניה, כיון דליכא עדים בדבר שרב אידי היה קרוב יותר, אלא על פיו של זה; ואביי ורבא סברי: **דכיון דאודי - אודי**, שהרי הודאת בעל דין כמאה עדים, ופיו מחייבו ממון. ואי הוה גרסינן 'הא אמאי' לית ליה לרב חסדא הא סברא, ויש לפרש בענין אחר, ובדוחק, ולכן לא כתבתי. ע"כ) ולא נהירא לי, דהא לא מוכח הא סוגיא דשמעתא שהודה על אכילת הפירות, אלא עדים היו בדבר, ולא היה יכול לכפור.)

עיי' קצות החושן: האם הודעת בעל דין היא התחייבות - או היא נאמנות?

זה אומר "של אבותי" וזה אומר "של אבותי" [כמו בדף לא, א], **האי אייתי סהדי דאבהתיה הוא** (עד יום מותם [ובזה ההבדל בין כאן לבין דף לא, א]) ומעולם לא מכרו לאבותיו של זה השני) **והאי אייתי סהדי דאכל שני חזקה: אמר רב חסדא: מה לו** (לזה שיש לו עדי חזקה) **לשקר** (במאי דטעין דשל אבותיו היא)? **אי בעי אמר ליה** (להאי שיש לו עדות זכות אבות): **"מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה"** (הלכך: מיגו דמצי טעין הכי, ויזכה בטענה זו, והוא לא חשש לטעון - כי טעין נמי של אבותיו, אף על גב דמכחיש להו לעדים - מהימן)!

אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא: 'מה לי לשקר' במקום עדים לא אמרינן (כלומר: כל טענה שאדם טוען, כגון זה שאמר "של אבותי", ואתה רוצה לקיימה על ידי 'מה לי לשקר', וטענה זו מכחשת עדים כי הכא - לא מהימנינן ליה, שהרי העדים מעידים שטענתו שקר,

והיאך תקיימנה על ידי 'מה לי לשקר?' הלא ודאי משקר הוא! וחזקת השלש שנים אינה כלום, דהויא לה חזקה שאין עמה טענה. והכי הלכתא).

ההוא דאמר ליה לחבריה "מאי בעית בהאי ארעא"?

אמר ליה: "מינך זבני ואכלתיה שני חזקה".

אזל, אייתי סהדי דאכלה תרתי שני (גירסת הרשב"ם: תרתין שנין, ועדיין היה מחזר לבקש עדות של שנה שלישית, ולא מצא).

אמר רב נחמן: הדרא ארעא (דבתרתין שנין לא הויא חזקה) והדרי פירי (של שתי השנים שאכל שלא כדון, דהא לא טעין 'מעיקרא אריס הייתי, ולפירות ירדתי', דמהימנין ליה, כדלקמן: דשטרא לפירי לא עבדי אינשי).

והני מילי בדאיכא סהדי דאכלינהו לפירי, אבל אי ליכא סהדי דאכלינהו לפירי, אלא בהודאת פיו, והוא טעין ד"זבנתיה מינך ואכלתיהו לפירי דארעא, ופירי דידי נינהו": ארעא - כיון דלית ליה ראיא בשטר ולא עדי חזקה - הדא למרה, וחייב שבועת היסטת על הפירות דזבניתיה מיניה, דמיגו דמצי אמר "לא אכלתי פירות כי אם מעט, כגון עייל כורא ואפיק טפי מכורא, דבהכי הוה חזקה, כדלקמן, כי אמר "אכלי טובא, ודידי אכלי" - מהימן, דאין כאן 'מה לי לשקר במקום עדים', שאין ידוע אם לקח קרקע זו מבעליה אם לא, אלא לפי שאבד שטרו בתוך שלש שנים - מפסיד; ולא דמי להא דאביי ורבא דפליגי עליה דרב חסדא לעיל: דהתם, כיון דאיתבריא מילתא דרב אידי קרוב טפי - הרי נודע שאין לו חלק בקרקע, ופירות שאכל - שלא כדון אכל, ואפילו בהודאת פיו ליחייב).

אמר רב זביד: אם טען ואמר "לפירות ירדתי" (והכי קאמר: אם מתחילה, כשטענו בעל הקרקע "מאי בעית בהאי ארעא" - אילו לא השיב לו "מינך זבנתה", אלא "לפירות ירדתי, כדון אריס: למחצה לשליש ולרביע", או "שמכרת לי פירות עד עשר שנים") - נאמן (במה שאכל למפרע - ובשבועת היסטת - דזבניתה מיניה, ואף על גב דאיכא סהדי דאכלינהו לפירי, ושאין הקרקע קנוי לו, דלא חציף איניש למיחת לארעא דחבריה ולמיכל פירי דחבריה בחנם, כדמפרש ואזיל; ומיהו מכאן ולהבא - לא יאכל בלא עדים ושטר שקנה הפירות, דאם כן - כל אדם יוד לקרקע חבירו ויאכל פירותיו, ויאמר "לפירות ירדתי", מאחר שלא נחוש לערעורו של בעל הקרקע) לאו מי אמר רב יהודה 'האי מאן

דנקיט מגלא ותובליא (כלי גודרי תמרים: המגל לגדור, ותובילא [אולי צ"ל חובילא?]) = חבל - לעלות לדקל מרוב גובהו; ויש מפרשים 'תובילא' = סל לקבל פירות) ואמר (בפנינו) "איזיל איגדריה לדיקלא דפלניא (כלומר: אלקוט הפירות) דזבניה ניהלי" - מהימן (ושבקי ליה בית דין ללקט הפירות בלא עדים ושטר, אחרי שאין ידוע שהבעלים מוחין בדבר קודם לקיטה; ואם אתא חבריה וטען 'לא היו דברים מעולם' אחר שליקט האילן - לית עליה אלא שבועת היסטת, אבל מקמי דליגדריה אתא מריה דדיקלא ואמר "לא היו דברים מעולם" - לא מהימן מלקט עד דמיתירי ראייה; ודוקא בשטתן מתחילה "לפירות ירדתי" נאמן במה שאכל כבר, אבל אם מתחלה טען "מינך זבנתה" ואחר כך טען "לפירות ירדתי" - שמכחיש דבריו הראשונים - אינו טוען וחוחר וטוען), <אלמא> לא חציף איניש דגזר דיקלא דלאו דיליה - הכא נמי לא חציף איניש למיכל פירי דלאו דיליה.

אי הכי - (אפילו) ארעא נמי (כי טעין ד"זבנתה מינך" - ליהמנוהו בלא עדי חזקה, דלא חציף איניש למיחת בארעא דלא ידיה היא ולמיכל פירותיה) !
ארעא - אמרינן ליה: 'אחוי שטרך' !
אי הכי - פירי נמי (נימא 'אחוי שטרך') !
שטרא לפירי לא עבדי אינשי.

ההוא דאמר לחבריה "מאי בעית בהאי ארעא"?

אמר ליה "מינך זבנית ואכלתיה שני חזקה", אייתי חד סהדא דאכלה תלת שני:

סבור רבנן קמיה דאביי למימר: היינו נסכא דרבי אבא (דין זה דומה לאותו דין של נסכא דרבי אבא): דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה; אתא לקמיה דרבי אמי; הוה יתיב רבי אבא קמיה; אייתי חד סהדא דמיחטף חטפא מיניה; אמר ליה: "אין, חטפי, ודידי חטפי" !
אמר רבי אמי

(בבא בתרא לד, א)

"היכי נידיינוה דיני להאי דינא (שאילו היו שנים מעידים אותו שחטף - היינו מחייבין אותו לשלם, שאין אדם נאמן לחטוף דבר מיד חבירו ולומר "שלי אני חוטף" אלא אם כן יש לו עדים, ד'העמד ממון על חזקתו', וזה המוחזק בו - אין אדם יכול להוציאו ממנו בלא ראייה, והחוטף ממנו - גזלן גמור; ואי נמי לא היה כאן עד אחד שחטף, כי אמר נמי "חטפי ודידי חטפי" - מהימן, מיגו דאי הוה בעי הוה אמר "לא חטפי", שהרי אנו רואים אותו מוחזק בממון; אי נמי כי איכא [עד] חד שחטף, אילו היה זה מכחישו לומר "לא חטפתי" היה נשבע שלא חטף להכחיש העד, דעד אחד - קם הוא לשבועה; ובשלש דרכים הללו היה הדין פשוט; אבל הכא - דאיכא עד אחד שחטף, וזה אינו מכחישו אלא מודה שודאי חטף ודידיה חטף - היכי לידינו דיני להאי דינא) ? לישלם (דהא מודי שחטף, ולא כל הימנו של חוטף לומר "שלי חטפתי", דהעמד ממון על חזקתו) - ליכא תרי סהדי (דחטף, ובמיגו דאי בעי למימר "לא חטפתי" - מהימן נמי למימר

"דידי חטפתי"? ! ליפטריה (משום האי מיגו) - איכא חד סהדא (ואי אמר "לא חטפתי" הוה בעי אישתבועי להכחיש את העד)? ! לישתבע (את השבועה שהעד מחייבו) - (אינו יכול): הא אמר "מיחטף חטפה", וכיון דאמר דחטפה - הוה ליה כגזלן (דהא מודי דחטף והעד מחייבו לישבע שלא חטף להכחיש את העד, דהכי משמע קרא: (דברים יט) 'לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת וגו' - לשלם ממון: שהוא כופר והעד מחייבו - לא יקום, אבל קם הוא לשבועה: להכחיש את העד, שלא חטף בממון זה; וגבי הך שבועה - פסול, כגזלן אצל כל שבועות, דהא לית ליה למימר 'לישתבע דדידיה חטף' שאין זו שבועה המוטלת עליו, ולמפטריה בלא כלום - אי אפשר, שהרי הורע כחו של מיגו [על ידי העד]? !

אמר <להו> [ליה] רבי אבא: הוי (האי חוטף כו') 'מחויב שבועה שאינו יכול לישבע' [עיי' תוספות], וכל המחויב שבועה שאינו יכול לישבע - משלם.

[רמב"ן: עד אחד מחייב ממון, רק אפשר להפטר על ידי שבועה; דעה אחרת: באיזה מצב עד אחד מחייב שבועה? שאילו היו שניים היו מחייבים ממון; אבל אם עד אחד לטובתו - שנים ודאי אינם מחייבים ממון, אלא מזכים בממון! ולכן עד אחד כזה אינו מחייב שבועה.]

(והכא נמי איכא למימר כי האי גוונא: כי הוה תרי סהדי דאכלה שני חזקה - מוקמינן לה בידא דלוקח; ליכא סהדי דאכלה שני חזקה - מפקינן לה מיניה ומהדרין למרה; איכא חד סהדא דאכלה שלש שנים - לישתבע, דעד אחד לשבועה קם, אפילו לא הוה קרקע לא משבעינן ליה על מאי דאסהיד סהדא, דלא כפר ליה, אלא מודי ליה דאכל, וטוען 'אין, אכלי, ודידי אכלי')!

(ולא ללמוד מדרבי אבא היו צריכין, דמילתא דפשיטא היא שישלם הקרקע אחרי שאין לו שני עדים, ודומיא בעלמא מדמינן אותו; אי נמי: לכך היו מדמין האי דינא לנסכא דרבי אבא: כי היכי דלהדר פירי עם ארעא, דהוי כמי שיש עדים דאכל פירות: דבלא עדים לא מהדרי פירות - כדלעיל דרב נחמן - אלא קרקע לחוד.)

אמר ליה אביי: מי דמי (לדרכי אבא)? התם (בדרכי אבא) - (הוה חד סהדא) סהדא לאורועי קאתי (דהא מטהיד ביה שחטף, והורע כחו של מיגו דחוטף, ומחייבו שבועה ומתוך שלא יכול לישבע משלם); כי אתי אחרינא בהדיה (דאילו אתא חד סהדא שמעיד כמותו שראוהו שחטף) - מפקינן לה מיניה (דחוטף, ולא תועיל לו שבועה, אפילו אם יוכל לישבע); הכא (בדין קרקע זה) - (ההוא סהדא) לסיועי קאתי (שמעיד שהחזיק בה שלש שנים וזכה בה); כי אתא אחרינא (דאי איכא חד סהדא אחרינא עם זה) מוקמינן לה בידה (דמחזיק, והיאך תאמר שעל יד עד זה יתחייב שבועה? ומתוך שאינו יכול לישבע - משלם, והרי לא בא להורע כחו! ומכל מקום זה יפסיד הקרקע, שהרי אין לו עדי חזקה)! אלא אי דמיא הא דרבי אבא לחד סהדא ולתרתני שני ולפירי.

(כגון ראובן דתבעיה לשמעון, ואמר ליה: "גזלתה לארעאי ואכלת פירותיה שנתים", ואמר ליה שמעון: "זבנתה ניהלי", ולית לשמעון עדי חזקה: דדינא הוא לאהדורי ארעא למרה, מכיון דלית ליה עדי חזקה, ולפירי משתבע דבזביניה אכלתינו, דקיימא לן 'הפה שאסר הוא שהתיר'; ואף על גב דמהדר לה לארעא - פירי לא מהדר, דהא ליכא סהדי דאכיל הפירות, ומיגו דיכול למימר "לא אכלי כלל" - יכול למימר נמי "אכלי בזביני", ולית ליה עלה אלא שבועה [שהפירות שאכל היו שלו];

אבל אי איכא סהדי דאכל פירי תרתין שנין - מחייבין ליה להדורי אפילו פירי, כרב נחמן, דאמר: 'הדרא ארעא והדרי פירי', ואייתי ראובן חד סהדא דאכל פירי תרתין שנין, וכגון שמעיד שלא אכל כי אם שתי שנים, דלאו לסיועי לשמעון קאתי, אמר שמעון "אין, אכלי, ודידי אכלי: שקניתי הקרקע והפירות, אפס לא נזהרתי בשטרי" - הא הוא דאיכא לדמויי לדרכי אבא, דאמרין 'היכי לידיינו דייני להאי דינא': ניחייביה להדורי פירי - ליכא תרי סהדי דאכליהו, ואי משום דאודי - הא טעין ואמר "דידי אכלי"! וכהאי גוונא ליכא הודאה לחיוביה; ניפטריה במיגו - הא איכא חד סהדא דאמר דאכליהו לפירי תרתין שנין, ואינו יכול לכפור בדברי העד, לישבע לשקר; ניחייביה שבועה בעד אחד, דאי הוה תרווייהו מחייבי ליה ממוןא, וכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון - אחד מחייב אותו שבועה? - כי אמרינן עד אחד לשבועה אתי - היכא דקא כפר במאי דמטהיד סהדא חד - הוא דמשתבע: דלא היו דברים מעולם, אבל הכא הא קא מודי דאכל, אלא טוען "דידי אכלי" - הוה ליה 'מחויב שבועה ואינו יכול לישבע', ומשלם.

כך נראה שיטה זו בעיני. ושוב מצאתיה כן בפירוש רבנו חננאל;

ויש לשונות אחרים, ואין בהם ממש.

וקיימא לן בהא כרבי אבא, מדיליף אביי מינה, ואף על גב דפליגי עליה רב ושמואל בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז.), דאמרי 'חזרה שבועה לסיני והמוציא מחבירו עליו הראיה', ותנן נמי התם: 'וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה', ורב ושמואל דאמרי תרוייהו: לא שנו אלא שמת מלוה בחיי הלוח, אבל מת לוח בחיי מלוה - כבר נתחייב מלוה לבני לוח שבועה, ואין אדם מוריש שבועה לבניו: ממון שהוא מחויב עליו שבועה; אלמא הואיל ומחויב שבועה ש"לא התקבלתי חוב זה", ויתומין אין יכולין לישבע כן, אלא ש"לא פקדנו אבא", ואין זו שבועה המוטלת על אביהם, וגם יתומים של לוח אין יכולין לישבע שפרעו אביהם - קא אמרי רב ושמואל שלא יפרע, אלמא: המחויב שבועה ואינו יכול לישבע לא זה ולא זה - סבירא לרב ושמואל 'חזרה שבועה לסיני ואין כאן לא שבועה ולא פרעון'; ורבי אלעזר פליג עלייהו, ואמר: יורשין נשבעין שבועת יורשים ונוטלין, דלא סבירא להו לדרב ושמואל, ואמרין התם: 'האי דיינא דעבד כרבי אלעזר - עבד, דעבד כרב ושמואל - עבד', אפילו הכי - הלכתא כרבי אבא, ולא כרב ושמואל, דאמרין התם 'הבו דלא להוסיף עלה': עשו תקנה שלא להוסיף על דברי רב ושמואל: ללמוד מדין זה דיתומים מן היתומים לשאר דינין ולומר 'חזרה שבועה לסיני', דבדין זה לבד: דיתומים מן היתומים - הוא דקיימא לן כרב ושמואל בדיעבד, משום תקנת יתומים בני לוח, דחסינן עלייהו שלא לפרע מהן בלא שבועה מעלייתא; אבל בשאר דינין - קיימא לן כרבי אבא: דהמחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם; וגם רבנו חננאל פסק דהלכתא כרבי אבא.)

(בבא בתרא לד, ב)

ההוא ארבא (ספינה שבנהר) דהו מינצו עלה בי תרי; האי אמר "דידי היא" והאי אמר "דידי היא" (ולא זה ולא זה מוחזקין בה - מדלא רמי עלה ממתניתין דשנים אוחזין בטלית, שזה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, ולא אמרינן 'כל דאליס גבר'; כן פירש רבנו חננאל); אתא חד מינייהו לבי דינא, ואמר "תיפסוה" (תיפסוה פן ימכרנה) אדמייתינא סהדי דדידי היא" (אבל חזקה שהחזיק בה אחר שערער זה עליה - אינה כלום, דאנן סהדי שבתורת חטיפה באה לידו) - תפסינן או לא תפסינן (מי לימא דתפסי לה בית דין, דהא אי לא משכח סהדי הדרינן ומפקינן לה כדמעיקרא, ולא הפסיד בעל הספינה בתפיסת בית דין כלום? או דלמא לא תפסינן, דדלמא לא משכח סהדי, ולא הדרינן ומפקינן לה, כדלקמן, ונמצא שהפסיד בעל הספינה על ידינו: דאי הוה שבקינן לה - דלמא הוי אליס וגבר בעל הספינה, ונמצא זוכה בשלו; כן נראה לי טעם השאלה)?

רב הונא אמר: תפסינן (סבירא ליה כרב פפא [להלן] דאמר מפקינן); רב יהודה אמר: לא תפסינן (משום דסבירא ליה 'לא מפקינן', כדלקמיה, והלכך לא תפסינן: דשמא זה אין לו עדים, ושקרן הוא, ומכל וכל רוצה להפסיד את חבירו, דמאחר דתפסינן - יודע הוא דתו לא מפקינן). אזל ולא אשכח סהדי;

אמר להו: "אפקוה" (וכגון דאיתרמי מילתא דתפסינן לה, כרב הונא; אי נמי שאמרו שניהם לבית דין לתפסה, ודברי הכל) וכל דאליס גבר (בין בראיות בין בכח, כמו שפוסק רב נחמן לפנינו 'כל דאליס גבר') - מפקינן או לא מפקינן?

רב יהודה אמר: לא מפקינן (דמאחר שבא ממון ישראל ביד בית דין - אינן רשאים להפקירו, אלא מעכבין אותו ממון עד שידעו למי ישיבו), רב פפא אמר: מפקינן (כעין שמצאוהו מתחלה, שלדעת כן תפסוהו: שאם לא יביא עדים - יחזירוהו, וכל דאליס גבר).

[קצת קשה: כיצד יש מחלוקת רב יהודה ורב פפא? הרי רב פפא דור חמישי, ורב יהודה - דור שני! ?]

והלכתא: לא תפסינן, והיכא דתפס - לא מפקינן (כרב יהודה).
[עיין תוספות ד"ה ההוא ארבא, שמסבירים את השימוש בכלל 'כל דאליס גבר'.]

זה אומר "של אבותי" וזה אומר "של אבותי" (בין בספינה בין בקרקע ואין עדות וחזקה לזה יותר מזה): אמר רב נחמן: כל דאליס גבר.

ומאי שנא משני שטרות היוצאין (לפנינו) ביום אחד (על שדה אחת של ראובן, שכתב שטר מתנה לשמעון ושטר מתנה ללוי, ושניהם ביום אחד, ונמצא שאין זה מוחזק יותר מזה כלל; ואפילו נתברר ששמעון בשחר ולוי אחירו בערב - אין הקדמה בשעות אלא בירושלים, כדאמרינן בכתובות גבי ההוא עובדא דאימיה דרמי בר חמא: בצפרא כתבתינהו לנכסי לרמי בר חמא, וברמשא כתבתינהו למר עוקבא בר חמא, ואוקמיה ביד רב עוקבא אף על פי שהוא אחרון, ומשום האי טעמא: אטו בירושלים יתבי, דכותבין שעות? וכיון שלא פירש לו ראובן לשמעון השעה - נמצא שלא זיכהו בכתב זה עד הערב, הואיל ולא נתפרש בו שעת שחרית, ונמצאו שניהם שוין),

(בבא בתרא לה, א)

דרב אמר: יחלוקו (דספיקא הוא, וליכא למימר הכא 'המוציא מחבירו', דאין אחד מוחזק מחבירו), ושמואל אמר: שורא דדייני (לאותו שיהא נוטה לב דיינים שהיה הנותן אוהבו או קרובו יותר - דודאי לההוא גמר ואקני לו - יתנו את הקרקע, ושמא זכה בעל הקרקע בשלו; אבל כשאתה אומר 'יחלוקו' - בודאי אחד נטל החצי שלא כדין) ('שודא' - לשון השלכה: ירה בים (שמות טו) [מתרגמין] 'שדי בימא'; ולעיל נמי נימא רב נחמן: חלוקה או שודא, ואמאי אמר 'כל דאליס גבר')?
התם (בשני שטרות) ליכא למיקם עלה דמילתא (היום או למחר, שיביא האחד עדים ויטול, שהרי השטרות שוין בזמנן, ואפילו אם יבאו עדים ויעידו "זה נכתב ונמסר בבקר זה בערב" - הלא אין הקדמה בשעות, כמו שפירשנו למעלה; וליכא למימר שמא זה נמסר תחלה יום או יומים או חדש, ואחר כך נמסר השני לשני: דמאחר שנכתבו ביום אחד - מסתמא גם ביום אחד נמסרו, כמו שמוכיח לשון הכתוב בשטר; הלכך רב אמר 'חולקין', ושמואל אמר 'שודא דדייני': דהואיל ואין לברר לעולם הדין עם מי - משתדלין בית דין בדינן ודנין אותו), (אבל) הכא (בהאי קרקע דליכא לא שטר ולא עדים) ליכא למיקם עלה דמילתא (אם יבאו ויעידו של מי הוא, הלכך אין כאן לומר 'חלוקה' ו'שודא': דשמא יבאו עדים ויטרו את הדין שדנו בית דין; הלכך אין בית דין נזקקין להם לדון דין שסופו לבא לידי עיוות, אלא מניחים אותו, וכל דאליס גבר עד שיבאו עדים ויבררו הדבר).

ומאי שנא (הא דרב נחמן) מהא (ממחליף פרה בחמור), דתנן [בבא מציעא פ"ח מ"ד]: המחליף פרה בחמור וילדה (וכיון שמשך בעל הפרה את החמור - נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא, דמטלטלין נקנין בחליפין, כדתנן בקדושין (דף כח).) 'כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין' ולכך אין הדבר ידוע הולד של מי הוא, שהרי לא ראה עדיין את פרתו; אבל במכירה בדמים - לא מצי למינקט: דאין מעות קונות, ויחזרו בהן; ואילו משכה לביתו אחר מתן מעות - תו לא מצי מוכר למימר "ברשותי ילדה", דהא בביאת דלוקח קיימא! הלכך נקט חליפין בחמור ופרה, ולא דמיסובפרק 'השואל' פריך: ונחזי ברשות דמאן קיימא, וליהוי אידך 'המוציא מחבירו עליו הראיה'? ומשני: דקיימא באגס, וכן המוכר שפחתו

וילדה, זה אומר "עד שלא מכרתי ילדה" וזה אומר "משלקחתי ילדה" (ומכירה נקט גבי שפחה, דעבד נקנה בכסף בלא משיכה, ומשנתן מעות - נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא, והלכך אין ידוע ברשות מי ילדה, שהרי לא ראה אותה הלוקח בשעת מתן מעות) – **יחלוקו** (והא הכא דאיכא למיקם עלה דמלתא אם יבאו עדים ויעידו ברשות מי ילדה, ואפילו הכי לא אמרין 'כל דאליס גבר', וקשיא לרב נחמן)?
התם (גבי המחליף פרה בחמור) - **להאי**

(בכא בתרא לה, ב)

אית ליה דררא דממונא ולהוא אית ליה דררא דממונא (לתרוייהו אית להו דררא דממונא: שהפרה והשפחה - של שניהם היתה, בזה אחר זה, וכל אחד ואחד טוען "פרתי ושפחתי ילדה בהיותה ברשותי"; אי נמי בשעת חליפין ילדה, ואין לברר של מי הוי הולד; הלכך 'יחלוקו'; ו'שודא דדייני' ליכא למימר הכא, אפילו לשמואל, דלא שייך למימר אלא גבי מתנה לשנים: שיראו בית דין למי אוהב יותר, דלדידיה גמר ומקני); (אבל) **הכא** (בדרב נחמן, שזה אומר של אבותי כו') - **אי דמר לא דמר ואי דמר לא דמר** (לא היתה הקרקע של אידך מעולם)!

(ויש מפרשים האי 'ומאי שנא מהמחליף כו' דאדשמואל פריך, דקאמר 'שודא', והכא חזינן 'יחלוקו'! ואינה שיטת הגמרא, דהא בכתובות בפרק 'מי שהיה נשוי' איתא עיקר מילתייהו דרב ושמואל, ופריך התם פירכי אחריני, ומהכא לא פריך - כל שכן הכא, דלמרמי אדרב נחמן נקט לה הכא למילתייהו).

אמרי נהרדעי: אם בא אחד מן השוק והחזיק בה (בהך קרקע דאמר רב נחמן 'כל דאליס גבר', ובא זה השלישי וחטפה מהשנים אלו הטוענים "של אבותי") - **אין מוציאין אותה** (בבית דין) **מידו** (של זה השלישי, ואף על גב דלא טעין מידי, דשמא גם לשנים הראשונים אין להם חלק בה), **דתני רבי חייא: גזלן של רבים - לאו שמיה גזלן** (לכופו בדיינים להוציא מידו מה שגזל); (וסברי נהרדעי דבגזלן כי האי מיירי: שגזל משנים החלוקים בדבר, זה אומר "שלי הוא" וזה אומר "שלי").

רב אשי אמר: לעולם שמיה גזלן (הואיל ולא טעין מידי, ומוציאים מידו, ומעמידין אותה בפני שנים הראשונים שיש להם טענת אבות), **ומאי 'לא שמיה גזלן'** (דקאמר רבי חייא)? - **שלא ניתן להשבון** (לא להקל עליו בא, לפטרו מלשם, אלא להחמיר עליו ולומר דלא ניתן להשבון: לא מיכפר בהשבה, דאינו יודע למי ישיב: דמאחר שבא לידו - צריך להשיב לבעלים, ולא להוציאה מתחת ידו ולהפקירה לשנים הראשונים וכל מאן דאליס גבר, כדפסקין לעיל, ואי תפסינן - לא מפקין; כל שכן זה, שבתורת גזל בא לידו, והוא צריך להוציאה מתחת ידו ואינו יודע למי ישיב; והכי נמי אמרין ב'המוכר את הספינה' (לקמן דף פח): אמר רבי לוי: 'קשה עונשן של מדות מעונשן של עריות'; ומפרש: התם אפשר בתשובה, והכא לא אפשר בתשובה: דהמוכר במדה וגזל לרבים - שאינו יודע למי ישיב; ואלבא דרב אשי איירי נמי רבי חייא במוכר במדה שאינה ישרה לרבים. כן נראה בעיני שיטתו זו).

חזקתן שלש שנים מיום ליום וכו' :

אמר רבי אבא: אי דלי ליה איהו גופיה צנא דפירי (אם יש עדים שהגביה המערער צנא דפירי מקרקע זו על כתפיו של זה המחזיק שטוען "לקוחה היא בידי") - **לא לתר הוי חזקה** (מאחר שסייע לו להוליך הפירות לביתו - שוב אין יכול לטעון ולומר "לא מכרתיה לו": שלא היה לו לסייעו בלקיטת הפירות, אלא היה לו למחותו ומדסייע לו – הפסיד, וכמודה שמכר לו דמי. ורבנו חננאל פירש: אי איכא טהדי דיהב ליה לוקח למריה ארעא צנא דפירי דורון להוליכה לביתו - נתברר שאכילת הפירות של לוקח, ומדידה יהב ליה למוכר; ואין נראה בעיני).

אמר רב זביד: ואם טען (המערער) **ואמר** (בתר דדלי ליה ללוקח צנא דפירי) **"לפירות הורדתיו"** (כדין אריס למחצה ושליש ולרביע וחלקו הוא דדלי ליה) - **נאמן** (כלומר: לא הפסיד במאי דדלי ליה); **והני מילי** (דנאמן) - **בתוך שלש** (דאם איתא דזבנה מיניה - אמאי לא מיזדהר בשטריה), **אבל לאחר שלש** (אי טעין "לפירות הורדתיו") - **לא** (אינו נאמן, ואף על גב דלא דלי ליה צנא דפירי: דעד תלת שנים מיזדהר אינש בשטריה, טפי לא מיזדהר, והוה ליה לזה למחות בתוך שלש, כדמפרש ואזיל).

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: אי לפירא אחתיה (כי משכנתא דסורא לעשר שנים או לעשרים) - **מאי הוה ליה** (לבעל השדה) **למעבד** (נמצא שכל המוריד את חבריו לפירות של שלש שנים או יותר - יפסיד קרקע שלו, הואיל ולא יהא נאמן לאחר שלש לטעון "לפירות הורדתיו") [רב אשי ידע את הגמרא להלן, לח, ב: הכי דמי מחאה? "פלניא גזלנא הוא דנקיט לה לארעאי בגזלנותא ולמחר תבענא ליה בדינא": שצריך לומר שהוא תובע את המחזיק, ובאריס או משכנתא דסורא אין מה לתבוע?]

אמר ליה איבעי ליה למחויי (בתוך שלש, ולומר לעדים "דעו לכם שלפירות הורדתיו לכך וכך שנים, וגוף הקרקע קנוי לי"; שאם אין לו שטר מכירה לזה המחזיק - לא יוכל לטעון "שטר היה לי ואבד כי לא נזהרתי בו" אחר שלש, דכיון דמיחה בו בעל השדה - היה לו להזהר בשטרו); **דאי לא תימא הכי** ([אלא תאמר] דמחאה לחצאין: שמוחה על הקרקע ומודי בפירות - לאן מחאה היא, אלא כדאמרין לקמן: "פלניא - גזלנא הוא, דקאכיל ארעא ידי בגזלנותא, למחר תבענא ליה בדינא") - (אם כן) **הני משכנתא דסורא דכתב בהו 'במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף'** (ותקנתא דרבנן הויא הך משכנתא, משום דהמלוה לחבירו על שדהו - אסור לאכול הפירות משום רבית, אבל בנכיתא – מותר, כעין משכנתא דסורא: שמלוה עשרה מנה על שדהו, ולסוף עשר שנים חוזר הקרקע לבעלים בחנם, ונמצא קונה פירות של כל שנה במנה, ואין כאן צד רבית; ואף על פי ששוין הפירות

כפלים - שהרי הוא קרוב לשכר וקרוב להפסד: שמקבל פירות של כל שנה במנה, ואפילו בשנת שדפון, שלא יהו שוין פירות השנה (דנר) - **אי כביש** (טומן) **ליה** (המלוה) **לשטר משכנתא גביה**, ואמר (לאחר שלש) **"לקוחה היא בידי"**, **הכי נמי דמהימן** (ולא יוכל זה לטעון "לפירות הורדותיו", ומחאה נמי לא תועיל לו); **מתקני רבנן מידי דאתי ביה** (לוה) **לידי פסידא** (לידי הפסד בתמיה) ? **אלא איבעי ליה למחויי** (בתוך כל שלש, ומהניא ליה מחאה, ומדלא מיחה הפסיד) - **הכא נמי** (אם איתא דלפירא אחתיה) **איבעי ליה למחויי** (בתוך שלש קודם שיחזיק).

אמר רב יהודה אמר רב: ישראל הבא מחמת עכו"ם - הרי הוא כעכו"ם: מה עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר - אף ישראל הבא מחמת עכו"ם - אין לו חזקה אלא בשטר (שדה שהכל יודעין שהיתה של ישראל ואכלה עכו"ם שלש שנים או יותר, וטוען שלקחה מישראל, ואזיל ישראל וקנה מההוא עכו"ם, ואכלה גם הוא אחר העכו"ם שני חזקה או יותר - לא הוי חזקה, אלא אתי מריה דארעא ומפיק ליה מידיה דישראל, וישראל - ליזיל וליתבע לעכו"ם דזבן מיניה, דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה, דלא הוה ליה למזבן ארעא דישראל מעכו"ם עד דלימא ליה "הב לי שטר דזביני דזבנת לה מישראל", דדין חזקה לית ליה לעכו"ם, ולא כל מאן דאתי מחמתיה, דסתם עכו"ם - גזלנים הם, וישראל ידא למחות, והלכך לא תקנו בהם חזקה, כדאמרינן לקמן בשמעתין: הני דבי ריש גלותא לא מחזקי משום האי טעמא גופיה: שיראים אנו למחות; וישראל זה הבא מחמת עכו"ם - אף על פי שהחזיק - אין חזקתו כלום, ו'חזקה שאין עמה טענה' היא: שהרי הוא טוען "העכו"ם מכרה לי, אבל איני יודע היאך באה לידי העכו"ם שיוכל למכרה"; אבל אי טען ישראל ואמר "יהב לי ההוא עכו"ם שטר דזביני דזבנה מינך, וראיתי בו שלקחה ממך" - מהימן, דדמי למאן דאמר ליה "קמי ידי זבנה ההוא עכו"ם מינך", דמסקינן לקמן דמהימן, מיגו דאי בעי - אמר ליה: "מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה"; ודוקא בא מחמת עכו"ם, דאילו בא מחמת ישראל - אף על פי שלא דר בה אלא יום אחד אותו שמכרה לזה, חזקה החזיק שלש שנים - חזקתו חזקה, כדאמרינן לקמן (דף מא:): **גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ארבע שנין**.
אמר רבא: ואי אמר ישראל:

(בבא בתרא לו, א)

"לדידי אמר לי עכו"ם דמינך זבנה" - מהימן (דמדאסיק אדעתיה למיטען הכי - הכי נמי הוה מצי למיטען "אנא זבינתה מינך ואכלתיה שני חזקה", דמהימן; הלכך - מה לו לשקר, וקושטא קאמרו).

מי איכא מידי דאילו עכו"ם אמר - לא מהימן, ואילו אמר ישראל משמיה דעכו"ם מהימן (השתא נמי: חזקה שאין עמה טענה היא: דאפילו אם טענתו אמת היא, דאמר ליה עכו"ם דמישראל זבנה - הלא אין בדבריו של עכו"ם כלום בלא שטר) ?
אלא אמר רבא: אי אמר ישראל "קמי ידי זבנה עכו"ם מינך (כלומר: שאני יודע בבירור - היינו חזקה שיש עמה טענה), **וזבנה ניהלי - מהימן, מיגו דאי בעי - אמר ליה: "אנא זבינתה מינך"**.

ואמר רב יהודה: האי מאן דנקיט מגלא ותובליא, ואמר "איזיל איגזרה לדקלא דפלניא דזבנתיה מיניה" - מהימן: לא חציף איניש למיגזר דקלא דלאו דיליה (כבר פרישית לה לעיל).

ואמר רב יהודה: האי מאן דאחזיק מגודא דערודי ולבר (חיות השדה שבאות ואוכלות הזרעים שבקצות השדה, ויש שעושין קירות וגודרין השדה, ומניחין קרקע חוץ לקיר מעט בשדות הסמוכות ליער, ומשליכים שם זרע, ומה צדומח - באות החיות ואוכלות אותו, ואינן נכנסות בשדה עכשיו; ואם בא אדם והחזיק באותו הקרקע חוץ לגדר) - **לא הוי חזקה; מאי טעמא?**
מימר אמר "כל דזרע נמי ערודי אכלי ליה" (אינה חזקה, דיכול לומר: דכיון דכל מה דזרע בההוא קרקע - ערודי אכלי ליה, לא איכפת ליה למחות, דלא אחזיק כדמחזקי אינשי; לפיכך לא הויא חזקה).

ואמר רב יהודה: אכלה ערלה (אחת מן השלש שנים הויא שנת ערלה) - **אינה חזקה** (דלא איכפת ליה לבעל השדה בשנת ערלה, ולכך לא מיחה; וכל שכן אם שלשתן שני ערלה).
תניא נמי הכי: אכלה ערלה, שביעית וכלאים - אינה חזקה (ערלה וכלאים - אכילתן באיסור; שביעית - הפקר לכל; לכך לא מיחה, ולא הויא חזקה; ובפירוש רבנו חננאל גרסינן הכי: אכלה ערלה ושביעית וכלאים - הרי זו חזקה; ולא נהירא).
[עיי' תוספות ד"ה הכי גריס.]

אמר רב יוסף: אכלה שחת (שלא המתין עד שתגדל התבואה, אלא שלש שנים קצרה כשהיא שחת ומאכיל לבהמות) - **לא הוי חזקה** (דשמיט ואכיל, ולא היה אוכל כשאר בני אדם; ולפיכך לא חשש זה למחות בו, שיש רגלים לדבר שירא הוא להחזיק כשאר בני אדם, לפי שבגזל ירד בה).
אמר רבא: ואי (קאי האי שחת) **בצואר מחוזא** (בבקעת מחוזא) **קיימא - הוי חזקה** (לפי שעשירים הם, ובהמות להם הרבה, ודרכם להאכיל השדות לבהמות כשהן שחת).

אמר רב נחמן: תפתיחא (קרקע פתוחה ומלאה בקעים ואינה מוציאה פירותיה) - **לא הוי חזקה** (דמפני רעתה לא הקפיד למחות; ורבנו חננאל פירש 'תפתיחא': שדה שלא חרש אותה, אלא הוגשמה ונשבה הרוח וזרחה השמש ונתבקעה כגון פתחי חרישה, חרע בה; כגון זה אינה חזקה).

אפיק כורא (זרע כור) **ועייל כורא** (וליקט בו כור והכניס לביתו) - **לא הוי חזקה** (דכיון דליכא הרווחה לא הוי חזקה דלא חשש זה למחות); **והני דבי ריש גלותא** - **לא מחזקי בן** (אם החזיק אחד מהן בשדותינו - אינה חזקה, וצריך להזהר בשטרו: דמחמת יראתן לא מיחו בהו), **ולא מחזקינן בהו** (שמתוך שהם עשירים ויש להם בתים ושדות הרבה - מניחין בני אדם לדור בבתיהם, ושוקקים ושומחים, כדי להשביח קרקע שלהם, וימצאום מתוקנים; וגם למחות אינן חוששים, לפי שבדורע יטלו את שלהם כל זמן שירצו).

ויש מפרשים לפי שעסוקין בצרכי צבור אין יודעין מי מחזיק בשלהן; ולא נהירא).

והעבדים וכו' [וכל שהוא עושה פירות תדיר - חזקתן שלש שנים מיום ליום]:

עבדים יש להם חזקה? והאמר ריש לקיש: הגודרות אין להן חזקה (גודרות צאן; וכל דבר המהלך בדרכים ובשווקים שיכול לומר 'מעצמו נכנס' או 'אתה הכנסתו לביתך והחזקת בו' - אינה חזקה, ואין יכול לומר 'לקוח הוא בידי'; והעבדים - מהלכים הם בכל מקום, ותנן דיש להם חזקה)? **אמר רבא: אין להן חזקה לאלתר** (שהמחזיק בהן בביתו אין יכול לטעון 'לקוח הוא בידי' בלא עדים ובלא ראיה כשאר מטלטלין שאין יכולין להלך ואין עשויין להשאיל ולהשכיר, דנאמן בהן לומר 'לקוח הוא [בידי]'; הואיל וישנו בביתו, דבשאר מטלטלין הוי חזקה לאלתר, דהמחזיק בהן יכול לטעון 'שלי הוא, שלקחתי'), **אבל יש** (לעבדים ולגודרות) **להן חזקה לאחר שלש שנים** (שהיה לו לזה המערער למחות, ולא מיחה).

אמר רבא: אם היה קטן (עבד כנעני קטן) **מוטל בעריסה** - **יש לו חזקה לאלתר** (אם החזיק בו אחד ואמר 'לקוח הוא בידי' - נאמן, הואיל ואין יכול להלך, ולא דמי לגודרות; וגם אין עשוי להשאיל ולהשכיר).

פשיטא (דודאי מעצמו לא הלך) !?

לא, צריכא דאית ליה אימא; מהו דתימא ניחוש דלמא אימיה עיילתיה (דעבד בבית אותו המחזיק תדיר) **להתם** (ושכחתיה שם, דהשתא היינו גודרות) - **קא משמע לן אימא לא מנשיא ברא**.

הנהו עיזי דאכלו חושלא (שעורים קלופים) **בנהרדעא** (שנכנסו בשדה [ווראן] אותה תבואה השטוחה שם לשמש; וקיימא לן שן מועדת היא לעולם, וכי הויא ברשות הניזק - נזק שלם משלמת) **אתא מרי חושלא תפסינהו** (ואין עדים מעידין מה אכלו: מעט או הרבה), **והוה קא טעין טובא** (וטוען בעל השדה כי הרבה אכלו יותר מכדי דמיהן של עזים הללו).

אמר אבוה דשמואל: יכול לטעון עד כדי דמיהן (של עזים), (מאי טעמא? מיגו: **דאי בעי** - **אמר** (דיכול למימר בעל השדה) **"לקוחות הן בידי"** (דהא תפס בהו, ומהימן - כי קאמר נמי "כך וכך אכלו" - מהימן; וקיימא לן האי 'מהימן' - בשבועה; אבל בספי מכדי דמיהן - דליכא מיגו - לא מהימן אלא בעדים).

והאמר ריש לקיש "הגודרות אין להן חזקה" (ואמאי יכול לטעון עד כדי דמיהן? הא ליכא מיגו, דלא מצי למימר "לקוחין הן בידי")?

שאני עיזי (דאע"ג דגודרות נינהו) **דמסירה לרועה** (כיון דמסירי לרועה - מתוך שמשונות הן יותר מאילים וכבשים, ואין אדם יכול להחזיק בהן בדרך - לפיכך יש להן חזקה).

והא איכא צפרא (שהולכים יחידות מבית הבעלים עד בית הרועה) **ופניא** (שהרועה מביאן מן השדה עד תוך העיר, וכל אחת הולכת מעצמה לבית הבעלים)?

בנהרדעא טיעי (ישמעאלים גנבים) **שכיחי, ומידא לידא משלמי** (מיד הבעלים ליד הרועה שחרית, ומיד הרועה ליד הבעלים ערבית, ואין הולכות יחידות כלל).

ר' ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו' [, שלשה באחרונה, ושנים עשר חדש באמצע - הרי י"ח חדש; **רבי עקיבא אומר: חדש בראשונה, וחדש באחרונה, וי"ב חדש באמצע** - הרי י"ד חדש. **אמר רבי ישמעאל: במה דברים אמורים? - בשדה לבן, אבל בשדה אילן: כנס את תבואתו, ומסק את זיתיו, כנס את קייצו - הרי אלו 'שלש שנים']:**

לימא ניר (חרישה, כדכתיב 'נירו לכם ניר' (הושע י)) **איכא בינייהו: דרבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה** (אלא גמר פירי; הלכך צריך שלשה חדשים בראשונה ושלשה באחרונה, דבהכי גדל פרי כל צרכו, וי"ב חדשים באמצע - דבעינן רצופין), **ורבי עקיבא סבר: ניר הוי חזקה** (הלכך בחדש אחד סגי: כדי לעשות ניר)?

ותסברא? לרבי עקיבא מאי איריא חודש

(בבא בתרא לו, ב)

אפילו יום אחד נמי (יכול לעשות בו ניר)?
אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה, והכא: פירא רבא ופירא זוטא
איכא בינייהו (רבי ישמעאל סבירא ליה דלא הוי חזקה עד שילקט פירא רבא, דהיינו כשנגמרה כל
התבואה, לפיכך צריך שלשה חדשים: כגון שעורים ושבלות שועל ועדשים שגדלים בשלשה חדשים; ורבי
עקיבא סבר: פירא זוטא, דהיינו כגון שחת, שגדל בשלשים יום - הויא חזקה, אף על פי שלא נגמרה התבואה;
אי נמי כגון ירק, דגדלין הירקות בחדש אחד).

תנו רבנן: ניר אינו חזקה, ויש אומרים: הרי זה חזקה.
מאן 'יש אומרים'?
אמר רב חסדא: רבי אחא היא, דתניא: נְרָה שנה (בלא זריעה) וזריעה
שתים, נרה שתים וזריעה שנה - אינה חזקה; רבי אחא אומר: הרי
זו חזקה.
אמר רב אשי: שאלית כל גדולי הדור, ואמרו לי: ניר - הרי זה
חזקה.
אמר ליה רב ביבי לרב נחמן: מאי טעמא דמאן דאמר 'ניר הוי
חזקה'?
לא עביד איניש דכריבו ליה לארעיה ושתיק (ולא מיחה, ומדלא מיחה - הפסיד);
ומאי טעמא דמאן דאמר 'ניר לא הוי חזקה'?
מימר אמר: כל שיבא ושיבא דכרבו - לעיל ביה (כל קיסמים שבמחרישה
יכניס בה; כלומר: הלאי ויחרוש הרבה עד שתכלה מחרשתו ותתרפה הקרקע, ואחר כך אטלנה ואזרענה אני)!

שלחו ליה בני פום נהרא לרב נחמן בר רב חסדא: ילמדנו רבינו:
נירא הוי חזקה (בשדה הבעל, ודי בחזקת י"ב חדש ושני ימים)? או לא הוי חזקה?
אמר להו: רבי אחא וכל גדולי הדור אמרי 'ניר הרי זה חזקה'.
אמר רב נחמן בר יצחק: רבותא למיחשב גברי? הא רב ושמואל
בבבב, ורבי ישמעאל ורבי עקיבא בא"י אמרי 'ניר לא הוי
חזקה'?

רבי ישמעאל ורבי עקיבא - מתניתין היא (כדאוקמינן: דכולי עלמא - ניר לא הוי
חזקה, כלומר: יום אחד בשנה שנר בו שדהו - אינה חזקה להחשב כשנה שלמה לחשבון שלש שנים);

רב מאי היא?
דאמר רב יהודה אמר רב: זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא (דאמרי במתניתין: שדה
הבעל חזקתו שלש שנים, ואינה מיום ליום אלא י"ח חדשים לרבי ישמעאל וי"ד לרבי עקיבא), אבל חכמים
אומרים: חזקתה שלש שנים (בכל דבר) מיום ליום (ואליביהו דהני רבנן פרישנן בריש פירקין טעמא
דחזקת שלש שנים: דעד שלש שנים מיזדהר איניש בשטריה, טפי לא מיזדהר, וכוותייהו דהני רבנן אליבא דרב
קיימי, כדמוכח סוגיא דמכילתין: דלא אזיל בתר לקיטת שלש פירות של שלש שנים אלא שלש שנים שלמות
בעינן בכל דבר, ומשום דאין אדם נזהר בשטרו יותר משלש שנים); 'מיום ליום' למעוטי
מאי? לאו למעוטי ניר, דלא (דהא אפילו פירא רבא ופירא זוטא קא ממעט, וכל שכן ניר!
דהא 'מיום ליום' קתני למעוטי אפילו שנים מקוטעות, אלמא ניר - לא חשיב חזקת יום אחד ידידה כשנה
שלמה, דאם כן די ב"ב חדש ושני ימים, ואנן שלש שנים מיום ליום בעינן)?

שמואל מאי היא?
דאמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא (דאמרי במתניתין: אבל
בשדה אילן: כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו - הרי אלו שלש שנים), אלמא משליקט שלש פירות
בשדה אחת בשנה אחת בשלשה זמנים זה אחר זה - חשיב לה חזקה, אבל חכמים אומרים: (פירות שלש
שנים צריך) עד שיגדור (בתמרים) שלש גדירות, ויבצור שלש בצירות, וימסוק (בזיתים) שלש
מסיקות;

מאי בינייהו (בין רב ושמואל? בין למר ובין למר - שלש שנים בעינן)?
אמר אביי: דקל נערה איכא בינייהו <שעושה שלש פעמים בשנה> (דקל
ילדה ובחורה, דפחות משלש שנים שלמות טוענת שלש פעמים: דלשמואל הויא חזקה בשלש גדירות אף על גב
דליכא שלש שנים שלמות, ולרב בעינן שלש שנים מיום ליום.
ורבנו חננאל פירש 'דקל נערה': דקל המשיך פירותיו קודם גמרן, מלשון 'גם חצני נערתי' (נחמיה ה); לדברי
שמואל, דאמר בעינן שלש גדירות - לא הוי חזקה, דהא לא גדרי! לדברי רב, דאמר בעינן שלש שנים - והרי הוא
מחזיק בו שלש שנים, והויא חזקה! ולפי הלשון הזה אפילו שמואל לא בא לגרוע משלש שנים, והכי קיימא לן.
ל"א פירש עוד 'דקל נערה': דקל דיופריין, שעושה פעמיים בשנה: לשמואל בשנה ומחצה הויא חזקה, דהא
איכא שלש גדירות, ולרב לא הויא חזקה, דליכא שלש שנים);

אמר רבי ישמעאל: כמה דברים אמורים בשדה הלבן:
אמר אביי: מדריבי ישמעאל נשמע לרבנן (והכי פירושא דרבי ישמעאל: דבשנה אחת
הוי חזקה בשדה אחת בשלש לקיטות בשלשה מקומות בשדה, כדקתני 'כנס את תבואתו ומסק את זיתיו כו';

מדבריו נשמע להו לרבנן דפליגי עליה, כדאמר רב יהודה אמר שמואל לעיל, ובעו שלש שנים, דליכא פלוגתא בין רבי ישמעאל ובין רבנן אלא בשנה אחת ושלש שנים, אבל כל מאי דאמר רבי ישמעאל בשנה אחת - אמרי רבנן בשלש שנים): **היו לו שלשים אילנות ממטע עשרה לבית סאה** (דבית סאה צריך לעשר נסיעות, כדאמר ב'לא יחפור' (לעיל דף כו:); אבל אם פחות מבית סאה לעשרה אילנות - הרי סמוכין ביותר, והוי כיער, ולא הוי חזקה: דלא אחזיק כדמחזקי אינשי; וביותר מבית סאה לעשרה - נמי לא הויא חזקה בכל הקרקע, אלא כנגד מה שצריך לאילנות); **אכל עשרה בשנה זו, ועשרה בשנה זו, ועשרה בשנה זו** (דכמי שהחזיק שלש שנים בכל השדה דמי, שהיה אוכל בכל השנה מה שגדל בו);

(בבא בתרא לז, א)

לאו מי אמר רבי ישמעאל חד פירא הוי חזקה לכולהו פירי (דבמקום הזיתים מהני למקום התבואה והקיק, וכאילו החזיק בשלשתן דמי; וכן כשכנס את תבואתו - כמי שהחזיק בשלשתן דמי, שמון הטעם הזה הוי חזקת שלש שנים בכל השדה אף על פי שלא החזיק בו בכולהו פעם אחת) - **הכא נמי הני** (הכי נמי חזקת מקום עשרה אילנות של שנה ראשונה זו) **הוי חזקה להני** (חשובין כאילו החזיק נמי במקום העשרים), **והני הוי חזקה להני** (וכן בשניה וכן בשלישית - כאילו החזיק בכל שנה בשלש אילנות); **והני מילי** (דהוי חזקה באכילת שלשים אילנות בשלש שנים כהאי גוונא) - **היכא דלא אפיקו אחריני** (כי העשרים לא עשו פירות כי אם עשרה לבד בכל שנה - דומיא דרבי ישמעאל שמלקט כל מה שגדל בשדה; ופירש רבנו חננאל: כגון בנות שוח, שאין פירותיהם נגמרים עד שלש שנים), **אכל אפיקו** (הני אילנות כולוהו פירות בכל שנה) **ולא אכל** (אלא עשרה מיניהו) - **לא הויא חזקה** (לא הוי הני עשרה חזקה לעשרים, דכיון דלא אכל כל הפירות - גילה על עצמו שהשדה אינה שלו, וירא להחזיק חזקה גמורה; ולפיכך לא חשש זה המערער למחות, ולא הויא חזקה); **והוא דבאזי באזוזי** (לשון 'בזיעה', כלומר: והני מילי דהוי חזקה כשאכל עשרה בכל שנה - היינו על ידי פיזור: שאכל שלש בכל בית סאה, דנמצא מחזיק כל השדה; אבל אכל עשרה אילנות ביחד בבית סאה זה, ובשנה שניה כמו כן בבית סאה שני, וכן בשלישית - אינה חזקה: דכל בית סאה חשוב שדה האילן בפני עצמו, ושדה שלם לא הוי חזקה לשדה אחר; והיינו נמי דומיא דרבי ישמעאל, דכנס את תבואתו ומסק את זיתיו כו': שבכל השדה הוא אוכל, דסתם שדה האילן - על פני כולו מפורין הזיתים והדקלים).

זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע (שני לקוחות שלקחו שדה האילן מאדם אחד ביחד, וכל הקרקע היה צריך לאילנות שהיו נטועים כדין שדה אילן; והכי מתוקמא סוגיא דשמעתין: לאחד מכר הקרקע ולאחד מכר האילנות, והחזיק כל אחד בשלו, כגון דרפק בה פורתא או עשה שום עבודת קרקע - כל אחד בשלו - דקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה; ולא בחזקת שלש שנים מיירי; ובהדיא מפרש לקמיה דבשני לקוחות מיירי): **אמר רב זביד: זה קנה אילנות** (לפירותיהן בלא קרקע, שאם יבשו האילנות - לא יטע אחרים במקומן) **וזה קנה קרקע** (וזה קנה כל הקרקע - אפילו אם יש שם שלשה אילנות, דתנן ב'המוכר את הספינה' (לקמן דף פא). דקנה קרקע תחתיהם וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו - הני מילי בלוקח אחד הקונה אילנות בתוך של חבירו, דקנה קרקע; אבל הכא - בשני לקוחות שלוקחין ביחד, זה אילנות וזה קרקע - מצי אמר ליה בעל הקרקע לבעל האילנות: "כי היכי דלדידי לית לי באילנות - לדידך נמי לית לך בקרקע" והכי מפרש לקמיה).

מתקיף לה רב פפא: אם כן - אין לו לבעל אילנות בקרקע כלום!?
לימא ליה בעל קרקע לבעל אילנות (כשייבש האילן): **"עקור אילנך שקול וזיל"** (ולא תטע אחר במקומו, אבל כל זמן שהוא טוען פירות - אינו יכול לומר כן; ואף על גב דקרקע אין לו - האילן כמות שהוא יונק מן הקרקע - קנאו לפירותיו; והכי נמי מוכח לקמן בשמעתא, מדאמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי: אי כורכמא רישקא זבין ליה כו'; וב'המוכר את הספינה' (שם) נמי תנן: **הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו - הרי זה לא קנה קרקע כו'** ואם מתו אין לו קרקע, אלמא אף על גב דאין לו קרקע קתני, ולא יעקרנו עד שימות; והוא הדין להא דרב זביד) ! ?

אלא אמר רב פפא: זה קנה אילנות וחצי קרקע, וזה קנה חצי קרקע (לאו דוקא 'חצי קרקע', אלא הצריך לאילנות: תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו; אי נמי דוקא קאמר 'חצי', וכגון שכל הקרקע צריך לאילנות, אם לא מפני שמכר הקרקע לחבירו; ואפילו לא הוה אלא שני אילנות, דקיימא לן ב'המוכר את הספינה' דאין להן קרקע - הכא יש להן: דכיון דשני לקוחות הן שקונין ביחד - מצי אמר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע "כי היכי דלדידך בעין יפה זבין - לדידי נמי" כו' והכי מפרש לקמיה).

פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו (אפילו אינן אלא שנים) - **יש לו קרקע** (כדי מחיית האילנות וצורכן, וגם אם יבשו - יטע אחרים במקומן, דודאי מוכר - לעצמו שייר קרקע; והכי אמרינן בהדיא ב'המוכר את הבית' (לקמן דף עא). 'אמר רב הונא: אף על גב דאמור רבנן 'הקונה שני אילנות בתוך של חבירו - הרי זה לא קנה קרקע', מכר קרקע ושייר שני אילנות לפניו - יש לו קרקע); **ואפילו לרבי עקיבא, דאמר 'מוכר - בעין יפה מוכר'** (פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן לקמן ב'המוכר את הבית' (דף סד). בשני מקומות: גבי מוכר את הבית תנן: לא מכר את היציע כו' ולא את הבור ולא את הדות, אף על גב דכתב לו עומקא ורומא, וצריך ליקח לו דרך - דברי רבי עקיבא, דמוכר בעין יפה מוכר, ולא שייר במכירתו כלום, וחכמים אומרים: אינו צריך ליקח לו דרך, דמוכר - בעין רעה מוכר; וגבי מוכר את השדה תנן נמי הכי, דאמרינן: מוכר בעין יפה מוכר, ולא שייר אל עצמו דרך ללכת אל

בורו) - הני מילי (הוא דקאמר רבי עקיבא דלא עיכב דרך לעצמו סביבות הבור כלום) גבי בור ודות, דלא מכחשו בארעא (שיכול הלוקח לזרוע על שפתו, ולא יצעק עליו הלוקח לעקור בורו מכאן, דהא אינו מזיקו כלל; הלכך לא אסיק מוכר אדעתיה לעכב לעצמו כלום מן הקרקע, והלכך צריך ליקח ממנו דרך בדמים לילך אל בורו), אבל אילנות -

(בבא בתרא לז, ב)

דקמכחשי בארעא (דקא מכחשי השרשים בקרקע וגם מעכבין את המחרישה) - שיורי שייר (ודאי אסיק אדעתיה לשייר לעצמו קרקע סביבות האילנות), דאי לא שייר - לימא ליה (כשייבש האילן) "עקור אילנא וזיל" (כדי שלא יוכל הלוקח לערער עליו ולומר כשיבשו אילנותיו "עקור אילנותיך, שקול וזיל דהא מזקי לארעא")!

מכר אילנות ושייר קרקע לפניו (שפירש לו כן: "האילנות אני מוכר לך, והקרקע אני מעכב לעצמי") - פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן (בין לרב זביד בין לרב פפא; ובשני אילנות מיירי, דבשלשה אילנות - הכל מודים דקנה קרקע, כדתנן סתמא ב'המוכר את הספינה' (לקמן דף פא.), ומוקמינן לה בגמרא כרבי עקיבא; ומיהו רישא, דקתני גבי שנים 'אין לו קרקע' - לאו רבי עקיבא היא, כדמוכח בשילהי 'המוכר את הבית' (לקמן דף עב.); והתם פרשינן לה): לרבי עקיבא, דאמר 'מוכר בעין יפה מוכר' - אית ליה (ללוקח מקום האילנות על הקרקע ליטע אחרים במקומן כשימותו); לרבנן - לית ליה (אין לו קרקע, ואם ימותו - לא יטע אחרים במקומן, כדתנן סתמא 'הקונה שני אילנות לא קנה קרקע'):

לרבי עקיבא אית ליה, ואפילו לרב זביד (כלומר: דרב זביד נמי מצי למימר אליבא דרבי עקיבא, ולא הוויא מילתיה כתנאי אלא כדברי הכל), דאמר אין לו - הני מילי (דקאמר רב זביד 'אין לו קרקע') - גבי שני לקוחות (כדפרישית לעיל), דאמר ליה: "כי היכי דלדידי לית לי באילנות (לא בעצים ולא בפירות) - לדידך נמי לית לך בקרקע (אפילו במקום האילן, וכשייבש - תעקרנו ותלך)", אבל הכא - מוכר בעין יפה מוכר; לרבנן לית ליה, ואפילו לרב פפא דאמר יש לו: הני מילי (דיש לו קרקעות) - גבי שני לקוחות, דאמר ליה (בעל האילנות לבעל הקרקע): "כי היכי דלדידך זבין בעין יפה (מה שמכר לך מן הקרקע על מנת להיות הקרקע שלך עולמית היא ופירותיה) - לדידי נמי זבין בעין יפה (שאוכל פירות אילנותי לעולם: שאם ימותו - אטע אחרים תחתיהן, דאין אדם חוטא ולא לו: למכור לזה בעין יפה ולזה בעין רעה)", אבל הכא (שעיכב לעצמו) - מוכר בעין רעה מוכר (כל 'לגבי עצמו' - בעין רעה מוכר, כדי לשייר לעצמו).

אמרי נהרדעי: אכלן רצופין (להני שלשים אילנות, כגון שנטועין ט"ו בבית סאה) - אין לו חזקה (ואפילו אכלן כולן כל שלש שנים: דלא אחזיק כדמחזקי אינשי, דאין ראויין לקיים אלא לעקור ולשרש).

מתקיף לה רבא: אלא מעתה (כיון דמשום דנטועין מחוברין לא הויא חזקה): האי מישרא (ערוגה) דאספסתא - במאי קני לה (הרי זרועה רצופה, ואפילו הכי אמרינן בריש פירקין דהוי חזקה) !?

(ומיהו לאו אתקפתא מעליתא היא, דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה, האי מכחיש בארעא טפי והאי לא מכחיש טפי; אלא רבא הוא דלית ליה האי סברא, ובמילתא בעלמא הוא דמוקי להו לנהרדעי! ויש לפרש 'אכלן רצופין אינה חזקה': שסופן לשרש אותו ולפזר נטיעתן, שכן דרך אילנות: לנטוע הרבה תחלה ביחד, ואחר שגדלו - מפזרים אותן; הלכך לא הוי חזקה, הואיל ולשרש קיימי, ואין זו עיקר גידולן; וראיה לדבר: דגבי נטיעות אשכחן עשרה לבית סאה, ובאילנות אמרו שלשה לבית סאה; ועל כרחך נטיעות היו מתחלה, והיו עשרה לבית סאה, ואח"כ מיעטום לשלשה בבית סאה; וכן דרך אספסתא כמו כן לזרעה הרבה ביחד רצופין, כמו שעושין לכרישין וכרוב, ואחר כך עוקרין אותן וממלא מהן ערוגה גדולה; והיינו דפריך רבא 'אלא מעתה האי מישרא דאספסתא כו'; כן נראה בעיני).

אלא אמר רבא (אי אית לן למימר מידי ברצופין - הכי אמרינן): מכרן רצופין (כגון שננטועין יותר מעשרה בבית סאה) - אין לו קרקע (דהכא לא אמרינן 'הקונה שלשה אילנות קנה קרקע', דאין זה שדה האילן, דלעקור ולשרש קיימא).

אמר רבי זירא: כתנאי: כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות (שאינן בין שורה לשורה אלא שלש אמות): רבי שמעון אומר: אינו כרם (והמביא זרע לשם - אינו לוקח משום 'לא תזרע כרמך כלאים' (דברים כב), ומותרין באכילה), וחכמים אומרים: הרי זו כרם, ורואין את האמצעים (שורה בין שתי שורות) כאילו אינן (וראין כאילו אינה, והווי להו שש אמות בין שורה לשורה; ולעיל נמי: גבי מכרן רצופין לרבנן - רואין את האמצעיים כאילו אינן, ודינן כמפוזרין; וגבי 'מכרן רצופין יש לו קרקע' ולרבי שמעון אין לו קרקע, והיינו 'כתנאי': דמילתא דרבא - תנאי היא, כרבי שמעון, ודלא כרבנן; וב'המוכר את הספינה' (לקמן פב.) מפרש כמה יהו מרוחקין יותר מארבע אמות ואכתי הוי כרם).

אמרי נהרדעי: האי מאן דזבין דקלא לחבריה - קני ליה (הלוקח לקרקע) משפוליה עד תהומא ('שוליו' (שמות כח) מתרגמינן 'שיפולוהי', כלומר: כל הקרקע בשולי האילן, דהיינו שפת הקרקע עד תהום של קרקע; שאף על פי שדקל יחידי הוא, ותנן דאפילו שנים אין לו קרקע - הני מילי סביבות האילן: הוא דאין לו כלום כמו שיש לשלשה: ביניהן וחוצה להן כמלא אורה וטלו, אבל תחתיו דאילן - מיהא אית ליה: דכיון דאילן לפירותיו קונה להתקיים מקרקע זו - גם אם ימות האילן יטע אחר במקומו; ואשמעינן נמי דאין בעל השדה יכול לחפור תחת האילן, אפילו למטה מאלף אמה).

(בבא בתרא לח, א)

מתקיף לה רבא (אמאי קנה קרקע דכנגד האילן? מאחר דתנן 'לא קנה קרקע' - כלל לא קנה!): (ודקשיא לכו דכיון דלהתקיים בקרקע זו קנאו, נמצא שקנה יניקת הקרקע גם ליטע אחר במקומו של זה אחר שייבש או יקצץ) - ולימא ליה (מוכר): "כורכמא דרישקא" (קרוג אוריניטי"ל, ורגילים למכרו בקרקע ומניחו עד שיגמור פרי ויעקרו) זביני לך (אף האילן שמכרתי לך - לפירותיו; הקרקע לא מכרתי לך אלא להניח אילן בקרקע שלי כל ימי שצריך לקרקע עד שייבש); היינו דומיא דכרכום, ומאחר שייבש - לא תהני לו הקרקע עוד) עקור כורכמא דרישקא וזיל (כמו שעוקרים את הכרכום אחר שנתבשל, ואינו יכול ליטע כרכום אחר במקומו - גם אתה לא תטע אילן אחר במקומו)!"
אלא אמר רבא: (הכא הוא דקני לקרקע שתחת האילן) בבא מחמת טענה (שטוען למוכר "בפירוש מכרת לי האילן והקרקע שתחתיו ליטע אחר במקומו, ובשטר ואכלתיה שני חזקה, ולא נזהרתי בשטרי יותר משלש שנים", דהשתא לא דמי לכורכמא דרישקא).

אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי (מאחר שהקונה דקל יחידי נאמן בטענה זו, ויטע אחר במקומו): ואי כורכמא דרישקא זבין ליה (אם מכר לו סתם דקל לפירותיו, ולא פירש לו קרקע, דקיימא לן אין לו קרקע: דאם יבש או נעקר - לא יטע אחר במקומו) - מאי הוה ליה (למוכר) למעבד (שלא יהא זה בא מחמת טענה ויטע אחר במקומו? דכל אדם יטעון אחר שלש שנים שפירש לו קרקע, מאחר שהוא נאמן בטענתו)?
איבעי ליה למחויי (בתוך כל שלש, להודיע שלא מכר לו קרקע, אלא כי כורכמא דרישקא; ושוב לא יכול לטעון אחר שלש "שטר היה לי ואבד", דכיון דמיתה בו זה - היה לו להזהר בשטרו); דאי לא תימא הכי (דמחאה כי האי גוונא לא הויא מחאה, מאחר שמודה בו שאוכל עכשיו מן הקרקע מן הדין, דלא הויא מחאה אלא 'בטוען פלניא גזלנא הוא', כדלקמן) - הני משכנתא דסורא דכתב בה הכי 'במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף', אי כביש ליה לשטר משכנתא ואמר "לקוחה היא בידי" - הכי נמי דמהימן;
מיתקני רבנן מילתא דאתי בה לידי פסידא? אלא: איבעי ליה למחויי - הכא נמי איבעי ליה למחויי.

משנה:

שלש ארצות (בארץ ישראל) לחזקה (חלוקות זו מזו לענין חזקת שלש שנים, כדמפרש ואזיל): יהודה, ועבר הירדן, והגליל; היה (בעל הקרקע) ביהודה והחזיק בגליל (שהיה הקרקע בגליל והחזיק בה אדם שלש שנים בלא מחאה), בגליל והחזיק ביהודה - אינה חזקה (אינה חזקה כדמפרש טעמא בגמרא: דסתם 'יהודה וגליל' - כשעת חירום דמי, שאין שיירות מצויות מזו לזו, ולא הויא מחאת בעל הקרקע מחאה, שהרי אין מי שיגיד לו למחזיק שמיחה זה ויזהר בשטרו, דהא אין שיירות מצויות! הלכך: כיון דאינו יכול למחות - אף על גב דלא מיחה - לא הפסיד בשתיקתו, והיה לו לזה המחזיק ליזהר בשטרו, שהרי יודע שאין בעל הקרקע יכול למחות), עד שיהא עמו במדינה אחת (כגון שהיה ביהודה בעיר אחת והחזיק ביהודה בעיר אחרת; דכיון דשיירות מצויות - הוה ליה למחויי, ומדלא מיחה - הפסיד).

אמר רבי יהודה (לחלוק בא, ולומר): לא אמרו 'שלש שנים' אלא כדי שיהא באספמא, ויחזיק שנה, ילכו ויודיעוהו שנה, ויבא לשנה אחרת (דאינן חלוקות לחזקה: דהיה בגליל והחזיק ביהודה - הויא חזקה, ואפילו היה באספמא - שהוא רחוק מהלך שנה מארץ ישראל, והחזיק בארץ ישראל - הויא חזקה, שהרי לכך האריכו שני חזקה זמן מרובה של שלש שנים: כדי שיעור שאם היה באספמא ואם יחזיק זה בקרקע שלו שנה, ובתוך שנה ראשונה יצא הקול - ילכו בשנה שניה ויודיעוהו לבעל הקרקע, ולשנה שלישית יבא וימחה).

ובגמרא מפרש אי בעי רבי יהודה מחאה פניו או לא; ויותר ממהלך שנה - אין דרך אדם להרחיק מביתו, ולפי ההוה תקנו. וטעמא דרבי יהודה: לא משום דתלת שנים מיזדהר איניש בשטריה, אלא כדמפרש: כדי שיהא כו'; וטעמא דחזקה לדידיה: דלא שביק איניש דאכלוה לארעיה בלא רשותיה - ואפילו שעה אחת - ושתיק; אלא לכך האריכו שלש שנים: שפעמים היה המערער רחוק; אבל אי הוי המערער בעיר - הוי חזקה מיד, כדאמרינן לקמן בפירקין).

(אמרינן בגמרת ארץ ישראל אמר רבי אלעזר: אפילו שתי אכסניות, כגון שלומי ונבורו, והירדן מפסיק ביניהם, ועומד ורואה אחד מחזיק בשדה שלו - אינה חזקה, עד שיהא עמו באותה העיר ובאותה מדינה. רב אמר: עיקר חזקה - הכנסת פירות, דאפילו ראהו חורש וקוצר ומעמר ודש חורה ובורר, ולא ראהו מכניס פירות - אינה חזקה, עד שיראהו מכניס פירות).

גמרא:

מאי קסבר תנא קמא (דברי יהודה)? אי קסבר 'מחאה שלא בפניו הויא מחאה' (אי קסבר מחאה שמוחה בעל הקרקע במחזיק אפילו שלא בפניו, כגון ששניהם דרין בעיר אחת, ומיחה בפני שנים מן השוק שלא בפניו של מחזיק - אפילו הכי הויא מחאה: דחברך חבא אית ליה, ושמע המחזיק בדבר זה והיה לו להזהר בשטרו, ומדלא נזהר - הפסיד, והלכך קתני 'עד שיהא עמו במדינה אחת': דכיון ששניהם במדינה אחת - הויא מחאה אף על פי שאינם בעיר אחת) - אפילו יהודה וגליל נמי (היה ביהודה והחזיק בגליל תיהוי מחאה)! ? אי קסבר 'מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה' (כדקתני: דהיה ביהודה והחזיק בגליל אינה חזקה) - אפילו יהודה ויהודה (אפילו היה ביהודה והחזיק ביהודה בעיר אחרת) נמי לא (נמי לא תיהוי מחאה, ואמאי קתני 'עד שיהא עמו במדינה') ?

אמר רבי אבא בר ממל אמר רב: לעולם קסבר 'מחאה שלא בפניו הויא מחאה' (ומשום הכי קתני 'עד שיהא עמו במדינה'), (ודקשיא לך: אפילו יהודה וגליל נמי תיהוי מחאה? -) ומשנתינו - בשעת חירום שנו (בשעת חירום: תיגרות יש בין יהודה וגליל, ואין שיירות מצויות מזו לזו, ואם ימחה - לא יבא הדבר לאזניו של מחזיק שיזהר בשטרו, והלכך לא הויא מחאה; וכיון דלא הויא מחאתו של מערער מחאה - חזקתו של זה נמי לא הוי חזקה; דטעמא דחזקה שלש שנים קונה - משום דמצי טעין ליה מחזיק: אמאי לא מחית בתוך שלש? ואילו הכא - לא מצי למטען הכי, דהא לא יכול למחות, דהא אינה מחאה!); ומאי שנא יהודה וגליל דנקיט (דכיון דבשעת חירום מיירי - הוא הדין לכל המלכיות שיש חירום בין זו לזו, והכי הוה ליה למיתני: 'כל הארצות חלוקות לחזקה בשעת חירום')! ואית דמפרשי מאי שנא יהודה וגליל דנקט: כיון דבשעת חירום מוקמת לה, מאי שנא יהודה וגליל דלא הויא חזקה - אפילו יהודה ויהודה לא תיהוי חזקה! ואין נראה בעיני: דאם כן הוה ליה למימר כדלעיל: 'אי הכי אפילו יהודה ויהודה נמי לא'; ועוד: דהכי מתרץ רבי אבא 'בשעת חירום שנו': שיש תגרה בין המלכיות, אבל עיירות של מדינה ומדינה אין בינותם תגרה? - הא קא משמע לן (רבי אבא):

(בבא בתרא לח, ב)

דסתם יהודה וגליל (אפילו בשעת שלום) כשעת חירום דמו (שאין שיירות מצויות מזו לזו, אבל בשאר מלכיות - אי איכא חירום לא הויא חזקה, אבל בשעת שלום - הויא חזקה, דהא שיירות מצויות; והאי דקאמר רבי אבא 'בשעת חירום שנו' - הכי קאמר: יהודה וגליל הרי הן כשעת חירום של שאר מלכיות).

אמר רב יהודה אמר רב: אין מחזיקין בנכסי בורח (כלומר: אם החזיק - אינה חזקה, כדמפרש ואזיל: דקסבר 'מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה', וכיון דלא יכול למחות - גם זה לא יכול להחזיק, וכרבי יהודה סבירא ליה, דאמר במתניתין 'ילכו ויודיעוהו שנה ויבא לשנה אחרת', דמשמע דצריך למחות בפניו); כי אמריתה (להא דרב) קמיה דשמואל (אחר פטירתו של רב, שבא ללמוד לפני שמואל; רב מת מקמי שמואל, כדאיתא ב'שחיטת חולין' (דף צה:): דכל זמן שהיה רב קיים - הוה שלח ליה רבי יוחנן 'לקדם רבינו שבבבל'; כי נח נפשיה דרב - שלח ליה לשמואל 'לקדם חבירנו כו'), אמר לי (שמואל): וכי למחות בפניו הוא צריך (בתמיה; אלא לא צריך למחות בפניו, דמחאה שלא בפניו - הויא מחאה, והלכך מחזיקים נמי שלא בפניו: דאיבעי ליה למחויי)? ? ורב - מאי קא משמע לן? מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה? (ומקשה גמרא): והאמר רב: מחאה שלא בפניו הויא מחאה (כדאמר רבי אבא אמר רב לעיל: 'לעולם קסבר מחאה שלא בפניו כו'; (ומדפרין) למילתיה דת"ק איכא למימר דסבירא ליה הכי)! ? רב - טעמא דתנא דידן קמפרש (לטעמא דתנא קמא פירש רב, משום דקשיא רישא לסיפא, וליכא לתרצה אלא בכי האי גוונא), וליה לא סבירא ליה (אלא כרבי יהודה סבירא ליה).

ואיכא דאמרי: אמר רב יהודה אמר רב: מחזיקים בנכסי בורח (דמחאה שלא בפניו הויא מחאה, ואיבעי ליה למחויי; ומדלא מיחה - הפסיד; דכיון דשיירות מצויות, אנו סהדי שנודע לו שאחרים החזיקו בקרקע שלו, ולא מצי טעין "לא ידעתי, ולפיכך לא מחיתי", דכי היכי דמחאה שלא בפניו הויא מחאה - משום דחברך חבא אית ליה, ושמע המחזיק מחאתו של זה המערער - הכי נמי נודע לו שהחזיק זה בקרקע שלו, והוא לא מיחה - ולפיכך הפסיד; והאי דנקט 'בורח' - לאו דוקא, דהוא הדין לכל מרחיקי ארצם, אלא אורחא דמילתא נקט: שאין דרך בני אדם להחזיק בקרקע של אחרים בגזל אלא בקרקע בורח); כי אמריתה קמיה דשמואל - אמר לי: פשיטא (דמחזיקין, דהא - ממתניתין, דקתני 'שלש ארצות לחזקה' שמעינן דמחאה שלא בפניו הויא מחאה, ואיבעי ליה למחויי; ומדלא מיחה - הפסיד)! ? וכי למחות בפניו הוא צריך? (בגמרת ירושלמי: רב אמר: אין חזקה לבורח, ולא מארץ לארץ, ושמואל אמר: יש להן חזקה; אמר רב נחמן: קרא מסייע ליה למר: [וישאל המלך לאשה ותספר לו] ויתן לה המלך סריס אחד לאמר השב את כל אשר לה ואת כל תבואת השדה מיום עזבה את הארץ ועד עתה) (מלכים ב ח, 1).

ורב מאי קא משמע לן (דקאמר 'מחזיקים בנכסי בורח')? (הא - ודאי קא משמע לן): מחאה שלא בפניו הויא מחאה (והיה לו למחות! הלכך חזקה נמי שלא בפניו בלא מחאה הויא חזקה).

והא אמרה רב חדא זימנא (דאמר רבי אבא בר ממל אמר רב לעיל: 'לעולם מחאה שלא בפניו הוא מחאה כו' ומסתמא הוה שמעינן דכסתם מתניתין סבירא ליה: מדמפרש לה הכי) ! ?
אלא הא קא משמע לן: דאפילו מיחה בפני שנים שאין יכולין לומר לו (כגון חגירין או שהולכין למדינת הים ומרחיקין מאותו המלכות שדר בה המחזיק) - הוויא מחאה (נאפילו) הכי מחזיקין בנכסי בורח, דתיהני ליה מחאה כי הך; ואף על גב דהנך לא יאמרו לו למחזיק, דחברך חברא אית ליה; והלכך - כיון דהוויא מחאה - חזקה נמי הוויא חזקה; ושמואל - שהיה מקשה על דברי רב, ואומר 'פשיטא וכי למחות לפניו הוא צריך' - להך רבנותא דקאמר רב לא אסיק אדעתיה, והלכך פריך שפיר 'מאי אתא רב לאשמועינן?', דאמר רב ענן: לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל (אשמועינן דשנינן אליבא דרב אתא לאשמועינן, ולמימר דהך רבנותא לא סבירא ליה לשמואל, כדמפרש ואזיל, והוה מתמיה 'פשיטא'): מיחה בפני שני בני אדם שיכולים לומר לו - הוויא מחאה; מיחה בפני שני בני אדם שאין יכולין לומר לו - לא הוויא מחאה; ורב - חברך חברא אית ליה וחברך דחברך חברא אית ליה.

אמר רבא: הלכתא: אין מחזיקין בנכסי בורח (דמחאה שלא בפניו לא הוויא מחאה, וכיון דלא מצי מערער למחויי - מחזיק נמי לא מצי אחזוקי), ומחאה שלא בפניו הוויא מחאה (והלכך חזקה שלא בפניו הוויא חזקה, ומשום הכי מחזיקין בנכסי בורח: דהא מצי למחויי, ומדלא מיחה - הפסיד).

תרתיה (והיינו דקפריך גמרא 'תרתיה' בתמיה: משום דקשיא רישא לסיפא) ?
(ומשני): לא קשיא: כאן בורח מחמת ממונ (פסיק רבא הלכתא שלא בפניו הוויא מחאה, משום דמצי למחויי, וכל מקום שזה יכול למחות - חזקתו של חברו בנכסיו הוויא חזקה, הואיל ולא מיחה: דכיון דמחמת חוב ממון הוא בורח - אין זה בורח אלא לאישתמוטי בעלמא עד דהוה ליה, ופרע, ואינו ירא למחות, דכיון דאנוס הוא ואין לו מה לפרוע - אין רודפין אחריו, ואם נודע מקומו שברח שם - אינו חושש), כאן בורח מחמת מרדין (מחמת רציחת נפשות ירא למחות, פן יודע מקום תחנונו, וירדוף גואל הדם אחריו כי יחם לבבו והשיגו והרגו, ובדידיה קפסיק רבא ד'אין מחזיקין בנכסי בורח', והכי הלכתא). ('מרדין' - לשון רציחה בלשון פרס, כדאמרינן ב'הגוזל ומאכיל' (בבא קמא דף קיז): 'השתא פרסאי דקפדי אשפיכות דמים ואמרי מרדין מרדין').

היכי דמי מחאה (אמחאה שלא בפניו קאי, דפסיקנא לעיל דהוויא מחאה) ?
אמר רב זביד: (אמר לטהדי): "פלניא גזלנא הוא" - לא הוויא מחאה (שאפילו אם יאמרו עדים לשון זה למחזיק - לא אתי לאזדהורי בשטריה, דהא לא ידע אמאי קרי ליה 'גזלן' שיהיה בשטרו); "פלניא גזלנא הוא דנקיט לה לארעאי בגזלנותא" (שהרי לא מכרתיה לו" - דהשתא הוה ליה לאיזדהורי בשטר מכירת שדה זה, מאחר שערער זה עליו, והלכך הוויא מחאה),

(בבא בתרא לט, א)
ולמחר תבענא ליה בדינא" - הוויא מחאה (ואי לא אמר "למחר תבענא ליה בדינא ומפיקנא מיניה" אלא "פלוני גזלן דקאכיל לארעאי בגזלנותא" בלבד - הרי הוא כנותן פגם בחבירו, ולא כמוסר עדות, ואינה מחאה; כן פירש רבנו חננאל.
ל"א שמעתי משמועת רבי יעקב בר יקר, ועיקר: פלניא גזלנא הוא ואפילו הזכיר על קרקע זה שמחזיק - לאן מחאה היא, שהרי לא מיחה מחמת עצמו, והרי הוא כמי שאמר "פלוני מחזיק בקרקעות של אחרים", ולפוגמו מתכוין, ולא לערער, שהרי אינו מזכיר שהוא שלו! אבל אם פירש "דקאכיל לארעאי בגזלנותא" - הרי מיחה מחמת עצמו, והודיע שהקרקע שלו מחזיק, בעלילה, והוויא מחאה, ואף על גב דלא סיים "למחר תבענא ליה בדינא" ופירוש הוא למאי דקאמר "דקאכיל לארעאי בגזלנותא").

אמר (לעדים): "לא תימרו ליה (מחאה זו) - מאי ?
אמר רב זביד: הא קאמר "לא תימרו ליה" (ולא הוויא מחאה, דהא לא אמרו ליה עדים תו) !
רב פפא אמר: (לעולם מחאה הוויא דהכי קאמר להו לעדים): לדידיה לא תימרו ליה, (אבל) לאחרני - אימרו להו (לאחרים תימרו), (וכיון שיאמרו לאחרים יחזרו אותן אחרים ויאמרו לו, ד)חברך - חברא אית ליה, חברא דחברך - חברא אית ליה.
אמרו ליה: "לא אמרינן ליה" (לא קאי אהיכא דאמר להו "לא תימרו ליה", דהא לרב זביד אפילו שתקו - לא הוויא מחאה, וכל שכן הכא: היכא שהשיבו כדבריו; אלא מילתא באפי נפשיה היא, וקאי אהיכא דאמר להו מחאה גמורה, וציוס לומר לו, והם ענוהו: "לא אמרינן ליה", ולא חזר ומיחה אחריו כן בפני עדים אחרים) ?

אמר רב זביד: הא קא אמרו ליה: "לא אמרינן ליה" (וכיון שלא יאמרו לו - היה לו לזה למחות עוד בפני אחרים שיאמרו לו, ואם לא מיחה אחריו כן - הפסיד) !
רב פפא אמר: (אין צריך למחות עוד בפני אחרים, דמחאה מעלייתא היא, דהכי קאמר ליה): "לדידיה - לא אמרינן ליה (שלא נלך עד מקומו), לאחרני אמרי להו (רב פפא קא דייק: "לא תימרו ליה" - "לא אמרינן ליה", דמשמע: לא אמרינן ליה, אבל לאחרני אמרי, מדלא אמר "לא תימרו"); חברך - חברא אית ליה, וחברא דחברך - חברא אית ליה.

אמר להו: "לא תיפוק לכו שותא" (לא יצא דבר מפיקם, דמשמע: לא לו ולא לאחרים) ?
(‘שותא’ = דיבור, כמו ‘שותא דינוקא בשוקא - או דאבוה או דאמא (סוכה דף נו:).)
אמר רב זביד: הא קאמר "לא תיפוק לכו שותא" (ואינה מחאה) !

אמרו ליה "לא מפקינן שותא" (לא קאי אהיכא דאמר להו "לא תפיק לכו שותא", דהתם כולי עלמא לא פליגי דלא הויא מחאה, בין אהדרו ליה בין לא אהדרו ליה שום דיבור; ומילתא באפי נפשיה הוא, וכגון שצוה אותם לאמר לו, והם אמרו "לא מפקינן שותא") ?
אמר רב פפא: (הכא ודאי מודינא דלא הויא מחאה, ד) הא קאמרי ליה "לא מפקינן שותא" (דמשמע: לא לו ולא לאחרים) !

רב הונא בריה דרב יהושע אמר: (האי - נמי מחאה הויא, ד) כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש (שאינה מוטלת עליו לברר וגם אינו מפסיד אם אומר אם לא אומרה) אמר לה (לבני אדם) ולא אדעתיה (כלומר: אינו נותן אל לבו שקיבל הדבר עליו לכסותו; והלכך אינו צריך למחות בפני אחרים, שהרי מיחה בפני בני אדם שיכולין לומר לו.
והלכתא: בין אמר הממחה "לא תימרו ליה מידי מהני מילי למחזיק", ובין אמרו "לא מפקינן שותא" - בכולהו הויא מחאה, בר מדאמר להו הממחה ד"לא תיפוק לכו שותא", דלא הויא מחאה; וכן פסק רבנו חננאל) .

אמר רבא אמר רב נחמן (ואף על גב דאותביה רבא לרב נחמן [להלן] - שיטת גמרא היא בהרבה מקומות כן; והכי פירושו: כי שמעה רבא מרב נחמן להך מילתא דאמרינן בה 'אמר רבא אמר רב נחמן' - איתביה הך תיובתא; ורב אשי שסידר גמרא - הוא דקאמר 'אמר רבא אמר רב נחמן' וגם מפרש הקושיא אחרי כן שהקשהו): מחאה שלא בפניו הויא מחאה (ולא בעינן שישלח שלוחו למחות בפניו, אלא מכיון שמיחה שלא בפניו - הויא מחאה, שהרי יכול הדבר לבא לאזניו, ואפילו לא ידע המחזיק מחאתו של מערער לא חיישינן, מאחר שמיחה זה כהוגן) .

איתביה רבא לרב נחמן: 'אמר רבי יהודה: (טעמא דרבי יהודה לאו משום דתלת שנין מידהר איניש בשטריה, אלא כדמפרש: לא אמרו 'שלוש שנים' אלא כדי שיהא באספמיה, ויחזיק שנה, וילכו ויודיעוהו שנה (וטעמא דחזקה לדידיה - משום דלא שביק איניש דאכלי ארעיה בלא רשותו אפילו שעה אחת ושתיק, אלא לכך האריכו שלש שנים: שפעמים שהמערער רחוק מהלך שנה, ולא יבא ערעור שלו לאזניו עד שלש שנים; ולא יפלוגי אתנא קמא אתנא: דלא חיישינן לשעת חירום, וחזקה בפניו - מיד הויא חזקה, הואיל ולא מיחה מיד; מדתלי טעמא באספמיה לקמן בפרקין), ויבא לשנה אחרת (קסלקא דעתא דרבא דוקא קאמר: שיבא המערער עצמו וימחה בסוף שלש בפניו של מחזיק; אלמא מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה, והלכך חזקה שלא בפניו לא תיהוי חזקה, ואף על גב דלרבי יהודה הויא חזקה - בהכי לא סבירא ליה כרבי יהודה, דרבי יהודה מצריכו לילך ולערער, ולרבא - לא נצריכנו, אלא מתוך שאינו יכול למחות באספמיה - גם המחזיק לא יכול להחזיק) , ואי סלקא דעתא 'מחאה שלא בפניו הויא מחאה' . (דאין צריך לשלוח שליח ולמחות בפניו בעדים, אלא ימחה במקום שהוא שם, ואם יבא הדבר לאזניו - יבא) ' - למה לי למיתי (עד מקום המחזיק או לשלח שלוחו למחות בפניו) ? ליתיב התם אדוכתיה (באספמיה) ולימחי (בפני עדים, שהרי יכולין לבא ולומר לו בסוף שלש אם ירצו) ! ? (ואי קשיא: אדפרין מסיפא - לסייע מרישא, דהא אוקימנא מחאה שלא בפניו הויא מחאה! איכא למימר דרבא מוקי לה לרישא במילי אחרים.)

(ומשני): התם - עצה טובה קא משמע לן: דניתי (הוא עצמו) ונשקול ארעא ופירי (ונשקול קרקע ופירותיו מיד המחזיק; שאם ימחה במקומו ולא ילך ויוציא עכשיו מידו הפירות שאכל המחזיק - יוציא ממנו בטורח, דקשה גזל הנאכל; ומיהו לאו דוקא מצריך ליה רבי יהודה לבא, אלא הכי קאמר: לא אמרו דצריך שלש שנים אלא כדי שאם יהיה המערער באספמיה, ומשהחזיק זה - יצא הקול ויודיעוהו בשנה שניה, וימחה בתחלת שלש, ויוכל הדבר לבא לאזניו של מחזיק בסוף שנה שלישיית, ואז יש הנאה למערער, שאם ירצה הוא עצמו לבא בסוף שלש ויקח קרקע ופירות מעכשיו, בלא דין ודברים) .
מדקא מותיב ליה רבא לרב נחמן - מכלל דלא סבירא ליה דמחאה שלא בפניו הויא מחאה; והאמר רבא: מחאה שלא בפניו הויא מחאה (לעיל פסק רבא הלכתא הכי) ! ?
בתר דשמעה מרב נחמן (ותירץ לו תשובה, שהשיבהו) - סברה (פסק רבא הכי) .

אשכחינהו רבי יוסי ברבי חנינא לתלמידיו דרבי יוחנן. אמר להו: מי אמר רבי יוחנן מחאה בכמה (הכי גרסינן: מי שמיע לכו מרבי יוחנן מחאה בכמה: בפני כמה בני אדם) ?
רבי חייא בר אבא: אמר רבי יוחנן: מחאה בפני שנים .
רבי אבהו: אמר רבי יוחנן: מחאה בפני שלשה .

לימא בדרכה בר רב הונא קא מיפלגי, דאמר רבה בר רב הונא: כל מילתא (של גנאי) דמתאמרא באפי תלתא -

(בבא בתרא לט, ב)

לית בה משום לישנא בישא (אם יחזרו ויאמרו לזה: "כך אמר פלוני עליך"; וטעמא כדמפרש בערכין ב'יש בערכין': מאי טעמא? חברך חברא אית ליה; ואמר אביי התם: דכל מילתא דעבידא לאיגלווי -

לית בה משום לישנא בישא; והלכך: גבי מחאה - נמי מילתא דעבידא לאיגלווי בעינן, כדי שיזהר המחזיק בשטרו, ולהכי פליגי: מאן דאמר 'בפני שנים' - לית ליה דרבה בר רב הונא דבעי תלתא, דהא אפילו בתרי עבידא לאיגלווי, והויא מחאה בפני שנים; ולענין לשון הרע - לית בה משום לישנא בישא היכא דמתאמר קמי תרי; **מאן דאמר 'בפני שנים' - לית ליה דרבה בר רב הונא**, **ומאן דאמר 'בפני שלשה' - אית ליה דרבה בר רב הונא** (דבשלשה הוי גלווי מילתא, ולא בתרי; הלכך: בפני שנים לא הויא מחאה, דלא עבידא לאיגלווי; כן נראה שיטה זו בעיני, ועיקר.

(הגה"ה. תמיה לי: אמאי לא אמר נמי: לימא בדאבוי קמיפלגי? ושמא משום דלא מצי גמרא לאוקמי כדברי הכל, כדמוקי דרבה בר רב הונא, כדמטיק למילתיה: 'לא, דכולי עלמא אית להו דרבה בר רב הונא כו'. ע"כ) ולקמן נמי מוכח דמאן דבעי גלווי מילתא במחאה - בעי שלשה, והכי הויא מסקנא דשמעתא. וכל רבותינו מפרשים דגבי מחאה נמי לשון הרע איכא, דקאמר "פלניא גזלנא הוא"; והלכך, לרבה בר רב הונא, אי מתאמר קמי תרי - לא הוי מחאה, משום דאית בה משום לישנא בישא, ולא יאמרו לו למחזיק; ולא מילתא היא: דלא דמי ללשון הרע כלל, דעיקר מחאה היינו משום דבעינן שיבא הדבר לאזניו של מחזיק, ומצוה היא לומר לו, כדי שיזהר בשטרו, ולכך תקנו למערער שימחה בפני עדים: כדי שיציאו את הקול! תדע: דהיכא דאמר להו "לא תפיק לכו שותא" לא הויא מחאה) ! ?

לא, דכולי עלמא אית להו דרבה בר רב הונא (דכל גלווי מילתא לא הוי בפחות משלשה, ואי הוה בעינא גלווי מילתא במחאה - היה צריך למחות בפני שלשה), **והכא - בהא קא מיפלגי: מאן דאמר 'בפני שנים' קסבר: מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה** (אבל בהכי פליגי: דמאן דאמר 'בפני שנים' קסבר שלא בפניו לא הויא מחאה: דכיון דאין מחאה אלא בפניו - די לו בשני עדים שיעידו שמיחה בו, וכיון דמיחה בפניו - אין לך גלווי מילתא גדול מזה, שהרי ודאי ידע המחזיק שמיחה בו זה ויזהר בשטרו), **ומאן דאמר 'בפני שלשה' קסבר: מחאה שלא בפניו הויא מחאה** (והלכך היכא דמיחה שלא בפניו - צריך שלשה, משום גלווי מילתא: דכיון דידיע שלשה - כאילו כל העולם יודעין).

אי בעית אימא: דכולי עלמא מחאה שלא בפניו הויא מחאה (כדאוקי מתניתין וכדפסק הלכתא, וכולי עלמא כרבה בר רב הונא סבירא להו, דאין גלווי מילתא במחאה שלא בפניו אלא בשלשה), **והכא בהא קמיפלגי: מאן דאמר 'בפני שנים' סבר: סהדותא בעינן** (ודי לנו בשני עדים שיעידו שמיחה זה בתוך שלש [שנים], ואם יבא הדבר לאזניו - יבא; דמאחר שיכול לבא לאזניו של מחזיק בשום ענין בעולם - הויא מחאה, דלא חייש אלא שלא יתרה בהם לכסות הדבר, דכיון דלישנא בישא ליכא במחאה - שמא אלו עצמן ילכו ויגידו למחזיק, או יאמרו לאחרים שיאמרו לו); **ומאן דאמר 'בפני שלשה' קסבר: גלווי מילתא בעינן** (שידע כל העולם; וכיון דנודע לשלשה - כאילו נודע כבר למחזיק דמי, דמסתמא ידע במחאה זו; אבל בשנים מסתמא לא ידע).

גידל בר מניומי הוה ליה מחויאתה למחויי (שהיה אחד מחזיק בנכסיו, והיה רוצה למחות, ומיחה קמיהו בפני שלשת; והוא הדין לפני שנים, כדאמר רבא לקמן: 'מחאה בפני שנים'; ואין צריך לומר "כתובו"; אלא הכי הוה עובדא; וכן פסק רבנו חננאל: דמחאה בפני שנים); **אשכחיהו לרב הונא ולחייא בר רב ולרב חלקיה בר טובי, דהוו יתבי, ומחה קמיהו. לשנה הדר אתא למחויי** (פעם שניה, ומיחה קמיהו; סבירא ליה דכל שנה ושנה צריך למחות, ואם מיחה פעם ראשונה ושניה ולא מיחה בשנה שלישית - איגלאי מילתא דשלא כדין מיחה ראשונה ושניה; ולסוף שנה שלישית זו הויא חזקה, ולא צריך להזהר בשטרו); **אמרו ליה: "לא צריכת (למחות כל שנה ושנה) ! הכי אמר רב: כיון שמיחה שנה ראשונה - שוב אינו צריך למחות** (אבל פעם אחת מיהא צריך למחות בכל שלש ושלש, כדלקמן, שלא יהו שלש שנים רצופים בלא מחאה; ומיהו אינהו לא איירי בהכי מידי אלא למעוטי שלש מחאות בתוך שלש שנים באו: דדי בשנה ראשונה, ושוב אין צריך למחות בכל השלש שנים)".

ואיכא דאמרי: אמר ליה חייא בר רב: "כיון שמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות".

אמר ריש לקיש משום בר קפרא: וצריך למחות בסוף כל שלש [שנים] ושלש (דאף על גב דמשמיחה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות - הני מילי בהנהו שלש, אבל בסוף שלש צריך למחות עדיין, דלא נהוי תלת שנים בלא מחאה, דתלת שנים מיוחדו איניש בשטריה אחר המחאה, טפי לא מיוחדו).

והכי הלכתא. ואף על גב דתהי בה רבי יוחנן: תמיה היה, אבל ירא היה לחלוק על בר קפרא. וגם רבנו חננאל פסק כן.

ויש מפרשים טעמא דצריך למחות בסוף שלש: כדי שלא יטעון לאחר המחאה "מכרת לי"; ולא נהירא: דכיון דעל כרחו מודי דמעיקרא לאו בתורת מכירה נחת בה - אינו נאמן לומר אחרי כן "החזקתי בה בתורת מכירה").

תהי (מחשב ומקשה) בה רבי יוחנן: וכי גזלן יש לו חזקה (כלומר: אמאי צריך למחות בסוף כל שלש? והלא משמיחה המערער שנה ראשונה והוציא קול על זה שהוא גזלן - היה לו להזהר בשטרו כל הימים עד שירד עם זה לדין או עד שיראה את שטרו אחר המחאה לבית דין! ומדלא נזהר בשטרו - פסיד, דאיכא למימר "גזלן הוא") ?

(והיינו דקפריך:) 'גזלן' סלקא דעתא (הא קטעין "שטר היה לי קודם המחאה ואבד", ומספיקא הוא דאנן מפסידין אותו את הקרקע, לפי שלא נזהר בשטרו) ? אלא 'כגזלן יש לו חזקה' (וכדפרישית) ?
אמר רבא: הלכתא צריך למחות בסוף כל שלש ושלש. [עיין תוספות ד"ה וצריך].

תני בר קפרא: ערער (מיחה בפני עדים) חזר וערער חזר וערער (בסוף כל שלש ושלש; בר קפרא לטעמיה, דאמר 'צריך למחות בסוף כל שלש ושלש; הילכך מנהג הוא לערער הרבה פעמים) : אם מחמת טענה ראשונה ערער (דבכולהו מחאות טעין "קאכיל לארעאי בגזלנותא") - (הרי זו מחאה, והלכך) אין לו חזקה (למחזיק), ואם לאו - יש לו חזקה (אבל אם במחאה ראשונה הזכיר שבגזלנות ירד אל שדה זו, ובמחאה שניה הזכיר כי משכנתא בידו, ואני מוסר לכם עדות זו כדי שלא יחזיק בה ויאמר 'מכורה היא בידו', כיון ששינה בטענתו - אינה מחאה ונתקיימה החזקה ביד המחזיק;
והוא הדין למוחה שלש מחאות בתוך שלש שנים משני טענות המכחישות זו את זו: דאין כאן מחאה כלל: לא ראשונה ולא אחרונה, והויא חזקה לסוף שלש: דכיון דמיחה מחאה אחרת בשנה שניה שמכחשת מחאה של שנה ראשונה - מודה הוא דהיא מחאה שלא כדין הוה, והודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ובטלה לה להיא מחאה קמייתא, וכל שכן זו שניה, דהוחזק כפרו, וכמי שלא מיחה בתוך שלש כלל דמי).

אמר רבא אמר רב נחמן: מחאה בפני שנים [עיין תוספות ד"ה מחאה]

(בבא בתרא מ, א)

ואין צריך לומר "כתובו" (אלא כותבים לו העדים שטר מחאה למערער להיות בידו לעדות שמיחה בתוך שלש, ואף על פי שלא צוה אותם: דזכין לו לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו, דמסתמא ניחא ליה); (וכן) מודעא בפני שנים (מי שאנסוהו למכור וליתן את שלו בעל כרחו ולכתוב שטר מכירה או מתנה בפני עדים - צריך להודיע קודם לכן לשני עדים, ולומר "דעו לכם שמכירה זו או מתנה של שדה זו שאני רוצה לעשות לפלוני - שלא ברצון נפשי אעשה, כי אונסני ומכריחני בעל כרחי, ולא יהיה ממשי באותו שטר שאעשה, והיום או למחר תבענא ליה בדינא ומרענא לשטרא אפומייכו: שמסרתי מודעא לפניכם קודם שנעשה השטר"; ודוקא קודם כתיבת השטר, אבל אחרי כן - אין המודעא שוה כלום, דאם כן כל השטרות שבעולם, כשיתחרט אחר שנעשו ונמסרו בכשרות - יבא לפוסלן) ואין צריך לומר "כתובו" (שטר מודעא.
כללא דמילתא: כל מידי דזכות הוא לו - אין העדים צריכין ליטול הימנו רשות; והא דלא כייל ותני להו, ולימא 'מחאה ומודעא וקנין בפני שנים ואין צריך לומר "כתובו" - היינו משום דרבא קאמר להו משמיה דרב נחמן, ולא בחד יומא שמעינהו, אלא כל מילתא שמעה באפי נפשיה, והדר חברינהו רבא כחדא כסדר כמו ששמעו.

והיינו דכתבינן ביטול מודעי בשטרי מכירה ומתנה: דמעשה לא תועיל המודעא, כדמוכח בערכין בפרק 'האומר' בסופו (דף כא:); גבי גט דמהני ביטול המודעות והוא הדין לכל השטרות); הודאה (אדם שמודה לחבירו) בפני שנים (שחייב לו מנה) וצריך לומר "כתובו" (שיצוים הלוה לכתוב לו שטר למלוה לעדות, דכל שעה שירצה לגבות חובו - יוציא שטרו על הלוה; אבל שלא ברשות לזה - אין כותבין, דחוב הוא לו; וכיון דעל הלוה לכתוב, והוא לא צוה - איכא למימר דלא ניחא ליה לעשות חוב שחייב מלוה בשטר, דעד השתא הוה מלוה על פה; ואף על גב דהודה בפני עדים - נאמן הוא לומר כל שעה שירצה "פרעתי", דקיימא לו (לקמן קע). 'המלוה לחבירו בעדים - אינו צריך לפרעו בעדים'; ועכשיו כשיש בידו שטר - אינו הלוה נאמן לומר "פרעתי" אלא אם כן יביא עדים שפרעו בפניהם; אפילו הוציא המלוה על הלוה כתב ידו של לזה שהוא חייב לו - גובה מנכסים בני חורין, ואינו נאמן לומר "פרעתי" - כל שכן בשטר שיש בו עדים); קנין (סודר על כל דבר) בפני שנים (ולא בעי תלתא; ומשום דגבי קיום שטרות אמר 'שלשה' - הוצרך לפרש בכל הני דדי בשנים) ואינו צריך לומר "כתובו" (כדמפרש טעמא לקמן); וקיום שטרות בשלשה (מי שיש לו שטר על חבירו, וחושש שמא ילכו העדים למדינת הים, או ימותו, וכשיבא לגבות חוב הכתוב בשטר - יטעון הלוה כי פרוע הוא, או מזויף הוא, ויצטרך לקיים שטרו בעדים המכירים חתימת ידי עדים שבשטר, ולא ימצא - כיצד יעשה? הולך לבית דין, ומביא העדים עצמן, ומעידין על חתימת ידיהן בפני בית דין, והם כותבים בסוף השטר למטה מחתימת העדים 'במותב תלתא כחדא הוינא ונפק שטרא דא קדמנא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימות ידיהו ואישרנוהי וקיימנוהי כדחזי', וחותמים בו שלשת הדיינים, והוא 'הנפק', וגם 'אשרתא דדייני'; ולכך צריך שלשה, דשנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראין בית דין חצוף - בסנהדרין (דף ג.); והכא - אפילו דיעבד נמי לא, דאם כן מה יש בין 'הנפק' לשטר שלמעלה הימנו? הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי, ודומה לשני עדים שמעידים ששמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר, ועד מפי עד פסול! אבל כשהן שלשה, והן בית דין - זו עדות גמורה שהעידו על חתימת ידן לפני בית דין, והכשירו בית דין את השטר, ועכשיו חותמין בית דין ששטר זה כשר הוא, ודומה לפסק דין).

<סימן מחאה, מודעה, הודעה" קנין>

אמר רבא: אי קשיא לי (בכל הנך דינים דאמר לי רב נחמן) - הא קשיא לי: (גבי קנין לחוד הוא דקשיא לי); האי קנין - היכי דמי (למאי מדמי ליה רב נחמן)? אי כמעשה בית דין דמי (אי כמעשה בית דין דמי, ומשום דדומה לדין של דיינין שמוציאים מה ונותנין לזה - ואף עדי קנין, על ידי עדותן: שרואין בקנין יוצא ממון זה בשעת הקנין מיד המקנה ליד הקונה, ומשום דדמי למעשה בית דין קאמר רב נחמן אין צריך לומר "כתובו", אלא: אף על גב דחוב הוא למקנה לכתוב שטר וליפוט זכותו של קונה - אפילו הכי כותבים העדים בלא רשותו, כדין כל מעשה בית דין, שכח בית דין יפה

והפקירן הפקר: לכתוב כל הנעשה בפניהן, ואם כן) - **ליבעי תלתא** ((ליבעי שלשה, כקיום שטרות)); **אי לא כמעשה בית דין דמי** (ומשום הכי קאמר דסגי בשנים) - **אמאי 'אינו צריך לומר "כתובו"'** (והלא חוב לו לכתוב בלא רשותו)?

בתר דבעי - הדר פשטא: לעולם - לאו כמעשה בית דין דמי (דהא ודאי שהדוּתא בעלמא הוא, ומשום הכי סגי בשנים); **והכא טעמא מאי ד'אינו צריך לומר "כתובו"'** ? **משום דסתם קנין לכתובה עומד** (משום דאין לאחר קנין כלום: דכיון דמקנה ליה בסודר בפני עדים, וממהר להקנותו מיד, ואינו מדחהו עד שילך וימשוך במטלטלין או ילך ויחזיק בקרקעות - מתכוין הוא להקנותו בעין יפה, ומסתמא רוצה שיכתבו לו, כדאמר בכתובות בפרק 'אף על פי' (דף נה:). אמר לעדים "כתובו וחתמו והבו ליה": קנו מיניה - לא צריך לאימלוכי ביה כשירצו לכתוב השטר שמא חזר, דסתם קנין לכתובה עומד; אבל לא קנו מיניה - איכא למאן דאמר התם: צריך לאימלוכי ביה, ואף על גב דציוס בהדיא לכתוב לו).

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: לא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא (סרבן בדין; דאי ציית דינא - לימא ליה "לא אניסת, דאי קאניס לך - אמאי לא תבעת ליה בדינא?").

אביי ורבא דאמרי תרוייהו: אפילו עלי ועליך (דצייתין דינא, ראוי לכתוב עלינו מודעא, דזימנין דאין בית דין מזומן מיד).

אמרי נהרדעי: כל מודעא

(בכא בתרא מ, ב)

דלא כתיב בה "אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא (שאונס גמור יש לו, ומכירין אנו איזה אונס) " (אי לא כתב בה הכי, אלא סתמא כתבו: "פלוני אמר לנו שנאנס") - **לאו מודעא היא**.

מודעא דמאי? אי (במודעא דמסר) **דגיטא ודמתנתא** (לא צריך כולי האי; אלא כיון דמודעא לסהדי ד"האי גיטא שאני נותן לאשתי - אנוס אני בו ולא ברצון נפשי עשיתי, לפיכך דעו שאני מבטלו בפניכם". וכן "המתנה שאני מקנה לפלוני - אנוס אני, ואיני מקנה אותה ברצוני, תהא מבטלת" אף על גב דלא ידעי סהדי אונסא דיליה - הרי גט והמתנה בטליו) - **גלויי מילתא בעלמא היא** (כלומר: הרבה בני אדם יוכלו לידע אונסו: דכיון דאינו מקבל ממון במתנה ובגט, זה שנותן - אם איתא דניחא ליה ליתנה מדעתו למה לו למסור מודעא? ואי לא ניחא לו ליתן - למה לו ליתן גט ומתנה? אלא ודאי נאנס בגט ובמתנה זו, הלכך אין צריך לפרש אונסו, דלא דמי לזביני: דהתם צריך לפרש, דאיכא למימר 'סתם מוכר' - לא ברצונו מוכר, אלא משום חסרון מעות', והלכך איכא למימר דמסר מודעא, דקסבר: "היום ולמחר כשיהיו לי מעות - מפיקנא מודעא ותבענא ליה לדינא, ויחזור קרקע שלי, ואני אשלם מעותיו!" אבל הכא - אם ברצון נפשו נותן גט ומתנה בלא אונס - למה כותב מודעא בחנם? לא יתן גט ולא איצטרך לכתוב מודעא? אלא ודאי אנוס הוא;

ומשום הכי תקינו בגיטין דלא למיכתב גיטא עד שיבטל הבעל כל מודעות שמסר; וכך הוא מפורש בערכין בפרק 'האומר משקלי עלי' (דף כא:). אמר רב ששט: האי מאן דמסר מודעא אגיטא - מודעיה מודעא; פשיטא? לא, צריכא: דעשייה וארציה: מהו דתימא 'כיון דארציה - בטולי בטליה למודעיה? - קא משמע לן: עד דאמר בטלתי; ואימא 'כיון דארצי בטליה, ולא צריך לפרושי דבטליה? ואמרינן: אם כן נתני 'וכן אתה אומר בגיטי נשים 'כופין אותו עד שיתן'; אמאי קתני 'עד שיאמר רוצה אני? אלא קא משמע לן: עד דמפרש דבטליה; ודוקא מודעא שיש בה אונס, אבל בלא אונס - אי טעין ואמר "גט שאעשה לא יהא גט" - אין זה ביטול: דכיון דלא נאנס כלל - אנו סהדי דגמר בלבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור, ולא מהני ביה ביטול דקודם כתיבה אלא אם כן ביטלו אחר כתיבה) (**דגלויי מילתא בעלמא היא** כלומר: די לנו בגלויי מילתא בעלמא, דלא חיישינן אם תתגלה מילתא או לא, דסברא היא דאניס, כדפרישית) ! **ואי דזביני** (שמוסר מודעא שנאנס, ולפיכך לא היא מודעא עד שיעידו העדים שמכירין באונסו: משום דאיכא למימר דלא אניס, אלא השתא - למעות צריך, והיום ולמחר ליבעי למיחרט בההיא מכירה כשיזדמנו לו מעות, ולפיכך מסר השתא מודעא לבטל מכירתו) - **והאמר רבא: לא כתבינן מודעא אזביני** (נראה לי טעמא דרבא משום דאמרינן לקמן בפירקין (דף מח:). 'הלכתא: תליוה חבין - זביניה זביני, ולא אמרן אלא ב"שדה" סתם שכפאווה למכור אחת משדותיו, והוא בירר מעצמו אחת מהן ומכרה, דלא הוי אונס; אבל "בשדה זו" - לא כן; והלכך לא כתבינן מודעא: דאי "בשדה זו" - הא לא הוי זביניה זביני, ולא צריך מודעא, אלא יביא עדים שאנסוהו ותיבטל שטר מכירה בלא שום מודעא; ואי ב"שדה" סתם - הא הוי זביניה זביני, ואין אונס בזה השדה, שהרי מדעתיה בירר ומכר את זה השדה, ומודעא זו שיכתוב - פסולה היא, דמודעא בלא אונס - לאו כלום היא; ומיהו רב הונא, דאמר לקמן 'תליוה חבין - זביניה זביני' - חזינן דאכשר מודעא אזביני דלית ליה הך סברא דרבא)?

(ומשני:) **לעולם דזביני; מודי רבא** (דכתבינן מודעא דפרדס דלקמן): **היכא דאניס** (כהאי גוונא): **וכמעשה דפרדיסא: דההוא גבורא דמשכין פרדיסא לחבריה לתלת שנין; בתר דאכלה תלת שני חזקה - אמר: "אי מזבנת לי - מוטב, ואי לא - כבישנא לשטר משכנתא, ואמינא 'לקוחה היא בידי'"; - כהאי גוונא** (שמפסיד הכל אם לא ימכור - מודי רבא ד) **כתבינן מודעא** (דמתוך פחד שמפחידין אותו להפסיד הפרדס לגמרי בלא דמים קמזבין ליה - אין בלבו למכור לגמרי, אלא עד שינצל מן הפחד: הכא ודאי כתבינן מודעא, דהא אונס גמור הוא; דאי לא מזבין ליה מערער למחזיק - יפסיד אותו המחזיק למערער בטענותיו; דהכא הוא דאמרי נהרדעי דצריך למיכתב אנו יודעים ביה כו'.

האי עובדא דפרדסא פירש רבנו חננאל: היאך ידעו העדים באונס של בעל הפרדס? דאם בפני עדים אמר לו המחזיק טענות דלקמן - אין צריך מודעא, אלא יעידו ששמעו לזה המחזיק שבא בעקיפין על בעל הפרדס ויטול בעל הפרדס את שלו? וכך פירש אתא מריה דפרדיסא גבי סהדי ואודעינהו הני מילי: שרוצה זה לגזול פרדס בטענותיו, ואמר להו "אנא תבענא ליה קמייכו, ושמעו מיניה דטעין זבינתא ניהלי, ולית לך עלי ולא מידי"; ובתר הכי אמר ליה בחשאי: "אנא מזביננא לך", ואמר ליה "כתוב לי שטר מכירה שלא בפני", כדתנן: 'כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו' והביאהו לי, ואתן לך הדמים"; והלך זה וסיפר לעדים מה שאמר לו זה: לכתוב לו שטר מכירה, וכן עשה; וקודם שכתב ומסר השטר מכירה - אמר לעדים "אתם שמעתם שטען 'לקוחה היא בידי זה שלש שנים', ואנא כתבנא ליה שטר מכירה כמו שאמר, שלא בפניו, ואקבל הדמים - השתא מסר [אולי צ"ל 'מוסר'] אנא מודעא קמייכו דלאו ברעות נפשי מזביננא להאי פרדיסא, אלא משום דכפר במשכנתא, ובתר הכי תבענא ליה לדינא ומפקינא לה מיניה על ידי שיראה שטר מכירה זה שמיהו, ואני אוציא המודעא לפניו המבטלתו, והוא לא יתן לבו לטעון ולומר ששלש שנים היתה לקוחה לו הקודמין לשטר (זה).

אמר רב יהודה: האי מתנתא טמירתא (מתנה טמונה; לקמיה מפרש) - **לא מגבינן בה** (דשמא נתנה לאחר כבר, או לעשותה מודעא לחברתה נתכון, כדלקמן).
היכי דמי 'מתנתא טמירתא'?
אמר רב יוסף: דאמר להו לסהדי "זילו אטמורו (הטמינו עצמכם) **וכתבו ליה".**
ואיכא דאמרי אמר רב יוסף: דלא אמר להו "תיתבו בשוקא ובבריתא (לעין כל כתובו לו) **ותכתבו ליה"** (לא ציוס לכתוב בשוקים וברחובות, אלא סתם אמר להו "כתובו").
מאי בינייהו?
איכא בינייהו סתמא (שאמר להו "כתובו" סתם, ולא אמר להם "אטמורו", וגם לא ציוס לכתוב בשוקי ובבריתא; ללישנא קמא דרב יוסף - כשרה, וללישנא בתרא - פסולה, דצריך לומר להם "כתובו בשוקא וחתמוה בברא"
 ובפירוש רבנו חננאל גרסינן דאמר להו "לא תיתבו בשוקא ובבריתא"; ואי אפשר לומר כן, דלשני לשונות דרב יוסף משמע סתמא כשרה).

אמר רבא: והויא (הך מתנתא טמירתא) **מודעא לחברתה** (מודעא לבטל חברתה: שטר מתנה או מכירה גלויה וכשרה שנכתבה אחרי כן על שדה זו לאדם אחר; דלכך כתבה להך טמירתא: דלא לחיזי בהאי שדה האיך בתרא).
אמר רב פפא: הא דרבא - לאו בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר (וטענות הוא): **דההוא גברא דאזל לקדושי אתתא; אמרה ליה "אי כתבת לי כולהו נכסיך - הוינא לך, ואי לא - לא הוינא לך".**
אזל כתביה לה לכולהו נכסי. אתא בריה קשישא (קודם כתיבת השטר לאשה), **אמר ליה: וההוא גברא מה תהוי עליה?**
אמר להו לסהדי (קודם שנכתב שטר האשה) **"זילו אטמורו בעבר ימינא** (באותו מקום) **וכתבו ליה** (לבני, ויקדם שטרו - ויגבה הכל) **!".**
אתו לקמיה דרבא, אמר להו: "לא מר (הבן) **קנה** (משום דהויא טמירתא) **ולא מר** (האשה) **קנה** (משום דטמירתא הויא לה מודעא לבטלה) **"; מאן דחזא סבר משום דהויא מודעא לחברתה, ולא היא** (דמתנה טמירתא - כמאן דליתיה היא, ולא הויא מודעא): **התם מוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה** (שאינה חפיצה בו אלא אם כן יכתוב לה; הלכך לא גמר בלבו להקנות לה אלא עד שישאנה, ויחזור בו; והלכך: התם הוא דהויא במקום מודעא), **אבל הכא** (דליכא טענת אונס בבתרייתא) **- מר ניחא ליה דליקני** (ומר לא ניחא ליה דליקני) (לא הויא מתנה טמירתא קמייטא מודעא לבתרייתא, שהיא עשויה כתקנה לבטלה: דבקמייטא לא ניחא ליה דליקני הואיל ועבדה טמירתא, אבל אחרון שנעשה לו שטר ראוי - ניחא ליה דליקני;
שמעינן מהכא דמתנתא טמירתא לא הויא מודעא לחברתה אלא היכא דאיכא אונס בבתרייתא: אונס דמוכת, אבל בלא אונס - ניחא ליה דליקני).
 [עיי' נמוקי יוסף, רי"ף כא, ב על יד סימן שוליים תשיא: וכתב הרי"ף בשם הגאון רבנו האי...]

איבעיא להו:

(בבא בתרא מא, א)

סתמא מאי (משום דתרי לישני אמר רב יוסף לעיל, ואיכא בינייהו סתמא: חד פסל וחד מכשר; הלכך קבעי: הכא אמאי סמכינן? אי אמר להן סתמא "כתובו", ולא אמר להו "תיתבו בשוקא ובבריתא", ולא אמר להו נמי "אטמורו" - מי הוי מתנתא טמירתא או לא?)
 (ויש מפרשין דאמודעא קאי: דאוקימנא דלא הויא מתנתא טמירתא מודעא לחברתה, אבל סתמא - מי הויא מודעא? ולא נהירא כלל: דלההוא לישנא דאמרין 'סתמא פסולה' - ודאי לא הויא מודעא דהיינו טמירתא.)

רבינא אמר: לא חיישין (דאינה טמירתא, אלא כשרה); **רב אשי אמר:** **חיישין** (לטמירתא, ולא מגבין בה; ואי מגבין - לא מהדרין עובדא, והיינו דלא קאמר רב אשי דלא מגבין אלא 'חיישין': דספק הוא, והיכא דקיימא ארעא תיקום); **והלכתא: חיישין** (דלא מגבין בה, והלכך צריך לכתוב בתוך השטר "וכך אמר לנו: כתבו בשוקא וחתמוה בברא", ואף על גב דלא אמר אלא "כתבו לו" סתם שטר מתנה כמו שתקנו חכמים קאמר).

משנה:

כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה (בין בחזקת שלש שנים דקרקעות ובתים ואילנות, בין בחזקת יום אחד, כגון הנך דאמרינן לעיל (דף ו.ו.) 'אחזק להורדי כו' מיירי; וקאמר דצריך לטעון מאיזה כח החזיק בה; והלכך: כיון דטעין טענתא מעליא: שבדין ירד לקרקע זה, ומתוך כך החזיק בה כשיעור חזקה שאמרו חכמים, וזה שתק ולא מיחה - הויה חזקה, ואין המעדר נאמן לומר "לא על ידי ירד לקרקע שלי אלא בלא רשות", דאם כן - למה הניחו להחזיק); **כיצד? - אמר לו "מה אתה עושה בתוך שלי", והוא אמר לו "שלא אמר לי אדם דבר מעולם" - אינה חזקה** (בגמרא פריך: פשיטא?); **"שמכרת לי", "שנתת לי במתנה", "אבין מכרה לי", "אבין נתנה לי במתנה" - הרי זו חזקה;** **והבא משום ירושה** (שאומר "אכלתיה שני חזקה מכח ירושת אבי שהיה מוחזק בה ביום מותו") - **אינו צריך טענה** (לומר היאך בא ליד אביו, דאין אדם בקי בקרקעות אביו היאך באו לידו; ומיהו ראייה בעדים בעי: שראו את אביו הוחזק בה יום אחד; והכי מפרש בגמרא).

גמרא:

פשיטא (דכיון דאין לו טענה אינה חזקה)?

מהו דתימא האי גברא מיזבן זבנה ליה האי ארעא (האי ארעא - מזה המערער לקחה), **ושטרא הוה ליה ואירכס** (ואבד שטרו), **והאי דקאמר הכי - סבר:** **"אי אמינא 'מיזבן זבנה ליה האי ארעא' אמרי לי 'אחוי שטרך' (שאינו בקי בדין לידע שחזקה במקום שטר עומדת); 'הלכך לימא ליה אנן דלמא שטרא הוה לך ואירכס כגון זה (משלי לאח), פתח פיך לאלם [אל דין כל בני חלוף] הוא - קא משמע לן** (דאי טעין טענינן ליה ואי לא טעין אנו - לא ילפינן ליה למיטען; שמעינן מהכא דאי הוה טעין הכי - מהמנינן ליה, דכהאי גוונא אינו קרוי 'חורר וטוען', דאין זה מכחיש טענות ראשונות).

<ענ"ב סימן>

רב ענן - שקל בידקא בארעיה (שטף מים נכנס בשדהו, ונטל את המחיצות, ולא נודע מקומו); **אזל, הדר גודא בארעיה דחבריה** (עשה כותל חדש בינו לבין שכנו והרחיב קרקע שלו ועושה הכותל בשדה חברו); **אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: זיל הדר.** **"והא אחזיקי לי** (שבנתי כותל על פיו ובצאתו - כדאמר לקמיה: דאתא וסייע גודא בהדאי - וכמאן דאמר לי "חזק וקני" דמי; וכיון שעל פיו עשיתי, וגם החזקתי יום או יומים שהיה כותל שלי בקרקע שלו, והוא ידע ולא מיחה אלא שתק - הרי חזקתי חזקה שיש עמה טענה)!" **ואידך הוה טעין "לא נתתיה, ושני חזקה לא החזיק!"** **אמר ליה: כמאן** (טענת "והא אחזיקי"? דסבירא לך חזקת יום אחד הויה חזקה היכא דידע מערער ולא מיחה)? **כרבי יהודה** (דמתניתין, דתלי טעם דשלש שנים כדי שיהא באספמיא שנה כו'; הא אם קרוב בתוך מהלך יום שיוכל לידע מיד כשידע ולא ימחה - תהיה חזקה) **ורבי ישמעאל** (וכרבי ישמעאל ברבי יוסי נמי בשלהי פרקין (דף נט:): תנו רבנן: מעשה באדם אחד שפתח חלונותיו לחצר השותפין; בא לפני רבי ישמעאל, אמר ליה: החזקתי!); **דאמרי: כל 'בפניו' לאלתר הוי חזקה? - לית הלכתא כוותיהו** (אלא כרבנן, דאמרי דכל דבר - חזקה שלש שנים מיום ליום בעינן). **אמר ליה: והא אחיל, דאתא וסייע בגודא בהדאי** (והא יש לי טענה ודאית שהקנה לי קרקע, דישי לי עדים שראו שהיה מסייע לי לבנות הכותל, וכמאן דאמר 'לך חזק וקני' דמי)!" **אמר ליה: מחילה בטעות היא** [עיי' תוספות] (שלא היה יודע שאתה בונה בתוך שלו): **את גופך אי הוה ידעת לא עבדת** (גירסת הרשב"ם: מי הוה עבדת? בתמיה: אלא גם אתה טעית: וכסבור היית שאתה בונה בתוך שלך); **כי היכי דאת לא הוה ידעת - הוא נמי לא הוה ידע.**

רב כהנא - שקל בידקא בארעיה; אזל הדר גודא בארעא דלא ידידיה;

(בבא בתרא מא, ב)

אתא לקמיה דרב יהודה, אזיל, אייתי תרי סהדי; חד אמר: " (רב כהנא עייל כותלו בתוך של חבירו) תרתי אוצייתא עאל (שתי שורות קרקע על פני השדה, כדגרסינן ב'השותפין' (לעיל דף יב.): תלת אוצייתא ב"ב גופני)", וחד אמר "תלת אוצייתא עאל". אמר ליה: זיל שלים תרתי מגו תלת (תרתי אוצייתא מן השלש שמעיד האחד; דתרוייהו מיהא מודו דתרתי אוצייתא עייל, דבכלל תלת איכא תרי). אמר ליה (רב כהנא לרב יהודה): כמאן (דיינת לי? דהא תרוייהו מכחשי האי להאי, ותבטל עדותן)?

(אמר ליה): כרבי שמעון בן אלעזר (שהלכה כמותו ואליבא דבית הלל), דתניא: אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים שאחת אומרת "מנה" ואחת אומרת "מאתים" (היו באותו היום באותה שעה באותו מקום), שיש בכלל מאתים מנה (דהיינו מאה זו; ואין כת שניה מכחשת על מנה שכת ראשונה מעידה, אלא מוסיפין הן מנה אחת; אבל כת ראשונה מכחשת לשניה על אותו מנה שמוסיפין, ובאותו מנה שני אוקי תרי לבהדי תרי, ואוקי ממונא בחזקת מריה, ולא יושלם); על מה נחלקו? על כת אחת, שאחד אומר "מנה" ואחד אומר "מאתים": שבית שמאי אומרים: 'נחלקה עדותן' (דמאי דקמסהיד מר לא קמסהיד מר), ובית הלל אומרים 'יש בכלל מאתים מנה' (ונוטל מנה) (הכא נמי יש בכלל תלת אוצייתא תרתי ומיהדר ליה). אמר ליה (רב כהנא לרב יהודה): והא מייתינא [אביא] לך איגרתא ממערבא דאין הלכה כרבי שמעון בן אלעזר (דאפילו בית הלל מודו דנחלקה עדותן)? אמר ליה: לכי תיתי (אהדר מיד, עד דמייתית איגרתא; וכרב יהודה קיימא לן, שכן נעשה הדין).

ההוא גברא דדר בקשתא (מקום) בעיליתא (בעליה) ארבע שני; אתא מארי דביתא, אשכחיה, אמר ליה: "מאי בעית בהאי ביתא"? אמר ליה: "מפלניא זבינתה דזבנה מינך (בחזקת שהייתי סבור דזבנה מינך לקחתיה ממנו)"!

אתא לקמיה דרבי חייא; אמר ליה: "אי אית לך סהדי דדר בה איהו דזבנת מיניה (ההוא דאמרת דזבנה לך) ואפילו חד יומא (כדי לאמת דברך) - אוקימנא לה בידך (הואיל והחזקת שני חזקה, ושוב לא תצטרך להביא עדים שלקחה מבעליו אותו שמכרה לך, משום דטוענין ליורש וטוענין ללוקח: דהבא משום ירושה ומשום מקח - אינו צריך טענה, אלא ראייה שדר בה המוכרה לו יום אחד בעי), ואי לא - לא!"

אמר רב: הוה יתיבנא קמיה דחביבי (רבי חייא - דודו של רב, כדאמרינן בסנהדרין (דף ה.): דרב - בר אחוה דרבי חייא ובר אחתיה דרבי חייא), ואמרי ליה (לחביבי): (אמאי צריך להביא עדים שראוהו בבית יום אחד?) וכי אין אדם עשוי ליקח ולמכור כליל (וכי אין אדם עשוי ליקח כליל ולמכור לאחר שיתן לו ריוח באותו לילה עצמו? והוה לך לאוקומי להאי אנכסיה בטענה זו, דהא טוענין ללוקח; ומיהו כרבי חייא קיימא לן, כדמוכח מסקנא)? וחזיתיה לדעתיה (דברי חייא) אי אמר ליה (דאי טעין ליה האי מחזיק): קמאי ידי זבנה מינך - (ההוא דזבנה ניהלי) מהימן, מיגו דאי בעי אמר ליה: "אנא זבנתה מינך" (הלכך: כיון דטעין נמי טענה מעלייתא "אני יודע שממך לקחה" מהימן, דהשתא הויא ליה חזקה שיש עמה טענה, אבל כי טעין "מפלניא זבנתה בחזקת דאמר לי דזבנה מינך, אבל איני יודע אם לקחה ממך אם לאו" - היינו חזקה שאין עמה טענה, הואיל ואפילו יום אחד לא נראה דדר בה).

אמר רבא: כוותיה דרבי חייא (דצריך להביא עדים שדר בה המוכרה לו יום אחד) מסתברא, דקתני: הבא משום ירושה (והוא הדין משום לקיחה) - אינו צריך טענה (הך טענה דלעיל, דקתני מתניתין: "אתה מכרת לי", "אתה נתת לי במתנה" - אין צריך יורש לטעון ולומר "אתה מכרת לאבי"); טענה הוא דלא בעי, הא ראייה (אבל ראייה בעדים שדר בה יום אחד) - בעי (מדלא קתני הבא 'משום ירושה אינו צריך כלום' דייקנין הכי).

ודלמא לא ראייה בעי ולא טענה בעי (והכי קאמר: הבא משום ירושה - אין צריך שום טענה בעולם אלא זו בלבד: "מאבי אני יורשה", אבל לא עדי דירת יום אחד ולא טענת מכירה ומתנה שניתנה לאביו בעי)?

ואיבעית אימא: (אפילו אם תאמר כי היורש צריך ראייה דדר ביה מורישו יום אחד -) שאני לוקח, דלא שדי זוזי בכדי (לוקח עדיף טפי מיורש, דלוקח - אילו לא ברירא ליה מילתא דודאי זבנה המוכרה לו מבעל הקרקע - לא הוי שדי זוזי בכדי הלכך ודאי קם אמילתא שפיר כשלקחה, ואין צריך לא ראייה ולא טענה)!

איבעיא להו: נראה בו (המוכרה ללוקח זה באותו קרקע למוד כמה ארכו וכמה רחבו) - מאי (מי חשיבא עדות ראייה כעדות דירה? ומשום דכרבי חייא קיימא לן קבעי לה)? אמר אביי: היא היא! רבא אמר: עביד איניש דסיאר ארעיה ולא זבין.

שלשה לקוחות (שדה שיש עדים שהיתה של ראובן כל הימים, והחזיק בה שמעון שנה, כי טוען שקנאה מראובן, ואחר כך מכרה שמעון ללוי בשטר, והחזיק לוי שנה ואחר כך מכרה לוי ליהודה, וכתב לו שטר מכירה, כדלקמן, והחזיק בה שנה - הרי שלש שנים; ואתא ראובן וקמערער ואומר כי לא מכרה לשמעון, ויהודה

טוען "הרי החזקנו בין שלשתינו שלש שנים ולא מחית, ושמעון - שלקחה ממך, שאנו באין מכחו - לא היה לו ליהדר בשטרו יותר משלש שנים", וראובן משיב: "לפי שכל אחד מכם לא החזיק שלש שנים אלא שנה - לא חשתי למחות, שהייתי רואה שאתם יראים להחזיק כדמחזקי אינשי, ולא הייתי יודע שבשביל שהייתם מוכרין זה לזה לסוף שנה, לפיכך לא החזקתם כל אחד כי אם שנה" - **מצטרפין** (מצטרפין הלקוחות, ויפסיד ראובן: דכיון דבשטר לקחו זה מזה, כדמפרש רב בסמוך - עדים שבשטר אפקו לקלא וידע ראובן, ומדלא מיחה - הפסיד; אבל בלא שטר מצי טעין "האי דלא מחאי - שלא החזיק אחד מכם שלש שנים, ולא אחזקיתו כדמחזקי אינשי" כדאמרין לעיל (דף כט:)) באמתא).

אמר רב: וכולם בשטר (אשני לקוחות אחרונים קאי; אבל לוקח ראשון שלקח מן המערער - מה לנו ולשטר? [דאם יש לו שטר - פשיטא דאין יכול לערער]).

למימרא דסבר רב 'שטר אית ליה קלא (שמטאספין לכותבו ולחותמו והכל שומעין) **ועדים** (מכירה בעדים בלא שטר) **לית להו קלא?** **והאמר רב 'המוכר שדה בעדים** (בפני עדים, וקבל עליו אחריותו) - **גובה מנכסים משועבדים** (גובה הלוקח מן המוכר אפילו מנכסים ששעבד ומשכן או מכר קרקעותיו אחרי מכירה זו, שקבל עליו אחריותה; וטעם: משום דעדים מפקי לקלא, וידעו הלקוחות שמכר זה קרקע באחריות, והיה להם להניח למוכר בני חורין כשיעור האחריות) **' (אלמא עדים בלא שטר - אית להו קלא)?**

התם - (שאני) לקוחות (אף על גב דמכירה בעדים - בלא שטר לית ליה קלא ממילא, אלא אם כן יפשפשו ויחקרו הדבר) -

(בבא בתרא מב, א)

אינהו אפסידו אנפשיהו (דשדו זחייהו בכדי: שהיה להם לחקור יפה אם מכר שום קרקע באחריות, ולא עשו, לפיכך הפסידו; אבל גבי שלש לקוחות - אין להפסיד המערער, דכיון דליכא שטר במכירות הללו, ולא יצא הקול ממילא - לא היה לו לחקור, דמימר אמר "לפי שיראים להחזיק בקרקע שלי - לא אכלוה כל אחד שלש שנים").

ומי אמר רב הכי (דמכירת קרקע באחריות בעדים בלא שטר - גובה הלוקח כשיטרפוה ממנו מנכסים משועבדים) **? והתנן** [פ"י מ"ט, דף קעה,א]: **המלוה את חבירו בשטר** (דסתם שטר - לאחריות נכתב; ואפילו לא נכתב - קיימא לן: אחריות טעות סופר הוא, וכמי שנכתב דמי) - **גובה מנכסים**

משועבדים (מלקוחות; וכגון שלא שבקו ליה ללוה בני חורין לגבות המלוה מהם); **על ידי עדים** (כלומר: בלא שטר) - **גובה מנכסים בני חורין** (וכגון שמוזה שלא פרעו, דהא קיימא לן 'המלוה חבירו בעדים - אין צריך לפרעו בעדים'; אבל ממשועבדין - לא יגבה, דעדים בלא שטר לית להו קלא, ולא אמרין 'לקוחות

אפסידו אנפשיהו' **וקשיא לרב**); **וכי תימא: 'רב תנא הוא ופליג'**! **והא רב ושמואל דאמרי תרוניהו 'מלוה על פה** (היינו מלוה את חבירו בעדים) - **אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות** (טעמא מפרש בשילהי מכילתין: שיעבדא לאו דאורייתא; ומיהו לא קיימא לן הכי, אלא כדמפרש התם: הלכתא: גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות) **?!'**

מלוה אזביני קא רמית? מלוה - כי קא יזיף בצנעא קא יזיף (ומבקש שלא לפרסם הדבר), **כי היכי דלא ליתזלו נכסיה עליה** (כדי שאם יבא למכור קרקע - לא יבינו העולם שהוא דחוק לפרוע מעות ולא יקחו ממנו ביוקר; הלכך מאי הוה להו ללקוחות למיעבד);

זביני - מאן דזבין ארעא בפרהסיא זבין, כי היכי דליפוק לה קלא (כדי שיקפצו עליה לוקחין; והלכך 'אפסידו לקוחות אנפשיהו': שאם חקרו יפה - היו שומעין בני אדם שמכר מוכר זה כבר קרקע באחריות)!

תנו רבנן: אכלה האב שנה (ומת) **והבן** (ואכלה בנו אחריו) **שתיים** (ולא מיחה המערער);

האב שתיים והבן שנה; האב שנה והבן שנה והלוקח (שמכרה לו הבן בשטר) **שנה - הרי זו חזקה** (שמצטרפין לשלש שנים; ד"ורש - כרעיה דאבוה הוא', ולא מצי מערער למטען "משום דלא אחזיק כל אחד שלש שנים לא מחיתי", שהרי הכל יודעים שדרך הבן לירש את האב); **למימרא דלוקח** (מ"ורש)

אית ליה קלא (והיה לו למערער למחות, ומשום דלא מיחה הויא חזקה) **? ורמינהי: 'אכלה** (המחזיק) **בפני האב** (שהיתה שלו) **שנה** (שאומר שלקחה מן האב) **ובפני הבן** (לאחר מות האב)

שתיים; בפני האב שתיים ובפני הבן שנה; בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני לוקח (שלקחה מן הבן) **שנה** (ויש לו שטר) - **הרי זו חזקה** (ולא מצי מפיק ליה לוקח דבן מידיה דמחזיק, משום דקטעין מחזיק "שטר היה לי מן האב, ונזהרתי בו בשמירתו שלש שנים, ועכשיו אבד הימני, שלא חששתי לשמרו אחר

שהחזקתי שלש שנים בלא מחאה, שלא ידעתי מלקיחתך מן הבן לסוף שתי שנים, דלוקח מבן לית ליה קלא, ולא הויא מחאה) **' ואי סלקא דעתך לוקח אית ליה קלא - אין לך מחאה**

גדולה מזו (שמכרה הבן לסוף שתי שנים ללוקח זה, והיה למחזיק להזהר בשטרו כל הימים עד דמרע ליה לשטרא דהאי לוקח, אבל בשלש שנים אחר השטר - אין די; ומפקינן מידא דמחזיק אם לא נזהר בשטרו, כדאמרין בפירקין לעיל (דף לא:); אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו) **?! (ולרב לא פריך לעיל, דרב - בלוקח מלוקח מיירי, הלכך אלימא ליה טפי למיפרך ממאי דדמי ליה).**

אמר רב פפא: (לעולם אימא לך דלוקח אית ליה קלא); **כי תניא ההיא - במוכר** (כל)

שדותיו סתם (והכא אמאי לא חשבי מחאה לקיחת הלוקח מן הבן? משום דמכר לו הבן כל שדותיו סתם: אותן שהיו של אביו וטוען הלוקח ש"גם זה השדה קניתי בכלל קרקעות כולן" דאמרין ליה 'כל שדותיו

מכר לך חוץ מזו; אבל אם מכר זה השדה בפני עצמו - בטלה חזקתו של מחזיק, דאין לך מחאה גדולה מזו; ויש מפרשים במוכר כל שדותיו ומכר לו בפירוש גם זו עמה; ולא מילתא היא, ד'סתם' משמע שלא פירש).

משנה :

האומנין (בעלי אומנות שמוליכין להם בביתם לתקן כלים, כגון צבעין או כובסין או חייטין או סורקי בגדים, שטוענין "לקוח הוא בידי" - אין להם חזקה: ולא בחזקת שלש שנים מיירי, דסתם אומן לא שייך אלא במטלטלין, וחזקת שלש שנים לא נאמרה אלא במקרקעי! אבל במטלטלי - מי שהוא מוחזק בשל חבירו אפילו שעה אחת שאנו רואים שיוצאים מתחת ידו - אף על פי שיש לחבירו עדים שהיה שלו - נאמן זה המוחזק לומר "לקוח הוא בידי", דסתם לוקח מטלטלין מחבירו - בלא עדים הוא קונה, ובלא שטר; חוץ מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר "לקוחין הן בידי" דאינו נאמן, כדקיימא לן במסכת שבועות (דף מו:); והכי נמי גבי אומנין: אפילו דבר שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר ועשוי לשלחו לאומן כדי לתקנו - אין לו חזקה לטעון "לקוח בידי", מאחר שיש עדים לאידך שהיה שלו, וטוען "שלחתי לך לתקנו", והשותפין (שלקחו קרקע בשותפות, והחזיק אחד בחלק חבירו ואכל כל הפירות שלש שנים - אינה חזקה, שכן דרך שותפין לאכול זה פירות שלש שנים או ארבע שנים ואחר כך יאכל זה כמו כן; ובסדר משנת רבינו גרשום הכי גרסינן: 'השותפין והאפוטרופין והאריסין', אבל 'אומנין' לא קתני; והכי הוה מסקנא בגמרא: דכולי עלמא יש שותף שאין לו חזקה, וכיון דשותף אין לו חזקה - כל שכן אומן כדמפרש בגמרא), והאריסין (שיורדין לתקן קרקע למחצה לשליש ולרביע אם טוען "שני חזקה החזקתי בקרקע ואכלתי הפירות" - אינה חזקה, שיכול לומר המערער "לאריסות הורדתי, ודמי הפירות היה משלם ליי" או "זקפתים עליו במלוה"; אי נמי מנהג אריסים לעבוד קרקע עשר שנים וחמש שנים אוכלין הבעלים כל הפירות של כל השדה, ואחר כך אוכלין אריסים חמש שנים כנגדו), והאפוטרופין - אין להם חזקה; לא איש (שאוכל פירות נכסי מלוג של אשתו) חזקה בנכסי אשתו (דאורחיה דבעל למיכל פירי, ואם יגרשנה - תטול נכסי מלוג שלה; ובגמרא פריך 'פשיטא?'), ולא לאשה (אם אכלה פירות של שדה בעלה שלש שנים) חזקה בנכסי בעלה (אינה יכולה לטעון "לקוח הוא בידי", דכיון דמזונות אשה על בעלה - שביק לה למיכל פירי; ובגמרא פריך 'פשיטא?'), ולא לאב בנכסי הבן, ולא לבן בנכסי האב (דומיא דאפוטרופין ניהו זה בנכסיו של זה); במה דברים אמורים (כל החזקות הללו דאינו חזקה, וגם יש מהן דהויין חזקה וצריך שלש שנים)? - במחזיק (כדמפרש בגמרא: בחזקה שיש עמה טענה ומחלוקת, שחבירו מערער עליו), אבל בנותן מתנה (בפנינו, ומודה לו שילק ויחזיק בה, וקיימא לן דקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה, ובההיא חזקה שהיא במקום קנין לקנות קרקע, כיון דנעל וגדר כו' - היא חזקה לקנות), והאחין שחלקו (ורוצה כל אחד לזכות בשלו שלא יוכלו לחזור זה בזה) והמחזיק בנכסי הגר (שאינו יורשין, וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה) - נעל (עשה דלת) וגדר (או גדר חומה) ופרץ (פירצה כדי שיכנס בה) כל שהוא (בגמרא מפרש) - הרי זה חזקה (לבלתי חזור זה בזה, כיון דברשות חבירו החזיק).

(בבא בתרא מב, ב)

גמרא :

אבוה דשמואל ולוי (וגם לוי חבירו) תנו (במתניתין): שותף (השותפים והאפוטרופין כו'; אבל 'אומן' לא תנו) אין לו חזקה, וכל שכן אומן (דהא אין לו חלק כלל, דנימא 'מיגו דהיה לו חלק בו - קנה מחבירו את חלקו', אלא ודאי לתקנו ניתן לו); שמואל תני: אומן אין לו חזקה, אבל שותף יש לו חזקה (דאם איתא דלא מכר לו חלקו - היה לו לעבוד את האדמה ולאכול הפירות בשותפות).

ואזדא שמואל לטעמיה, דאמר שמואל: השותפין מחזיקין זה על זה (אם האחד מחזיק בחלקו ובחלק חבירו שלש שנים - היא חזקה), ומעידין זה על זה (זה על חלקו של זה להעמידה בידו אם בא אחד מן השוק לערער עליו, ולא הוי 'נוגע בעדות', כדמפרש לקמן), ונעשים שומרי שכר זה לזה (שאם מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות - חייב לשלם כשומר שכר; וזהו שכר: שגם חבירו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו).

רמי ליה רבי אבא לרב יהודה במערתא דבי רב זכאי: מי אמר שמואל 'שותף יש לו חזקה'? והאמר שמואל: 'שותף' (שמחזיק בכל השדה גם בחלקו של חבירו) - כיורד ברשות דמי (כלומר: כאילו נתן לו חבירו רשות וצוהו להיות במקומו כדין אריס דמי)? - לאו למימרא דשותף אין לו חזקה (דהוי כאריס שיורד ברשות, ולכך לא היא חזקתו חזקה ולקמן מפרש דאכתי לשאר דברים קאמר שמואל כיורד ברשות דמי מדלא קאמר בהדיא שותף אין לו חזקה)?

לא קשיא: הא דנחית לכולה (שדה שקנו שניהם), הא דנחית לפלגא (בחלק המובחר החזיק, ואמר "חלקנו, והגיע זה לחלקי, והחזקתי בו שלש שנים", ואידך טעין "עדיין לא חלקנו, אלא כך התנינו בינינו: שתאכל אותו חלק שלש שנים, ואני אחריך כמו כן שלש שנים); אמרי לה להאי גיסא (יש מתרצים בענין זה הא דאמר שמואל 'שותף יש לו חזקה' דנחית לכולה, דמנהג שותפים ליטול בשותפות פירות כל שנה ושנה או זה יטול חצי הקרקע וזה החצי, ולשנה הבאה למפרע מה שלקח זה אשתקד יקח זה עכשיו, שכל אחד רוצה ליהנות בכל שנה מחלקו, וזה שהניח להחזיק לחבירו שלש שנים בכל השדה - ודאי מכר לו את חלקו והלכך היא חזקה, והא דאמר שמואל 'אין לו חזקה' - דנחית לפלגא, שכן דרך שותפין לאכול זה פלגא ואידך חבירה פלגא שלש שנים או ארבע, ואחר כך אוכלין למפרע

בענין זה ארבע שנים אחרות) **ואמרי לה להאי גיסא** (היכא דנחית לכולה - לא הויה חזקה, שכן הוא מנהג השותפין: לאכול שדה שלש שנים; והלכך לא מצי טעין "לקוח חלקך בידי"; והיכא דנחית לפלגא - הויה חזקה, דסברא הויה דחלקו, דאם איתא דניחא ליה ליהנות מחלקו בכל שנה, ולא להמתין שלש שנים או ארבע שנים אחר חבירו כמנהג שותפין - לא היה לו לברר חלק אחר לבדו, אלא יעשו בשותפות ויחלקו הפירות).

רבינא אמר: הא והא - דנחית לכולה, ולא קשיא: הא דאית בה דין חלוקה (ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה - הויה חזקה: דכיון דיש כדי לזה וכדי לזה - אינו מנהג להניח האחד להקדים לו חבירו שלש שנים אלא אם כן מכר לו חלקו), **הא דלית בה דין חלוקה** (אינה חזקה; דהתם מנהג הוא לאכול זה שלש או ארבע שנים שלימות כל השדה, ואחר כך זה, משום דבשניהם ביחד אינו כדאי; והכי קיימא לו).

והך עובדא דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא, דזבון אמהתא בשותפות: מר משתמש ראשונה שלישית כו' בריש פרקין (דף כט:), ופרשין טעמא: כי היכי דלא ליחזקו אהדדי - הוא הדין דאי הוה כל אחד משתמש שלש שנים רצופין - לא תהוי חזקה, דהא לית בחדא אמתא דין חלוקה, והלכך לא תהוי חזקה; ואינהו דאחזקו בסירוגין משום דלמא לא ידעי העדים לסוף שלש שנים שלקחוה בשותפות, ויטעון המחזיק בה שאינו שותף, ותהוי חזקתו חזקה).

גופא: אמר שמואל: שותף - כיורד ברשות דמי.
מאי קא משמע לן? - שותפות אין לו חזקה? לימא 'שותף אין לו חזקה'!

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: לומר שנוטל (כדין אריס שיוורד ברשות) (אפילו) **בשבת המגיע לכתפים** (גמר פירי, כגון קמה לקצור, וענבים לבצור - נוטל כל החצי, כדין אריסי העיר) **בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע** (ואפילו הוא שדה שאינו עשוי ליטע אלא לזריעה, ונטעה הוא - נוטל כל דינו כאילו עשוי ליטע, כדין היורד ברשות; דאילו יורד שלא ברשות - שמין לו וידו על התחתונה: דאם השבח יתר על היציאה - נוטל את היציאה, ואם היציאה יתר על השבח - נוטל יציאה שיעור שבח, כדאמר בבבא מציעא ב'השואל' (דף קא:): 'היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות: אמר רב: שמין לו, וידו על התחתונה; ושמואל אומר: אומדין כמה אדם רוצה ליתן על שדה זו ליטע; ואמר רב פפא: לא פליגי: כאן בשדה העשויה ליטע, כאן בשדה שאינה עשויה ליטע; והכא חשיב להאי שותף - כיורד ברשות, והלכך שקיל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע; ואי הוה אמר שמואל 'שותף אין לו חזקה' - הוה אמינא דידו על התחתונה, הואיל ובלא רשות חבירו ירד).

'ומעידין זה לזה' -

(בבא בתרא מג, א)

אמאי (מעידין זה על זה)? **נוגעין בעדותן הן** (דכל זמן שלא חלקו לגמרי, אם יטול שום מערער כלום מן השדה - יפסידו שניהן, ונמצא דלעצמו מעיד)! ?

הכא במאי עסקינן? - דכתב ליה (האי מעיד להאי מחזיק): **"דין ודברים אין לי על שדה זו"** (דין ודברים אין לי עמך בכל השדה ואפילו על חלקי, שהכל שלך) " (והכי משמע: דין ודברים לא יהא לי על שדה זו; ולשון חכמים הוא לומר "אין לי" במקום "לא יהא לי"; והלכך: כיון דנתן לו חלקו - מעיד עליה, דלא נוגע בעדות הוא; והכי נמי הוה מצי לתרוצי: כשהקנה לו חלקו; אלא רבוחא נקט: לאשמועינן דבכי האי גוונא הוי לשון מתנה);

וכי כתב לו - מאי הוי (הרי אינו לשון מתנה, ואכתי נוגע בעדות הוא)? **והתניא: האומר לחבירו "דין ודברים אין לי על שדה זו, ואין לי עסק בה"** (כלומר: לא יהא לי עסק בה; ומכלל אתה שומע: "אלא הכל יהא שלך", אלא שלא הוציא הדבר בפירוש מפי), **וידי מסולקות הימנה" - לא אמר כלום** (דכיון דכבר יש לו חלק בשדה, והוא אומר 'לא יהא לי חלק בו' - אין זה לשון מתנה לחבירו, אלא לשון תפלה הוא: 'הלואי שלא יהא לי חלק בשדה זו'; וכל זמן שלא אמר 'יהי נתון לך שדה זו' - לא יצא עדיין מרשותו, ואין תופס לשון זה אלא בדבר שעדיין לא זכה בו, והוא מתנה עליו שלא יהא שלו כשיבוא הזמן שעתיד לזכות באותו דבר, דאין אדם זוכה בדבר בעל כרחו, כדלקמן בפירקין (דף מט.) ובכתובות (דף נג:). דנחלה הבאה לו לאדם לאחר מכן - מתנה עליה שלא יירשנה, אבל מכיון שכבר הדבר שלו הוא, והוא אומר 'לא יהא שלי' - לא אמר כלום, דבעל כרחו יהיה שלו כל זמן שלא יתננה לאחרים. כן נראה בעיני, ועיקר. והכי מוכח לקמן בפירקין.

ויש מפרשים דמשום הכי 'לא אמר כלום' דקאמר 'אין לי דין ודברים' ולא קאמר 'לא יהא', ונמצא שהוא מכזב, שהרי יש לו חלק בו והוא אומר 'אין לי'! ושבוש הוא: דאין זה לשון הגמרא לומר בשום מקום 'לא יהא'; והכי מוכח לקמן: דקמשני 'הכא במאי עסקינן' - בשקנו מידו, ולא קא מתרץ 'באומר "לא יהא"!

הכא במאי עסקינן? - כשקנו מידו (שותף חבירו קנה מידו בקנין סודר; והשתא דאיכא קנין - מועיל התנאי).

וכי קנו מידו - מאי הוי (אכתי אמאי מעיד? - להעמיד השדה בידו)? **הרי מעמידה בפני בעל חובו** (הרי נוגע הוא בעדות זו, דניחא ליה שיהיה השדה ביד השותף, מפני שמעמידו האי נותן לפני בעל חובו: שאם יש לו שום בעל חוב שהלווה מעות קודם שהקנה לחבירו חלקו שהיה לו בשדה - יבא בעל חוב ויטרוף אותה, שהרי חציה משועבדת לו, ויפטר זה הנותן מבעל חובו, ולא יהיה 'לוה רשע ולא ישלם' כדלקמן בשמעתין: שאילו יטרפוה מזה בעדים שיאמרו 'שלא היה לאלו שותפין חלק בה' - לא יוכל בעל חוב שלו לגבות הימנה, והוה ליה 'לוה רשע ולא ישלם'), **דאמר רבין בר שמואל**

משמיה דשמואל: 'המוכר שדה לחבירו שלא באחריות' (וכל שכן באחריות) - אין מעיד לו עליה (אין מצטרף עם עד אחר להעמידה בידו, ואף על גב דאי הוה מפסיד לוקח לא הדר עליה דמוכר), מפני שמעמידה בפני בעל חובו (ובדלית ליה ארעא אחריתי מוקמינן לה לקמן בשמעתין: דלא ניחא למיהוי 'לוה רשע ולא ישלם') ! ? הכא במאי עסקינן ? - דקביל (האי שותף לחבירו) עליה אחריות (ממה שהקנה לו, וכדמפרש ואזיל; דהשתא אינו מעמידה לפני בעל חובו, והלכך מעיד). אחריות דמאן ? אי נימא אחריות דעלמא (שלא בשביל חוב חבירו, אלא מערער לומר "שדה זו של אבותי" או "שלי היא") - כל שכן דניחא ליה (כל שכן דאינו מעיד, דנוגע בעדות הוא כשמעיד, להעמידו ביד זה: דניחא ליה דתיהוי בידו, משום דאי מפיק מיניה - עליה הדר) ! ? אלא אחריות דאתיא ליה מחמתיה (אם יטרפוהו בשביל חובו שחייב לאחרים - יחזיר לו הדמים; הלכך מעיד עליה גבי ערער דעלמא להעמידה בידו: שאינו מעמידו בפני בעל חובו, דמה הנאה יש לו אם יטרפנה בעל חוב מיד זה, ולא היא כנגדו 'לוה רשע' ? סוף סוף 'לוה רשע ולא ישלם' הוא גבי חבירו שקיבל עליו אחריות, וחייב לשלם, ואין לו, ונכנס בעל חוב זה במקום בעל חוב ראשון; וגם אם לא יעיד לו - מה מפסיד ? הרי אחריות דעלמא לא קיבל, וממה נפשך: בין יעיד בין לא יעיד - בעל חוב אחד הוא דיש לו דהוי כנגדו, לוה רשע ולא ישלם, ולקמן בשמעתין מוכח דמיקרי 'לוה רשע' מוכר באחריות וטרפוהו מן הלוקח ואינו משלם לו).

וכי מסלק (שום שותף) נפשיה מיניה (מחלקו) - מי מסתלק (בתמיה: מי הוי סילוק גמור אפילו לגבי עדות דלא הוי נוגע בעדות כלל, ויכול להעיד דאוקמת ליה 'בשקנו מידו') ? והתניא: 'בני עיר שננגב ספר תורה שלהן - אין דנין' (הגב, והוא טוען "לקחתיו בדמים" או שום טענה) בדייני אותה העיר, ואין מביאין ראיה (עדים שראוהו שנגבו, או שמעידין שזהו ספר תורה של אותה העיר) מאנשי אותה העיר (דכולן שותפין ונוגעין בעדותו) ! (וטעמא משום דאיכא למימר: קנוניא הוא דעבוד, כדי שיעיד לו עליה ויעמידנה בידו, ואחר כך יחזור לשותפותו) ! ואם איתא - ליסלקו בי תרי מיניהו (יכתבו "דין ודברים אין לי על ספר תורה זה" ויקנו מידם) ולידיינו ? שאני ספר תורה: דלשמיעה קאי (ואין יכול לסלק עצמו שלא יהא נוגע בעדות, שהרי נהנה בו, ויוצא בשמיעתו, אלא אם כן ילך לו לדור בעיר אחרת שלא יהנה בקריאתו). תא שמע: 'האומר: "תנו מנה לבני עירי" (לצרכי בני העיר לחומות העיר ולכל צרכי רבים) - אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר'; אמאי ? ליסלקו בי תרי נפשיהו (שלא יהנו בו כלל, ויתנו מכיסם כנגד המנה של צבור) ולידיינו ? הכא נמי בספר תורה (שפירש "תנו מנה לבני עירי לקנות בו ספר תורה").

תא שמע: 'האומר "תנו מנה לעניי עירי" - אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר';

ותסברא עניים שקלי - דייני מיפסלי ? (גמרא קא פריך עלה ומתרץ לה והדר מקשי מינה, ושיטת הגמרא היא זו, ועדיין לא סיים קושיא שלו למיפרך מינה עד לבסוף; כלומר: ותסברא דהכי קאמר: דוקא שהדיינין יפסלו בשביל העניים? והלא אין נוגעין בעדותן כלל!?)

אלא אימא 'אין דנין בדייני עניי אותה העיר ואין מביאין ראיה מעניי אותה העיר'. ואמאי ? לסתלקו בי תרי נפשיהו ולידיינו ? הכא נמי בספר תורה.

ואמאי קרי להו 'עניים' ? דהכל אצל ספר תורה - עניים הן (שכולן צריכים לו, ודרך בני אדם לקרוא בני עיר 'עניים' כשאין להם ספר תורה, דעניות גדול הוא זה).

ואיבעית אימא לעולם (כל הברייתא) כדקתני: עניים ממש (דבעניים ממש מיירי, ובדייני העיר שאינם עניים קאמר דמפסלי; ודקא קשיא לך: 'דיינין אמאי מפסלי? הרי אין נוגעין בעדות?') - ובעניי דראמו עליהו (על דייני העיר - פירוש עשירי העיר, וכדמפרש ואזיל, דהשתא - נוגעין בעדות הן).

והיכי דמי ? אי דקיץ להו (דבר קצוב לבני העיר: לכל אחד כמה יתן לעניי העיר משלו בכל שנה ושנה) - ליתבו בי תרי מיניהו מאי דקיץ להו, ולידיינו ? הכא במאי עסקינן - דלא קיץ להו (אלא הכל לפי הצורך ולפי מחסורן של עניים נותנין, דכל זמן שיש מן המנה בעין - לא יתנו הדיינין כלום). ואיבעית אימא: לעולם דקיץ להו (ואפילו הכי ניחא להו לדיינין שינתן המנה לעניים), וניחא להו, דכיון דרווח (שיש להם מעות) - רוח (כלומר: הרי יש להם מעות, ולמה יתנו כלום כל זמן שאין צריכין?).

(זה שייך לעיל: בתוספתא ב'הגוזל': האומר: "תנו מאה דינר לכנסת", "תנו ספר תורה לכנסת" - ינתן לכנסת הרגיל בה; ואם היה רגיל בשנים - יתנו לשניהם; האומר "תנו לעניים" - יתנו לעניי אותה העיר. רבי אחא אומר: לעניי כל ישראל. בן האוכל משל אביו ועבד האוכל משל רבו - קוצה ונותן פרוסה לעניים או לבנו של אוהבו, ואינו חושש משום גזל, שכך נהגו בעלי בתים. ע"כ.)

'ונעשין שומרי שכר זה לזה' -

(בבא בתרא מג, ב)

אמאי? שמירה בבעלים היא (שכל אחד משמר קצת מן השותפות בביתו, וקיימא לן בבבא מציעא ב'השואל' (דף צה): שמירה בבעלים – פטור; ואף על גב דבשואל כתיב פטור דבעלים – הא יליף שומר שכר התם מיניה, מדכתיב 'וכי ישאל': וי' מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון מתחתון; וכיון שהיה ראובן משמר מחלק שמעון בשעה שנגנבה או אבד מחלקו בבית שמעון – הרי שמעון פטור מחלק ראובן, שהרי ראובן עמו במלאכתו) ! ?

אמר רב פפא: דאמר ליה "שמור לי היום ואני אשמור לך למחר" (כגון שהתנו ביניהם כך "שמור לי היום כל השדה, חלקי וחלקך, ואשמור לך למחר": דכיון דלא שמרו ביחד כלל, אלא בזה אחר זה – ליכא 'שמירה בבעלים'; הלכך נעשו שומרי שכר זה לזה, להתחייב באונסין; ולא שמוענין אתא דהיינו שמירה בשכר: כשמשמר כל השדה וחלק חבירו בכלל כדי שישמור לו חבירו למחר כמו כן; דסלרא דעתא אמיא דשומר חנם הוא, דבלאו חלק חבירו היה צריך לשמור את שלו, ושמירה אחת היא בין הכל, ולא ליהוי שומר שכר – קא משמע לן).

תנו רבנן: מכר לו בית (אדם לחבירו), מכר לו שדה – אין מעיד (מוכר) לו (ללוקח) עליה (להעמידה בידו שאם יבא להצטרף עם אחר ולהעיד שהוא שלו; נוגע בעדות הוא), מפני שאחריותו (של בית) עליו (דמוכר: שאם יטרפה מן הלוקח – יחזור על המוכר; והלכך ניחא ליה למוכר שתעמוד ביד הלוקח, ולא יצטרך לפרעו כלום; הכי שמעינן ליה השתא); מכר לו פרה (לקמיה מפרש ליה ואזיל), מכר לו טלית – מעיד לו עליה מפני שאין אחריותו (דלוקח) עליו (עליה דמוכר אם יטלוהו הימנו מחמת המוכר, שגזלה); (והיינו דקפריך): מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא (מאי שנא מטלטלי דלא הוי אחריות עליו ממקרקעי? אם שתי מכירות הללו באחריות הוי – תרוייהו אחריותו עליו, ואי שלא באחריות הא תרוייהו – אין אחריותו עליו)?

אמר רב ששת: רישא – בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי, ואתא יהודה (כלומר: אינש מעלמא) וקא מערער (ומערער על שדה זו שביד לוי, ואומר "שלי היא", ומביא עדים או שטר): דלא ליזיל שמעון לאסהיד ליה ללוי (שלא יבא שמעון הנגזל ויצטרף עם אחר ויעיד שזה השדה אינו ליהודה, כגון שידוע שום עדות לפסול עדות של יהודה בגזלות, וכן שטרו), דניחא ליה דהדרא (מפני שרוצה שמעון שיהיה השדה ביד לוי הקונה, ואחרי כן – היום ולמחר – יביא שמעון ראיה שזו השדה שלו היה, וראובן גזלו ממנו, ויוציאו מיד לוי ויטלנו לעצמו, דקרקע אינה נגזלת, ולא מהני בה יאוש ושינוי רשות; והלכך 'נוגע בעדות' הוא: דלא ניחא ליה שיטלנו יהודה, דתו לא מצי שמעון לאפוקי מיניה, כדמפרש לקמן: דנוח לו לוי, ויהודה קשה לו; והלכך אין מעיד לו שמעון הנגזל ללוי עליה; והכי קאמר ברייתא: מכר לו בית מכר לו שדה ראובן הגזלן ללוי אין מעיד לו שמעון הנגזל ללוי לוקח עליה כנגד יהודה המערער, מפני שאחריותו וסופו של נגזל עליו דלוקח להוציא הקרקע מידו, והלכך 'נוגע' הוא בעדות זו; ולקמן מפרש אמאי מוקי לה בנגזל ומכר – הוה שפיר מצי לאוקומה בגזלן גופיה, ואתא יהודה וקמערער, דלא יבא שמעון הנגזל להעיד לראובן הגזלן להעמידה בידו משום האי טעמא גופיה: דניחא ליה דהדרא ליה; וסיפא מפרש לקמן);

(ומקשינן: ואכתי אמאי אינו מעיד לו עליה?) וכיון דאסהיד ליה דלוי הוא – היכי מצי מפיק לה מיניה (דקסלקא דעתא השתא הכי: דמפקינן לה מיהודה, ומוקים לה ביד לוי דקמסהיד הוא בשדה דלוי הוא ולא דיהודה; וכיון דהודה בפני בית דין דשל לוי הוא – היכי מצי מפיק לה מלוי אחרי כן? והלא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ונמצא שאינו מרויח כלום בעדות, זו ואינו נוגע בעדות זו כלל, ואמאי קתני דאין מעיד)?

(ומשני): דאמר "ידענא דהאי ארעא דלאו דיהודה היא" (דפסיל לעדי יהודה בגזלותא או דמכחיש לטענותיו בשום ענין בעולם, כגון שמעיד "בפני הודה לו", וממילא מתוקמא השדה ביד לוי, ואף על גב דלא קאמר דלוי הוא).

(ומקשינן): ובההוא זכותא דקא מפיק לה מלוי – ליפקה מיהודה (אכתי אמאי אינו מעיד לו עליה? מה מפסיד שמעון אם תהיה בחזקת יהודה? והא בההוא זכותא דקמפיק לה מלוי היום ולמחר דקמייתי עדים ששדה שלו היא וגזלה ראובן ממנו – הכי נמי ליפקה מיהודה בהנהו עדים עצמן, ונמצא שאין מרויח במה שמעיד ללוי כלל)?

(ומשני): דאמר "השני נוח לי, הראשון קשה הימנו" (משום הכי אינו מעיד: דקסבר שמעון "לוי נוח לי, ויהודה גברא אלמא הוא, וקשה ממנו, ולא אוכל לדון עמו אם יבא בידו"; ומשום הכי פסלינן ליה להאי עדות: דאיכא למימר שזהו מחשבתו של שמעון, ואין לנו להכשיר אלא עד דפשיטא לן דאינו נוגע בעדות כלל);

הכא הוה לן למימר איפכא: 'לוי הראשון נוח לי ויהודה השני קשה הימנו'; אבל לשון המשנה כך היא בכתובות (דף קט.)) ;

ואי בעית אימא (להכי לא מצי שמעון לאפוקה מיהודה): כגון דאית ליה סהדי למר (לשמעון שהשדה שלו) ואית ליה סהדי למר (ליהודה, שמכחישין לאלו, ואומרים שהשדה של יהודה), ואמור רבנן (בכל ספק דין קרקע): ארעא – היכא דקיימא (ארעא) – תיקום (שלא יוציאוהו בית דין מיד המחזיק בה, כדאמר גבי פלוגתא דרבה ורב יוסף (לעיל לב:): 'היכא דקיימא ארעא – תיקום', לפי שנסתפק לנו הדין. וכן (לעיל לד:)) גבי זה אומר "של אבותי" – אמר רב נחמן: כל דאליס גבר.

(ס"א: וכגון שאין לו עדות וחלוקה לזה יותר מזה ע"כ) ומשום דמספקא לן - מי שרוצה להחזיק יחזיק, ולא נוציא מידו. וגבי נכסי דבר שטיא (כתובות דף כ.) אמר נמי: 'אוקי תרי בהדי תרי, ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא'; והכא נמי: אי מטיא לידיה דיהודה - לא מצי שמעון לאפוקי מיניה בהני סהדי דמפיק לה מלוי, דכיון דמן הדין אוקימנה ביד יהודה - שהרי ממה נפשך אין ללוי חלק בה - הרי יהודה מוחזק, ולא תצא עוד מידו; ולא דמי להאי דאמרן לעיל בפרקין (דף לא): 'הדר אייתי סהדי דאבהתיה היא - אמר רב נחמן: אגן אחתינן ליה ואגן אסקינן ליה', דאף על גב דהתם נמי איכא סהדי למר ואיכא סהדי למר, ואפילו הכי אחזיקניה לאחד על פי עדיו והדר מסלקינן ליה כשמביא חבירו עדים שלו - היינו טעמא: משום דכיון דשניהם באין יחד לדין, ושני בעלי דינין יש להן עדים - לא היה לבית דין להחזיק לאחד יותר מחבירו, אלא כל דאליים גבר; הלכך הדר מסלקינן ליה, ויהו כבתחילה, וכל דאליים גבר: דשלא כדון הורידוהו לאחד מהן בקרקע; אבל הכא: שמעון ויהודה אינן באין לדון זה עם זה, אלא לוי ויהודה, ומלוי הוא דמפיק לה יהודה מן הדין, דהא ודאי לוי - מגזלן קנאה; וכיון דמן הדין אנו מחזיקין ליהודה בהאי שדה, כשיבא שמעון לריב עמו, דיינינן 'אוקי תרי לבהדי תרי', ואוקי ארעא בחזקת יהודה; והלכך אין מעיד לו שמעון ללוי אם יודע שום עדות שפוסל עדיו של יהודה, או שמעיד הוא ואחד "בפנינו הודה לו", דניחא ליה דתיהוי ביד לוי, דהדר ומפיק לה מלוי על ידי עדיו שראו שגולה ראובן ממנו; ובתנא הכי - אפילו מייתי יהודה סהדי דהא ארעא דידיה היא - לא מצי מפיק לה משמעון, שכבר פסל שמעון עצמו ועד אחר עמו [את] עדיו של יהודה; ועוד: כיון דאית ליה נמי לשמעון סהדי דהא ארעא דידיה היא - אמור רבנן: היכא דקיימא ארעא - תיקום).

(בבא בתרא מד, א)

(ומקשינן לרב ששת דאוקמה בלוקח מן הגזלן: שלא יעיד הנגזל ללוקח) ולוקמה בגזלן (אם איתא להך ברייתא כדמפרש לה רב ששת - למה ליה לתנא לדחוק עצמו למיתני 'מכר לו בית גזלן ללוקח? והלא היה יכול למצוא דין זה בגזלן עצמו, בלא מכירה: דאי אתא יהודה וקמערער עליה דגזלן ראובן - אין מעיד לו שמעון הנגזל עליה, משום דהוי נוגע בעדות, כדפירש, והכי הוה ליה למיתני בברייתא: 'תנו רבנן: גזל לו בית, גזל לו שדה - אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו של נגזל עליה דגזלן')? (ופרכינן: משום דקא בעי למיתנא סיפא: 'מכר לו פרה מכר לו טלית' (מעיד לו עליה) 'דדוקא מכר' (דלא משכחת לה דמעיד לו עליה אלא בגזל ומכר, כגון שמכר לו ראובן הגזלן ללוי הלוקח שלא באחריות, ואתא יהודה וקאמר "שלי היא" - מעיד לו שמעון הנגזל ללוי הלוקח דלאו דיהודה היא), (דהא לא הדר שמעון ומפיק לה מיניה דלוי, ואינו נוגע בעדות, וכגון דשמעיניה לשמעון דאייאש בעודה בבית ראובן קודם שמכרה ללוי), דהוה ליה יאוש (ביד גזלן) ושינוי רשות (ביד לוקח; דאפילו למאן דאמר בפרק 'הגזל בתרא': 'יאוש כדי לא קני' - יאוש ושינוי רשות קונה, וקנה הלוקח שאין בו זכות כלל לבעלים הראשונים; ולפיכך מעיד לו עליה: דאפילו אי מייתי נגזל סהדי שגולה ראובן ממנו - לא מפיק מלוי, דקנה ביאוש ושינוי רשות, ואילו היה נוטלה יהודה מלוי - לא מפסיד נגזל בהכי מידי, דבלאו הכי לא מצי מפיק לה מלוי, וכהאי גוונא לא משכחת לה אלא בגזל ראובן ומכרה ללוי), אבל לא מכר (אבל אם לא מכרה ללוי), דהדרא ליה - לא (אין מעיד לו לראובן, שכל זמן שהן ביד ראובן הגזלן - מצי מפיק לה נגזל מיניה, ואף על גב דאייאש, והלכך אין מעיד שמעון לראובן שאינו של יהודה: כי נוגע בעדות הוא, דמיד ראובן מצי מפיק להו אבל מיד יהודה לא מצי מפיק להו, מאחר שיזכוהו בית דין על פי עדיו) - (ומשום דלא משכחת לה לסיפא אלא בגזל ומכר) תנא רישא נמי מכר (בגזל ומכר, ולא שמועינן אתא דבגזל ומכר יש חילוק בין מקרקעי למטלטלי: דבמקרקעי אינו מעיד, דהוי נוגע בעדות, דהדרא ליה: דאין יאוש ושינוי רשות מועיל בקרקע, דקרקע אינה נגזלת; ובמטלטלין - מעיד, דקנה לה לוקח ביאוש ושינוי רשות, ולא תהדר ליה להאי מעיד; דאיכא למאן דאמר ב'הגזל' דשינוי רשות ואחר כך יאוש - לא קניא, אבל ביאוש ושינוי רשות - הכל מודים דקנה הלוקח, ולא הדרא גזילה למרה, אלא מן הגזלן יטול הנגזל דמיה).

(ופרכינן: וסיפא נמי (אמאי מעיד לו נגזל ללוקח ומפיק לה מיהודה ומוקי לה ביד לוי?); נהי דמי יאוש מגופיה (דפרה וטלית, ולא יוציאנה מיד לוי דהא קנייה בשינוי רשות שאחר יאוש) - מדמיה מי יאוש (בתמיה: וכי מוחל הוא לגזלן דמי גזילתו? והלא נתחייב לו הגזלן דמיה?! והלכך ניחא ליה דתיקן ביד לוי שיחזור ויטול הדמים מראובן: שאילו היה נוטלה יהודה בעדים - נמצא שלא היה לו לשמעון חלק בהך פרה וטלית, ולא היה גובה מראובן כלום; והלכך נוגע בעדותו הוא - ואמאי מעיד?) לא, צריכא דמית גזלן (דהשתא אפילו מדמיה מייאש: דיורשין פטורין מלשלם, וכל שכן הלוקח, דקנייה ביאוש ושינוי רשות, דבהיתרא אתו לידיה), דתנן [בבא קמא פ"י מ"א]: הגזל ומאכיל את בניו (אף על פי שנהנו בניו עצמן מן הגזילה) והניח לפנייהם (כלומר: או שהניח לפנייהם גזילה קיימת לאחר מותו - פטורין, דקנייה ביאוש ושינוי רשות; אי נמי: כשאכלום, כדמוקי לה התם) - פטורים מלשלם (דאינהו לא גזול מידי); (והלכך מעיד: דלא נוגע בעדותו הוא).

(ומקשינן לרב ששת דאוקמה לרישא בגזל ומכר משום סיפא: אם איתא דבגזל ומכר מיירי ובדמית גזלן - אם כן מה ראה התנא לדחוק עצמו ולשנות שיטתו בגזלן שמכר?) ולוקמה ביורש (אפילו לא מכר הגזלן נמי, אלא [במקרה הזה]: גזל ומת, וכיון דמת - הוריש לבניו, [שבמקרה הזה] היה יכול למצוא חילוק בין רישא לסיפא: כגון ראובן: שגזל שדה משמעון, ומית גזלן, וירשו לוי בנו, ואתא יהודה וקמערער - לא ליזיל שמעון ומסהיד ללוי בן ראובן דלאו דיהודה היא, דקרקע אינה נגזלת והדרא ליה מן הירוש, משום הכי נוגע בעדותו הוא: דאי מפיק לה יהודה מיניה דיורש - לא הדרא לשמעון, דהיכא דקיימא ארעא - תיקום; אבל בסיפא: שגזל ראובן טלית או פרה משמעון ומת וירשו לוי בנו, ואתא יהודה וקמערער - מעיד לו שמעון עליה, דאיכא יאוש ביד ראובן ושינוי רשות ביד לוי יורש, דרשות יורש כרשות לוקח דמי, ולא תיהדר ליה לנגזל לא פרה ולא דמיה, ולא הוי נוגע בעדות, והכי הוה ליה לתנא למיתני: 'גזל לו בית והוריש לבנו - אין מעיד כו'; גזל לו פרה והוריש כו'; והאי דקאמר 'ולוקמה ביורש' - לאו דוקא, אלא ליתני 'יורש', ואגב שיטפא דמקשי

ליה לרב ששת דמפרש ומוקי לה בגזלן - קאמר 'ולוקמה ביורש', ומיהו ביורש לא מצי לאוקומה, דהא קתני 'מכר' אלא אם כן מתוך לה למיתני 'הוריש'?

הניחא למאן דאמר (ב'הגזל בתרא' עלה דהך משנה): 'רשות יורש (דגזלן) לאו כרשות לוקח (מגזלן) דמי' - שפיר (דאילו גבי לוקח איכא יאוש ושינוי רשות, וקני, דלוקח רשותא אחריתא היא, ואילו יורש - כרעיה דאבוח, וכברשות גזלן מורישו דמי, ולא קניה ביאוש גרידא, דהא שינוי רשות ליכא גבי יורש, וכל היכא דאיתא - הדרא בעין לנגזל; והך משנה דקתני 'והניח לפניו פטורין' מוקי לה התם כשאכלום, דלא היא גזילה קיימת, והלכך פטורין; והלכך לא מיתוקמא הך טיפא ביורש: דלא מצי למיתני ומעיד לו נגזל ליורש עליה, משום דהדרא ליה פרה וטלית לנגזל אם תעמוד ביד יורש, ונוגע בעדות הוא), אלא למאן דאמר 'רשות יורש כרשות לוקח דמי' (דקנייה יורש, ואף על פי שגזילה קיימת, כדקתני 'והניח לפניו פטורין' דמשמע: אפילו גזילה קיימת) 'מאי איכא למימר (ליתני 'גזל והוריש' אמאי תני 'גזל ומכר' בלא מכר נמי מתוקמא שפיר, כיון דבמית גזלן מוקי לה רב ששת)? ועוד קשיא ליה לאביי (במאי דמוקי לה רב ששת בגזל ומכר, והוצרך לפרש): 'מפני שאחריותו עליו' (מפני שאחריות חכות יש למעיד עליו דאיך: שהוא מעיד לו, דהיינו לוקח) 'ו' אין אחריותו עליו' (- ולא מצינו בגמרא שום אחריותו עליו מפורש כן: עליו דלוקח, אלא עליו דמוכר, מפני שאחריותו של אידך עליו דמוכר) - (והכי הוה ליה למיתני): ' (מכר לו בית, מכר לו שדה - אין מעיד לו עליה), מפני שהיא חוזרת לו' 'ו' (מכר לו פרה מכר לו טלית - מעיד עליה, מפני ש) אינה חוזרת לו' מיבעי ליה!?

אלא כדרבין בר שמואל, דאמר רבין בר שמואל משמיה דשמואל: המוכר שדה לחבירו שלא באחריות - אין מעיד לו עליה, מפני שמעמידה בפני בעל חובו (אלא כדרבין בר שמואל אתא לאשמעינן רישא דהך ברייתא, ולא בגזל ומכר מיירי, ואף על גב דדינא הכי, כדלעיל - מיהו ברייתא לאו בהכי איירי, אלא במוכר קרקע שלו שהיתה משועבדת לבעל חוב, ומכרה ללוקח זה, ואתא איניש מעלמא וקמערער: דלא יעיד לו המוכר ללוקח, מפני שאחריותו של בעל חוב עליו דמוכר לגבות מקרקע זה, והלכך ניחא ליה דתיקו ביד הלוקח, דהדר עלה בעל חוב, ולא ליהוי מוכר 'לוה רשע ולא ישלם'; וכנגד לוקח לא ליהוי 'לוה רשע', שהרי לא באחריות מכר לו; והלכך אין מעיד: דנוגע בעדות הוא!) ; ודוקא בית או שדה, אבל (בספרא): ' (מכר לו) פרה וטלית' (ללוקח, ואתא איניש מעלמא וקמערער - מעיד לו מוכר ללוקח עליה, וכגון שמכרה לו שלא באחריות, מפני שאין אחריותו דבעל חוב עליו דלוה המוכר לגבות מטלטלין ששעבד ומכר לאחרים, אפילו עשאן אפותיקי לבעל חוב ואחר כך מכרן לאחרים, כדרבא, ואישתכח דלא נוגע בעדות הוא) - לא מיבעיא

(בבא בתרא מד, ב)

בסתמא (שלא ייחד לו פרה וטלית בפירושו, דלא משתעבדא ליה לבעל חוב הך פרה וטלית) דלא משתעבדא ליה, - מאי טעמא? - מטלטלי נינהו, ומטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי (דלית להו קלא, ולא יזהרו לקוחות: דאי משתעבדי - אין לך אדם שלוקח עוד מטלטלין מחבירו דלמא טרפי להו מיניה) ואף על גב דכתב ליה 'מגלימא דעל כתפיה' - הני מילי דאיתנהו בעינייהו, אבל ליתנהו בעינייהו - לא; אלא אפילו עשאו אפותיקי (להך פרה וטלית: שיחדן לו לגבות חובו משם, אם לא יפרענו עד זמן פלוני) נמי לא ('אפותיקי': פה תהא קאי!) מאי טעמא? - כדרבא, דאמר רבא: עשה (לוה) עבדו אפותיקי ומכרו - בעל חוב גובה ממנו; שורו וחמורו אפותיקי (לבעל חובו) ומכרו (אחרי כן הלך לאיש אחר) - אין בעל חוב גובה הימנו; מאי טעמא? - האי אית ליה קלא (אפסידו לקוחות אנפשייהו) והא (פרה וטלית) לית ליה קלא (ולא ידעו הלוקוחות להזהר; והלכך מעיד לו עליה: דאין מעמידה בפני בעל חובו).

(ומקשינן: ואכתי בפרה וטלית - אמאי מעיד?) וליחוש דלמא אקני ליה (האי מוכר) מטלטלי אגב מקרקעי (לבעל חובו להשתעבד לו לגבות חובו מהן אם לא יפרענו בזמנו, וחזר ומכרם, וכי מעיד ללוקח שהן שלו - נוגע בעדות הוא, מפני שמעמידן בפני בעל חובו!?) והכי אשכחנא דכהאי גוונא משתעבדי מטלטלי לבעל חוב, דאמר רבה: אי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי - קני מקרקעי קני מטלטלי (וגבי מטלטלי מן הלוקוחות, דנכסים שאין להם אחריות, כגון מטלטלין - נקנין עם נכסים שיש להן אחריות לענין מתנה בכסף בשטר ובחזקה, והוא הדין לענין שעבוד: דמיגו דחייל שעבוד אמקרקעי - חייל נמי אמטלטלי; אבל אקני ליה מטלטלי גרידי בסודר להשתעבד לו: לכשיגיע זמנו אם לא יפרענו יגבה מהם - לא קני, ואפילו בלשון מתנה: דכל ד'א' - לא קני, דאסמכתא היא, ואסמכתא לא קניא - בפרק 'איזהו נשך' (בבא מציעא דף סו:)), ואמר רב חסדא: והוא דכתב ליה (בשטר השעבוד דלגמרי משעבד להו למטלטלי בהדי מקרקעי): 'דלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטרי' ('טופסי דשטרי' הוא שטר העשוי להעתיק ממנו שטרות, ולא נכתב לגבות בו, ואין בו ממש) ' (דכיון דאין זו מכירה גמורה, ולא מתנה, ולא משכון, אלא שעבוד בעלמא, ודמי לאסמכתא: דקאמר ליה 'אם לא אפרע לך לזמן פלוני תגבה מכאן' - הלכך צריך לכתוב בו לאלומי שטריה 'דלא כאסמכתא', דאסמכתא לא קניא) !?

הכא במאי עסקינן (דמצי מעיד)? - כגון שלקח ומכר לאלתר (כגון שקנה הך פרה וטלית, ומיד מכרה בפנינו; דודאי לא ליה בינתים, ולא שעבדם למלוה).

וּלְיָחוּשׁ דִּילְמָא 'דַּאִיקְנִי' הוּא (וּנְיָחוּשׁ דִּילְמָא 'דַּאִיקְנִי' אָמַר לֵיהּ; כְּלוּמַר: אַכְתִּי אִיכָא לְמִיחֻשׁ דַּאִיקְנִי לֵיהּ פְּרָה וְטִלְיָת לְמַלוּה אַגְבּ מְקַרְקְעִי, וְהִיכִי דְמִי? - כְּגוֹן דְּמִקְמִי הִכִּי: כְּשִׁלּוּה כְּתַב לְמַלוּה בְּשֻׁמְרָא מְשַׁעְבְּדָנָא לָךְ אַגְבּ מְקַרְקְעִי כָל נַכְסֵי דְקִנְיָא וְדַעֲתִיד אָנָא לְמִיקְנִי, וְכַשְׁלֻקָּה הִפְרָה וְהִטְלִית אַחֲרֵי כֵן - נִשְׁתַּעְבְּדוּ לוֹ מִיָּד)? (וְאִכְתִּי אִמָּאי מַעֲיָד?) שְׁמַעַת מִינָהּ: 'דַּאִיקְנִי': קִנְיָה וּמִכְרָא (אַלֵּא מִדְּלָא חֵיִישַׁת לְהִכִּי - אִיכָא לְמַשְׁמַע: דְּמִי שְׁכוּתֵב כֵּן 'דַּאִיקְנִי': הָאוּמַר לְחַבְרִי "נַכְסִים שְׁאִנִּי עֲתִיד לְקִנּוּת אִנִּי מוֹכֵר לָךְ" אוֹ "מִשְׁעַבְד לָךְ", וְאַחֲרֵי כֵן קִנְיָה וּמִכְרָא לְאַחֲרִים), (אוֹ כְּתַב לוֹ 'דַּאִיקְנִי', וְהוּא) קִנְיָה (אַחֲרֵי כֵן וּמַת) וְהוֹרִישׁ (לְבָנָיו) - לֹא מִשְׁתַּעְבְּד לְהָאִי שְׁכַתֵּב לוֹ, דְּאִין אָדָם מְקִנְה לְחַבְרִי דְּבַר שְׁלֹא בָא לִידּוֹ אִף עַל פִּי שְׁעִתִּיד לְבָא; וּבַעֲיָא הִיא לְקִמָּן בְּפֻרְק 'מִי שְׁמַת', וְלֹא אִיפְשִׁיטָא, וּמִשְׁמַע מִהִכָּא דְּלֵא מִשְׁתַּעְבְּד).

לֹא, צְרִיכָא (הָא דְקָאמְרִי 'מַעֲיָד', וְלֹא חֵיִישֵׁינָא לְדִילְמָא אִקְנִי לֵיהּ מִטְּלִטִי אַגְבּ מְקַרְקְעִי): (כְּגוֹן) דְּקָאמְרִי עֲדִים: "יִדְעִינָן בִּיהּ בְּהָאִי דְלֹא הוּא לֵיהּ אַרְעָא מְעוּלָם" (וְהִלְכֵךְ לֹא אִקְנִי לֵיהּ מִטְּלִטִי אַגְבּ מְקַרְקְעִי: שְׁהִרִי לֹא הָיוּ לוֹ מְקַרְקְעִי, וְהִלְכֵךְ מַעֲיָד: דְּכִיּוֹן שְׁמַכְר לוֹ הֵן פְּרָה וְטִלְיָת בְּלֹא אַחֲרִיּוֹת, וְגַם אִין מַעֲמִידָה בְּפָנֵי בַעַל חוּבָא - לֹא נִוְגַע בְּעִדּוֹתוֹ הוּא כְּלָל; וְהִשְׁתָּא מִתּוֹקְמָא אִפִּילוּ בְּלֹא לְקַח וּמִכְרָא לְאַחֲרֵי).

וְהָא דְלֵא קָאמַר אֵלֵּא 'לֹא צְרִיכָא' - מִשּׁוּם דְּאִמּוּרָא לֹא תִירֵךְ הִכִּי לְעִיל, אֲלֵא סַתָּם הִגְמֵרָא תִירֵךְ כֵּן. (וְשִׁיטָּה זֹאת נִוְהַגְתָּ בְּרֹב הַמְקוּמוֹת.)

וּפִירֵשׁ רַבְּנֵי חֲנַנְאֵל: "יִדְעִינָן בִּיהּ בְּהָאִי דְלֹא הוּא לֵיהּ אַרְעָא מְעוּלָם" - צְרִיכִי לְאַסְהוּדִי הִכִּי: "זֶה הָאִישׁ לֹא נִתְּפַרֵשׁ מִמֶּנּוּ מַעֲדוֹ וְעַד הַיּוֹם, וּבְרִי לָנוּ בְּמָה שְׁקִנְהָ, וְכִי לֹא קִנְיָה קִרְקַע מְעוּלָם: לֹא בְּמַתְנָה וְלֹא בְּקִנְיָה" - כְּגוֹן הָא דְגֵרְסִינָא בִּ'הָאִשָּׁה רַבָּה' בִּיבְמוֹת (דָּף פח).: 'נִשְׁתָּא וְאַחֲרֵי כֵן בָּא בַעַלָּה - תִּצָּא מִזָּה וּמִזָּה'; אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֲלֵא שְׁנִשְׁתָּא כו' וּמִסְקִינָן בָּהּ: לֹא, צְרִיכָא דַּתּוֹ תִּירִי וְאִמְרִי "אִנּוּן הוּיֵנָּה בְּהִידָּה מְכִי נִפְקָא וְעַד הִשְׁתָּא, וְאַתּוֹן לֹא יִדְעִיתוֹן לֵיהּ כו'".

וְהָאמַר רַב פַּפָּא: אִף עַל גַּב דְּאִמּוּרָא רַבְּנָן 'הַמוֹכֵר שְׁדָה לְחַבְרִי שְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת, וּבָא בַעַל חוּבָא וְטִרְפָּה - אִינוּ חוֹזֵר עָלָיו', נִמְצָא שְׁאִינָה שְׁלֹא (שְׁהָעִידוּ עֲדִים שְׁגִזְלָה הַמוֹכֵר וּמִכְרָה לוֹ וּבָא בַעַל הַשְּׁדָה וְנִטְלָה מִמֶּנּוּ) - חוֹזֵר עָלָיו (חוֹזֵר לּוֹקַח עַל הַמוֹכֵר, וְלֹא הוּא מִכְרָה כְּלָל: דְּבִשְׁלֵמָא הִיכָא דְטִרְפָּה בַעַל חוּבָא הוּא מִכְרָה, דְּעִבִּיד אִינְשׁ דְּזִבִּין אַרְעָא לְיוֹמִיָּה: בְּשִׁבְלִי פִירוֹת יוֹם אֶחָד, כְּדָאמְרִין בְּבָבָא מְצִיעָא (דָּף יד.), וּפִירוֹת שְׁאֵכַל - שְׁלֹא הֵן, כְּדָאמַר שְׁמוּאֵל בְּפֻרְק 'שְׁנִים אוּחוּזִין בְּטִלְיָת' (שֵׁם דָּף טו.): 'בַּעַל חוּבָא גּוֹבֵה אֶת הַשֶּׁבַח - שֶׁבַח אֵין פִּירִי לֹא?' אֲבָל לּוֹקַח מִגִּזְלָן - אָמַר הֵתָם (דָּף יד.): 'הַמוֹכֵר שְׁדָה לְחַבְרִי וְנִמְצָא שְׁאִינָה שְׁלֹא' אָמַר שְׁמוּאֵל: מַעֲוֹת יֵשׁ לוֹ, שֶׁבַח אֵין לוֹ לְלוֹקַח, אֲלֵא הִדְרָא אַרְעָא וְהִדְרִי פִירִי וְכָל הַשֶּׁבַח; וְהִלְכֵךְ: כִּיּוֹן דְּלֵא מְרוּיָח מִיָּדִי - לֹא מוֹכֵר הוּא כְּלָל; וְהִכָּא נִמִּי גְבִי פְּרָה וְטִלְיָת: אִמָּאי מַעֲיָד? הָא אִיכָא לְמִימַר דְּנוּגַע בְּעִדּוֹתוֹ הוּא, דְּנִיחָא לֵיהּ לְמוֹכֵר דְּתִיקוּ בִיד לּוֹקַח; דְּאִי מְפִיק לֵיהּ מִינִיָּה מַעֲרַעַר בְּעִדִּים שְׁמַעֲיָדִין שְׁהִיא שֶׁל מַעֲרַעַר - הִרִי נִמְצָא שְׁאִינָה שְׁלֹא - שֶׁל מוֹכֵר, אֲלֵא גִזְלָה מִהָאִי מַעֲרַעַר, וּמִכְרָה לָזֶה, וְיַחֲזוֹר לּוֹקַח עָלָיו דְּמוֹכֵר, וְאִף עַל גַּב דְּשְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת מִכְרָא)!

(וּמַשְׁנִי: הִכָּא בְּמָאי עֲסָקִינָן? - בְּמִכְרִי בָּהּ (הַלּוֹקַח) שְׁהִיא בַת חֲמוּרָא (וּמוֹדָה בְּפָנֵי עֲדִים שְׁהָפְרָה זֹאת בְּתַרְתּוֹ שֶׁל מוֹכֵר הִיא, וְלֹא גִזְלָה מְעוּלָם; וְכֵן הִטְלִית - נֶאֱרָג בְּבִיתוֹ; וְהוֹדָאָתָא בַעַל דִּין כְּמָאָה עֲדִים דְּמִי, וְאִידֵךְ מַעֲרַעַר בְּעִי לְאַפּוֹקָה מִינִיָּה בְּעִדִּי שְׁקָרִים אוֹ טוֹעִים בֵּין בְּהַמַּת הַמַּעֲרַעַר לְבִהַמַּת הַמוֹכֵר: דְּהִשְׁתָּא לֹא הִדֵּר לּוֹקַח עָלֶיהָ דְּמוֹכֵר, כִּיּוֹן דְּמוֹדָה דְּשְׁלֹא הִיתָה; וְהִלְכֵךְ מַעֲיָד לוֹ מוֹכֵר לְפִסּוּל עֲדִיו שֶׁל מַעֲרַעַר: דְּלֹא נִוְגַע בְּעִדּוֹתוֹ הוּא; וְהָא דְנִקְט' חֲמוּרָא' וְלֹא 'בַת פְּרָתוֹ' - מִשּׁוּם דְּלִקְמָן אִמְרִין הִכִּי).

וְרַב זְבִיד אָמַר: אִפִּילוּ נִמְצָא שְׁאִינָה שְׁלֹא (אִף עַל גַּב דְּאִינוּ מִכְרִי בָּהּ שְׁהִיא בַת חֲמוּרָא - מַעֲיָד לוֹ עָלֶיהָ, דְּאִפִּילוּ וְדִאִי גִזְלָה) - אִינוּ חוֹזֵר עָלָיו, דָּאמַר לֵיהּ: "לְהִכִּי זְבִינִי לָךְ שְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת"!

גּוֹפָא: אָמַר רַבִּין בְּר שְׁמוּאֵל מִשְׁמִיָּה דְשְׁמוּאֵל: הַמוֹכֵר שְׁדָה לְחַבְרִי שְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת - אִין מַעֲיָד לוֹ עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שְׁמַעֲמִידָה בְּפָנֵי בַעַל חוּבָא. הִיכִי דְמִי?

(בְּבָא בְּתֵרָא מַה, א)

אִי דָאִית לֵיהּ (לְמוֹכֵר) אַרְעָא אַחֲרִיתִי (בַּת חוּרִין שְׁיֻכַּל בַּעַל חוּבָא לְגַבּוֹת הַיַּמָּנָה) - עָלֶיהָ דִּידֵיהּ הִדֵּר (בַּעַל חוּבָא, דְּאִין נְפֻרְעִים מְנַכְסִים מְשׁוּעְבְּדִים בְּמִקּוּם שֵׁשׁ נַכְסִים בְּנֵי חוּרִין וְאִפִּילוּ הֵן זְבוּרִית, וְאִמָּאי אִינוּ מַעֲיָד? הִרִי אִין מַעֲמִידָה בְּפָנֵי בַעַל חוּבָא, וְאִין לוֹ לְמוֹכֵר לֹא רִיוּחַ וְלֹא הִפְסַד אִם תַּעֲמוּד בִּיד הַלּוֹקַח, וְאִינוּ נִוְגַע בְּעִדּוֹתָא זֹאת)? אִי דָלִית לֵיהּ אַרְעָא אַחֲרִיתִי - מָאי נִפְקָא לֵיהּ מִינָהּ (אִם תִּשְׁאֹר בִּיד הַלּוֹקַח? הָא אִפִּילוּ אִי מְפִיק לָהּ מַעֲרַעַר - לֹא מְצִי גְבִי בַעַל חוּבָא מִינִיָּה דְּמוֹכֵר מִיָּד, דְּהָא לִית לֵיהּ)?

לְעוֹלָם דָּלִית לֵיהּ אַרְעָא אַחֲרִיתִי; דָּאמַר: לֹא נִיחָא דְלִיָּהּ וִי (תְּהִלִּים לז,כא) לוֹה רִשְׁעִי וְלֹא יִשְׁלָם [וְצִדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתָן] (לֹא נִיחָא לֵיהּ לָלוּה דְּתִיפּוֹק אַרְעָא מִיָּד לּוֹקַח, וְלֹא יִצָּא בַעַל חוּבָא מִמָּה לְגַבּוֹת, וְקָם לֵיהּ לוֹה בִּ'לוֹה רִשְׁעִי וְלֹא יִשְׁלָם', וְהִלְכֵךְ נִוְגַע בְּעִדּוֹתוֹ הוּא) ! סוֹף סוֹף (סוֹף סוֹף. מַה הִנָּאִה יֵשׁ לוֹ בְּעִדּוֹתָא זֹאת דְּמוֹקִי לָהּ בִּיד לּוֹקַח וְהִדֵּר בַּעַל חוּבָא גְבִי לָהּ מִינִיָּה?) לְגַבִּי אִידֵךְ (לּוֹקַח) נִמִּי (הוּא לֵיהּ) 'לוֹה רִשְׁעִי וְלֹא יִשְׁלָם' הוּא (שְׁהִרִי הִפְסִידוּ, וְלֹא הוּי נִוְגַע בְּעִדּוֹתָא זֹאת)?

(ומשני): דאמר "להכי זביני לך שלא באחריות" (להפטר מכל אחריות שבועלים) והלכך אינו מעיד: שרוצה להעמידה בפני בעל חובו, דלגביה הוא דהוה ליה 'לוה רשע' אי לא פרע ליה).

מכריז (דריש לרבים) **רבא** - ואיתימא רב פפא: **דסלקין לעילא** (העולין מבבל לארץ ישראל) **ודנחתין לתתא** (מא"י לבבל) (כולכם תדעו דין זה): **האי בר ישראל דזבין ליה חמרא** (חמור) **לישראל חבריה**, וקא אתי עכו"ם ואניס ליה **מיניה** (מיניה דלוקח, דקטעין עכו"ם "חמור זה נגנב ממני" או "מי שמכרו לך גזלו ממני", ובלא עדים מאנסו הימנו, וכדמפרש לקמן: דלא אניס ליה לאוכפא אלא החמור לבדו, דמוכח מילתא דדידיה הוא דקא שקיל, דלאו דידיה לא בעי ליה למישקל) - (והלכך) **דינא הוא דמפצי ליה מיניה** (כמו 'הפוצה את דוד עבדו מחרב רעה' (תהלים קמד), ויביא עדים, וידון עם העכו"ם - אולי יוציאנו מידו, דעכו"ם צייתי דינא הם; ודוקא עכו"ם! אבל קאניס ליה ישראל - לא מפצי ליה, אלא יתבענו בדיון, דאין כח לישראל לגזול חמור מחבירו בלא עדים ובלא ראיה⁴); **ולא אמרן** (דצריך מוכר לפצות לוקח) **אלא שאינו מכיר בה** (לוקח) **שהיא בת חמורו** (של מוכר, דאיכא למימר הדין עם העכו"ם), **אבל מכיר בה שהיא בת חמורו** - לא (לא מבעי ליה לפצותו, כיון דדבר ידוע הוא שגדלה בביתו של מוכר, וסתם עובד כוכבים אנס הוא - מסתברא דשלא כדיון אנסו העכו"ם); **ולא אמרן** (דמפצי ליה היכא דאין מכיר בה) **אלא דלא אניס ליה לדידיה ולאוכפא** (את החמור ואת האוכף: דכיון דהניח את האוכף - מסתברא דשלו הוא נוטל), **אבל אניס ליה לדידיה ולאוכפא** - לא! (והלכך נקט 'חמור'; אבל 'פרה' ו'טלית' - ליכא למימר האי חילוק דאוכף.)

אמימר אמר: **אפילו ליכא כל הני** (אינו מכיר בה שהיא בת חמורו, ולא אניס ולאוכפא) - לא (אפילו הכי לא מפצי ליה); **מאי טעמא? מידע ידע דסתם עובד כוכבים** - **אנס הוא, שנאמר** (תהלים קמד, ח) **אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר** (והכי קיימא לן, משום דאמימר בתראה הוא).

אומן אין לו חזקה וכו' (מתניתין היא, דקתני: 'האומנין והאריסין...'; כל חדא חדא בבא מפרש להו ואזיל):

אמר רבה: **לא שנא** (דאין לו חזקה לטעון "לקוח הוא בידי" וצריך לשלם האומן לבעל הבית את בגדיו או את כליו) **אלא שמסר לו** (בעל הבית לאומן טליתו - אין האומן יכול לטעון "החזרתיו אפילו אין אנו רואים עכשיו הטלית ביד האומן, ובעל הבית תובעו טליתו - אין האומן יכול לטעון "החזרתיו לך"; דסבירא ליה לרבה: 'המפקיד אצל חבירו בעדים - צריך להחזיר לו בעדים', כדמפרש לקמיה, והיה לו להחזירו בעדים, וכל שכן שאנו רואין אותו בבית האומן שאין יכול לטעון "לקוח הוא בידי", שהרי מעידין עדים שבתורת פקדון בא לידו, שהרי בפניהם מסר לו! ומיהו: אי טעין "החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים" - נאמן, דהכי אמרינן בשבועות (דף מא:). דאפילו למאן דאמר 'המלוה את חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים' אי טעין ואמר "פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים" - נאמן; ומיהו כל זמן דלא טעין "החזרתיו לך שלא בעדים" - אינו נאמן; והא דלא אמרינן 'מתוך שיכול לומר "פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים", כי אמר נמי "החזרתיו ביני ובינך" נאמן' - כי האי גוונא לא אמרינן מיגו: דכיון דלא פרעו בפני עדים - לא היה יכול לומר "פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים", דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקר איניש, פן יעשה בדאי היום, ולמחר כי הדרי עדים ממדינת הים ויאמרו "לא היו דברים מעולם", **אבל מסר לו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר לו** "לא היו דברים מעולם", **כי אמר ליה נמי "לקוחה היא בידי" - מה ימן** (לא מיבעיא היכא דאין אנו רואין הטלית בידו, דמתוך שיכול לומר "אמת אתה מסרת לי, אבל החזרתיו לך", ונאמן: דהא אין צריך עכשיו להחזיר לו בעדים; אי נמי יכול לומר "לא היו דברים מעולם: שלא מסרת לי" ויהיה נאמן בשבועת היסת. כי אמר לו נמי "ישנו בידי ולקוח הוא שמכרתו לי", דיש לו חזקה, ונאמן על ידי האי מגו; אלא אפילו אם ראו עכשין עדים הטלית ביד האומן, או שתפוס בו בפנינו, מתוך שיכול לומר "לא היו דברים מעולם: שלא מסרת לי, אבל אחר מסרו לי שמכרתו לו, והוא מכרה לי" - כי אמר ליה נמי "אתה מסרת לי ומכרתו לי" - נאמן בהאי מיגו; דסבירא ליה לרבה השתא: דהיכא דלא מסר לו בעדים, לא שנא ראה הטלית בידו עכשיו, לא שנא לא ראה - יש חזקה; דלא מדמי ליה לדיון של דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, ואמר אידך "לקוחין הן בידי" דאינו נאמן, הואיל ויש למערער עדים שהיה שלו, ואף על גב דליכא עדי מסירת שאלה או שכירות, משום דשאלה ושכירות - לכל שכנוי אדם משאיל ומשכיר, אבל הכא מצי אמר אומן "אינך רגיל לתקן בגדיך אצלי"; והכי מוכח לקמיה: דלרבה לא שנא ראה לא שנא לא ראה - יש לו לאומן חזקה היכא דליכא מסירה בעדים).

אמר ליה אביי (לרבה): (אמאי לא משוית שום חילוק היכא דמסר לו בעדים בין ראה עכשיו הטלית בידו בעדים ללא ראה?) **אי הכי - אפילו (מסר) בעדים** (היכא דלא ראה) - **נמי** (יש לו חזקה): **מתוך שיכול לומר לו "החזרתיו לך"** (דסבירא ליה לאביי 'המפקיד

⁴ לכאורה הרשב"ם אומר כאן שני דברים סותרים: לישראל לא מפצי, רק בדין, אבל עכו"ם - בדין! וגם מפצי?! אולי יש שני סוגי עכו"ם: צייתי דינא ושאינם צייתי דינא. ועוד אפשר שבגלל צנזורה נכתב עכו"ם צייתי דינא. אך גם ביהודי שאינו צייתי דינא מותר להכנס לביתו ולהוציא את החפצים שלך הגזולים הנמצאים אצלו ביד רמה! אולי הרשב"ם אינו סובר כן.

אצל חבירו בעדים - אין צריך להחזיר לו בעדים), **כי אמר ליה (נמי) "לקוחה היא בידי" - מה ימן** (ולא משכחת מתניתין דקתני 'אומן אין לו חזקה' אלא היכא דראה, לא שנא מסר בעדים לא שנא לא מסר, דלמסירה לא חייש אביי: דעכשיו אינו יכול לטעון "החזרתיו לך", דהא קא חזינו ליה בידו! וגם אינו יכול לטעון "לא מסרתו לי"! [אלא] דמיי לדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר "לקוחה היא בידי" דאינו נאמן אף על גב דליכא עדי מסירה; ובכחאי גוונא לחוד הוא דסבירא ליה לאביי דאומן אין לו חזקה) ! ? (והכי הוא מסקנא דשמעתין - כאביי).

אמר ליה רבה: מי סברת

(בבא בתרא מה, ב)

'המפקיד אצל חבירו בעדים אינו צריך להחזיר לו בעדים' ? לא סלקא דעתא! אלא המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים.

מיתיבי אביי: 'ראה עבדו ביד אומן' (שמלמדו אומנות; והך ראייה - בעדים היא: שאינו יכול לטעון "לא ראית", וכגון שהחזיק בו שלש שנים; דאי בפחות משלש שנים - למה לי דנקט 'אומן', דמשמע אבל באדם אחר הוא חזקתו חזקה? והאמר ריש לקיש (לעיל דף לו.): 'הגודרות אין להן חזקה' ואוקימנן 'אין להן חזקה לאלתר אבל יש להן חזקה לאחר שלש שנים' וטליתו ביד כובס (ואפילו שעה אחת), **אומר לו: "מה טיבו אצלך?" "אתה מכרתו לי", "אתה נתתו לי במתנה" - לא אמר כלום** (דאומן אין לו חזקה); **"בפני אמרת לו** (לפלוני) **למוכרו וליתנו לו במתנה" - דבריו** (של גזלן) **קיימין'** (הכי קסלקא דעתא השתא); (והיינו דפריך) **מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?** **אמר רבה** (נגידסת הרשב"ס: רבא) **ברישא מפרש לה והדר מפרש תיובתא): סיפא - ביוצא** (הטלית) **מתחת ידי אחר** (שטוען שלקחו מן האומן), **וקאמר ליה אחר** (לבעל הבית התובעו ואמר לו "מה טיבו אצלך, והלא מסרתיו לאומן לתקנו" והוא משיב): "מן האומן קניתי, ובמצותך מכרו לי, ש) **בפני אמרת לו למוכרו וליתנו במתנה** (הרי הוא כמי שטוען "ממך לקחתי"): **מיגו דאי בעי אמר ליה** (האי מחזיק לבעל הבית): **"מינך זבנתיה"** (ומהימן הוא, דהא לאו אומן הוא), **כי אמר ליה נמי "בפני אמרת לו למוכרו"** (יודע אני דזבנתה ניהליה לאומן וזבנה אומן ניהלי) - **דבריו קיימין ומהימן** (דהיינו כדאמרן לעיל: דאי אמר ליה ד"זבנה מינך קמאי ידי" מהימן); **קתני מיהת רישא 'ראה' - היכי דמי? אי דאיכא עדים** (שמסר לו) - **למה לי 'ראה'** (הא את הוא דאמרת: לא שנא אלא שמסר לו בעדים, לא שנא ראה לא שנא לא ראה - אמרת דאין אומן מהימן, משום דכיון דהפקידוהו בעדים - צריך להחזירו בעדים, ואמאי קתני דכי ראה אינו נאמן, אבל אם לא ראה - מהימן, דמשמע דאין צריך להחזיר לו בעדים) ? **ניתי עדים ונשקול? אלא - לאו דליכא עדים, וכי ראה מיהא תפיס ליה** (בעל הבית, ומוציאו מידו; אלמא היכא דראה - אפילו לא מסר בעדים - לא מהימן אומן, וקשיא לרבה דאמר דהיכא דמסר שלא בעדים, לא שנא ראה לא שנא לא ראה - מהימן אומן) ?

(ומשני רבה): **לא** (היכא דלא מסר בעדים אומן מהימן ואפילו ראה, כדאמרינן); **לעולם** (והכא מיירי כגון) **דאיכא עדים** (שמסר לו), **והוא דראה** (וגם ראה הטלית בידו: דכיון דאיכא תרתי עדים וראה - לא מצי לאחזוקי ביה ולמימר "לקוח הוא בידי", שהרי בתורת פקדון בא לידו, ומיגו ליכא למימר, דהא לא מצי למימר "החזרתיו לך" שהרי רואין אותו עכשיו בידו! ועכשיו חזר בו רבה בעל כרחו ממאי דאוקי למתניתין במסירת עדים: אף על גב דלא ראה אין לו חזקה לאומן, והשתא סבירא ליה דהיכא דאיכא תרתי עדים וראה - אין לו חזקה, אבל עדים ולא ראה, או ראה ולא עדים - יש לו חזקה: שיכול לטעון "החזרתיו לך" היכא דלא ראה ואף על גב דמסר בעדים; דהדר ביה ממאי דאמר לעיל 'צריך להחזיר לו בעדים', וכל שכן היכא דליכא לא עדים ולא ראה דיש לו חזקה; ולאביי - בראה לחוד תליא מילתא: אם ראה ביד אומן - אין לו חזקה, ואם לא ראה - יש חזקה; ולמסירה לא חיישינן, בין בעדים בין בלא עדים).

(וכיון דאיכא עדים - למה לי ראה?) **והא את הוא דאמרת 'המפקיד אצל חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים'** **אמר ליה: הדרי בי.**

מתיב רבא (לאביי) **לסיועי לרבה** (נראה בעיני דבלשון הזה אמר רבא בבית המדרש: תניא כוותיה דרבה ותיובתא דאביי): **'הנותן טליתו לאומן; אומן אומר "שתים קצצת לי", והלה אומר "לא קצצתי לך אלא אחת", כל זמן שהטלית ביד אומן - על בעל הבית להביא ראיה** (עדים; משום דאומן מהימן מיגו דמצי למימר "לקוח הוא בידי" - יכול לטעון עד כדי דמיו, כדאמרינן גבי הנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא (לעיל דף לו)); **נתנה לו בזמנו** (כלומר: אם בזמנו תובעו בדיו) - **נשבע ונוטל** (דהיינו מן הנשבעין ונוטלין; שכיר בזמנו - נשבע ונוטל, וטעמא בשבועות: משום דבעל הבית טרוד בפועליו הימנוהו לשכיר); **עבר זמנו** (אחר ששקעה החמה) - **המוציא** (שכיר) **מחבירו עליו הראיה**; **היכי דמי? אי דאיכא עדים** (שמסר לאומן בפניהם, ומסתמא גם בפניהם קצץ השכירות) - **ליחזי** (דיינין) **עדים מאי קאמרי!**

(בבא בתרא מו, א)

אלא - לאו דליכא עדים (עדי מסירה, ואף על גב דראה), וקתני אומן מהימן (דקתני על בעל הבית להביא ראיה) מיגו דאי בעי - אמר ליה: "לקוחה היא בידי" מהימן נמי אאגריה (כרבה, ותיובתא דאביי דאמר 'לא מהימן היכא דראה')!
לא לעולם דליכא עדים, והוא דלא ראה (ודברי הכל מהימן דמצי אמר לא היו דברים מעולם).

מתיב רב נחמן בר יצחק: 'אומן אין לו חזקה'; אומן הוא דאין לו חזקה, הא אחר (איניש בעלמא דלאו אומן) - יש לו חזקה; היכי דמי (דבאומן אין לו חזקה ואחר יש לו חזקה)? אי דליכא עדים (שמסר בעל הבית לאומן בפניהם, והוא דראה הטלית עכשיו בידו) - אחר אמאי יש לו חזקה (אם כן היאך דייקין 'אחר יש לו חזקה'? הא כיון דאיכא עדים דבתורת פקדון בא לידו, וגם רואין אותו עכשיו בידו, דלא מצי למימר 'החזרתיו לך', הא דאי לא מהימן לומר "לקוחה הוא בידי", דמאי שנא מאריס ואפוטרופוס שאין יכולין לומר "לקוחה הוא בידי"? והא ליכא למימר דבדאיכא עדים ולא ראה מיירי, והלכך אחר מהימן, דהא - אפילו אומן נמי מהימן לדברי הכל, דהא אוקמינן לעיל 'המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים', ומיגו דמצי אמר 'החזרתיו לך', כי אמר נמי "לקוחה הוא בידי" - מהימן? אלא - לאו דליכא עדים (בשעת מסירה, והלכך: אף על גב דרואין אנו בידו דאחר - יש לו חזקה: דכיון דלאו אומן - יכול לומר "לקוחה הוא בידי" כדין כל הקונין מטלטלין מחבריהן, שאין צריכין עדים, אלא מכיון שהוא מוחזק בו יכול לומר "שלי הוא שלקחתיו ממך"), וקתני 'אומן אין לו חזקה' (היכא דליכא עדים ואיכא ראה כאביי)!! תיובתא דרבה (דאמר: לעולם מהימן אומן עד דאיכא תרתי)!!
תיובתא.

(והשתא שמעינן מהכא: דהמפקיד אצל חבירו בעדים - אין צריך להחזיר לו בעדים, דהא הדר ביה רבה לגבי דאביי.
וב'המוכר את הבית' לקמן (דף ע.) פסקין: שאפילו המפקיד אצל חבירו בשטר - אין צריך להחזיר לו בעדים; ומדקאמר גמרא 'אי דאיכא עדים, אחר אמאי מהימן' - מיניה שמעינן שהמפקיד אצל חבירו בעדים ועדיין ישנו לפקדון בידו לפנינו, שאינו יכול לטעון 'החזרתיו לך' ולטעון 'שמכרו לי אחר כך' - אינו נאמן; והני מילי בשראה ותפס, אבל אם לא ראה (ותפס) - מהימן: מיגו דאי בעי אמר 'החזרתיו לך' - כי אמר 'מכרת אותם לי' - נאמן, ובשבועה; והני מילי שהפקיד אצלו בעדים, אבל אם ראה טליתו ביד חבירו, ומכירין בו עדים שהיה של זה הטוען לזה "מה טיבו אצלך"? ואמר לו "לקוחה הוא בידי" - הוא נאמן, דאין זה נאמן לומר "הפקדתיו אצלך", מאחר שאין לו עדים; והני מילי שמצא טליתו ביד חבירו שאינו אומן, אבל ראה טליתו ביד אומן, ואמר אומן "לקוחה הוא בידי" - אינו נאמן אלא אם כן יש לו עדים שלקחו מזה בפניהם; (ובא הלה ונטל את שלו) ואף על פי שלא מסר לו בעדים, אבל אם לא ראהו בידו - נאמן האומן לומר "לקוחה הוא בידי", ואע"פ שמסר לו בעדים: דמיגו דמצי טעין "החזרתיו לך", כי אמר נמי "לקוחה הוא בידי" - נאמן; והני מילי דאומן אין לו חזקה - בכלים שאותו אומן ראוי לתקן, כגון לצבע - בגד לצבוע; וטלית - לכובס, וכן חלוק וכל בגדים בני כיבוס; ולעבדן - עורות; והני מילי שיש חילוק בין אומן לבעל הבית: בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר, אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר, לא שנא אומן ולא שנא כל אדם: אם אמר "לקוחין הן בידי" אינו נאמן. במסכת שבועות (דף מו:))

תנו רבנן: 'נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן' (שנתן לו האומן טלית של אדם אחר) - הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה (אותו שנשל טליתו של זה האומן) ויטול את שלו (ולא הרי שואל שלא מדעת, כדמפרש לקמיה: דאיכא למימר האומן נתן לו זה מדעת); בבית האבל או בבית המשתה - הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו. 'מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?'
אמר רב: הוה יתיבנא קמיה דחביבי, ואמר לי: וכי אין אדם עשוי לומר לאומן "מכור לי טליתי"?

אמר רב חייא בריה דרב נחמן: (טעם דרישא בא לפרש: מאי שנא מסיפא? וכי אין אדם עשוי כו'? והלכך איכא למימר שהאומן מכר טלית אחת שהוא מתקן במצות בעל הבית שצוה לו למוכרו, וטעה האומן, ומכר טליתו של זה, ונתן לו טלית זו מדעת עד שיחזיר לו את שלו; וכיון דמדעתו נתן לו - מותר להשתמש בה; מה שאין כן בבית האבל ובבית המשתה); לא שנו (דמותר להשתמש) אלא הוה (שנתן לו האומן עצמו, דאיכא למימר מדעת עשה), אבל (אם נתנו לו לזה) אשתו ובניו (של אומן) - לא (לא ישתמש, דאיכא למימר מיטעא טעו); והוא נמי (אומן), לא אמרן (דאם נתן הוא מותר להשתמש בו) אלא דאמר ליה "הילך" טלית (זו) סתם (דאיכא למימר דלהכי לא אמר ליה "טליתך": שאין זו שלו, ומדעת נתן לו חליפי טליתו שלו), אבל (אם אמר לו) "הילך" טליתך" - לא (כסבור הוא שזו היא שלו); האי - לאו טלית ידיה הוא (וטעות הוא)! (ואסור להשתמש שלא מדעת; וכן הלכה).

אמר ליה אביי לרבא: תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא (האומנין שמביאין להן בגדים לתקן, כדאמרין התם (חולין דף קכז.): 'פומבדיתא לוויך - אשני אושפיזין') מאי עבדי: אמר

לִּיה (בעל הבית): "הִב לִי סֶרְבֵּלָאִי (טלית שמסרתי לך לתקן)" – "לֹא הִיוּ דְּבָרִים מְעוּלִים";

"הָאֵית לִי סֶהְדֵּי דְחִזְיוֹה גַבְךָ (בגד אחד ראו, והוא שלי)"! (ומיהו העדים אין מכירין בו יפה אם זה הוא) – אָמַר לִיה "הָהוּא אַחְרִינָא הוּה"!

"אַפְקִינִיה וְנַחֲזִינְהוּ (הוצא אותו שיראו עדים שאתה אומר "אחרינא הוא" ואמת דברך, והוציא עצמן מן החשד)"! – אָמַר לִיה: אִיבְרָא לֹא מְפִיקְנָא לִיה (באמת לא אוציאנו! בשביל טענותיך של הבל - אראה לך ממון אחרים?) " (וזהו הרמאות: דלא לשם שמים מתכוין, אלא לגנוב את טלית חבירו מתכוין).

אָמַר רַבָּא: שְׁפִיר קָאֻמַר לִיה (האומן): (כך השיב רבא לאביי: שאף על פי שרמאים הן - הדין עמם, דאפילו כשרים שבישראל יכולין לטעון כן).

(בבא בתרא מו, ב)

'רֵאָה (ראה טליתו ביד האומן) 'תְּנִיא (שרואה עכשיו ובעדים, אבל זה אינו רואה טליתו ביד זה האומן, וגם העדים - כשראוהו - לא הכירוהו אם זה הוא)!

אָמַר רַב אֲשִׁי: וְאִי חֲכִים (התובע) – (מצי) מְשׁוּי לִיה 'רֵאָה' (יכול לישתדל לאומן בדברים עד שיראהו לו בפני עדים, וכיון שיראהו - יוכל להוציאו ממנו, דאומן אין לו חזקה היכא דרֵאָה): דָּאֻמַר לִיה (דרך ערמה בחשאי): "אַמְאִי תְּפִיסַת לִיה (טלית ידי?) לֹאוּ מְשׁוּם דָּאֵית לָךְ (זוהי) גַבְאִי (ואתה ירא שלא אכפור בך? איני כופר בך, ואף אתה אל תכפור לי)? הַשְׁתָּא אַפְקִינְהוּ וְשִׁמְינְהוּ (ולעכבה בהיתר כנגד מה שאני חייב לך אפקה בפני בני אדם שבקיאין בשומא ונשיימיה), שְׁקוּל אַת דִּידְךָ וְאַשְׁקוּל אַנָּא דִּידִי (והחזר לי המותר אם יש יותר)"!

אָמַר לִיה רַב אַחָא בְרִיה דְּרַב אוּיָא לְרַב אֲשִׁי: מְצִי אָמַר לִיה: "לֹא צְרִיכְנָא לְשׁוּמָא דִּידְךָ, כְּבֵר שְׁמׁוּהָ קָמָאִי דְקַמָךְ (כלומר: גם האומן כל שכן שיהא ערום ומכיר בערמתו, ויאמר: "לא צריכנא לשומא דידך, כבר שיימיה ראשונים לפני בואך, ואין שוה כלום יותר מן החוב שאתה חייב לי)".

אַרִּיס (שיודעין בו שבאריסות ירד לשדה זו) – אֵין לוֹ חֲזָקָה:

אַמְאִי (אין לו חזקה)? עַד הָאִידְנָא פִּלְגָא (והלא עד האידנא שהיה באריסות פלגא היה נוטל כדין אריס), וְהַשְׁתָּא כּוֹלָה (והשתא אכלה כולה שלש שנים, ואין זה דרך אריסים, והיה לו לבעל השדה למחות)?

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: (מתניתין -) בְּאַרִּיסֵי בְתֵי אַבּוּת (מיידי, שרגליו לשמור שדות של משפחה זו מעולם הן ואבותיהן באריסות, ולא היו יכולים להחליפו באריסים אחרים; ואותן אריסים נוהגים לאכול כל הפירות שנים ושלוש שנים, ואחרי כן יאכלו הבעלים כמו כן, הלכך אין להם חזקה; אבל שאר אריסין יש להן חזקה). [רַבְּנָא גְרָשׁוּם: הֵכָא בְּאַרִּיסֵי בְתֵי אַבּוּת עֲסָקִין, כְּגוֹן: מִשְׁפָּחָה אַחַת שֶׁמִּתְחַבְּרִין וְכָל אֶחָד נוֹתֵן לְאַרִּיס שְׂדֵה אַחַת וְכוּלָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ חֲמֵשׁ, כְּדִי שִׁיזְרַעְנָהּ וְיֵאָכֵל פִּירוֹתֶיהָ; וּבְאוֹתוֹ שָׂכַר יִשְׁמֹר כָּל הַשְּׂדוֹת שֶׁל הַמִּשְׁפָּחָה וְלֵאחֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ חֲמֵשׁ מִחֲזִירָה לְבַעֲלֶיהָ וְחֹזֵר שָׁנִי שֶׁל אוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה וְנוֹתֵן לוֹ שְׂדֵה אַחַת לְשֹׁלֵשׁ שָׁנִים שִׁיְהוּ כָּל הַפִּירוֹת שֶׁלוֹ כְּדִי שִׁישְׁמֹר כָּל שָׂר שְׂדוֹתָיו וְשְׂדוֹת כָּל הַמִּשְׁפָּחָה, וְכֵן עוֹשִׂין כּוֹלָם: הִיָּה לוֹ שְׂדֵה אַחַת כּוֹלָה: כָּל יְמֵי אֲרִיסוֹתָיו – אֵין לוֹ חֲזָקָה בָּהּ, דִּהַשְׁתָּא לוֹ מְצִי לְמִיטְעָן "עַד הָאִידְנָא פִּלְגָא וְהַשְׁתָּא כּוֹלָה", דְּמַעֲיָקְרָא נִמְי לְאוֹכֵלָה כּוֹלָה הִיקְצוּהָ לוֹ].

אָמַר רַב נַחֲמָן: אַרִּיס (של בתי אבות) שְׁהוּרִיד אַרִּיסִין תַּחְתִּיו (אותן שלש שנים שהיה לו לאכול והוא לא עשה עמהן כלום) – יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה; מְאִי טַעְמָא? דְּלֹא עֵבִיד אִינֵשׁ (בעל הבית) דְּנַחְתִּי אַרִּיסִי (אריסין נכרים) לְאַרְעִיָּה (בלא רשותו) וְשִׁתִּיק (שמא יקלקלו שדותיו, אלא אם כן עושה האריס עצמו עמהן ורואה מה הם עושים, כדלקמיה).

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַרִּיס שֶׁחֵלֵק לְאַרִּיסִין (לכל אחד מסר לעשות חלקו בשדה, וגם הוא עושה עמהן) – אֵין לוֹ חֲזָקָה (דאף על גב דהיכא דהוריד תחתיו - יש לו חזקה, הכא - אין לו חזקה, דכהאי גוונא לא קפיד בעל השדה, מאחר שגם הוא עושה עמהן); מְאִי טַעְמָא? אִימּוֹר הֶרְמַנְיָא בְּעַלְמָא שׁוֹיָוָה (רשות נתנו לו להוריד אריסין עמו אם טורח הוא לו לעשות לבדו).

שֶׁלַח לִיה [עֵיִין תּוֹסֵפּוֹת] רַב נַחֲמָן בְּרַב חֲסִדָּא לְרַב נַחֲמָן בְּרַב יַעֲקֹב: יִלְמְדְנוּ רַבִּינוּ: אַרִּיס מַעֲיֵד אוֹ אִינוּ מַעֲיֵד (אריס שהורידהו ראובן, ובא שמעון לערער עליו; מי מצי אריס להעיד לו לראובן להעמיד בידו? מי הוי 'נוגע בעדות' משום דנהנה מן פירות השדה או לא)?

הוּה יִתִּיב רַב יוֹסֵף קָמִיָּה [דרב נחמן בר יעקב], אָמַר לִיה (רב יוסף דיתבי קמיה): הֵכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: 'אַרִּיס מַעֲיֵד';

וְהַתְּנִיא 'אִינוּ מַעֲיֵד'?

לֹא קָשִׁיָּא: הָא דְאִיכָא פִּירָא בְּאַרְעָא (שעדיין לא נטל האריס חלקו, אינו מעיד, דניחא ליה דתיקו ביד ראובן: דאי שקיל ליה שמעון - יטול גם הפירות כדין נגזל) [עֵיִין תּוֹסֵפּוֹת], וְהָא

דליכא פירא בארעא (וגם לא טרח בה האריס כלום בשנה זו - מצי להעיד, דלא מרויח מידי בהאי עדות;
ואם משום שאם נשאר הקרקע ביד ראובן היה מורידו באריסות - הרבה ימצא שדה באריסות; וגם מי יודע אם יעשנו אריס שלוו? אם ירצה יעשה ואם ירצה יחדל)!

<עמלק סימן:>

תנו רבנן:

‘ערב (של לווה) - (כנגד המלוה) **מעיד ללוה** (על קרקע שלו, להוציאה מן המערער);
(ואימת מעיד?) **והוא דאית ליה** (ללוה) **ארעא אחרייתי** (שיוכל המלוה לגבות הימנה את חובו, ויפטר הערב, ונמצא שאין הערב מרויח כלום במה שמעמיד שדה זו ביד לווה;
והא ליכא למימר דלכך מתכוין הערב: דניחא ליה שיהו שדות הרבה ביד הלוה: שאם חייב הלוה עדיין לבעל חוב אחר - שיגבה תחלה קרקע האחת, ויגבה הערב קרקע השנית, ונוגע בעדותו הוא - ליכא למימר הכי: דכולי האי לא חייש שמא לא יפרע הלוה בזמנו;
ואם תימצי לומר לא יפרע - שמא יבא מלוה אחר ויגבה, ואחר כך יבא מלוה זה ויפרע ממנו? - שני חששות לא חייש; והלכך לאו נוגע בעדות הוא, וכי האי גוונא איכא לתרוצי גבי ‘מלוה מעיד ללוה’);
‘מלוה מעיד ללוה’ - **והוא דאית ליה ארעא אחרייתי**;
‘לוקח ראשון מעיד ללוקח שני’ (כגון: ראובן שמכר שדה אחת ללוי, ואחר כך שדה אחרת ליהודה, ואתא איניש מעלמא ומערער על של יהודה לומר “גזלה ראובן ממני” - מעיד לו לוי ליהודה, דהיינו: לוקח ראשון ללוקח שני; ומעיד לו שהיא שלו ולא של מערער) - **והוא דאית ליה** (ליהודה)
ארעא אחרייתי (עוד קרקע אחרת שלקח מראובן שיוכל בעל חוב דראובן לגבות חובו הימנה, כדין בעל חוב שגובה מלוקח אחרון, ואם אין לו - גובה משלפני; והלכך: כיון דאית לית ליהודה עוד קרקע אחרת המשועבדת לבעל חוב דראובן, אי נמי יש לו לראובן קרקע אחרת בת חורין דליהדר עלה בעל חוב ידיה - מצי לוי לאסהודי ליהודה אהן קרקע, דלאו נוגע בעדותו הוא: דהא אפילו מפיק ליה מערער מיהודה - לא אתי בעל חוב דראובן וטריף מלוי, אלא מקרקע אחרת שיש לו ליהודה מראובן, או לקרקע אחרת שיש לו לראובן עוד; אבל אי ליכא קרקע אחרת - לא מטהיד לוי ליהודה, מפני שמעמידה לוי בפני בעל חוב דראובן פן יבא ויטרוף הימנו!
ודוקא לוקח ראשון אין מעיד ללוקח שני [היכא דלית ליה ארעא אחרייתי], אבל לוקח שני - מעיד ללוקח ראשון, אפילו היכא דלית ליה למוכר קרקע אחרת: דהא בעל חוב דמוכר - לעולם אלווקח שני הדר, בין שיש קרקע ללוקח ראשון ובין אין לו, והלכך לא מרויח מידי בעדותו; וכגון שמכר מוכר ללוקח ראשון שלא באחריות, אבל אם מכר לו באחריות - לא מטהיד ליה שני לראשון אלא אם כן יש לו קרקע למוכר דליהדר לוקח ראשון עלויה, דנוגע בעדותו הוא: דחייש דאי מפיקי ליה מלוקח ראשון - הדר לוקח ראשון עילווי שנקייתי אחרי קרקע המשועבדת לו; כן נראה בעיני;]

(כבא בתרא מז, א)

‘קבלן (ערב קבלן, שקבל המעות מידו של מלוה ונתן לידו של לווה; וזהו דינו: דממי שירצה המלוה - יפרע תחלה; אבל ערב סתמא - אין תובעין לערב תחלה עד שיעמיד מלוה ללוה בדין ויחייבוהו לשלם ואין לו מה לפרוע, ואז יגבה מן הערב); **‘אמרי לה ‘מעיד’** (כמו ערב), **ואמרי לה ‘אינו מעיד’** (דאכתי נוגע בעדות הוא);
אמרי לה ‘מעיד’: **כערב דמי**;
ואמרי לה ‘אינו מעיד’: **דניחא ליה דלהווי בידיה תרוייהו, דכי אתי בעל חוב - מאי דבעי שקיל** (דניחא ליה דנוקמא תרוייהו ארעתא בידיה דלוה כי היכי דליהווי ליה ארעי טובא: זיבורית ובינונית: דכי אתא מלוה למגבי בינונית דקבלן כדין בעל חוב שדינו בבינונית - לימא ליה: “אתן לך בינונית דלוה!” והלכך הוה נוגע בעדות: דאי לא הוה ללוה בינונית - לא ליגבי מלוה אלא מבינונית דקבלן, דהכי הוי דינא: דלכל מאן דבעי תבע ברישא! אבל בערב סתם - ליכא למימר הכי, דכל כמה דאית ליה ללוה למיפרע מידי - ואפילו זיבורית - לאו כל כמיניה דמלוה למיהדר גבי ערב, כדקיימא לן במכילתין (לקמן דף קעד): לא יתבע לערב תחלה).

אמר רבי יוחנן: אומן אין לו חזקה (כדקתני מתניתין) - (אבל) **בן אומן** (של אומן, וכגון שאין הבן אומן) **יש לו חזקה** (וכדמפרש לקמן); **אריס אין לו חזקה - בן אריס יש לו חזקה**; **גזלן ובן גזלן - אין להן חזקה**; **בן בנו של גזלן - יש לו חזקה** (‘גזלן’ - לקמן מפרש היכי דמי; יש שמפרש שהוחזק בגזלות על שדה זו, ובהאי שדה הוא דאין לו חזקה; ויש שמפרש לקמן כגון רוצח נפשות על עסקי ממון, והלכך אין לו חזקה על שום קרקע של אחרים בעולם).

היכי דמי? אי אתו (הנך בניס) **בטענתא דאבוהון** (דאמרי: “אבינו הורישנו לנו”; ומשום הכי בן גזלן אין לו חזקה: דכי האי גוונא אין טוענין ליורש: דכיון דמכח גזלן קאתי, ואיהו לא טעין “מאבי אני יורש, דזבנה מינך קמאי ידי”, דליהמניה על ידי מיגו: דמצי אמר “זבנית מינך”, הלכך חזקה שאין עמה טענה היא, שהרי אין לאבא חזקה, וגם הבן הבא מכחו אין חזקתו חזקה; וכיון דמכח אבוהון קאתו) - **אפילו הנך** (בן אומן ובן אריס) **נמי לא** (נמי לא ליהוי להו חזקה)! **אי דלא אתו בטענתא דאבוהון** (אלא בטענה דנפשייהו: “אנא זבנתה מינך”) - **אפילו בן גזלן נמי?**

לא, צריכא (דקאתו בטענתא דאבוהון, וכגון) **דקא אמרי עדים** [עיין תוספות ד"ה ה"ג כגון דאמר] **“בפנינו הודה לו** (המערער לאביהן של אלו שמכרו להם)”: (הלכך):

הנך (בן אריס ובן אומן) - איכא למימר קושטא קא אמרי (כשטוענין "אבינו לקחו ממך", שהרי הודה, והודאת בעל דין כמאה עדים); (אבל) האי (בן גזלן) - אף על גב דאודי (האי מערער לאביו) - נמי לא מהימן (לא מהימן לומר "לקוח הוא ביד אבי", ואפילו בחיי אביו אם נתנו לבן, שהרי הוא - מתוך פחד הודה לו לגזלן), כדרב כהנא, דאמר רב כהנא: אי לאו דאודי ליה (נגזל לגזלן) - הוה ממטי ליה ולחמריה (היה מוסר אותו ואת חמורו) לשחור (לפקיד, כדמדרגמין (במדבר טז): [לא חמור אחד מהם נשאתי =] לא חמרא דחד מנהון שחורית; דסתם גזלן - גברא אלמא הוא) (אבל בן בנו של גזלן - יש לו חזקה אי אתי בטענה דאבוה: דטעין: "מאבי ירשתי, ואבי לא היה גזלן"; וכי האי גוונא טוענין ליוורש; דאילו היה אביו קיים - הוה טעין "מינך זבנתה", ולא הוה אתי בטענתא דאבוה - אף אנו נטעון בשביל היוורש; ורישא, דקתני 'אומן אין לו חזקה' - בדליכא עדי הודאה, דלצדדין קתני).

אמר רבא: פעמים [עיי' תוספות; ועיי' נמוקי יוסף דף כו, א] שאפילו בן בנו של גזלן נמי אין לו חזקה; היכי דמי? כגון דקא אתי בטענתא דאבא דאבוה.

(גירסת רשב"ם: פעמים שאפילו בן גזלן יש לו חזקה, ואף על גב דלא אתי בטענה דנפשיה; היכי דמי? כגון דקא אתי בטענתא דאבא דאבוה: שטוען "מאבי אבי אני יורש" - ואיהו לא היה גזלן! ומיגו דמיגו אמר "זבנתה מינך", כי אמר נמי "זקני הורשה לאבי, ואבי הורשני" - נאמן, דחזקה שיש עמה טענה מעלייתא היא; ל"א כתוב בספרים פעמים שכן בנו של גזלן נמי אין לו חזקה וכגון דאתי בטענתא דאבא דאבוה: שאבי אביו גזלן היה; ושניהם אמת, אבל הראשון נראה שאמר רבא, ולא האחרון.)

היכי דמי 'גזלן' (אותו שאין לו חזקה)?

אמר רבי יוחנן: כגון שהוחזק על שדה זו בגזלנותא (ובהוא שדה הוא דאין לו חזקה, אבל בשאר שדות יש לו חזקה).

ורב חסדא אמר: כגון דבית פלוני, שהורגין נפשות על עסקי ממון (אנשי רשעים היו, שהיה מכיר בהן רב חסדא שהורגין נפשות על עסקי ממון - אין להן חזקה בשום קרקע בעולם, שכל אדם ירא למחות בהן; וקיימא לן כתרבייהו).

תנו רבנן: אומן אין לו חזקה; ירד מאומנותו (ושוב מחזיק בה) - יש לו חזקה [עיי' תוספות]; אריס אין לו חזקה; ירד מאריסותו - יש לו חזקה; בן שחלק (הפליג מאביו, ואין סמוך עוד על שולחנו, כגון שנשא אשה ואין משתדל עוד בנכסי אביו) ואשה שנתגרשה - הרי הן כשאר כל אדם (אף על גב דתנן (לעיל דף מב.) 'לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה ולא האב בנכסי הבן ולא הבן כו' - הנה, כיון שהופלגו זה מזה - יש להן חזקה זה על זה).

בשלמא בן שחלק - איצטריך: סלקא דעתך אמינא אחולי אחיל גביה (האב גבי דבן פירות שאכל בשלש שנים, ולפיכך לא ערער, ולא תיהוי חזקה) - קא משמע לן דלא (דלא מחיל); אלא אשה שנתגרשה פשיטא (דמחזקת בנכסי בעלה, וכן בעלה מחזיק בנכסיה, שהרי שונאין זה את זה, והיה להן למחות)? !

לא, צריכא

(בבא בתרא מז, ב)

במגורשת ואינה מגורשת (כגון: זרק לה גט, ספק קרוב לה ספק קרוב לו [ובתוך ארבע אמות שלה ושליו], דבעלה חייב במזונותיה עד דיהב לה גט ודאי) [עיי' בתוספות הסבר הפוך!], וכדרכי זירא, דאמר רבי זירא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר שמואל: כל מקום שאמרו חכמים 'מגורשת ואינה מגורשת' - בעלה חייב במזונותיה (דאכתי אגידא ביה) (ואיכא למימר: כיון דמגורשת ואינה מגורשת - אשתו היא וחייב במזונותיה, והניח לה בעל קרקע זו בידה כדי שתיזון מפירותיה, ולא היא חזקה! קמ"לנהדוהיא חזקה: דכיון דהתחיל בגירושין, והוא שונא לה - לא יחד לה קרקע למזונותיה, כי בטורח יתן לה מזונות בצמצום כשיחייבוהו בית דין).

אמר רב נחמן: אמר לי הונא: כולן (אומן ואריס וכל הנך דלעיל דאמרן 'אין להן חזקה') שהביאו ראיה (שטר מכירה או עדי מכירה) - ראייתן ראיה [עיי' תוספות], ומעמידין שדה בידן (מילתא דפשיטא היא, ומשום סיפא נקט לה); גזלן שהביא ראיה (עדי מכירה או עדי הודאה אבל מתן מעות לא דאן) - אין ראייתו ראיה (כדרב כהנא: דאי לאו דאודי ליה או שכתב לו שטר מכירה - הוה ממטי ליה ולחמריה לשחור; אבל אם נתן לו הגזלן מעות בפני עדים - ראייתו ראיה, כדרב הונא לקמיה, דאמר 'תליהו חבין - זביניה זביני', ואף על גב דרב ביבי מוקי לה לקמן להא אפילו בשנתן מעות הגזלן לנגזל, ואפילו הכי לא קנה גזלן - הא אמרינן לקמן בשמעתין: דרב ביבי - מימרא היא, ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה; וכדרב הונא קיימא לן בשמעתין), ואין מעמידין שדה בידו (ולא לכל הבא מחו, כגון בן גזלן או לוקח מגזלן).

מאי קא משמע לן (רב הונא? דגזלן וכל הבא מחו אין ראייתו ראיה ולא קנה)? תנינא (במסכת גיטין ב'הניזקין' [משנה פ"ה מ"ו, דף נה, ב]): לקח מסיקריקון (מגזלן נכרי הורג נפשות על עסקי ממון, שאומר לו: "שא קרקע זו והניחני", ומתנה זו לא היא מתנה, דאפילו למאן דאמר: 'תליהו חבין זביניה

זביני' - תליוהו ויהב - לא היא מתנה; וטעמא מפרש בגיטין: שלש גזירות גזרו, נקמייתא: כל דלא קטיל - ליקטיל; מציעתא: כל דקטיל - לייתי ארבע זוזין; בתרייתא: כל דקטיל - ליקטילנהו; קמייתא ומציעתא: כיון דקטיל נכרים לישראל - אגב אונסיה גמר ומקני; בתרייתא: אמרי האינדא לישקול, ולמחר תבענא ליה בדינא; והלכך לא קנה הסיקריקון, דהא לא נתן מעות אלא גולה בחנם, והלוקח נמי ממנו - לא קנה, דרקע אינה נגזלת, ואכתי ברשותא דמריה קמא איתא; **וחזר ולקח מבעל הבית - מקחו בטל** (ואפילו חזר ולקח מבעל הבית, שכתב לו שטר, כדמפרש לקמן, או במתנה או בשטר מכירה בלא מעות; דאילו נתן מעות לבעל הבית - קנה, כרב הונא; דהא אפילו סיקריקון עצמו היה קונה אם נתן לו מעות לנגזל; והכי מוכח לקמן בשמעתין גבי מילתיה דרב הונא, דאית ליה 'תליוהו וחבין כו'; אפילו הכי - לא קנה לוקח, דמחמת פחד דסיקריקון הקנה לו ללוקח; וכיון דאין ראיית הלוקח מגזלן ראייה - אפילו כי הדר וחבין מבעל הבית, כל שכן וכל שכן דאין ראיית הגזלן עצמו ראייה: דמחמת פחד כתב לו השטר, ומעולם לא קיבל דמים מן הגזלן דנימא זביניה זביני! ?

(ומשני): **לאפוקי מדרב** (אתא רב הונא), **דאמר רב** (עלה דההיא משנה): **לא שנו** (דחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל) **אלא דאמר ליה לך** (בפני עדים) **'חזק וקני'** (ומעות לא קיבל בפני עדים, דנימא 'זביניה זביני', כדלקמן, וגם שטר לא כתב לו בעל הבית ללוקח), **אבל בשטר** (אם כתב לו שטר) - **קנה** (ודאי אקני ליה); - **קא משמע לן כדשמואל** (ואתא רב הונא למימר דגזלן שהביא ראייה אפילו בשטר - אין ראייתו ראייה, כדשמואל), **דאמר: אף בשטר נמי לא קנה** (דמאמת סיקריקון כתב לו) **עד שיכתוב אחריות נכסים**.

ורב ביבי מסיים בה (בהא מלתא דאמר רב נחמן: אמר לי הונא) **משמיה דרב נחמן** (שהיה מוסיף בה רב נחמן דבר זה מדעתו; ומיהו רב הונא לא סבירא ליה האי תוספתא, כדלקמן בשמעתין: דכל היכא דאיכא מתן מעות - סבר ליה לרב הונא דהוה זביני; ולא אדרב ושמואל קאי, דבמסכת גיטין ב'הניקין דאיתא לפלוגתיהו - לא איירי רב ביבי כלל התם): **קרקע אין לו** (לגזלן, כמו שאמרנו 'אין מעמידין שדה בידו'), **אבל מעות** (שנתן לו הגזלן לנגזל בדמי קרקע זו) - **יש לו** (שיחזירם לו הנגזל, ולא קנסינו ליה לגזלן לאבד מעותיו; ושמעין מהכא דסבירא ליה לרב ביבי 'תליוהו וחבין לאן זביניה זביני', והיינו דאמרין לקמן דרב הונא לית ליה דרב ביבי); **במה דברים אמורים** (דמעות יש לו)? (כגון) **שאמרו עדים "בפנינו מנה לו** (הגזלן לנגזל, ונתן לו המעות) " (או שכתבו בשטר "אנו ראינו שנתן לו המעות": דמשום פחד דסיקריקון דגזלן לא מסהדי, וכתבו עדים שיקרא), **אבל אמרו עדים "בפנינו הודה לו** (נגזל לגזלן, שקיבל ממנו הדמים, או שכתבו בשטר המכירה, וכך אמר לנו: "הוה עלי עדים שקיבלתי ממנו הדמים ומכרתי לו") - **לא** (לא יחזיר לו מעות לגזלן), **כדרב כהנא, דאמר: אי לאו דאודי ליה - הוה ממטי ליה לדידיה ולחמריה לשחזור** (ומסקנא דמילתא דרב ביבי היא).

אמר רב הונא: תליוהו (מי שתלו אותו או עשו לו יסורין עד שמכר וקיבל הדמים) **וזבין** (ואומר "רוצה אני") - **זביניה זביני** (ולא יוכל לחזור בו; וטעמא מפרש ואזיל) (ואית דגרס 'תלוך'; ורבינו חננאל כתב 'תליוהו'; ודוקא **מכר** אבל מתנה - לא היא מתנה, דכיון דלא מקבל מידי - לא גמר ומקני, כדמוכח לקמן, דאמרין: מודה שמואל היכא דיהב זוזי); **מאי טעמא? כל דמזבין איניש** (רוב חפצים וכלי ביתו וטליתו שאדם מוכר), **אי לאו דאניס** (ודחיק במעות) - **לא הוה מזבין**, **ואפילו הכי זביניה זביני** (ואפילו הכי הוה זביניה זביני בעל כרחו, אפילו לא גמר ומקני: שלא נתנה תורה חילוק במקח וממכר בין דברים הצריכין לו ומכרן לדברים שאין צריכין לו, אלא כולוהו קונה לוקח; והכא נמי: אף על גב דאניס מוכר - קונה לוקח, הואיל וקיבל דמים, אף על גב דלא גמר ומקני).

ודילמא שאני אונסא דנפשיה (שצריך למעות, ומתוך כך מוכר חפציו מדעתו, דהתם איכא למימר גמר ומקני) **מאונסא דאחריני** (שמכריחין אותו למכור, דהתם לא גמר ומקני) ? **אלא כדתניא:**

(בבא בתרא מח, א)

(ויקרא אג) [אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד] **יקריב אותו** [לרצנו לפני ה'] ('יקריב אותו' - קרא יתירא, דהא כתיב לעיל 'זכר תמים יקריבנו' ומצי למיכתב 'יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצנו לפני ה') [עיי' תוספות] - **מלמד שכופין אותו** (להקריב מה שנדר); **יכול בעל כרחו? תלמוד לומר: לרצונו; הא כיצד? כופין אותו עד שיאמר "רוצה אני"** (אלמא היכא דכופין אותו עד דאמר מתוך יסורין "רוצה אני" - קרינא ביה 'לרצונו'; דגמר בלבו להקריב; והוא הדין לזביני: אם אמר "רוצה אני" - הוי זביני, דגמר בלבו להקנות). **ודלמא שאני התם: דניחא ליה דתיהוי ליה כפרה** (וכי אמר "רוצה אני" - ודאי בלב שלם קאמר).

ואלא מסיפא: 'וכן אתה אומר בגיטי נשים (בהנך דתנן (כתובות עז): 'ואלו שכופין אותו להוציא: מוכה שחין, ובעל פוליוס', דכופין ומכין אותו עד שיאמר "רוצה אני", ד'ונות' - מדעתו משמע): **כופין אותו עד שיאמר "רוצה אני"**; **ודלמא שאני התם** (התם נמי כי אמר "רוצה אני" - גמר בלבו לגרשה): **דמצוה לשמוע דברי חכמים** (דמצוה קעביד, מאחר שחייבוהו חכמים להוציא) ?

אלא סברא הוא (אלא רב הונא מסברא ידיה קאמר): אגב אונסיה גמר ומקנה (דמתוך יסורים - גמר בלבו, ומקני: הואיל ואיכא תרתי: יסורים ומתן מעות - דלא מפסיד מידי) .

מותיב רב יהודה [גיטין פ"ח מ"ט]: גט המעושה (שכופין אותו לבעל להוציא) - (אם) בישראל - (הוא) כשר (שכפופו ישראל וכגון דאמר "רוצה אני"), ובעכו"ם - פסול (ואף על גב דאמר "רוצה אני"; וקא סלקא דעתא דמקשה דבישראל כשר משום דמצוה לשמוע דברי חכמים, ובעכו"ם פסול כיון דליכא מצוה; אגב אונסיה לא גמר ומקנה ומגרש; וקשיא לרב הונא: דכיון דליכא מצוה - לא מקני אגב אונסיה); ובעכו"ם (אם אנו רוצים לכופו על ידי עכו"ם ויהיה הגט כשר) - חובטין אותו ואומרין לו (מלמדים אנו לעכו"ם שיאמרו לו): עשה מה שישראל אומר לך (דהשתא נמי מצוה לשמוע דברי חכמים)! ואמאי? התם נמי נימא 'אגב אונסיה גמר ומגרש' (דהא לא מפסיד מידי, דומיא דזביני שמקבל דמי שדהו: דכיון שאשתו שונאתו, ובלא גט נמי לא תעמוד אצלו, וגט זה אינו אלא להתירה לאחרים - לא מפסיד כלום)?

[ומשני:] הָאֵתְמַר עֲלֵה: אָמַר רַב מִשְׁרֵיָא: דְּבַר תּוֹרָה - אֲפִילוּ בַּעֲכוּ"ם כָּשֶׁר (דאגב אונסיה גמר וגרש, דלא מפסיד מידי, כדפרישית); ומה טעם אמרו בעכו"ם פסול (מדרבנן, וצריכה גט אחר; ומיהו אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר - צריכה גט מזה ומזה)? כדי שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה ביד עכו"ם (להחניף לו ולזנות עמו), ומפקעת עצמה מיד בעלה (עד שיכריח את בעלה לגרשה) .

מותיב רב המנונא [תלמודו של רב]: 'לקח מסיקרון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל' - ואמאי? התם נמי נימא 'אגב אונסיה (דסיקרון) גמר ומקני' (בעל הבית: כיון דיהיב ליה זוזי ולא מפסיד מידי, דהיינו 'תליוהו וזבין')? הא אתמר עלה: אמר רב [עיי' תוספות]: לא שנו אלא דאמר ליה לך 'חזק וקני', אבל בשטר - קנה. ולשמואל, דאמר 'אף בשטר נמי לא קנה' - מאי איכא למימר? מודה שמואל היכא דיהיב זוזי (זה הלוקח מן הסיקרון, כשחזר ולקח מבעל הבית - יהיב ליה זוזי לבעל הבית; דאגב דמקבל זוזי - גמר ומקני, דהיינו 'תליוהו וזבין'; אבל בלא מעות - לא גמר ומקני; דהא רב הונא נמי: 'תליוהו וזבין' קאמר, אבל 'תליוהו ויהיב' - לא הוי מתנה) .

ולרב ביבי דמסיים בה (לעיל) משמיה דרב נחמן (דאמר: 'גזלן שהביא ראייה - אין ראייתו ראייה, ואין מעמידין שדה בידו') (ואוסיף רב ביבי): 'קרקע אין לו, (אבל) מעות יש לו (לגזלן שנתן לגזלן)' (אלמא סבירא ליה לרב ביבי דאפילו נתן הגזלן לגזלן מעות - לא קנה, דתליוהו וזבין לא הוי זביני, והוא הדין להך משנה דסיקרון: דאי נתן הסיקרון או הלוקח ממנו לבעל הבית מעות דמי השדה - לא קנה) - מאי איכא למימר (וקשיא לרב הונא)?

רב ביבי - מימרא [דרב נחמן] הוא (שהיה אומר משום אחרים, ואינה לא משנה ולא ברייתא), ומימרא [דרב נחמן] לרב הונא לא סבירא ליה (ואי הוה אמר לה רב ביבי משמיה דנפשיה - הוה מהדר גמרא 'גברא אגברא קרמית', בתמיה) .

אמר רבא: הלכתא: תליוהו וזבין - זביניה זביני [עיי' תוספות]; ולא אמרן אלא

(בבא בתרא מח, ב)

ב'שדה' סתם (שהכריחוהו למכור אחת משדותיו, והוא בירר מעצמו ומכר את זאת; דכיון דמדעתו בירר - רעה שבהן בירר, שאינו חושש בה כל כך, וגמר ומקני), אבל ב'שדה זו' (הכריחוהו למכור 'שדה זו', ואותה מכר) - לא; וב'שדה זו' - נמי לא אמרן אלא דלא ארצי זוזי (לא מנה המעות: גילה דעתו דבעל כרחו מקבל), אבל ארצי זוזי - לא; ולא אמרן אלא דלא הוה לאישתמוטי (ואפילו ב'שדה זו' ולא ארצי זוזי - לא אמרן דלא הוי זביני אלא דלא הוה ליה להאי לאישתמוטי מן התולה בשום דיחוי שבעולם, כגון "המתן לי עד למחר" או "עד שתבוא אשתי" או שום דיחוי שיכול לסעות בו האנס), אבל הוה ליה לאישתמוטי - לא. והלכתא בכולהו דהווי זביניה זביני, ואפילו ב'שדה זו' (ולא ארצי זוזי, ולא הוה ליה לאישתמוטי: דהוי אונס גמור, וכגון דאמר "רוצה אני"): דהא אשה (כשמכריחה אדם לקבל קדושיו ולהתקדש לו) - כ'שדה זו' דמיא (שאינו חפץ כי אם בה), ואמר אמימר (כלומר: קיימא לן הכי): 'תליוהו וקדיש (קבלה קדושין) - קדושיו קדושין (קדושיה קדושין)' (דדמי לזביני: שמוכרת עצמה לזה)!

מר בר רב אשי אמר: (במכר מדינא דהווי זביני): באשה ודאי קדושין לא הווי (אבל גבי אשה - תקון רבנן דלא ליהו קדושין): הוא עשה שלא כהוגן (שהכריחה), לפיכך עשו עמו שלא כהוגן, ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה (לפיכך נעשה עמו שלא כהוגן = שלא כדין: דאף על גב דמן התורה ליהו קידושין - רבנן עקרינהו והפקירו אותו, ועשו מעות - מתנה; ובמקום אחר מפרש: דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש: כדת משה וישראל, ורבנן אמור 'לא ליהו קדושין'! נמצא שלא קדשה זה, שהרי בדעת חכמים תלה, והם אינם חפצים בקידושין הללו) .

אמר ליה רבינא לרב אשי: תינח דקדיש בכספא (יכולין חכמים להפקיע הקדושין, ד'הפקר בית דין הפקר' גבי ממון, וכאילו קדשה בגזל ובחמס דמאי: דלא הוו קדושין), (אבל) קדיש בביאה (שעשה מעשה בגופה) - מאי איכא למימר (היאך יאמרו חכמים שלא תהא ביאה? הרי בעל כרחנו ביאה היא)?

אמר ליה: שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות.
(ואית דמפרש תינח דקדיש בכספא דקידושי כסף דרבנן: הם אמרו והם אמרו, וקידושין דדבריהן יכולין לעקור, אבל קדיש בביאה דהוו קידושי דאורייתא - מאי איכא למימר? ושעות הוא בידם, דמגזירה שוה ילפינן לקידושי כסף במסכת קדושין (דף ב.), וגם לכל דבר אתקוש הוויות להדדי, ואמרינן בכריתות (דף ה.): אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך, שהרי 'נותר' - אחד מגופי תורה, ולא למדה הכתוב אלא בגזירה שוה; ועוד: מאי האי דקמהדר ליה 'שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות' - הא כיון דמדאורייתא היא - היאך יכולין לעשות ביאתו זנות? אלא כיון דאדעתא דרבנן מקדש - לא הוי קידושין, דאמרי רבנן: לא ליהוו קידושין! ומתוך כך נמצאת מעצמה בעילת זנות)

טאבי (גברא אלמא הוי) תלא לפאפי אכינרא (באילן ששמו כינרא למכור לו שדהו; לשון אחר: תלה אותו בשביל הכינרא שימכרו לו), וזבין (כלומר וכן עשה שמכרה לו); חתם רבה בר בר חנה (ועד אחר עמו) אמודעא (שמסר פפי קודם שנכתב שטר המכירה) ואשקלתא (וגם על שטר המכירה חתם). אמר רב הונא: 'מאן דחתים אמודעא - שפיר חתים' (דאף על גב ד'תליוהו חבין זביניה זביני' - הני מילי היכא דלא מסר מודעא, אבל המודעא שכתב בה תבטל המכירה), ומאן דחתים אשקלתא - שפיר חתים (ד'תליוהו חבין - זביניה זביני', וכדמסיק לקמיה) '.

מה נפשך: אי מודעא - לא אשקלתא, ואי אשקלתא - לא מודעא?!
הכי קאמר: אי לאו מודעא - מאן דחתים אשקלתא שפיר חתים?⁵
רב הונא לטעמיה (מהכא שמעינן דכתבין מודעא אזביני, אפילו ב'תליוהו חבין', ודלא כרבא, דאמר לעיל: (דף מ:)) 'לא כתבין מודעא אזביני', כדפרישית בפירקין לעיל, אלא היכא דאניס, כמעשה דפרדיסא; והכא חזין עובדא אפילו ב'תליוהו חבין' דכתבי מודעא; וגם כן נראין הדברים: שהרי פסקותיו של רבא לא עמדו: מאי דפסיק לעיל בתליוהו חבין [לא אמרן אלא בשדה סתם], שאחר פסק שלו - אמר 'לא כתבין מודעא אזביני', כדפרישית לעיל, דאמר רב הונא: 'תליוהו וזבין - זביניה זביני'. עיין רא"ש סימן נא [דף קפו]

איני (כלומר: היאך בטלה מודעא שחתם בה רבה בר בר חנה את האשקלתא שחתם הוא עצמו בה)? !
והאמר רב נחמן: העדים (החתומים בשטר) שאמרו "אמנה היו דברינו" (לא הלוחה כלום, אלא כתבנו לו, ולכשיצטרך - ילוה בו, והאמינו לוח למלוה שלא יוציא עליו שטר מלוה זו לגבות הימנו אלא אם כן ילוה לו, וזה שעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה אפילו לאחר זמן, דלאו מוקדם הוה לטרוף שלא כדיון) -

(בבא בתרא מט, א)

אין נאמנים (לא מביעא אם כתב ידן יוצא ממקום אחר דלא מהימני לעקור, דלאו הפה שאסר הוא הפה שהתיר איכא, אלא אפילו הן עצמם מקיימים אותו, ואומרים "חתמנו, אבל אמנה היו דברינו" - אין נאמנים: דמאחר שהודו שבכשרות נכתב, הרי חתימת השטר כאילו העידו בבית דין "כל מה שכתוב בשטר שהלוהו מלוה ללוה", וכיון שהגיד - שוב אינו חוזר ומגיד' כדאמרינן בכתובות בפרק 'האשה שנתארמלה' (דף יח:): אמר ליה רבא: כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד; וכי תימא הני מילי על פה, אבל בשטר לא - הא אמר ריש לקיש: עדים החתומים על השטר - נעשו כמי שנחקרה עדותן בבית דין; והכי נמי מפרש התם: דטעמא דרב נחמן - משום דעקר ליה לשטרא; דבעא מיניה רבא מרב נחמן: "תנאי היו דברינו" - מהו? מודעא ואמנה טעמא מאי אין נאמנים: דקמעקר ליה לשטרא וכו'; ועוד יש טעם אחר גבי "אמנה היו דברינו" אמאי אין נאמנים, כדאמר נמי התם [כתובות יט, א]: אמר רב: האומר "שטר אמנה הוא זה" - אינו נאמן; ואמרינן: דקאמר מאן? אילימא דקאמר לוח כו' עד אלא דקאמרי עדים אי דכתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי דאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני? והא איכא למימר 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר', דאי בעו אמרו: "לא חתמנו"! ומסקינן: אמר רב אשי: לעולם דאמרי עדים, ודאין כתב ידן יוצא ממקום אחר; ודקאמרת אמאי לא מהימני - כדרב כהנא, דאמר רב כהנא: אסור לאדם שיששה שטר אמנה בתוך ביתו משום שנאמר [איוב י"ד: א] אם און בידך הרחיקהו [ואל תשכן באהלך עולה]; וכיון דעולה היא - עדים אעולה לא חתמי; וכי אמר "חתמתי" - אינו נאמן, דאין אדם נאמן בעדות כשמשם עצמו רשע בעדות זו, כדאמר התם); (אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו): "מודעא היו דברינו" ("המוכר מסר מודעא בפנינו, והראינו אנסו, והכרנו בו") - אין נאמנים (דתרויהו מודו דשטרא מעליא הוא, ועכשיו באין לבטלו על ידי עדות מודעא, וקרוי זה 'חוזר ומגיד'; וכיון שהגיד עדות שבשטר - אינו חוזר ומגיד לבטלו; והכי נמי: אמאי ביטל רב הונא האשקלתא בשביל המודעא? שהרי רבה בר בר חנה הוא העד שאומר "מודעא היו דברינו" ואינו נאמן; והכא נמי רבה בר בר חנה קמסהיד עכשיו על האשקלתא "מודעא היו דברינו", ואמאי נאמן)!

(ומשני): הני מילי (דאין נאמניו) - על פה (שמעדין עכשיו "מודעא היו דברינו", ובאים לבטל עדות שבשטר, שנעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין משעה שנכתב ונחתם), דלא אתי על פה ומרעא לשטרא (ואין עדות אחרון מבטל את הראשון, דכיון שהגיד - שוב אינו חוזר ומגיד: לא אתא על

⁵ ניתן היה לתרץ: אין הכי נמי: לאחר שחתם על המודעה, רשאי לחתום על השטר, שהרי הוא יודע שהשטר אינו אמת, ויכול להעיד על המודעה - שכל מטרתה לבטל את השטר, ועד אחד של השטר גם יחליש את השטר אם יגיעו לבית דין!

פה דהשתא ומרע לשטרא דקדים), **אבל בשטרא** (שנכתב המודעא בשטר וחתמו עליה העדים כי הך דרבה בר בר חנה שקדמה לאשקלתא) - **אתי שטרא** (דמודעא דקדים) **ומרעא לשטרא** (דאשקלתא דבתריה) !

גופא אמר רב נחמן: "אמנה היו דברינו" - אין נאמנין; "מודעא היו דברינו" - אין נאמנין;
ומר בר רב אשי אמר: "אמנה היו דברינו" - אין נאמנין (כדמפרש לקמיה: שלא ניתן ליכתב, כדפרישית לעיל; משום דכתיב 'אל תשכן באהלך עולה' ועדים אעולה לא חתמי; וכשמעיד "חתמתי" - אינו נאמן, דאין אדם משים עצמו רשע; והלכך אפילו אין כתב ידן יוצא ממקום אחר - אין נאמנין, דאין נאמן לעשות עצמו רשע; אבל לעקירת שטר - לא חייש מר בר רב אשי, דאם כן גבי מודעא אמאי נאמנים?); **"מודעא היו דברינו" - נאמנין; מאי טעמא? שזה ניתן ליכתב וזה לא ניתן ליכתב** (שהרי ניתן ליכתב, דמצוה קעבדי: כדי להציל האנוס מאנסו; ואפילו כתב ידן יוצא ממקום אחר - נאמנים, דאין זה 'חוזר ומגיד', אלא מילתא אחריית קמסהדי, כדאמרינן נמי התם: "חתמנו אבל תנאי היו דברינו, ולא נתקיים התנאי", דמילתא אחריית היא, ונאמנים: שעל השטר מעדיין שכשר, וגם מעידים שאין חייב לו כלום; והיכי דמי 'חוזר ומגיד'? כדתנן התם: "פסולים היינו", "אנוסין היינו", "קטנים היינו" - אם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים, שהרי פוסלין את השטר לגמרי, דקאמרי: בפסלות נחתם הוא, דפסלינן לעדותם - משום חוזר ומגיד).

ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו וכו' (שאם החזיק בנכסי מלוג של אשתו שנפלו לה מבית אביה בירושה שלש שנים - אינה חזקה לומר "מאשתי לקחתיה ואבדתי שטרי", דאין דרך אשה למחות על בעלה כשמחזיק בנכסיה ואוכל את הפירות, מאחר שזן אותה):
פשיטא (דאין יכול לטעון "לקוח הוא ביד"); **כיון דאית ליה לפירא** (בתקנת חכמים שתקנו פירות של נכסי אשה לבעל תחת פרקונה) - **פירא הוא דקאכיל** (ואין לו בגוף הקרקע כלום, ואין צריכה למחות, שהכל יודעין שבתורת פירות ירד לקרקע זו, ולא דמי למשכנתא דסורא, דאמרן דצריך למחות בסוף כל שלש; דהתם - היינו טעמא: שמא לסוף זמן מרובה לא יהו עדים זכורים שבתורת משכון באה לידו, ויכול לטעון "לקוח הוא ביד"; אבל נכסי אשה לבעלה - כל העולם יודעין שפירות יש לו בקרקע אשתו, ולא תהיה לו חזקה בחייה) !
לא, צריכא דכתב לה "דין ודברים אין לי בנכסייך" [גירסת התוספות:
"ובפירותיך"] (כלומר: לא יהא לי; ואפילו הכי אין לאיש חזקה, דאין אשתו מקפדת אם יאכל הפירות שלא כדין).

וכי כתב לה - מאי הוי? והתניא: האומר לחבירו "דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקות ממנה" - לא אמר כלום (דאין זה לשון מתנה כשאמר "לא יהא לי חלק בשלי", דעל כרחו הרי הוא שלו עד שיאמר לחבירו "שדי נתונה לך", "שדי מכורה לך", "שדי מופקרת לכל מי שירצה") !

אמרי לה דבי רבי ינאי: מתניתין - בכותב לה (דין ודברים אין לי בנכסייך) ועודה ארוסה (דהיינו קודם שיזכה בנכסי אשתו, דאינו זוכה בפירות עד שעת נשואין, וכדמסיק ואזיל; דבירושות הבאות לאדם בתקנת חכמים יכול לעקורן אם מתנה עליה קודם הזמן: בעוד שלא באו לידו, ואומר "לא יהא לי חלק באותו ממון העתיד לבא לי בתקנת חכמים, דאין מזכין לו לאדם בעל כרחו), **וכדרב כהנא** (הוא דמועיל תנאי זה), **דאמר רב כהנא:**

(בבא בתרא מט, ב)

נחלה הבאה לו (העתידה לבא לו) לאדם ממקום אחר (כגון נחלה דרבנן, כדמפרש לקמן, אדם יכול להתנות עליה קודם שתבא שלא יירשנה, כגון דקאמר "דין ודברים אין לי על אותה נחלה העתידה לבא לי", כלומר "לא יהא לי דין ודברים") - **אדם מתנה עליה שלא יירשנה, וכדרבא** (כלומר: ובאיוזו נחלה מועיל התנאי בנחלה הבאה לו בתקנת חכמים כדרבא -) **דאמר רבא: כל האומר "אי אפשי בתקנת חכמים" (שעשו להנאתי) - כגון זאת (דלקמן, דמדרבנן היא) שומעין לו** (דבעל כרחו דאיניש לא יזכוהו חכמים: שאם אינו חושש בטובה שעשו לו חכמים - לא ניתן לו בעל כרחו, שלדעתו תקנוה חכמים) (אבל בנחלה דאורייתא, כגון "דין ודברים אין לי בירושת אבי כשימות" - לא יועיל התנאי, דבעל כרחו שלו יהא - אלא אם כן יתננה לאחרים בלשון מתנה); **מאי 'כגון זאת'** (באיוזו תקנת חכמים היו מדברים בבית המדרש שעליה אמר רבא 'כל האומר "אי אפשי בתקנת חכמים" כגון זאת התקנה שאנו מדברים בה - שומעין לו)?

כדרב הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב: יכולה אשה שתאמר לבעלה "איני ניזונת ואיני עושה" (כלומר: מתקנת מזונות שהבעל נותן לאשה היו עסוקים בבית המדרש, והוא נוטל מלאכת ידיה תחתיה, ועל זה אמר רבא: כגון זאת התקנה שתקנו חכמים מזונות האשה לטובתה, אם אומרת "אי אפשי בתקנת חכמים בזו התקנה שתקנו לטובתי, דהא לדידי אינה טובה, דמלאכת ידי עדיף על מזונותי; אזון משלי ואעשה מלאכה לעצמי" - שומעין לה; ואתא לאשמועינן כרב הונא אמר רב: שיכולה אשה לומר לבעלה "איני ניזונת משלך ואיני עושה מלאכה לך כי אם לעצמי", כדמפרש טעמא בכתובות (דף נח:): קסבר מזוני עיקר: כלומר: תחלה תקנו עיקר מזונות לאשה מן הבעל בעל כרחו, בין תעשה בין לא תעשה; ואחר כך תקנו מלאכה תחת מזונות, שלא תהיה לה איבה; וכיון דלטובתה נתכוונו לתקן לה מזונות תחלה, והיא עוקרת לומר "איני חפצה בתקנה זו, איני חוששת למזונותי" - הרשות בידיה; וכיון

דעקרה תקנת המזונות - גם תקנת מלאכת ידיה לבעלה בטלה ממילא: דכיון דמזונות אין לה - גם הבעל לא יטול מלאכת ידיה; והיינו 'נחלה הבאה לו לאדם לאחר' - מכאן שהמזונות עתידיים לבא בכל יום, והוא הדין לפירות של נכסי מלוג: שתקנו חכמים לבעל פירותיה תחת פרקונה, כל שכן וכל שכן שאם אמר "איני מקבל על תקנת פרקונה ואיני חושש בפירות נכסי מלוג שתקנו לי" דמועיל התנאי בעודה ארוסה, שעדיין לא זכה בקרקעותיה לפירות; והיינו דאצטריך במתניתין למיתני ד'אין לאיש חזקה בנכסי אשתו' לומר "לקוח הוא בידי": דאף על גב דכתב לה בעודה ארוסה שלא יטול כלום בפירותיה - אפילו הכי שתקה ולא מיחתה לבעלה, דמצי אמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי ששתקתי אבל מעולם לא מכרתי לו". [עיי' תוספות ד"ה יכולה; ועיי' במהרש"א.]

(ומקשי גמרא:) **הא ראייה יש** (דקתני מתניתין: **אין לאיש חזקה**: שאין חזקה מועלת לו לקיים מקחו, אבל ראיית עדים או שטר - תועיל לו לקיים מכירתה, דאם מכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה - קנה) ? **תימא "נחת רוח עשיתי לבעלי"** (שמכרתי לו שלא יכעוס עלי אבל לא היה בדעתי להקנותו) " (דלא דמי ל'תליוהו וזבין', דזביניה זביני: דאגב אונסיה גמר ומקני, אבל הכא - דליכא אונס כל כך - לא גמרה ואקנייה) ! **מי לא תנן** (דכי הך טענה יכולה אשה לטעון לאחרים שקנו מבעלה, וכל שכן שמכרה לבעלה עצמו): [גיטין פ"ה מ"ו; דף נה, ב; כתובות צ"ה, א.] **"לקח מן האיש"** (מן הבעל: כל קרקעותיו משועבדים לכתובת אשתו, והיום ולמחר אם ימות או יגרשנה - תטרוף מלקוחות אם לא תמצא בני חורין, שכן כתב לה 'כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתיך'; במסכת כתובות (דף נא.)) **וחזר** (זה הלוקח) **ולקח מן האשה** (נתן לה דבר מועט והקנתו לו) [את זכותה לתבוע את הקרקע], כדי שלא תטרוף ממנו חוב (כתובתה) - **מקחו בטל** " (לא 'בטל' = בטל ממך; שכל זמן שיחיה הבעל - יאכל זה הלוקח את הפירות, שהרי המוכר מכר לו כל זמן שלא תתגרש האשה, ולא יבא זמן גיבוי כתובתה; שהרי משנה זו בכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי, כדמוכח לקמן בסמוך, דאמרינן: למעוטי מאי? אילימא למעוטי שאר נכסים כו' - ובכולן אי אתה יכול לומר 'מקחו בטל לגמרי', דאמר בפרק 'האשה שנפלו לה נכסים', בסופה [כתובות פ"א, ב.]: **'דאי לא תימא הכי, סיפא דקתני 'לא יאמר אדם לאשתו' 'הרי כתובתיך מונחת על השולחן' אלא 'כל נכסי אחראין לכתובתיך', ואי בעי לזבוי - הכי נמי לא מצי מזבין'** [הגירסא של הרשב"ם שונה רק במעט מגירסת ש"ס וילנא] - בתמיה: משם אנו למדין שהמכר קיים, ואף על פי שמשועבדין לאשה; אלא דלהכי אהני שעבוד: שתוכל לטרוף מהן כשיגיע זמנה לגבות כתובתה; הלכך: האי 'מקחו בטל' - אחזר ולקח מן האשה קאי, דהוי בטל לגמרי הוא מקח, וכשתבא לגבות כתובתה - תטרוף ממנו, דמצי אמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקע המשועבד לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך", **אלמא אמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי"**; **הכא נמי תימא "נחת רוח עשיתי לבעלי" !** (ומשני:) **הא איתמר עלה** (דההיא דחזר ולקח מן האשה): **אמר רבה בר רב הונא: לא נצרכה** (לא נצרכה למיתני 'מקחו בטל' היכא דחזר ולקח מן האשה) **אלא באותן שלש שדות** (המשועבדות לה יותר משאר נכסים, ודעתה סמכא עילויהו טפי, דהוי מקחן בטל: דודאי לא גמרה ואקנייה, אלא נחת רוח עשתה לבעלה; ולקמיה מפרש למעוטי מאי דלא ליהוי מקח בטל): **אחת שכתב לה בכתובתה** (כלומר: אחת מן השלש שדות הוא שדה ששעבד לה בפירושה, והזכיר שהוא שדה בשטר הכתובה ששעבד לה, וסמכא דעתה עליה טפי משאר נכסים; מיהו כל נכסיו נמי שעבד לה, שכן כתב לה: 'כל נכסי אחראין לכתובתיך! ומיהו לא הזכיר ולא סיים מכולם בפירושה בתוך שטר הכתובה כי אם זה לבדו),

(בבא בתרא נ, א)

ואחת שיחד לה בכתובתה (לא נכתב בתוך השטר, אלא: לאחר נישואין ייחד לה אחת משדותיו, ונעשה אפותיקי לגבות ממנה כתובתה; ומיהו כל שדותיו משועבדים לה בתוך שטר הכתובה, אלא על זה בוטחת יותר, הואיל ויחדו לה בפני עדים), **ואחת שהכניסה לו שום משלה** (שדה שהכניסה לו מבית אביה, ושמו אותו וכתבו שוויו בשטר הכתובה שקבלו עליו הבעל בדמים; והן נכסי צאן ברזל: שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו; וזהו שכותבים 'ודא נדוניא דהנעלת ליה מבית אביו כך וכך ממון, סך הכל קיבל עליו החתן בכך וכך דינרין'; וגם זה השדה משעבד לה עם שאר נכסיו של בעל, אלא שעל זה בוטחת יותר בשעבודו, הואיל ומבית אביה הכניסתו; ומשלש שדות הללו אם חזר ולקח מן האשה - מקחו בטל, דאמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי"; והמתקן עצמו מפרש והולך לסיים תירוץ שלו): [עיי' תוספות ד"ה ה"ג בפ"י ר"ח - שם פירוש אחר לגמרי: 'שכתב לה' = מנה או מאתים; 'שיחד לה' = תחת נדוניא; שום משלה = שום משלו, כלומר: תוספת כתובה]; **למעוטי מאי** (כלומר: ולמעוטי מאי נקט שלש שדות הללו דהוי מקחו בטל, ולא שדה אחרת) ? **אילימא למעוטי שאר נכסים** (וקרקעות של בעל המשועבדין לה: דאם חזר ולקח מן האשה יהא מקחו קיים ולא תאמר "נחת רוח עשיתי לבעלי", והכי קאמר רבה בר רב הונא: לא נצרכה כו' כלומר: אין משנה זו מדברת בשאר נכסים אלא בהנך שלש שדות, דכיון דמשועבדין לה כל כך שהן מיוחדין לה - ודאי לא גמרה ואקנייה, אלא נחת רוח עשתה לבעלה, אבל בשאר שדות שאין משועבדין לה כל כך: שאין מיוחדים לה - ודאי גמרה ואקנייה, ולא מצית אמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי" והווי מקחי קיים) - **כל שכן** (דמצית אמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי"): **דהויא ליה איבה** (אם לא תמכור לו ללוקח מבעלה, וכל שכן דהוי מקחו בטל ותטרוף האשה ממנו כתובתה כשתתגרש או ימות בעלה), (דאי לא כתבה ליה ללוקח) **דאמר לה** (בעלה): **"עיניך נתת בגירושין ובמיתה"** (עיניך נתת בגירושין או במיתה, וסבורה את לגבות כתובתך כשאמות או אגרשך, ולכך אין את מנחת למכור מנכסי כלום) ! (אבל בהנך שלש שדות - לא אמר לה בעל הכי, דמאחר שייחדם לה - דין הוא שתערער במכירתן, והלכך: רבותא הוא דקאמר לא נצרכה האי דתני 'מקחו בטל': לא מבעיא בשאר נכסים, דמילתא דפשיטא היא דמצית אמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי" כדי שלא יאמר "עיניך נתת בגירושין ובמיתה", אלא אפילו בהנך שלש שדות - דליכא למימר הכי - אפילו הכי מקחו בטל: דכיון דמכל מקום אינן שלה לגמרי, כי אם של בעל - מצית אמרה "נחת רוח עשיתי

לבעלי"; ; אלא למעוטי נכסי מלוג (אתא רבה בר רב הונא, דבהנהו אמר 'אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים': דכיון דשלה הן - אינה יגורה מבעלה, ויכולה למחות לבעלה שלא ימכור, ולא מצית אמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי"; ומתניתין נמי, דקתני 'אין לאיש חזקה בנכסי אשתו' - הא ראייה יש בנכסי מלוג - מיירי דכיון דהנכסים שלה לא מצית אמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי").

(הכי גרסינן: ו)האמר אמימר 'איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג - לא עשו ולא כלום' (וקסלקא דעתא דהכי קאמר: איש שמכר, ואחריו האשה - לא עשו כלום, דמצית אמרה נחת רוח כו'; וכל שכן אי זבנה לבעלה דנחת רוח עבדה, ואמאי קדייקא מתניתין 'הא ראייה יש')? (ומשני): כי איתמר דאמימר - (לא שמכרו שניהם ביחד, אלא 'איש או אשה' קאמר, כגון: היכא דזבין איהו (לאחר), ומית, אתיא איהי (האשה) ומפקא (מן הלקוחות) גוף הקרקע והפירות מכאן ואילך שבעל אין יכול למכור אלא הפירות שהן שלו בחייו וגם הגוף אם תמות אשתו ויירשנה הוא; אבל אם ימות הוא - היא תיטול נכסי מלוג שלה; הלכך האיש שמכר לא עשה ולא כלום לגבי הכי שאם ימות בחייו אשתו, היא תקח נכסי מלוג שלה); אי נמי זבנה איהי, ומתה (אם מכרה היא גוף הקרקע בלא פירות, שהרי הפירות של בעל הן תחת פרקונה, ואחר כך מתה) - (לא עשתה ולא כלום, ולא נאמר: 'מאחר שמתה - אין לבעל עוד פירות, שהרי לא יפדנה עוד, וגם גוף הקרקע לא ירש מאשתו אף על פי שהבעל יורש את אשתו, שהרי מכרה גוף הקרקע בחייה' - אי אפשר לומר כן, אלא) אתא איהו (בעל) ומפיק בתקנתא דרבנן (כמו שהתקינו באושא כשהיתה סנהדרין לשם, באחת מעשרה גליות שגלתה סנהדרין, כדאיתא בראש השנה (דף לא.)), וכדרכי יוסי בר חנינא, דאמר רבי יוסי בר חנינא: באושא התקינו: 'האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה' - הבעל מוציא מיד הלקוחות' (כדמפרש טעמא בבבא קמא (דף צ.)): דאלמיהו רבנן לשעבודא דבעל משום איבה, ועשאוהו לוקח ראשון; ומיהו להכי אהני מכירת האשה: שאם ימות בעלה בחייה - יטלם הלוקח), אבל היכא דזבין תרויהו לעלמא (הוא מכר את הפירות והיא מכרה את הגוף), אי נמי זבנה איהי לדידיה (לבעלה) - זכינה זכיני (ולא מצית אמרה "נחת רוח עשיתי לבעלי", דבשלה לא עבדה נחת רוח, דלא קפיד עליה בעל; והלכך שפיר קדייקא מתניתין 'הא ראייה יש': שאם יש לו שטר או עדים שמכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה - הוי המקח קיים);

ואיבעית אימא: אמימר (כשמכרו שניהם ביחד לאדם אחד קאמר: דלא עשו ולא כלום, ואפילו לקח תחלה מן האיש וחזר ולקח מן האשה, וכל שכן היכא דמכרה היא לבעלה - דלא הויא מכר; ומיהו לא תקשי ממתניתין, דדייקא דהוי מכר): - דאמר רבי אלעזר (ויליף טעמא מקראי, דדבר של שני שותפין שהגוף לזה והפירות לזה - אין כח לשניהם למכור, דלא זה קרוי 'בעלי' ולא זה קרוי 'בעלי'; ומתניתין - רבנן, דפליגי עליה דרבי אלעזר), דתניא: המוכר את עבדו ופסק עמו שישמשנו (למוכר) שלשים יום: רבי מאיר אומר: הראשון (אם הכהו ומת לסוף שני ימים מחמת הכאה זו) ישנו בדין יום או יומים (יום או יומים יעמד לא יוקם (שמות כא), ופטור; דאילו מכה לישראל חבירו אם מחמת מכה זו מת - אפילו לסוף שנה נהרג, כדנפקא לן מ'ניקה המכה': מלמד שחובשים אותו כו' (סנהדרין דף עח.)), מפני שהוא תחתיו (עדיין כל שלשים יום, וכתב 'מת תחת ידו' (שם) ו'תחת' קרינא ביה); והשני אינו בדין יום או יומים מפני שאינו תחתיו (אבל השני: הלוקח - אינו בדין יום או יומים אם הכהו ומת, אלא הורגין אותו, דעבד כנעני כבר ישראל הוא לכל דבריו, דגמר לה לה מאשה); קסבר [עיי' תוספות] (רבי מאיר): קנין פירות (דהיינו תשמיש דעבד כל שלשים יום) - כקנין הגוף דמי (כלומר: כאילו קנה גופו; ואותו שאין לו פירות - אין קנין הגוף שיש לו בעבד כלום, דאין גופו עומד אלא לפירותיו; והלכך ראשון קרוי אדון); רבי יהודה אומר: השני ישנו בדין יום או יומים, מפני שהוא כספו; הראשון אינו בדין יום או יומים, שאינו כספו (רבי יהודה דייק סיפיה דקרא 'לא יוקם כי כספו הוא': למי שהוא קנוי לגופו הוי עבד); קסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי; רבי יוסי אומר:

(בבא בתרא נ, ב)

שניהם ישנו בדין יום או יומים: זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו (ופטורין: דספק נפשות דבעלים שהכוחו ומי נהרג מהם להקל, דנפקא לן מ'ושפטו העדה והצילו העדה' (במדבר לה)); ומספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי או לאו כקנין הגוף דמי, וספק נפשות להקל [עיי' תוספות]; רבי אלעזר אומר: שניהם - אינן בדין יום או יומים (כלומר: שניהם שהכוחו - נהרגין); זה (אחרון) לפי שאינו תחתיו, וזה (הראשון) - לפי שאינו (עכשיו) כספו (שהרי מכרו); ואמר רבא: מאי טעמא דרבי אלעזר? אמר קרא (שמות כא, כא) [אך אם יום או יומים יעמד] לא יוקם כי כספו הוא - כספו המיוחד לו ('כי כספו הוא' מיותר הוא, דמה נתינת טעם היה צריך ליתן בדבר, ולומר 'לא יוקם לפי שכספו הוא'? אי נמי: מדמצי למיכתב 'כי כסף הוא'; ומשום הכי נמי יליף אמימר לגבי נכסי מלוג: דכיון דאינו מיוחד לא לאיש ולא לאשה - אינו קרוי 'שדה האיש' ולא 'שדה האשה', והלכך: אם מכרו שניהן - מכרן בטל, ויכולין לחזור בם, כאדם המוכר דבר שאינו שלו: דלא ליהוי מכר) [ואמימר סבר כרבי אלעזר].

ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו:

(וקמתמה גמרא: ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו? בתמיה: אלמא אינה צריכה למחות בבעלה הואיל ולית ליה חזקה?) והאמר רב: אשת איש (שהחזיק אחר בנכסי מלוג שלה) צריכה למחות (משום

דההוא אחר - יש לו חזקה, ואם לא מיחתה הפסידה); **במאן** (צריכה למחות? מי הוא המחזיק?)
אילימא באחר (שאינו בעלה - וכל זה סיוס הקושיא הוא) - **והאמר רב: אין מחזיקין בנכסי אשת איש** (דמציא אמרה "על בעלי סמכתי שהוא ימחה ויערער ולכן שתקתי"; ובשאר בני אדם, דלא בעל קאמר רב ד'אין מחזיקין', שכן משמע 'אין מחזיקין': לשון רבים; ועוד: דאי בבעל קאמר דאין מחזיקין - היינו מתניתין: 'לא לאיש חזקה בנכסי אשתו', ומאי אתא לאשמועינן?)! **אלא - לאו בבעל** (אלמא יש חזקה, וקשיא מתניתין לרב)!
אמר רבא: לעולם בבעל (שהחזיק בנכסי אשתו קאמר רב, דצריכה למחות: שיש חזקה לבעל), (ואפילו הכי לא תקשי ליה מתניתין: דהך חזקה דקאמר רב -) **וכגון שחפר בה** (הבעל) **בורות שיחין ומערות** (דלפירות הוא דאשתעבד ליה נכסי מלוג דאשתו, ולא לקלקל הקרקע לחפירת בורות, וכגון שדה שאינה עשויה לבורות; והלכך יש לו חזקה: דודאי קנאה מאשתו, והלכך מקלקל לה לצרכו; וכי האי גוונא הוא דקאמר רב 'צריכה למחות').

והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב: 'אין חזקה לנזקין' (כלומר: היכא דמזיק לחבירו - אין יכול לטעון "לקוחה היא בידי, שהרי החזקתי בה שלש שנים בחפירת בורות שיחין ומערות", דכי האי גוונא לא הויא חזקה, דמצי טעין אידך "משום דלא אחזקת כדמחזקי אינשי - לא חששתי למחות")?

אימא: אין דין חזקה לנזקין (להצטרך שלש שנים לנזקין היכא דחזקתו על ידי נזקין, אלא לאלתר הויא חזקה: דאין אדם רואה (שמחזיקין) [שמחזיקין?] קרקע שלו ושותק, אלא מוחה מיד! והיכא דלא מוחה - הפסיד; והלכך: 'אשת איש' דקאמר רב 'צריכה למחות' - מיד הוא דצריכה למחות, מאחר שחופר בה בעל בורות: שאין אדם רואה היזקו ושותק; והלכך: כי האי גוונא - יש לו חזקה).

אי בעית אימא: לאו איתמר עלה (הכי גרסינן: ואי בעית אימא הא איתמר עלה): **רב מרי אמר** (כלומר: ואיבעית אימא לעולם חזקת שלש שנים בעינן, אפילו היכא דחפר בו בורות, כדאקיימן למילתיה דרב; והא דקאמר רב נחמן 'אין חזקה לנזקין' - לא בחזקת שלש שנים בקרקע חבירו איירי): (אלא בעושה היזק לחבירו אפילו בבית של עצמו, כגון) **בקוטרא** (עשן וריח רע; ואתא לאורויי שלא יזיק לחבירו; ואפילו החזיק ימים רבים - אין חזקה מועלת לו להזיק חבירו); **רב זביד אמר: בבית הכסא** (כבר פירשנו ב'לא יחפור'); **רב יוסף אמר:** (מתניתין לא תקשי לרב, דמאי דקאמר רב 'אשת איש צריכה למחות' - לאו בבעל קאמר, דהא 'אין לאיש חזקה בנכסי אשתו' כדקתני מתניתין, אלא) **לעולם באחר** (שהחזיק בנכסיה קאמר רב ד'צריכה למחות'; ודקשיא לך 'האמר רב: אין מחזיקין בנכסי אשת איש' - לא תקשי, דהני מילי ד'אין מחזיקין' - בחיי הבעל: שאם החזיק בנכסיה בחיי הבעל שלש שנים - אינה חזקה, ואינה צריכה למחות, דמציא אמרה "על בעלי סמכתי"; אי נמי "דוקא פירות שהיו לבעלי בנכסים שלי אותן מכר לך, אבל הגוף שהוא שלי - לא הייתי יכול לקנות, שגם הוא אין לו חזקה בנכסי באכילת פרי, דכיון דאית ליה פרי - הכל יודעין דפרי הוא דקאכיל ולכך לא חששתי למחות"), (אבל הכא במאי עסקינן?) - **וכגון שאכלה** (שאכל הלוקח) **מקצת חזקה בחיי הבעל** (שמכר לו), **ושלש** (שנים שלימות) **לאחר מיתת הבעל** (כי האי גוונא קאמר רב דצריכה למחות, כדמפרש טעמא לקמיה; והכי קאמר רב: אשת איש שמכר בעלה לאחר נכסי מלוג שלה - צריכה למחות לאחר מיתתו, דסלקא דעתא אמינא כיון דהכל יודעין שהבעל מכרם לו, ולא היא, וגם הוא מודה כמו כן שהבעל מכרם לו - לא תועיל חזקתו אף לאחר מיתת הבעל כלום, שהרי לא יכול לטעון לאשה "מינך זבנתה אחרי כן ואכלתיה שני חזקה, דכיון דמתחלה הבעל מכרה לו ופירות הוא דהוי ליה לבעל באותה שדה, ואותן מכר לזה - הרי זה כאריס שיוורד לקרקע באריסות לפירות, שאינו יכול לטעון אחרי כן "לקחתיה הימנך" - והלכך לא איצטרך למחות" - קא משמע לן רב דצריכה למחות לאחר מות בעלה קודם שיחזיק בה ההוא אחר שלש שנים, דודאי אף על פי שמתחלה היתה קנויה לו מן הבעל - יכול לטעון "הבעל מכר לי הגוף אם יירשך, ואם ימות קודם לך - פירות מיהא קניתי, ומיד כשמת - הרי נסתלקתי ממקחי, ולכך קניתי ממך, שהרי עתה נעשה השדה שלך"!); (והלכך: **מיגו דאי בעי אמר ליה "אנא זבינתה מינך"** (אחר מות בעלים, ואכלתיה שני חזקה), **כי אמר ליה נמי "את זבינתה ליה וזבנה ניהלי"** (כי קאמר "יודע אני דזבינתיה לבעליך ואחרי כן זבין ניהלי") - **מהימן** (ולא דמי לאריס שאין יכול לטעון "לקחתיה אחרי כן", משום דסתם אריס - אין זמן לאריסותו, אלא כל הימים בתורת אריסותו עומד; אבל זה שלוקחה מן האיש על מנת שאם ימות יפסיד מקחו: שתטול האשה נכסי מלוג שלה - התם דאי כשמת הבעל הרי זה כאילו יורד עכשיו מחדש לשדה אשה זו, והיא שותקת שלש שנים - איכא למימר דזבונה זבינה ליה).

גופא: אמר רב: אין מחזיקין בנכסי אשת איש;

(בבא בתרא נא, א)

ודייני גולה (שמואל וקרנא בפרק ראשון דסנהדרין (דף יז ע"ש)) **אמרו: מחזיקין** (והיה לה למחות).

אמר רב: הלכה כדייני גולה.

אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: הדר ביה מר משמעתיה?

אמר להו: מסתברא אמרי (היכא דהויא מקצת חזקה בחיי בעלה, ושלש לאחר מיתת הבעל, כמו שפירש רב יוסף לעיל - התם הוא דמסתברא דמחזיקין, דהא רב גופיה - הכי קאמר לעיל: 'אשת איש צריכה למחות', דמשמע דמחזיקין! ומיהו דייני גולה בכל ענייני פליגי אדרב) - **כדרב יוסף** (גמרא הוא שקיצר דברי רב, אבל רב לא הזכיר רב יוסף, שהרי קדם לו רב הרבה דורות).

ולא לאשה בנכסי בעלה וכו' : פשיטא : כיון דאית לה מזוני (מהבעל) - מזוני הוא דקא אכלה (הכל יודעין דלפירות יורדת, והלכך לא מיחה בעל) ! ? לא, צריכא דיחד לה (בעל) ארעא אחריית למזונה (ואפילו הכי לא קפיד בעל אי אכלה טפי, והלכך לית לה חזקה) : (ודייק: חזקה הוא דלית לה בלא שטר), הא ראייה יש (אם יש לה שטר מכירה מבעל הוי מקחה קיים) ; לימא (הבעל) : "אף על פי שהקרקע נקנה בכסף מעות הללו שקבלתי ממנה - לא קני לה הקרקע) לגלויי זוזי הוא דבעי (מעות הסמינה ממני [רפירוש אחד: שגנבה ממני; פירוש רבנו גרשום: דהות מטמרא מינאי: היא הסתירה מעות שהיו לה בעת שנישאה או שקבלה לאחר מכן], ונתכוונתי לגלות לי מעותיה, ובחזקת מעות שלי [לפי רבנו גרשום: כי זכות הבעל לאכול פירות מנכסי מלוג] לקחתים מידה, ולא לשם מכר, ולא לדעת קנין מכירה קבלתיים, ולא גמרתי והקניתי) ! שמעת מינה 'המוכר שדה לאשתו - קנתה' (ופלוגתא היא לקמן), ולא אמרינן 'לגלויי זוזי הוא דבעי' . לא ! אימא (דוק הכי) : הא ראייה יש בשטר מתנה (אם יש לה שטר מתנה; דהתם גמר ונתן לה, דליכא גלויי זוזי) . אמר ליה רב נחמן לרב הונא : לא הוה מר גבן באורתא בתחומא (בתי מדרשות שלהן בסוף התחום היו, כדי שיוכלו לבא שם בשבת מן העיירות שמסביב) דאמרינן מילי מעלייתא ? אמר ליה : מאי מילי מעלייתא אמריתו ? המוכר שדה לאשתו - קנתה, ולא אמרינן 'לגלויי זוזי הוא דבעי' .

אמר [רב הונא] ליה [לרב נחמן] : פשיטא (היכא דאיכא שטר מכירה - אפילו לגלויי זוזי מיכוין בקבלת המעות - הוי קנין גמור) ! דל זוזי מהכא [עיי' תוספות] ותיקני בשטרא (דדל זוזי מהכא ותיקני בשטר מכירה, דגבי מעות הוא דאיכא למימר 'קבלת מעות הללו - לא ליקני; דלגלויי זוזי נתכוין ולעצמו קבלס! אבל גבי שטר המכירה - לא שייך למימר הכי, אלא הרי הוא כשטר מתנה, דהכל מודין בו לקמן דקנתה, דמה ריוח יש לו בכתיבת שטר המכירה? אלא ודאי גמר ואקני לה! והא ליכא למימר דאי לא כתב לה שטר לא הוה יהבה זוזי, ולגלויי זוזי נתכוין גם בכתיבת השטר: דכל כך לא מסיק איניש אדעתיה) ! מי לא תנן 'נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה' (וקסלקא דעתא דאפילו בשטר מכירה קאמר דקני בלא נתינת מעות: דכיון דכתב לו שטר מכירה - אין יכולין עוד לחזור זה בזה, ומעות חייב לו הלוקח למוכר) ! ? אמר [רב נחמן] ליה [לרב הונא] : ולא איתמר עלה : אמר שמואל : לא שנו אלא בשטר מתנה (דבשטר מתנה מיירי), אבל בשטר מכר - לא קנה עד שיתן לו דמיה ! (ואמר ליה רב הונא לרב נחמן): ולא מותיב רב המנונא (לשמואל) : 'בשטר - כיצד? - כתב לו על הנייר [עיי' תוספות] או על החרס: אף על פי שאין בו שוה פרוטה "שדי מכורה לך", "שדי קנויה לך" - הרי זו מכורה ונתונה' (אלמא שטר מכר נמי קנה, ואכתי מאי 'מילי מעלייתא') ! ? (ואמר ליה רב נחמן): ולא (לא אמרינן התם בפרק ראשון דקדושין) הוא (רב המנונא) מותיב לה והוא (גם) מפרק לה : (דהך ברייתא דקתני 'שטר מכר קונה' -) במוכר שדה מפני רעתה (קרקע רעה, דבההיא ודאי גמר ומקנה מיד בשטר, ומעות ליהוו מלוה גבי דלוקח עד דתבע ליה; אבל בשאר קרקעות - לא קנו בשטר עד דיהיב זוזי, כשמואל, ואכתי איכא מילי מעלייתא) .

~~רב ביבי מסיים בה משמיה דרב נחמן~~

(הכי גרסינן במסכת קדושין): ורב אשי אמר : (ואאתקפתא דהך ברייתא דהוה קשיא לשמואל קאי, ובא רב אשי לומר דהך ברייתא - לא בשטר מכר איירי כלל, אלא בשטר מתנה:) במתנה בקש ליתנה לו, ולמה כתב לו [עיי' תוספות] כלשון מכר? כדי ליפות כחו (ודבר הרגיל הוא שכותבין בשטר מתנה לשון מכר ליפות כחו דמקבל מתנה: שאם יערערו עליו - יבא הנותן לפצותו כדין מוכר, דלא ליהוי תרעומת עילויה, והכי קאמר: "שדי מכורה לך וגם נתונה תהיה לך: הרי זו מכורה להיות אחריותה על הנותן, כדין מוכר, וגם נתונה היא: ולית בה משום דינא דבר מצרא, דאמרינן בבבא מציעא דף קח:) 'מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא' והיינו דאיכא ייפוי כח דמכר ודמתנה) .

מיתיבי : 'לוה מן העבד (וכתב שטר מלוה ושיעבד לו נכסיו) ושחררו, מן האשה וגרשה - אין להן עליו כלום' מאי טעמא? לאו משום דאמרינן 'לגלויי זוזי הוא דבעי' (דשיעבד לו נכסיו) ? שאני התם, דלא ניחא ליה לשווייה נפשיה (משלי כב, ז) [עשיר ברשים ימשול ו] עבד לוה לאיש מלוה (אנן סהדי דשום אדם לא יהיה ברצונו 'עבד לוה' אם יכול להפטר בשום ענין, והלכך איכא למימר לגלויי זוזי הוא דבעי; אבל גבי מכר - גמר ומקנה, שהרי אינו נעשה 'עבד לוה' בהך שטר מכירה כלל, ואפילו קבל עליו אחריות - עדיין לא נטרפה מן הלוקח דליהוי 'עבד לוה' לגבי לוקח) !

שלח רב הונא בר אבין (לתלמידי בית המדרש) : המוכר שדה לאשתו - קנתה,

(כבא בתרא נא, ב)
ובעל אוכל פירות (דלא גרע מנכסים שנפלו לה בירושה); ברם רבי אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור אמרו: 'במתנה בקש ליתנו לה (ולא יאכל פירות כדאמרינן לקמן: במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות), ולמה כתב לה לשום מכר? כדי ליפות את כחה' (ומיהו במוכר לחבירו אין לומר כן: שאינו אוהבו כל כך) [ולא אמרינן 'לגילויי זוזי הוא דבעא'].

מיתבי (ההיא קשיא דלעיל, ולשני המימרות נקשית בבית המדרש): 'לוה מן העבד ושחררו, מן האשה וגרשה - אין להן עליו כלום' מאי טעמא? לאו משום דאמרי 'לגילויי זוזי הוא דבעא'?
שאני התם, דלא לישובי איניש 'עבד לוח לאיש מלוה'.

אמר רב: המוכר שדה לאשתו - קנתה [ולא אמרינן 'לגילויי זוזי'], והבעל אוכל פירות; במתנה - קנתה, ואין הבעל אוכל פירות (דנותן בעין יפה נותן); ורבי אלעזר אמר: אחד זה ואחד זה - קנתה, ואין הבעל אוכל פירות.

עבד רב חסדא עובדא כרבי אלעזר.
אמרו ליה רבן עוקבא ורבן נחמיה בני בנתיה דרב לרב חסדא: שביק מר רברבי ועביד כזוטרי (רברבי = רב, שקדם לרבי יוחנן רבו של רבי אלעזר, כדאיתא ב'שחיטת חולין' (דף צה:): דכל זמן שהיה רב קיים - הוה שלח ליה רבי יוחנן 'לקדם רבינו שבבבל'; ועוד דאמר ליה לריש לקיש שכל אותן הימים היה הוא [רב] בישיבה ואני בעמידה; ועוד: דאמרינן בעירובין (דף יג ע"ש): אמר רב: האי דמחדדן מחבריא טפי - משום דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה!;
כזוטרי = רבי אלעזר, שהיה תלמידו של רבי יוחנן; ואף על גב דרבי אבא ורבי אבהו וכל גדולי הדור חבריהם דאמרי לעיל 'במתנה בקש ליתן לה כו' סבירא להו כרבי אלעזר דאין הבעל אוכל פירות - אינהו נמי זוטרי נינהו לגבי רב: שתלמידי רבי יוחנן היו) !?

אמר להו: ואנא נמי כרברבי (רבי יוחנן שהיה חבירו של רב) עבדי; דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אחד זה ואחד זה - קנתה, ואין הבעל אוכל פירות.

אמר רבא: הלכתא: המוכר שדה לאשתו לא קנתה, והבעל אוכל פירות; במתנה - קנתה, ואין הבעל אוכל פירות.
תרת (בתמיה): שני דברים של רבא סותרין זה את זה: 'לא קנתה' - משמע לא גוף ולא פירות, דלגילויי זוזי הוא דבעי, 'והבעל אוכל פירות' - משמע שקנתה גוף הקרקע, דלאו לגילויי זוזי הוא דבעי)?
לא קשיא: כאן במעות טמונין (שלא היו ידועין ומפורסמים לבעל-לא קנתה, דלגילויי זוזי הוא דבעי) כאן במעות שאין טמונין (קנתה, והבעל אוכל פירות: דליכא גילויי זוזי, שהרי גלויין ועומדין הן), דאמר רב יהודה: מעות טמונין - לא קנתה; מעות שאין טמונין - קנתה.

תנו רבנן: אין מקבלין פקדונות: לא מן הנשים, ולא מן העבדים, ולא מן התינוקות (דאיכא למימר גבסום לבעליהן ולאדוניהם; ותינוקות נמי - שמא גנבו מבית בעל הבית שהם דרים שם; ואסור לסייע ידי עוברי עבירה; וכשלא יקבלו מהם - יחזירו למקום שגנבו שם); קבל מן האשה - יחזיר לאשה, ואם מתה - יחזיר לבעלה (שאפילו אם ניתן לה ממון זה על מנת שאין לבעלה רשות בה, מכיון שמתה - יורשה בעלה: שהבעל יורש את אשתו; והלכך יחזיר לבעל, דממה נפשך עכשיו הרי הוא של בעלה); קבל מן העבד - יחזיר לעבד, ואם מת - יחזיר לרבו (דמסתמא כל מה שקנה עבד קנה רבו; ונראה בעיני דהוא הדין אם נשתחרר העבד ואחר כך מת - יחזיר לרבו, שהרי עבד היה כשהפקיד לזה, וסתם עבדים גזלנין הן; אבל אם נתגרשה האשה ואחר כך מתה - יחזיר ליורשיה ולא לבעלה, דמשנתגרשה - אין הבעל יורשה);

(כבא בתרא נב, א)
קבל מן הקטן - (לא יחזיר לו, שהרי אין יודע לשמור, וכמשליך לאיבוד דמי מי שהחזיר לו; אלא) יעשה לו סגולה (יעשה לו 'סגולה': אוצר, עד שיגדל, ויחזיר לו; ולקמן מפרש מאי 'סגולה');
ואם מת (קטן) - יחזיר ליורשיו; וכולן (אפילו קטן) שאמרו בשעת מיתתן (אורחא דמילתא נקט: דכשהן בריאין, אם רוצים להחזיר לבעלים - יטלו שלהן מיד הנפקד ויחזירו לבעליהן, דמה להן לגלות הדבר) "של פלוני הן" יעשה כפירושן (יחזיר הנפקד לאותו פלוני שפירשו אלו), ואם לאו - יעשה פירוש לפירושן (כלומר: ואם לא מהימן להווא נפקד שהפקדון של אותו פלוני הוא, אלא של בעלים שלהם הוא, ומתוך בושא אינם רוצים לומר שהוא של בעלים,

דלא ליתחזקו כגזלנים וגנבים - יעשה הנפקד פירוש אחר לפירוש: שיחזור לבעליהן של אלו, ולא לאותו פלוני. וכי האי גוונא אמרינן בסמוך: בההיא עובדא דביתהו דרבה בר בר חנה. ויש מפרשים ואם לאו יעשה פירוש לפירוש - כלומר: אם לא פירשו בשעת מיתה - יעשה פירוש למה שהם היו צריכין לפרש: שיחזיר לבעליהן; ולא נהירא, דאם כן - היינו רישא 'ואם מתו יחזיר לבעליהן', 'ואם מת יחזיר לרבו', דמיירי בשמת ולא פירש למי יחזיר, וקאמר דייחזיר לבעלים, ותרי זימני למה ליה? ואית ספרים דכתב בהו 'ואיכא דאמרי יעשה פירוש לפירוש' כלומר: לא יעשה כמה שפירשו הו, אלא יחזיר לבעלים; ולא נהירא - דאם כן רב, דאמר 'אי מהימן לך כו' - דאמר כמאן? לא כרישא ולא כסיפא?.

דביתהו דרבה בר בר חנה, כי קא שכבה - אמרה "הני כיפי (עגילים; אנור"ש, כדאמרינן בעלמא (עירובין דף צו:)) 'כיפי תלא ליה' = עגילים תלה באזניהם) - דמרתא (שם חכם: אחיו של רבי חייא, כדאמרינן (סנהדרין דף ה.)) 'מרתא ואייבו וחנא ורבי חייא כו' (ובני בריתא (של מרתא ושל בני בתו)). אתא לקמיה דרב, אמר ליה: אי מהימנא לך (שלא גנבה ממך כלום) - עשה כפירוש, ואי לא - עשה פירוש לפירוש (עכב לעצמך).

ואיכא דאמרי הכי אמר ליה: אי אמידא לך (אותם שהיא אומרת שהם שלהם: אם עשירים הם וראוין להפקיד כיפי ושאר חפצים) - עשה כפירוש (והחזירם להם; אי נמי אי אמידא לך אשתך שיש לה אוהבים שנתנו לה ממון על מנת שלא יהא לך חלק בו, ומתנה זו שנותנת לקרוביה - משלה, עשה כפירוש), ואי לא - עשה פירוש לפירוש.

מן הקטן יעשה לו סגולה:
מאי 'סגולה'?

רב חסדא אמר: ספר תורה (ללמוד בו; הרי פירות והקרן קיים);
רבה בר רב הונא אמר: דיקלא דאכל (הקטן) מיניה תמרי (והקרן קיים; אבל בעיסקא - לא, שמא יארע בה דבר תקלה ותאבד).

ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב:
אמר רב יוסף: אפילו חלקו (נתפרדו האב והבן: שאין הבן סמוך על שולחן אביו, ואין הבן בנכסי אביו כלום - אפילו הכי אין מחזיקין זה על זה, דלא קפדי אהדדי);
רבה [ולא 'רבא' - על פי הב"ח וההגיון] אמר: חלקו - לא (כלומר: בחלקו לא מיירי מתניתין, אלא כיון דחלקו - יש להן חזקה זה על זה).
אמר רב ירמיה מדפתי: עבד רב פפי עובדא: חלקו לא, כרבה (כלומר: כרבה עשה: דהיכא דחלקו - לא דברה משנתנו, אלא ודאי יש להן חזקה).
אמר רב נחמן בר יצחק: אישתעי לי רב חייא מהורמיז ארדשיד,
דאישתעי ליה רב אחא בר יעקב משמיה דרב נחמן בר יעקב: חלקו - לא;
והלכתא: חלקו - לא.

תניא נמי הכי: בן שחלק ואשתו שנתגרשה - הרי הן כשאר כל אדם.

(הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל): איתמר: אחד מן האחים (כגון גדול אחין לאחר מות האב) שהיה נושא ונותן בתוך הבית, והיו אונות (שטרי מכירות, לשון 'כחי וראשית אונ' (בראשית מט)) ושטרות (של הלואה) יוצאין על שמו (שבשמו נכתבו: שהוא לקח והלוה), ואמר "שלי הם" (ואין לאחי חלק בהן), שנפלו לי (שנפלו לי הממונות שהלויתי וקניתי בהן קרקעות הללו) מבית אבי אמא (ואין אתם יורשים עמי) (והלכך נקט 'אבי אמא': דאילו מבית אבא - כולן יורשין בשוה, דבאחין מן האב עסקינן: שכולן יורשין ממון של אביהן ביחד, ולא יטול זה יותר מזה; והלכך מאין לו ממון זה לבדו אם לא ירשו מאמו? וכגון שאינם בני אם אחות): אמר רב: עליו להביא ראיה (שהממון שלו, אף על פי שכתובין השטרות בשמו: דכיון שהיה הוא לבדו נושא ונותן בנכסים שנכתבו על שמו, וכדמפרש לקמיה: שאין חלוקין אפילו בעיטתן: דכיון דלא נודע מעולם מאיזה צד יבא לו ממון בלא אחיו - אין לתלות השטרות אלא בממון האב, ואינו יכול להוציא הממון מחזקת האב; ולקמן מפרש רביה במאי); ושמואל אמר: על האחין להביא ראיה (שהשטרות הללו מממון אביהן: דאמאי דכתב בשטר סמכין, והרי על שמו נכתב! ואף על גב דהלכתא כשמואל בדיני - בהא הלכתא כרב, דתניא לקמן כוותיה, ורב חסדא ורבה ורב ששת נמי - כרב סביא להו, דמפרשי מילתיה לקמן).

אמר שמואל: מודה לי אבא (רב - כך היה שמו, כדקרי ליה ב'שחיתת חולין' (דף קלו:)) אבא אריכא; דאמרינן: מאן ריש סדרא בבבלי? אבא אריכא; ואמרינן במסכת נדה (דף כד) רב - ארוך בדורו היה; והאי דקרי ליה 'רב' - כמו שקורין לרבי יהודה הנשיא 'רבי' בארץ ישראל - קרו ליה נמי בבבלי 'רב'; וכן מצאתי בספר ערוך המובא מרומא) שאם מת (ויש לו בנים ליורשו) - (דכיון דיתמי לאו בני איתויי רביה ניהו, ואינן יודעין לחפש זכותן, וגם השטר מוכיח שהיה ממון של אביהן) על האחין להביא ראיה (על שכנגדו להביא ראיה; אבל כשהאח עצמו קיים - היה מטיל רב עליו להביא ראיה: דאם איתא דשלו הוא ממון זה - יכול לחפש ולמצוא ראיה, ואם לא ימצא ראיה - הפסיד)!

מתקיף לה רב פפא (למאי דאמר שמואל 'מודי לי אבא'): כלום טענינן להו ליתמי מידי דלא טען להו אבוהון (בתמיה: אילו היה אביהן קיים - היינו מחזיקין הממון ביד אחין עד שיביא ראיה שאינו שלהן, ולפי שמת - יפה כחן של יתומין ממנו, ויפסידו אחין - בתמיה; ואף על גב דאמרין (לעיל דף מא'): 'טוענינן ליורש' גבי חזקת שלש שנים: שאף על פי שלא דר בו אביו אלא יום אחד, וזה החזיק שלש שנים אחרי כן - היא חזקה, ואף על גב דאבוהון לא מהניא ליה חזקת שלש שנים לומר "לקוח הוא בידי" אלא אם כן יש עמה טענה: "אתה מכרתו לי", "אתה נתתו לי במתנה", וגבי בנו לא בעינן טענה זו, אלא "מאבי ירשתי", אלמא טענינן ליתמי מאי דלא מצי אבוהון למטען - לא דמי: דהתם נמי אין טוענינן בשביל היתומים אלא שאביהן קנאה מן המערער, כמו שהיה הוא האב יכול לטעון, ולפיכך היא חזקה אף על גב דלא טענו מידי, אבל הכא - האב לא מצי טעין לאחין שיביאו ראיה, ואנן היכי נטעון במקום היתומים כן? והא (סיומא דאתקפתא דרב פפא היא) רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי (זוג מספריים של סורקי בגדים שגוזזין בהם הסרבליים) בלא ראיה (הבעלים שהיו להם עדים שהן שלהן הוציאו מן היתומים בלא ראיה ועדים שיעידו שהשאלו לאביהן של יתומים, לפי שהן עשוין להשאל ולהשכיר שאם אמר אביהן לקוחין הם בידי עליו להביא ראיה אף היתומין עליהן להביא ראיה שלקחו אביהן מן הבעלים וכיון דלית להו ראיה החזירם רבא לבעלים ולא נאמר כיון שמת האב על הבעלים להביא ראיה) בדבריים העשויים להשאל ולהשכיר,

(בבא בתרא נב, ב) כדשלח רב הונא בר אבין: דברים העשויין להשאל ולהשכיר, ואמר "לקוחין הן בידי" - אינו נאמן (כלומר להכי אפקינהו רבא: משום דדברים העשויין להשאל ולהשכיר אין אדם נאמן לומר "לקוח הוא בידי", כדשלח רב הונא).

קשיא (לדידן קשיא: אמאי אמר שמואל 'מודי לי אבא כו' ופסק רבנו חננאל דהלכתא כשמואל דהיכא דמית - על האחין להביא ראיה, וכן פירש: נקטינן מרבתי ז"ל כל היכא דאמר בגמרא 'תיובתא דפלוני תיובתא' - בטלו דברי מי שהתיובתא עליו לגמרי, אבל היכא דעלתה ב'קשיא', כי הך דשמואל - לא בטלו דבריו, דאמרין לא הוה בריא להן דבטלה שמועה זו לגמרי, אלא לא אשתכח פירוקא בההוא שעתא דתליא וקיימא. ואף על פי כן אין נראה בעיני: דלא שנא 'תיובתא' ולא שנא 'קשיא' דקאי אמילתא דאמוראי - חדא היא, ולא היא עיקר, אלא: לגבי תיובתא ממשה או מברייא שייך לומר 'תיובתא', ומפירכא דאמוראי שייך למימר 'קשיא'; והא דשמואל - נראה בעיני דלא סמכינן עליה כל עיקר; וכן בפירוש ר"ח כתב מר"ש גאון כי זה שאמר שמואל 'מודי לי אבא' שאם מת על האחין להביא ראיה - אין הלכה כמותו).

אמר רב חסדא: לא שנו (הא דקאמר רב 'עליו להביא ראיה') אלא דאין חלוקין בעיסתן (שאין חלוקין בשום דבר בעולם אפילו בעיסתן; הלכך מאין לו לזה כלום בלא אחיו?) אבל חלוקים בעיסתן - אימור 'מעיסתו קימץ' (עצרן ביותר, ולכך נתעשר והיה לו ממון לבדו שאין לאחיו חלק בו, ומהממון ההוא לקח קרקעות והלוה לאחרים) '.

ראיה במאי? רבה אמר: ראיה בעדים (על בעל השטר להביא ראיה דמעיסתו קימץ, או מאבי אמו ירש, והיה ממון של שטרות הללו שלו); רב ששת אמר: ראיה בקיום השטר (שכתבו לו בית דין הנפק על שטר זה, וכיון דקיימוהו בית דין - בדקו השטר וחקרו ועמדו על אמיתת הדבר: שכל הכתוב בשטר אמת הוא, והשטר הרי כתוב בשמו של זה). (אדרב קאי, שהלכה כמותו; דאי אדשמואל - היכי אמר רב ששת 'ראיה בקיום השטר'? והרי לשמואל דאית ליה 'על האחין להביא ראיה' צריך להן לפסול שטרו של זה, ולא לקיימו. ורבינו חננאל פסק: בעדים צריך להביא ראיה, ולא בקיום השטר, דהא אפילו רב ששת מודי דראיה בעדים שוה יותר מקיום השטר).

אמר ליה רבא לרב נחמן: הא רב, והא שמואל, הא רבה, והא רב ששת (דפליגי אליבא דרב; ואי כרב סבירא לך - ראיה במאי? אי כרבה אי כרב ששת) - מר כמאן סבירא ליה?

אמר ליה: אנא - מתניתא ידענא (כרב; ומיהו לא פירש לי אי כרבה אי כרב ששת), דתניא: אחד מן האחין שהיה נותן ונושא בתוך הבית, והיו אוניות ושטרות יוצאין על שמו, ואמר "שלי הן, שנפלו לי מבית אבי אמא" - עליו להביא ראיה; וכן האשה (אלמנה) שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית, והיו אוניות ושטרות יוצאין על שמה, ואמרה "שלי הן, שנפלו לי מבית אבי אבא" (הכי נמי מצי למימר "מבית אבא", ומשום רישא דקתני 'מבית אבי אמא' קתני נמי סיפא 'מבית אבי אבא') או "מבית אבי אמא" - עליה להביא ראיה.

מאי 'וכן' (דמשמע ואפילו האשה דינה כן, ומאי דבזאת איכא טפי דקתני 'וכן'? הכי הוה ליה למיתני: אשה שהיתה נושאת ונותנת כו'; ודרך תנא לומר שני דברים שוין, וזימנין דאמרין דצריכי תרווייהו; אבל הכא דקתני 'וכן' משמע דבלא זו אף זו קתני)?

מהו דתימא אשה - כיון דשביחא לה מילתא, דאמרי: קא טרחא קמי יתמי - לא גזלה מיתמי (חשיבות היא לה שמאמינין אותה בית דין לעשותה אפוסטרופוס בשל יתומיו, וגם משבחין אותה בני אדם על כך, ומקושי גדול תאמר על שלהן שהוא שלה וסלקא דעתא אמינא דליהמנה) - קא משמע לן.

(בבבא בתרא ירושלמי: אין לאיש חזקה בנכסי אשתו בחיי אשתו, אבל לאחר מיתת אשתו - יש לו חזקה; ולא לאשה בחיי בעלה בנכסי בעל, אבל לאחר מיתת בעלה - יש לה חזקה; ולא לאב בנכסי הבן בחיי הבן, אבל לאחר מיתת הבן - יש לו חזקה; ולא לבן בנכסי האב בחיי האב, אבל לאחר מיתת האב - יש לו חזקה; ואיכא לדמויי להך דתניא לעיל 'בן שחלק ואשה שנתגרשה כו') .

במה דברים אמורים? במחזיק, אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו
וכו' [והמחזיק בנכסי הגר (במתניתין לא גרסינן 'ופרץ בפניו', דהא נכסי הגר לא שייך ביה 'בפניו', דהא מית ליה הגר): נעל וגדר ופרץ כל שהוא - הרי זו חזקה]:
אטו כל הני דאמרינן (לקמן במתניתין: נותן מתנה ואחין שחלקו) - לאו בני חזקה נינהו (לא על ידי חזקה דנעל גדר הן קונין, כדקתני מתניתין, בתמיה)?
חסורי מחסרא והכי קתני: במה דברים אמורים (דבעינן שלש שנים)? - בחזקה
שיש עמה טענה (כלומר ערעור), כגון מוכר אומר "לא מכרתי" ולוקח
אומר "לקחתי"; אבל חזקה שאין עמה טענה (שבעל הקרקע מודה לו ליטלה),
כגון נותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר - דלמקני בעלמא הוא - (כיון
דנעל גדר פרץ כל שהוא (בפני עדים) הרי זו חזקה (לקנות, שלא יוכל לחזור עוד זה בזה) .

תני רב הושעיא בקדושין דבי לוי (בתוספתא בברייתא דמסכת קדושין שסידר לוי, כמו
שסידרו רבי חייא ורבי אושעיא): נעל גדר פרץ כל שהוא בפניו (במקח וממכר מיירי, דתנן בקידושין (דף
כו.) דקרקע נקנית בחזקה) - הרי זו חזקה; (ומתמה גמרא): בפניו - אין (בפניו הוא דהוי
חזקה), (אבל) שלא בפניו (דמוכר, אם נעל וגדר שלא בפניו, אם נעל וגדר שלא בפניו) - לא
(לא תיהוי חזקה - בתמיה)?
אמר רבא: הכי קאמר: (אם גדר ופרץ לוקח) בפניו (דמוכר) - לא צריך למימר
ליה (מוכר ללוקח) "לך חזק וקני" (אלא מכיון שנתרצה לו למכרה בכך וכך מעות, והחזיק זה
בפניו - הויא חזקה; דניחא ליה בהך חזקה, והלכך שתיק, ולא יוכל מוכר לחזור בו עוד, והלוקח נתחייב לו דמי
מקחו),

(בבא בתרא נג, א)

שלא בפניו (אם בא להחזיק שלא בפניו דמוכר, כגון בעיר אחרת, או אפילו באותה העיר שלא מדעתו
של מוכר) - צריך למימר ליה "לך חזק וקני" (לא הויא חזקה אלא אם כן אמר ליה
מוכר ללוקח "לך חזק וקני"; ואפילו אם נתן לו מעות - לא קני במעות, כגון בעיר שכותבין שטר: דאין הכסף
מועיל עד שיחזיק או עד שיכתוב השטר, כדאמרינן בפרק קמא דקדושין (דף כו.) עלה דהך משנה 'נכסים שיש
להם אחריות נקנין בכסף כו'; אמר רב: לא שנא אלא במקום שאין כותבין את השטר, אבל במקום שכותבין את
השטר - לא קנה עד שיכתוב לו את השטר, ואי פריש - פריש: שפירש בכסף אקנה קנין גמור בלא חזקה ושטר,
אבל מסתמא - לא קני במעות עד דמחזיק) .

בעי רב: מתנה היאך (הך ברייתא הוה שמיעא ליה דקתני בפניו, אבל שלא בפניו - לא הויא
חזקה עד דאמר ליה בהדיא "לך חזק וקני", וקמבעיא ליה: מי לימא דבמכירה מיירי, אבל במתנה: מכיון שאמר
לו "נותני לו קרקע זו", והלך והחזיק שלא בפניו - הויא חזקה, ואף על גב דלא אמר ליה "לך חזק וקני",
וכדמפרש טעמא לקמיה: דנותן בעין יפה נותן? או דלמא לא שנא)?
אמר שמואל: מאי תבעי ליה לאבא (במתנה טפי ממכר)? השתא (קל וחומר הוא דלא
קני עד דאמר ליה "לך חזק וקני"): ומה מכר, דקא יהיב ליה זוזי (לוקח למוכר היום,
ולמחר, לאחר שיחזיק - שהרי על מנת כן הוא מחזיק: כדי לפרוע דמים למוכר, דמוכר לא מפסיד כיון דקבל כל
הדמים; אי נמי יהיב ליה מקמי דמחזיק זוזי - לא קנה, כדפרישית לעיל, וכגון במקום שכותבין את השטר,
כדתניא בקדושין (דף כו.) 'מכר לו עשר שדות בעשר מדינות: כיון שהחזיק בשדה אחת - קנה כולן, מה שאין
בשניהן; במה דברים אמורים? שנתן לו דמי כולן כו' - אלמא אחר נתינת דמים בעינן חזקה, ואפילו הכי: אי
אמר ליה (מוכר ללוקח) "לך חזק וקני" - אין (הוי חזקה), אי לא - לא,
מתנה (דאין לו כי אם חסרון ממונו) לא כל שכן (דצריך למימר ליה "לך חזק וקני", ולא ליהוי חזקה
עד דאמר ליה, דדלמא לכשירצה להחזיק כבר חזר בו ממתנתו) ! ?

ורב (דקבעי לה) סבר: (איכא למימר) מאן דיהיב מתנה - בעין יפה יהיב
(שמחמת חיבה נתן לו; והלכך ניחא ליה שילך ויחזיק; ואיכא למימר דכמאן דאמר ליה דמי, והלכך מספקא
ליה; ושמואל נמי דפשיטא ליה - סבירא ליה: היכא אמרינן 'בעין יפה נותן' - הני מילי כגון לאחר שהחזיק ונתקיימה
המתנה - הוא דאמרינן 'בעין יפה נותן לו': מכל וכל, שלא שייר לעצמו במתנה זו, דאמרן לעיל: [נא,א] המוכר
שדה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אבל כל זמן דמספקא לן אי גמר
להקנות המתנה או לא - מספק אין לנו לומר שנתן את שלו במתנה, עד דמפרש ואומר "לך חזק וקני") .

וכמה [צריך לגדור או לנעול או לפרוץ, כדי שתהיה חזקה] ?
כל שהוא, כדשמואל, דאמר שמואל: גדר גדר (שהיה בניי פחות מעשרה)
והשלימו לעשרה [טפחים] (לפי שלא יוכלו לעלות עליו וליכנס בשדה), ופרץ פרצה
(הרחיב הפרצה) כדי שיכנס ויצא בה - הרי זו חזקה .

האי 'גִּדְר' היכי דמי? אילימא דמעיקרא (כשהיה פחות מעשרה) לא הו סלקי לה (אין יכולין לעלות דרך עליו ליכנס בשדה, כגון שהיה עשוי בשיפוע, או היה בנוי על מקום מדרון), והשתא נמי לא סלקי לה - מאי עבד (ואמאי הוי חזקה? דכל בנין בלא צורך לא הויא חזקה)? ואלא דמעיקרא הו סלקי לה (מיהא בדוחק), והשתא (שהשלימו לעשרה) לא סלקי לה (כלל) - טובא עבד (ואין זה ראוי לקרות 'כל שהוא' ואף על פי שבנין כל שהוא גדר)!

לא, צריכא דמעיקרא הו סלקי לה ברווחא, והשתא קא סלקי לה בדוחקא (והיינו 'כל שהוא': דכל שהוא אהני, דהא אכתי סלקי לה קצת; והאי דנקט שמואל 'והשלימו לעשרה' - לאו דוקא, דהוא הדין לפחות מעשרה, (והוא) דהשתא אהני להכי דסלקי בדוחקא ומעיקרא הו סלקי לה ברווחא; ואורחא דמילתא נקט: דסתם 'השלימו לעשרה' מעיקרא סלקי לה ברווחא, והשתא סלקי לה בדוחקא).

האי 'פרצה' היכי דמי?
אילימא דמעיקרא הו עיילי בה והשתא נמי עיילי בה - מאי עבד?
ואלא דמעיקרא לא הו עיילי בה, והשתא קא עיילי בה - טובא עבד!?

לא, צריכא דמעיקרא הו עיילי בה בדוחקא והשתא עיילי בה ברווחא (דפורחא אהני, ולא בעי לתרוצי 'דמעיקרא לא עיילי כלל, והשתא עיילי לה בדוחק': דטובא עבד, דשווייה פתח!
וגבי נעל כל שהוא נמי איכא לפרושי כהאי גוונא: שסתם פתח סתימה כל שהוא: דמעיקרא עיילי לה ברווחא, והשתא עיילי לה בדוחקא; אי ני שקבע מנעול בדלת לנעול בו, דהיינו בנין; אבל סגר את הדלת ונעל במפתח בנכסי הגר - אינה חזקה, דאין זה אלא עושה מצוה: לשמור בית חבירו, ומבריח ארי מנכסי חבירו הוא, כדלקמן בשמעתין; ואף על גב דגבי שכירות בתים אמרינן בפסחים (דף ד.) 'משמסר לו מפתחות הוי בחזקת שוכר', והוא הדין לגבי לקנותו - הני מילי במוכר ומשכיר לחבירו, אבל בנכסי הגר - מי מסר לו מפתחות שיקנה? הלכך צריך בנין כל שהוא).

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: נתן צרור (בחור שבגדר השדה) והועיל (וכולה שמעתין אנכסי הגר קאי, והוא הדין לקונה דבר מחבירו), נטל צרור (מן הגדר ועשה בו נקב) והועיל - הרי זה חזקה (וכגון דמהני לשדה כדמפרש ואזיל)
מאי 'נתן' ומאי 'נטל' (למאי אהני האי נתינה ונטילה דליהוי חזקה)?
אילימא נתן צרור וסכר מים מינה (ראה נהר שוטף ורוצה ליכנס דרך נקב, ובא זה וסתם את הנקב בצרור וסכר את המים מן השדה שלא יכנסו בו: שלא ישטפו את השדה), נטל צרור ואפיק מים מינה (שנאספו לה מים בצד האחד, ועשה נקב בצד השני כדי שיצאו לחוץ) - האי (הא למה זה דומה?) - 'מבריח ארי מנכסי חברו' הוא (למשיב אבידה: דכל ישראל מצווין להציל ממון חביריהם מן ההיזק, ואין קרוי חזקה אלא דומיא דגדר ופרץ: שעושה בו בנין או כל תיקון הצריך לו לשדה, כגון משקה מים או זומר או זורע או חורש) - אלא, נתן צרור דצמד (כמו צמיד פתיל (במדבר יט) ויצמדו לבעל פעור (תהלים קו)) לה מים (חיבר המים שבתוכו שלא יצאו לחוץ וזהו כמו משקה את השדה דומיא דחורש שמתקן את השדה ומייפו בהשקאה זו), נטל צרור וארוח לה מים (דפתח ליה מים: על ידי נטילת צרור נכנסו המים מן הנהר דרך חור שבכותל).

ואמר רב אסי אמר רבי יוחנן: שתי שדות (של גר, הסמוכין זה לזה, אלא שיש) ומצר אחד ביניהן: החזיק באחת מהן לקנותה (כגון דרפק בה, כדלקמן, ונתכוין לקנותה לבדה ולחברתה לא נתן לב לקנות) - קנאה (לאותה שדה לבדה; ואי לא הוה מצר בינתיים - הוה קנה את כולם מסתמא בחפירה כל שהוא);

(בבא בתרא נג, ב)
לקנות אותה ואת חברתה (כשמחזיק באחת - נתכוין לקנות בחזקה זו את שתיהן) - אותה קנה (לבדה, אבל) חברתה לא קנה (דמצר מפסיק, כדאמר רבי יוסי בר חנינא לקמן בשמעתין (נה. ע"ש): 'המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר' ודוקא נכסי הגר, דממילא קני, הלכך אין בו כח לקנות אלא אותה שדה שהחזיק בה; אבל במכר - מודי רבי יוחנן שאם החזיק באחת מהן - קנה כולו, כדאמרינן בפרק ראשון דבבא קמא (דף יב.), ולקמן ב'המוכר את הבית' (דף סז.): אמר שמואל: מכר לו עשר שדות בעשר מדינות: החזיק באחת מהן - קנה כולו ותניא בהדיא כוותיה דשמואל בפרק קמא דקדושין (דף כז.), ומפרש טעמא: ד'סדנא דארעא חד הוא' וכדמפרש התם בברייתא: במה דברים אמורים שקנה כולו? שנתן לו לוקח למוכר דמי כולו, דכולהו אשתעבוד ליה ללוקח בשביל מעותיו - אהני חזקת אחת מהן לקנות כולו, אבל לא נתן לו דמי כולו - לא קנה אלא כנגד מעותיו; והלכך גבי נכסי הגר נמי - דליכא מתן מעות - לא קני אלא ההיא שדה דאחזיק בה); לקנות את חברתה - אף אותה לא קנה (דלא נתכוין להחזיק בה, ואין חזקה אלא מדעתו, דאין אדם קונה שלא מדעתו).

בעי רבי זירא: החזיק באחת מהן לקנות אותה ואת המצר ואת חברתה מהו? מי אמרינן מצר דארעא חד הוא, וקני (מי לימא האי דלרבי יוחנן) לא קנה חברתה בחזקה דאידיך היינו משום שלא נתכוין להחזיק במצר, וכיון שהוא מפסיק - לא תועיל חזקה לשדה אחר שאינו מחובר לה, אבל הכא: דמתכוין לקנות גם את המצר עם חברתה - מאי? מי אמרינן האי מצר דהאי ארעא שהחזיק בה הוא, וקנה גם המצר, ודהאי ארעא של מצר שני גם הוא, ויקנה גם אותה? או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי (המצר מופלג מן השדה, גבוה או נמוך, וכל אחד מקום חשוב בפני עצמו הוא: מצר לבד ושדה לבד, ולא מבעיא דחברתה לא קנה, אלא אפילו המצר לא קנה; והאי דאמר רבי יוחנן 'חברתה לא קנה' - הוא הדין דאפילו מצר לא יכול לקנות בחזקת השדה, אלא אורחא דמילתא נקט: שאין חוששין בני אדם בקניית המצר כי אם בקנין השדה)?

תיקו.

בעי רבי אלעזר: החזיק במצר (דרפק ביה פורתא) לקנות שתיהן (השדות דמכאן ומכאן) - מהו (דאם תמצי לומר 'החזיק בשדה לא קנה המצר' - התם היינו טעמא: שאין המצר צריך מן השדה ואין זקוק לו כלל)? מי אמרינן: האי מצר - אפסרא דארעא הוא, וקני (אבל המצר משועבד הוא לשדה לשמרו, כמו שהאפסר משמר את הבהמה, ואמרינן בקדושין (שם): 'תדע אילו מכר לו עשר בהמות באפסר אחד - מי לא קנה הבהמות בשביל שמחזיק באפסר'?) - והאי מצר נמי אפסרא דארעא הוא, וכמי שמחזיק בשדות דמי)? או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי (המצר לגמרי, ולא דמי לאפסר של בהמות, כדאמרינן נמי בקדושין: מי דמי? התם אגודו בידו, הכא לא אגודו בידו!)?

תיקו.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: שני בתים, זה לפניו מזה (והפנימי יש לו דריסת הרגל על החיצון לצאת לרשות הרבים דרך עליו): החזיק בחיצון לקנותו - קנאו; לקנות אותו ואת הפנימי: חיצון קנה, פנימי לא קנה (דאין פנימי משועבד לחיצון כלל דליהני חזקה שלו); לקנות את הפנימי - אף חיצון נמי לא קנה; (הכי גרסינן: לקנות אותו ואת החיצון - קנה שתיהן); החזיק בפנימי לקנותו - קנאו; לקנות אותו ואת החיצון - קנה שניהן; לקנות את החיצון (לבדו, לכך החזיק בפנימי) - אף פנימי לא קנה.

[עיי' מהרש"א]

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד להן דלתות - קנה; מאי טעמא? קמא - לבני בעלמא הוא דאפיך (הפך לבנים בעלמא וסדון זה על זה: דכל זמן שלא העמיד דלתות - מאי קעביד? מעיקרא עיילי ברווחא והשתא נמי עיילי לה ברווחא, דתתלת בנין אינו עיקר, אלא גמרו, וכדתנן (לעיל דף מב.): 'נעל וגדר' דהיינו העמדת דלתות, אבל 'בנה כל שהוא' לא קתני) [עיי' תוספות ד"ה לבני בעלמא הוא דאפיך].

אמר רב דימי בר יוסף אמר רבי אלעזר: המוצא פלטרין (בנויין, ואין חסר כלום, ואין לו מה לחדש בבית שתהיה חזקה) ('גדולים' לא גרסינן) בנכסי הגר, וסד בהן סיוד אחד (שיח בסיד) או כיוור (ציוורין מחוקין על הקיר) אחד - קנאו; וכמה (הוי ייפוי להחזיק)?

אמר רב יוסף: אמה;

אמר רב חסדא: וכנגד הפתח (דרך כניסת פתח הבית בכותל שכנגדו, דשם נראה יותר לנוי, אבל במקום אחר - טפי מאמה בעי).

אמר רב עמרם: האי מילתא (דלקמן) אמר לן רב ששת (מדעתו), ואנהרינהו עינין ממתניתא (והאיר עינינו להביא לנו ראייה לדבריו ממתניתא דלקמן): המציע מצעות [עיי' תוספות] בנכסי הגר (ושכב שם על הקרקע בנכסי הגר) - קנה (ואף על גב דלא היינו נעל וגדר ופרק': שלא תיקן שום תיקון בקרקע, אלא שנהנה גופו מן הקרקע: ששמשו הקרקע - הוי חזקה.

ונראה בעיני דמהכא ילפינן: דנפקא לן קרקע נקנה בחזקה בקדושין [כו,א] מהאי קרא 'ושבו בעריכם אשר תפשתם': במה תפשתם? - בישיבה; ועוד [דבי רבי ישמעאל] מדכתיב 'יירשתם אותה וישבתם בה': במה ירשתם? - בישיבה; והיינו בכלל ישיבה כששוכב על הקרקע [אולי ההסבר: אם כבשתם במלחמה ולא ישבתם בה, אלא הצבא נסוג - אין כאן תפיסה או הורשה, אלא רק כיבוש; ההורשה נעשית על ידי ישיבה]).

'ואנהרינהו עינין ממתניתא' - מאי היא?

דתניא: כיצד בחזקה (אעבד כנעני, דתנן בקדושין שנקנה בחזקה קאי)? - נעל לו (עבד לדבו) מנעלו (ששימש העבד לדבו הויא חזקה, וכן כולו; אף הציע מצעות ששמשו הקרקע קנה), או התיר לו מנעלו, או שהולך כליו אחריו לבית המרחץ והפשיטו והרחיצו, סכו, גרדו (כמו 'ויקח לו חרש להתגרד בו' (איוב ב,ח)) והלבישו והנעילו (היינו נעל לו מנעלו דרישא, ואגב שיטפא ד'הלבישו' אמר נמי

‘הנעילו’ והגביהו (לקמיה מפרש מי הגביה למי) – קנאו [כלומר: על ידי הנאת שמוש של בעלים – נעשה קנין].

אמר רבי שמעון: לא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום (לקמיה מפרש). מאי קאמר (‘הגביהו’ דקאמר תנא קמא: מי הגביה למי? ומאי קמהדר ליה רבי שמעון - דלפום ריהטא משמע דהיינו תנא קמא)?

הכי קאמר: הגביהו (העבד) לרבו (כגון שהיה צריך להגבהה זו כגון להעלותו למסתו) – קנאו (קנאו לעבד בהגבהה זו, שהרי שימש לרבו: שנסמך עליו; והיינו דומיא ד’הציע בנכסי הגר’: דכיון שנסמך ונשען בשכיבתו על הקרקע - קנאה); הגביה רבו לו - לא קנאו (דלא שייכא הגבהה כי אם במטלטלי: שאין דרך להגביה בני אדם); אמר רבי שמעון: לא תהא חזקה (דהנעיל והלביש והרחיץ והפשיט) גדולה מהגבהה (גדולה מהגבהה רב לעבד, וקנה רב לעבד), שהגבהה קונה בכל מקום (שהרי הגבהה חמורה היא: דקונה אפילו ברשות מוכר, מה שאין כן במשיכה ומסירה; וגם קונה ברשות הרבים ובסימטא).

אמר רב ירמיה ביראה אמר רב יהודה: האי מאן

(בבא בתרא נד, א)

דשדא ליפתא בי פילי (כמו ‘פילאי’) דארעא דגר (שזרע לפת בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כיסה עפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת בתוך החרין) - לא הוי חזקה; מאי טעמא? בעידנא דשדא - לא הוי שבחא (לא הויא חזקה, שהרי לא עשה שום תיקון בקרקע, והשלכת זרע בקרקע - אינו מעשה אלא אם כן זורע ואחר כך מכסהו); השתא דקא שבח (ואף על פי שגדל הלפת ונשרש בקרקע היום ולמחר) - ממילא קא שבח (ממילא הוא דקשבח, ולא דמי ל’רפק בה פורתא’, דמעשה קעביד בגוף הקרקע, ומשביח הקרקע מיד בחרישה זו; וכן ‘צמד לה מיא’ דאמרן לעיל - הרי משקה את השדה ומנגב את הקרקע; אבל האי - מאי קעביד? ואכילת הלפת נמי אינה חזקה, דאכילת פירות אינו קונה ולא הויא חזקה לקנות, שהרי אינו עושה בלקיטת הפירות ולא באכילתם שום תיקון בקרקע שיהא דומה ל’נעל גדר ופרץ’, וגם לא להציע מצעות בנכסי הגר: דהתם קמיתהני גופו מן הקרקע, וקמשמשא ליה קרקע כעבד לרב, והכי נמי אמרינן לקמן בשמעתין; והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה - לענין חזקת שלש שנים: להיות אכילת הפירות של שלש שנים עומדים במקום שטר; ובנכסי הגר לא קנה, כלומר: לגבי לקנות קרקע מיד, כדין קרקע שנקנית בכסף בשטר ובחזקה דנעל וגדר - לא הויא חזקה).

אמר שמואל: האי מאן דפשח (כמו ‘ויפשחני’ (איכה ג): נוטל מן הענפים; ויש שמפשחין אותו לצורך הדקל, לפי שענפיו מרובים, ואין מניחין אותו ליגדל, ומהניא ליה הפשיחא כזימור בכרם) דיקלא אדעתא דדיקלא (כדי שיגדל) - קני (הדקל); אדעתא דחיותא (אם מפשיחו לצורך בהמותיו להאכילן ואינו מתכוין להנאת הדקל, ומיהו בלקיטת הענפים מתכוין הוא להחזיק בדקל ולקנותו בחזקה זו) - לא קני (ואף על גב דממילא מהני לדקל, כיון דאינו מתכוין לתקן הקרקע דומיא דנעל וגדר, אלא ללקיטת פירות מתכוין - לא הויא חזקה, וכמחזיק שלא מדעת דמי, וכי קאמר “מתכוין אני לקנות בלקיטת זו” הרי הוא כמי שהולך בשוק ואומר “רוצה אני להחזיק בשדה פלוני”, דבדיבור בלא מעשה - לא הויא חזקה, דתרתני בעינן: שיעשה תיקון בקרקע בידיים, ובאותו תיקון יהא מתכוין לשם תיקון כדי להחזיק). היכי דמי (מנא ידעינן אי אדעתא דדיקלא או אדעתא דחיותא עבד שלא יוכל לכפור ולטעון אדעתא דדיקלא עבדי)?

שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא (אם מכל צדדין ליקט כאן מעט וכאן מעט) - אדעתא דדיקלא (שכן מנהג לעשות: דכי האי גוונא הוא דאיכא למימר ‘אדעתא דדיקלא’, ואף על גב דאיכא למימר נמי ‘אדעתא דחיותא’, מסתמא כל אדם אדעתא להחזיק מתכוין, וכל היכא דאיכא למימר הכי והכי - אמרינן ‘אדעתא למיקני מכוין’); כולא מחד גיסא (מקלקל הוא את האילן: שמגלוהו כולו מצד אחד) - (והווא דאי) אדעתא דחיותא (לחוד מכוין, דלאילן לא חייש).

ואמר שמואל: האי מאן דזכי זיכיא (מכבד ומטהר את השדה מקיסמים ועשבים רעים) אדעתא דארעא (שתהא נוחה לחרוש) - קני; אדעתא דציבי (ללקט עצים לשרוף) - לא קני (דכל לקיטת פירות לא קני).

היכי דמי?

שקל רברבי וזוטרי (שבק זוטרי) - אדעתא דארעא (איכא למיתלי אדעתא דארעא); (אבל) שקל רברבי ושבק זוטרי - (ליכא למיתלי אלא) אדעתא דציבי (לחוד: דגדולים הראוין לשריפה מלקט).

ואמר שמואל: האי מאן דאתקיל תיקלא (מסיר המכשולות ומשוה פני הקרקע שתהא חלקה ולא תכשל המחרישה ותשבר) אדעתא דארעא - קני (דדמי לחורש); אדעתא דבי דרי (גורן לדוש שם תבואה) - לא קני (דכיון דקרקע זה לחרישה עומד ולא לגורן, ואף לאחר שיחליקנו לגורן ויחבוט שם חטין יהא צריך שם לחרוש ולזרוע, נמצא שאין גורן זה כאן כי אם קלקול, ואין זה מתקן השדה כי אם מקלקל, וכל תיקון שסופו לסתור אינו אלא קלקול, ומעיקרא לא מתקן הוא! ולא דמי לנעל וגדר ורפק ביה פורתא והשקאת מים: שכל דברים הללו אין סופן לסתור, אבל גורן זה - סופו לקלקל ולסתור).

דעיקר דארעא לחרישה קיימא; אבל אם רצה לעשות שם גורן קבוע לעולם - נראה בעיני דקני, דאין לך חזקה גדולה מזו).

היכי דמי?

שקל מוליא (תל) **ושדא בנצא** ('נצא' = גומא) (לקח התל והשליך בגומא, נמצא שהשוה כל הקרקע) - **אדעתא דארעא** (איכא למימר דלחרוש עשה שלא תתעכב המחרישה); **מוליא במוליא** (התל - הרחיב במקומו והשפילו, ונותן מגבהו סביבתו לצדדין שלא יהא זקוף כל כך) **ונצא בנצא** (וכן נצא בנצא: שפתי הגומא השפילו וגדר לאמצעיתה ונעשית הגומא חלקה - הרי הגומות לבד והתלים לבד - והרי יש כאן מקומות מקומות חלקים כל אחד לבדו) - **אדעתא דבי דרי** (ראוי הוא לחבוט חטים ולא לחרישה; וכל החזקות הללו: בין בנכסי הגר, בין במתנה, בין במכר, והאחין שחלקו). [עיי' תוספות ד"ה מוליא במוליא, ועיי' תוספות ד"ה מוליא במועד קטן י, ב.]

ואמר שמואל: האי מאן דפתח מיא בארעא (שיכנסו בשדה) **אדעתא דארעא - קני; אדעתא דכוורי - לא קני;**

היכי דמי?

פתח תרי בבי, חד מעייל וחד מפיק (אחד לצד הנהר ליכנס המים, ואחד לצד שני לצאת) - **אדעתא דכוורי** (לצוד דגים נתכוין, ולא להשקות השדה); **חד בבא - אדעתא דארעא** (דאי להשקות השדה מתכוין היה לו לעשות פתח אחד, ויתעכבו שם המים; וגם הדגים יהיו נצודים שם מאליהן).

ההיא איתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא (כדאמרן לעיל: 'דפשו דיקלא אדעתא דחיותא', כולה מחד גיסא) **תליסר שנין**. **אתא ההוא, רפיק תותיה פורתא** (דהיינו עודד תחת האילן, דמהני ליה כחורש לזריעה). **אתא לקמיה דלוי - ואמרי לה קמיה דמר עוקבא - אוקמיה בידיה; אתאי קא צווחא קמיה. אמר לה: מאי אעביר לך דלא אחזיקת כדמחזקי אינשי** (אדעתא דדיקלא דהיינו מהאי גיסא ומהאי גיסא) **!**

אמר רב: הצר צורה (צורת חיה או עוף) **בנכסי הגר** (בכתלי הבית) - **קנה** (אבל 'סיד וכיור' דאמר לעיל (דף נג:): אמה כנגד הפתח - לאו היינו צורת בריה, אלא ציורים בעלמא: מעשה צעצועים ופרחים, אבל צורת חיה או עוף חשובה, ודי באחד, ולא בעינן אמה, ולא כנגד הפתח). **דרב לא קני לגנתא דבי רב** (גינה הסמוכה לבית מדרשו, והיתה של גר, ומת) **אלא בצורתא** (וקנאה רב בכך שעשה בה צורה להחזיק בה; ומכללא דהך מעשה איתמר הך דרב).

איתמר: שדה המסויימת במצריה (שיש לה מצר בארבע רוחותיה): **אמר רב הונא** **אמר רב: כיון שהכיש בה מכוש אחד** (וחפר במרא מכוש אחד: הכאה אחת בקרקע, דהיינו 'רפק בה פורתא'; וכגון קרקע שעומד לחרישה, אבל בבית לא הוי חזקה) - (ולא שנא מכר ולא שנא נכסי הגר) **קנה כולה;**

ושמואל אמר: לא קנה אלא מקום מכושו בלבד (ודוקא נכסי הגר, אבל מכר וקבל זוזי - אפילו עשר שדות בעשר מדינות והחזיק באחת מהן - קנה כולן, כדאמר שמואל בפרקי קמאי בבבא קמא וקדושין, וכדפרישית לעיל (דף נג:); ובהך פלוגתא הלכתא כרב, דהא רב נחמן עבד עובדא כוותיה דרב לקמן בשמעתין);

(בבא בתרא נד, ב)

ושאינה מסויימת במצריה (אלא בקעה גדולה ופתוחה לשדות אחרים או לרשות הרבים) - **עד כמה** (עד כמה צריך לחפור ויקנה כולה? - אליבא דרב, דהא ודאי לשמואל לא חשיבא מסויימת טפי משאינה מסויימת: דאפילו במסויימת קאמר 'לא קנה אלא מכושו', וכל שכן בשאינה מסויימת) ? (יש מפרשים בענייני אחרים ולא נהירא לי כלל).

אמר רב פפא: כדאזיל תיירא דשורי והדר (גירסת הרשב"ם: **כדאזיל תיירא דתורי והדר**: כשיחרוש צמד בקר שורה אחת מקצה גבול השדה ועד קצהו, והדר, ובחזרתו יעשה עוד שורה אחרת, דהיינו שתי שורות על פני כל השדה משפתו אל שפתו: ממזרח למערב: מתוך כך קנה כל השדה, גם מן הצפון לדרום: דכיון דחרש שתי שורות על פני כל אורך השדה או על כל רחבו - כאילו חרש כולו, שהרי החזיק בו מראשו ועד סופו; כן נראה בעיני). [עיי' תוספות ד"ה ושאינה, ועיי' מהרש"א]

אמר רב יהודה אמר שמואל: 'נכסי עובד כוכבים (שמכרם עובד כוכבים לישראל שקבל העובד כוכבים הדמים ממנו ועדיין לא החזיק בה ישראל זה הקונה אותם) - **הרי הן כמדבר** (הפקר, כדמפרש לקמן): **כל המחזיק בהן - זכה בהן** [לפי המימרא דלעיל (נד, א)]: **'לא קנה אלא מקום מכושו בלבד'** זכה במקום של אותה מכת מכוש [שאם קדם ישראל אחר והחזיק בה - קנה כאילו הן נכסי הגר שמת] (ויש מפרשין דמעוה מיהא יחזיר ללוקח ראשון, ולי אין נראה כלל: דאם כן מאי 'הרי הן כמדבר'? אלא זכה בהן לגמרי; ואם יכול לוקח ראשון לדון עם העובד כוכבים ולהוציא ממנו מעותיו - יעשה, ואם לאו יפסיד; ומיהו נראה בעיני דהאי שני - 'רשע' מיקרי: דכיון דיהב לוקח ראשון זוזי - לא גרע מ'עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה' דמיקרי 'רשע')

ההוא אחר; [הרא"ש חולק בסימן סה; ועיין תוספות ד"ה עובד כוכבים וד"ה וישראל לא קנה]

ופירש רבינו חננאל דלית הלכתא כשמואל, ומשום דמקשי עלה אביי איך דשמואל דאמר 'דינא דמלכותא דינא', ובא רב יוסף לתרץ, והקשהו אביי ואמר דמעולם לא אמרה שמואל, דאם כן קשיא דשמואל אדשמואל דאמר 'דינא דמלכותא דינא'!
ולי נראה דהלכתא כשמואל, דהא רב נחמן - דדיינא הוי והלכתא כוותיה בדיני - דן כוותיה לקמיה; וגם הרבה אמוראים כשמואל סבירא ליה לקמן, וסליק שמעתין בהכי;
והא דאמר שמואל 'דינא דמלכותא דינא' - רב יוסף עצמו היה יודע תירוץ לדבר, דאמר ליה לאביי: "אנא לא ידענא עובדא היכי הוה כו'; לא חשש לתרץ, מאחר דהוה מיייתי ראייה מעובדא);
מאי טעמא? עובד כוכבים, מכי מטו זוזי לידיה (מן הלוקח) - אסתלק ליה (העובד כוכבים, שהרי כל קנינו של עובד כוכבים בכסף, כדאמרין בפרק קמא דקדושין (דף יד:); ומשקבל המעות - לגבי ידיה הויא מכירה גמורה שאין יכולין עוד לחזור זה בזה); **ישראל לא קני** (במתן מעות) **עד דמטי שטרא לידיה** (כדאמרין בקדושין, וכדפרישית לעיל: דאפילו מישראל חבירה לא קני בזוזי עד שיכתוב לו את השטר, וכל שכן מעובד כוכבים: דסתם עובדי כוכבים אנשים הם, ואין בדעתו לקנות בלא שטר), **הלכך 'הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן'** (והלכך אי אתא ישראל אחרינא רפך ביה פורתא מקמי האי - קנה;
ודוקא בלוקח מעובד כוכבים, אבל לוקח מישראל חבירו, נהי דלא קני לוקח עד דאתי שטרא לידיה, אחר מיהא אין יכול לקדם ולהחזיק: שהרי עדיין ברשות מוכר קיימא, שכל זמן שלא החזיק הלוקח או לא בא השטר לידו יכולין שניהם לחזור זה בזה).

אמר ליה אביי לרב יוסף: מי אמר שמואל הכי (דקני ליה שני לארעא דעובד כוכבים בחזקה בלא שטר מן העובד כוכבים)? **והאמר שמואל 'דינא דמלכותא** (כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם) **דינא** (דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיהו, והלכך דין גמור הוא, ואין למחזיק בממון חבירו על פי חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל)', **ומלכא אמר: לא ליקני ארעא אלא באיגרתא** (לא ליכול ארעא שום מחזיק בארעא אלא אם כן יש בידו שטר מכירה מן המוכר) ' (והיאך יקנה זה המחזיק, הואיל ואין לו שטר מן העובד כוכבים)? (אלא לוקח ראשון יקנה בדינא דמלכותא לכי אתי שטריה דעובד כוכבים לידיה)!

אמר ליה: אנא לא ידענא (רב יוסף נמי בע"כ [בעל כרחו?]) הוה ידע להא דאמר שמואל 'דינא דמלכותא דינא'; והא דקמהדר ליה לאביי 'אנא לא ידענא כו' - ודאי היה יודע תירוץ לדבר, אלא דעדיף ליה למימר עובדא, ולכך לא חשש לתרץ; ואביי מהדר ליה דמההוא עובדא ליכא לאיתויי ראייה; ומיהו רב יוסף לא חזר בו: דמכל מקום שמואל אמרה, כדאמר בסמוך, והאי דקשיא ליה 'דינא דמלכותא דינא' - רב יוסף לא סבירא ליה האי דאמר אביי 'ומלכא אמר לא ליכול ארעא אלא בשטרא', דלאו 'דינא דמלכותא' הוא, אלא בחזקה נמי ליכול); **עובדא הוה בדורא דרעותא** (שם מקום; אי נמי כפר של רועים)
בישראל דזבן ארעא מעובד כוכבים ואתא ישראל אחרינא רפיק בה פורתא; אתא לקמיה דרב יהודה (ורוב מעשיו שמע משמואל רבו), **אוקמה בידא דשני**.

אמר ליה [אביי לרב יוסף]: דורא דרעותא קאמרת (בתמיה: וכי משם אתה מביא ראייה דנכסי העובד כוכבים הרי הן כמדבר)? **התם כאגי מטמרי הו** (שדות טמונות: שלא היו הבעלים נותנין את המס למלך, אלא מבריחין עצמן), **דאינהו גופייהו** (בעלים ראשוניים) **לא הו** **יהבי טסקא למלכא** (ומדינא דמלכותא לא היה בידם דבעלים כח למכור, ומכרן בטל; וזה השני שהחזיק - קנה בדינא דמלכותא, שהתנה בחזקתו על מנת ליתן את הטסקא למלך), **ומלכא אמר 'מאן דיהיב טסקא - ליכול ארעא** (בחזקה בלא שטרא) ' (אבל בקרקע שהיא ירושה לעובד כוכבים מאבותיו ומכרה - לעולם אימא לך: אם בא אחר והחזיק בה - מוציאין אותה מידו ומחזירין לראשון כשיהיה לו השטר מן המוכר)!

רב הונא זבן ארעא מעובד כוכבים. אתא ישראל אחר, רפיק בה פורתא; אתא לקמיה דרב נחמן, אוקמה בידיה.
אמר ליה [רב הונא לרב נחמן]: "מאי דעתיך - דאמר שמואל 'נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהם זכה'?" -

(בבא בתרא נה, א)

(כיון דכשמואל סבירא לך -) **ליעבד לי מר כאידך דשמואל, דאמר שמואל: 'לא קנה אלא מקום מכושו בלבד'** (ולא ליקני אלא ההוא פורתא דרפך);
והא לא מצי למימר 'ליעבד לי מר כאידך דשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ולא ליקני אלא בשטר': דכיון דמודי רב הונא דשמואל אמרה לההיא ד'נכסי הגר הרי הן כמדבר' - על כרחך זקוק אתה לתרץ דלא תקשי שמואל אדשמואל, וכדפרישית לעיל)!

אמר ליה [רב נחמן לרב הונא]: בהאי - אנא כשמעתין סבירא לי,
דאמר רב הונא אמר רב: כיון שניכש בה מכוש אחד - קנה כולה.

שלח רב הונא בר אבין: 'ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים ובא ישראל אחר והחזיק בה - אין מוציאים אותה מידו' (כשמואל); וכן היה רבי אבין ורבי אילעא וכל רבותינו שוין בדבר' (כל זה שלח רב הונא בר אבין).

אמר רבה: הני תלת מילי [בענין זה] - אישתעי לי עוקבן בר נחמיה ריש גלותא משמיה דשמואל: דינא דמלכותא דינא (ב'הגוזל' קמא (בבא קמא דף קיג): אמר: תדע דקטילו דיקלי וגשרי גשרי ועברין עליהו), ואריסותא דפרסאי עד ארבעין שנין (חזקת פרסיים ארבעים שנים היא על ידי דינא דמלכותא: דאף על גב דלא קני איניש אלא בשטר, מיהו אם החזיק בה עכו"ם ארבעים שנים, ובא ישראל וקנה ממנו - הוי קנין גמור, ולא יוכל ישראל אחר לומר 'שלי היא, שגזלה עכו"ם ממני'; ואף על גב דאמרין (לעיל דף לה): 'ישראל הבא מחמת העכו"ם הרי הוא כעכו"ם ואין לו חזקה אלא בההוא שטרא שמכרה ישראל לעכו"ם' - הכא יש לו חזקה; אי נמי אתא לאשמועינן דאף על גב דבשאר מקומות הויא חזקה לישראל בשלש שנים - בארץ פרס אינה חזקה בפחות מארבעים שנים, דדינא דמלכותא הוא שם כן), והני זהרורי (בעלי נחלות העשירים) דזבין ארעא לטסקא (קונים מעבדי המלך שדות עניי העיר שאין יכולין ליתן הטסקא למלך, והן פורעין את המס ומחזיקין בקרקעות בשביל המס, שכן דינא דמלכותא: דמאן דיהיב טסקא - ליכול ארעא, כדאמר לעיל) - זבינהו זבני (מה שקונין הקרקע מעבדי המלך בשביל המס שנותנים - מכרן קיים, דדינא דמלכותא דינא: ואם יחזרו בעלים ראשונים או יתעשרו ויאמרו להחזיר המס להני זהרורי - לא יוכלו לערער על הני זהרורי כלל, דזביניהו זבני); ('זהרורי': על שם נחלה שקרוי 'זיהרא' לקמן בפרק 'המוכר את הבית' (דף סא): 'ואי אמר ליה זיהרא אפילו בוסתני ופרדסי' והילך תלת מילי קמייתא - דינא דמלכותא דינא, ובאריסא דפרסאי; והני זהרורי שתולין בדינא דמלכותא דינא - הרי תלת); והני מילי (דזביניהו זבני) - (אי זבין) לטסקא (בשביל מס הקרקע שלא נתנו הבעלים), אבל לכרגא (בשביל כסף גולגלתא שלא פרעו מכרו להם עבדי המלך קרקעותיו של זה) - לא (לא הוו זבני, דאין זה דינא דמלכותא לגבות הקרקע בשביל מס הראש כי אם בשביל מס הקרקע); מאי טעמא? כרגא אקרקה דגברי מנח (או יתפשוהו עד שיתן מאליו או יברח מן העיר; והך מלתא - גמרא קאמר ליה).

רב הונא בריה דרב יהושע אמר: אפילו שערי דכדא (שכבר נתלשו מן הקרקע ומנחין בכדו; 'שערי דכדא' כלומר: כל מטלטלין שיש לו בעולם משועבדין למלך בשביל מס ראשו, והיכא דלא פרע - נתחייב כל אשר לו; ומי שיקנה מעבדי המלך - בין קרקעות בין מטלטלין - זביניהו זבני) משתעבדי לכרגא (וכל שכן קרקע עצמה, ולא שנא זבין ארעא לטסקא או לכרגא - זביניהו זבני, דהכי הוי דינא דמלכותא).

אמר רב אשי: אמר לי הונא בר נתן: קשי בה אממר: אם כן (דאפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא) בטלת ירושת בנו הבכור דהוה ליה 'ראוי', ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק (היכי יתקיים הכתוב דכתיב (דברים כא) 'בכל אשר ימצא לו' הרי באותה המלכות בטלת ירושת בנו הבכור: דכל ממון האב - אם מת ולא פרע עדיין כרגא דשנה זו - הוה ליה 'ממונו ראוי', דאינו מוחזק בו כלל, כי אם המלך: דשעבוד המלך עדיף משאר שעבודין, וכגבוי דמי; ומיהו לאו אתקפתא מעלייתא היא, דאיכא למימר: אין הכי נמי, תבטל ותבטל לשם, ובשאר מקומות יתקיים, דשבקיה לקרא, דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה) ! ? אמר ליה (רב אשי הוא דקפריך עליה דאמימר הכי): אי הכי אפילו טסקא נמי (אפילו כי אמרין 'ארעא לטסקא אשתעבדא' לדברי הכל - אם כן בטלת בקרקעות ירושת בנו הבכור) ! ? - אלא מה אית לך למימר: (היכי דמי דלא תבטל?) - (כגון) דיהיב טסקא (של אותה שנה בתחלת השנה) ומית (דעד סוף השנה אינה משועבדת למלך עוד, והוה ליה 'מוחזק', ויטול בה בכור פי שנים) ? הכא נמי דיהיב כרגא ומית.

אמר רב אשי: אמר לי הונא בר נתן: שאילתינהו לספרי דרבא, ואמרו לי: הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע [אפילו שערי דכדא]; ולא היא: התם (לית הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע: דלא משתעבדי לא קרקעות ולא מטלטלין לכרגא, ואי זבון לכרגא - לא הוו זביניהו זבני, דכרגא - אקרקפתא דגברא מנח) - (ואינהו ספרי דרבא דאמרי 'הלכתא כרב הונא') לאוקומי מילתיה הוא דאמר (לקיים מעשיהם ושטרות שכתבו על מכירת קרקעות שנמכרו לכרגא; ובאו לומר דמשתעבדי לכרגא כדי שיהו המכירות והשטרות קיימין ומיהו שלא כדין נכתבו השטרות ונמכרו הקרקעות, והדרי זבני).

ואמר רב אשי: פרדכת (אדם בטל ממלאכה ומלמוד ומדרך ארץ, ואין עוסק בישובו של עולם כלל) מסייע מתא (הוא חייב בעול הקהל, ואף על פי שהוא אינו עושה ריוח בעיר); והני מילי (דמסייע ליתן במס הקהל) - (כגון) דאצילתיה מתא (עבדי המלך היו תובעים לו לבדו, והם הצילוהו והקלו במשאו בטענותם, שאמרו עליו שאין לו ממון, ומתוך כך נתרבה מס שלהו והכביד עולן יותר, כגון שהמלך רגיל ליקח מכולן מס קצוב לשנה, ובאו לתבוע לכל אחד כפי אומד דעתם עד שיעלה גיבויים לחשבון מס הקצוב, והיו שואלין לזה יותר מדאי, והם הפצוהו ופטרוהו, ומה שפחתו מזה יגבו מן השאר), אבל אנדיסקי (ממונין של מלך הרגילין לגבות מכל בית ובית, מכל איש ואיש, עד שיעלה החשבון למס הקצוב, ושכחוהו לזה, או לא רצו לשאול לו כלום בשביל שהוא אדם בטל, וסבורין היו שאין לו

ממון, וגבו כל המס מכל השאר) - (אף על פי שהכביד עליהם המס כדי שהיה לו לזה ליתן - פטור):
סיעתא דשמיא היא (דסייעתא דשמיא הוא שמחלו לו).

אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: המצר והחצב ('חצב' הוא אילן או עשב שבו תיחם יהושע את ארץ ישראל, לפי שיוורד ויונק כנגדו ואינו יונק לא מכאן ולא מכאן, כדאמר (ביצה דף כה): חצובא מקטע רגליהון דרשעים שמשיגין גבול רעיהן, וזה אינו משיג גבול אחר) **מפסיקין בנכסי הגר** (שתי שדות של גר ומצר אחד ביניהן: החזיק באחת מהן - לא קנה את חבירתה, אלא האי דאחזיק ביה לבדו קנה, כדאמר רבי יוסי בר חנינא לעיל בשמעתתא; והוא הדין אם אין שם מצר, אבל יש חצב נטוע בינתים - מפסיק), **אבל לענין פאה וטומאה** (לקמיה מפרש מאי נפקא מינה בין שדה אחת לשתי) - לא (לא היה הפסק לחשבן שתי שדות, אלא יניח פאה אחת על שניהם הואיל וסמוכין זה לזה; דמן התורה אין מצר מפליג קרקע המחוברת לחיובה שתי פאות; ומיהו לגבי חזקה - די לנו אם יקנה במכוש אחד שדה אחת, דהא אפילו בשדה אחת איכא למאן דאמר 'לא קנה אלא מקום מכוש', וכל שכן בשתי שדות: לדברי הכל דלא קנה אלא מה שהחזיק; וסברא בעלמא הוא דחזקה מעלייתא בעינן שיחזיק בכל השדות).

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אפילו לפאה וטומאה (דמאי שנא מחזקה?).
'פאה' מאי היא (לגבי מאי מהני הפסק)?

דתנן [פאה פ"ב מ"א] (דהפסק מחייב להניח פאה בכל אחת): **ואלו מפסיקין לפאה: הנחל** (כ'נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע': קרקע קשה מלא צרורות ואבנים שאין ראוי לזריעה), **והשלולית** (קבוצת מי גשמים: ב'הכונס צאן לדיר' (בבא קמא דף סא): 'מאי 'שלולית'? אמר רב יהודה אמר שמואל: מקום ששוללין מי גשמים שם; רב ביבי אמר רבי יוחנן: אמת המים המחלקת שלל לאגפיה.')

(בבא בתרא נה, ב)

ודרך הרבים (ט"ז אמה רוחב), **ודרך היחיד** (ארבע אמות; ו'לא זו אף זו קתני'), **ושביל הרבים** (שהולכין שם רבים ברגליהן; אבל 'דרך הרבים': מקום הילוך העגלות והסוסים; וכולה 'לא זו אף זו קתני'), **ושביל היחיד הקבוע, בין בימות החמה ובין בימות הגשמים** (ואפילו בימות הגשמים שאין רגילים להלך בבקעה - מהלכין שם, שאין חרישה וזריעה לשם).

'טומאה' מאי היא (מאי הפסק שייך בשדה לענין טומאה)?

דתנן [טהרות פ"ו מ"ה] (ואליבא דרבי אליעזר הוא דשייך הפסק, כדמפרש ואזיל): **הנכנס לבקעה בימות הגשמים** (הויא רשות היחיד לטומאה, וספיקא טמא, שהרי אין מהלכין בה בני אדם שלא לקלקל הזריעה) **וטומאה בשדה פלונית, ואמר: "הלכתי למקום הלז" (נכנסתי בבקעה זו), ואיני יודע אם נכנסתי לאותו מקום ואם לאו: רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאין** (דסוף סוף מה לי שדה אחת מה לי שתי שדות - חדא ספיקא היא: שמא הלך עד הקבר והאהיל, שמא לא הלך; וספיקו טמא), **שהיה רבי אליעזר אומר: ספק ביאה** (היכא דמספקא ליה אם נכנס באותה שדה, ואם תמצא לומר נכנס - ספק אם בא עד מקום טומאה אם לאו; וספק ספיקא הוא) - **(ו)טהור**; (אבל היכא דליכא אלא) **ספק מגע טומאה** (דפשיטא ליה דנכנס באותה שדה, אלא שספק לו אם נגע בקבר אם לאו - חדא ספיקא הוא) - **(ו)טמא** (והלכך: לרבי אליעזר, אי מפסיק מצר וחצב בינתים, וטומאה באחת מהן ואין יודע באיזה מהן נכנס: 'ספק ביאה' הוא, וטהור; ואי ליכא מצר בינתים - 'ספק מגע' איכא, ולא 'ספק ביאה': דכולהו שדה אחת הן וטמא); (וקדייק גמרא דלרבין אמר רבי יוחנן - דוקא פאה וטומאה), **אבל לשבת לא** (לשבת לא היה הפסק אי מפסיק מצר וחצב בין שני רשות הרבים, והוציא חצי גרוגרת בזה ואחר כך הוציא חצי גרוגרת בשני - חייב: דאפילו לרבי יוסי, דפטר בשני רשויות: דאין המצר מפסיקן לשני רשויות).

תוספות בבא בתרא דף נה, ב ד"ה רבי אליעזר מטהר: רשב"ם פירש דפליגי: דרבי אליעזר חשיב ליה ספק ספיקא ורבנן לא חשיב ליה אלא ספיקא אחת; ורש"י פירש בפרק בתרא דע"ז (דף ע. ו) (שם) דאירי בשדה מלאה טומאה, ופליגי: דר"א סבר: אף על גב דליכא אלא חדא ספיקא, כיון דליכא ספק מגע אלא ספק ביאה - טהור, והיינו טעמא: דטומאה - מסוטה גמרינן, וגבי סוטה הוי ספק מגע ולא ספק ביאה [ספק סתירה], דודאי [נטהרה? נסתרה?] וחכמים מטמאין, כיון דאין כאן אלא ספיקא אחת;

וסוגיא דע"ז מוכחת כפרש"י: דר"א מטהר אפילו בספיקא אחת, דקאמר: **'עובדא הוה בנהרדעא ואמר שמואל חמרא שרי; כמאן? כרבי אליעזר, דאמר ספק ביאה טהור'** פירוש: דמטעם רוב גבוי ישראל ניהו לא מצינן למימר דשרא שמואל כדשרא רבא לעיל בעובדא דפומבדיתא: דדוקא בפומבדיתא הוו רוב גבוי ישראל, דרעים היו, כדאמרין לעיל (דף מו). **'תא אחוי לך רמאי דפומבדיתא'** ואמרין (חולין דף קכז). **'פומבדיתא לוויין אשני אושפיזין'**; ומשני לה: **'שאני התם: כיון דאיכא דפתחי לשם ממונא - הוה ליה ספק ספיקא'** פירוש: ספק גבוי עכו"ם ספק גבוי ישראל; ואם תמצא לומר עכו"ם - אימור לאף נגעי כיון דידעי ע"י ריח שהיה יין - לא היו וחוששין כו', משמע: דלמאי דהוה בעי לאוקומי כרבי אליעזר? דסלקא דעתך דלא פתחי לשם ממונא ובודאי נגע הוי שרי אף על גב דליכא אלא חדא ספיקא: אם עכו"ם אם ישראלים, משום דהוי 'ספק ביאה': אם באר עכו"ם לשם או לאו; ומיהו קשה מההוא פולמוס (ע"ז דף ע): דסליק לנהרדעא ושרייה רבי אלעזר, וקאמר רב דימי 'לא ידענא אי משום דסבר כר"א דסבר ספק ביאה טהור אי משום רוב דאתו בהדי דפולמוס ישראל ניהו', ופריך: **'ספק ביאה? ספק מגע הוא!'** ומשני: **'כיון דפתחו חביות טובא אימור אדעתא דממונא פתח וכספק ביאה דמי'**; ואע"ג דתלינן אדעתא דממונא, והוי ספק ספיקא - אפילו הכי לא שרי אלא לר"א; ולעיל שרי שמואל בהאי טעמא אפילו לרבנן! ופרש"י התם גבוי נהרדעא לא הוו ידעי אם רוב עכו"ם או רוב ישראלים, ושרי אפילו לרבנן, דספק ספיקא היא; אבל הנהו דאזלי בתר פולמוס - הוה ידע רבי

אליעזר דשרא אם רוב ישראל הם אם רוב עכו"ם, הלכך: אף על גב דאיכא למימר דאתו אדעתא דממונא - ליתא אלא חדא ספיקא: אם היו רוב עכו"ם, ושרי לרבי אליעזר, כיון דפתוח חביות טובא, דמוכחא מילתא דלשם ממון באו, ולא מנסכי, דהוי כבולשת שנכנסה לעיר בשעת מלחמה, דקתני: 'אלו ואלו מותרות'; הלכך: אף על גב דספק מגע הוא, כיון דמוכחא מילתא לקולא - כספק ביאה דמי. ומיהו קשה לר"ת לשני הפירושים; דבמסכת טהרות (פ"ו מ"ד) מוכח דרבנן מטמאין אפילו בספק ספיקא, דתנן 'כל שאתה יכול לרבות ספיקות וספיקי ספיקות ברשות היחיד טמא, ברשות הרבים טהור כיצד כו' ואחר כך קתני 'הנכנס לבקעה בימות הגשמים' דמיייתי הכא; ומיהו ההוא דע"ז נוכל לפרש כשיטת רש"י: דר"א שרי אפילו בספיקא אחת, כדמוכח הסוגיא, ורבנן - נהי דבטומאה מחמירי לטמאות אפילו בספק ספיקא - ביין נסך שריא ספק ספיקא ור"ת מפרש דפליגי: דרבנן מטמאו אפילו בכמה ספיקות, משום דמן הדין אפילו בחדא ספיקא טהור, דאוקמה אחזקיה, וילפינן מטומא דטמא; ואם כן מה לי חדא ספיקא מה לי תרי ספיקי? דהא אפילו בחדא ספיקא הוה לן למימר דטהור! ור"א סבר: 'אין לך בו אלא חידוש', ודוקא חדא ספיקא טמא. ואתיי שפיר ההוא דפולמוס, דמשמע אפילו בספק ספיקא לא שרי אלא לר"א דוקא, ובההיא עובדא דנהרדעא לא גריס ר"ת 'לא שני התם כו', דלהאי גירסא משמע דמודו רבנן דבספק ספיקא שרי, ור"א שרי אפילו בספיקא אחת, אלא מפרש ר"ת 'כמאן כר"א' בניחותא גריס, והדר גריס 'האי ספק ביאה ספק מגע הוא' ולא דוקא 'ספק מגע' קאמר, דאדרבה: ספק ביאה הוא, דספק אם באו עכו"ם שם אם לאו, דאימור ישראל נינהו; אלא לספיקא אחת קרי 'ספק מגע', דספק ביאה דר"א - היינו ספק ספיקא, והכי פריך: 'והא ספיקא אחת היא, ואפילו לר"א לא שרי בספיקא אחת! וא"ת ומנ"ל דרבנן אפילו ביין נסך אסרי בספק ספיקא? ויש לומר דבכמה דוכתי מדמה במסכת ע"ז חומרא דיין נסך לחומרא דטהרות:

תוספות מסכת בבא בתרא דף נה, ב ד"ה רבי אליעזר מטהר. נראה דגרסינן רבי אלעזר דאי ר' אליעזר היכי בעי למימר בפ' בתרא דע"ז (דף ע. ו.שם), דשמואל ורבי אלעזר כר' אליעזר, והא שמואל ור' אלעזר אית להו טוף פ"ק דנדה (דף ח. ת.) דאין הלכה כר' אליעזר בסדר טהרות אלא בד', והן בסדר טהרות היא:

רבא אמר: אפילו לענין שבת, דתניא [במסכת שבת תנן [פ"ז, מאן דאמר] 'המוציא אוכלין חייב בגרוגרת': דבשבת - 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', ולא חשיבא הוצאת דבר חשוב בפחות מכגרוגרת; בבלי שבת פ"א, כריתות י"א,]: **הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת: בהעלם אחד - חייב** (שלא נודע לו בינתים שהוא שבת, ידיעה מחלקת), **בשני העלמות - פטור**; **רבי יוסי אומר: בהעלם אחד**

(בבא בתרא נו, א)

ברשות אחת (ברשות הרבים עצמה שהוציא בה חצי גרוגרת ראשון - באותה עצמו הוציא האחרון) - **חייב; בשתי רשויות** (הרבים המופלגים זה מזה) - **פטור** (דירשויות מחלקות סבירא ליה); **ואמר רבה: (אימתי חשיבי שתי רשויות): והוא שיש חיוב חטאת ביניהם** (שיש רשות היחיד בין שתי רשות הרבים: שאם הוציא ממנו להן או מהן הכניס לו - חייב חטאת; הלכך חשיב הפסק לעשותן שתיים), **אבל כרמלית** (כגון בקעה שבינתים) - **לא** (לא מחלקא להו, דבטל מן התורה להכא ולהכא). **אביי אמר: אפילו כרמלית** [מחלקת], **אבל פיסלא** (כגון חתיכת עץ או עמוד שאין גבוה עשרה ואין רוחב ארבעה; אי נמי גבוה עשרה אלא שאין רוחב ארבעה, דהוי מקום פטור: דאפילו מדרבנן מותר לטלטל מתוכו לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכו, וכן מתוכו לרשות היחיד ומרשות היחיד לתוכו; וכיון דבטל לגמרי להכא ולהכא אפילו מדרבנן: דליכא מקום חשוב של ארבעה טפחים) - **לא** (לא הוי הפסק).

רבא אמר: אפילו פיסלא (מחלקת הרשויות לפטור מחיוב שבת: דלא גרע ממצד וחצבא). **ואזדא רבא** (דאמר לעיל 'אפילו לענין שבת') **לטעמיה, דאמר רבא: רשות שבת כרשות גיטין דמי** (דאמרינן במסכת גיטין ב'הזורק' (דף עז.), דאם הקנה לה חצרו להתגרש וזרק לה גט ונפל על הפיסלא שבחצר - אינה מגורשת, דהא פיסלא - מקום אחר הוא בפני עצמו, ואינו בכלל 'חצר', וחצר הקנה לה, ולא פיסלא: דחד מקום מושיל איניש, תרי מקומות לא מושיל איניש; הכי מפרשין לה התם; וקאמר רבא: רשות שבת דומה לרשות גיטין, דהכי נמי לענין שבת הויא הך פיסלא מקום חשוב בפני עצמו, ומחלק רשויות, אם הוא ממוצע בינתים - דכי היכי דלא בטיל פיסלא לגבי חצר, הכי נמי לא בטיל הכא לענין שבת לגבי רשות הרבים!).

(וקבעי גמרא: לרבי יוחנן, דאמר 'המיצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר': שלא יקנה בחזקת חבירו עד שיחזיק בשתייהן.) (ואם) **אין שם לא מצר ולא חצב** (- דאניה 'מסויימת במצריה') - **מאי** (מה לי אמר רבי יוחנן? כמה צריך להחזיק שיקנה הכל)? (דאילו רב ושמואל אמרו לעיל 'כדאזיל תיירא דתורי והדר'; אלא משום דשמעינן ליה לרבי יוחנן שיעור אחר קבעי ליה); **פירש רבי מרינוס משמו** (של רבי יוחנן): **כל שנקראת על שמו** (כל שנקראת על שדה אחד בלשון יחיד על שמו: שקורין לה 'שדה פלוני' שאין אומר 'שדות פלוני' - קנה הכל במכוש אחד). **היכי דמי?**

אמר רב פפא: דקרו ליה 'בי גרנותא דפלניא' (כל השדה שהיה הגר משקה מבורו - קנה הכל במכוש אחד).

יְתִיב רַב אַחַא בְּר עוֹיָא קַמִּיה דְּרַבִּי אַסִּי, וִיתִיב וְקָאֵמַר מִשְׁמִיה דְּרַבִּי אַסִּי בְּר חֲנִינָא: חֲצוּבָא מְפַסֵּיק בְּנַכְסֵי הַגֵּר מֵאִי 'חֲצוּבָא' (איזה דבר הוא? ומאי חשיבותו להחשב כמצר)? אֵמַר רַב יְהוּדָה אֵמַר רַב: שְׂבוּ תִּיחָם יְהוֹשֻׁעַ לְיִשְׂרָאֵל (בין שבט לשבט, בין איש לאיש) אֶת הָאָרֶץ (לפי שאינו יונק לא מכאן ולא מאן).

וְאֵמַר רַב יְהוּדָה אֵמַר רַב: לֹא מִנֵּה יְהוֹשֻׁעַ (כדאמר בפרק קמא (לעיל דף יד:)) 'יהושע (כתב ספרו') אלא עֵיירוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִין (כדי להראות התחומין; ופשטיה דקרא אתא לאשמועינן: מה טעם חשב אותן עיירות).

אֵמַר רַב יְהוּדָה אֵמַר שְׁמוּאֵל: 'כֹּל שֶׁהָרָאָהּ הַקָּב"ה לְמֹשֶׁה (בשעת מיתתו, כדכתיב: 'ויראהו' את כל הארץ את הגלעד עד דן' (דברים לד:)) - חֵיִיב בְּמַעֲשֵׂר (דהם הם שבעה עממים הכתובים בכל מקום)'.
לֹא פּוֹקִי מֵאִי?

לֹא פּוֹקִי קִינִי קִינִי וְקִדְמוֹנִי (אבל קיני קיני וקדמוני שנתנו לאברהם אבינו בין הבתרים - לא יתחייבו במעשר לעתיד לבא, כשיחזירם לנו לעתיד, כדאמר בבראשית רבה; אי נמי אם כבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע - כולן פטורין מן המעשר, דכתיב התם 'זאת הארץ אשר נשבעתי וגו' (שם): 'זאת' למעוטי הני שנתוספו לאברהם על השבועה; כן נראה בעיני; ואף על גב ד'רפאים' נמי כתיב באברהם - לא ממעטינן ליה, דהיינו 'חוי', דלא כתיב התם ומצינו שכבשם משה, דכתיב (דברים ג) 'הוא יקרא ארץ רפאים' כלומר: היינו רפאים שניתן לאברהם בין הבתרים).

תִּנְיָא: רַבִּי מֵאִיר אֹמַר: נִפְתּוּחָא עֲרַבָּאָה וְשַׁלְמָאָה.
רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר: הָרָשָׁעִיר עֲמוּן וּמוֹאָב;
רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר: עֲרֵדִיסְקִיס אַסִּיָּא וְאַסְפִּמִּיָּא (כולהו הני תנאי בפירוש ד'קיני קיני וקדמוני' פליגי').

מִשְׁנָה:
הֵיוּ שְׁנַיִם מַעֲדִינִין אוֹתוֹ שֶׁאֵכְלָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְנִמְצְאוּ זֹמְמִים (שבאו שנים ואמרו להם 'היאך ראייתם חזקה זו? והלא באותו הזמן עמנו הייתם במקום פלוני') - מִשְׁלָמִין לוֹ אֶת הַכֹּל (כפי דמי קרקע שהיו רוצים להפסידו - יגבה מהן, דכתיב (דברים יט) 'כֹּאשֶׁר זָמַם' וְלֹא כֹאשֶׁר עָשָׂה, לבד קרקע שלו שיטול מן המחזיק); שְׁנַיִם בְּרֵאשׁוֹנָה שְׁנַיִם בְּשֵׁנִיָּה וְשְׁנַיִם בְּשֵׁלִישִׁית (דהיינו שלש כתות לשלש השנים: כת לשנה, כת לשנה; אם נמצאו זוממים כולם)

(בבא בתרא נו, ב)

[המשך המשנה]

מִשְׁלָשִׁין בִּינֵיהֶם (כל כת תתן השליש דשלש כתות הם, וקיימא לן (מכות ה:)) 'אין עדים נעשים זוממין עד שיזומו כולם' [עיי' תוספות];
שְׁלֹשָׁה אַחִים וְאַחַד מִצְטָרֵף עִמָּהֶם (דהיינו אח לשנה אח לשנה, ואחד עם האח: שאותו אחד מעיד עם כולם) - הָרִי אֵלּוּ שְׁלֹשׁ עֲדֵיאוֹת (ולהכי כשר עדותן: דאשְׁתָּא דְקָא מִסְהִיד הָאִי - לא קמסְהִיד הָאִי, ואין כאן שני עדים קרובים בעדות אחת), וְהֵן עֲדוֹת אַחַת לְהַזְמָה (שאם הזמו - משלשין ביניהן, וגם אין ניזומין עד שיזומו כולם).

גִּמְרָא:

מִתְנִיִין (דחשיב לשלש כתות של עדים עדות אחת לשלש שני חזקה) - דְּלֹא כְרַבִּי עֲקִיבָא, דְּתִנְיָא: אֵמַר רַבִּי יוֹסִי: כִּשְׁהֲלָךְ אַבָּא חֲלַפְתָּא (אבי, חלפתא; דרבי יוסי סתם - היינו רבי יוסי בן חלפתא) אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְלִמּוּד תּוֹרָה, וְאֵמַר לֵה רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֵצֶל אַבָּא חֲלַפְתָּא לְלִמּוּד תּוֹרָה, אֵמַר לוֹ: הֲרִי שֶׁאֵכְלָה שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה בְּפָנֵי שְׁנַיִם, שְׁנִיָּה בְּפָנֵי שְׁנַיִם, שְׁלִישִׁית בְּפָנֵי שְׁנַיִם - מֵהוּ?

אֵמַר לוֹ: הֲרִי זֹ חֲזָקָה.

אֵמַר לוֹ: אֵף אֲנִי אֹמַר כֵּן, אֲלֵא שְׂרַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק בְּדִבְרֵי זֶה, שֶׁהִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא אֹמַר: (דברים יט, טו) [לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר] 'דבר' (על פי שנים עדים יקום דבר שלם: ישתלם כל המזון על פי עדים השנים) - וְלֹא חֲצִי דְבָר (כל כת וכת אינה מעידה אלא על שליש החזקה, והיינו שְׁלִישׁ דְּבָר וְלֹא דְבָר שְׁלֵם, הוּאִיל וְאִין שְׁנֵי עֲדִים מַעֲדִידִים עַל כָּל הַשְּׁלֹשׁ שָׁנִים); (דלרבי עקיבא לא מהני עדותן כלל, הוּאִיל וְכֵל אֶחָד אִין מַעֲדִיד עַל חֲזָקָה שְׁלִימָה דְּשֹׁלֶשׁ שָׁנִים, אֲלֵא עַל שְׁלִישׁ חֲזָקָה וְהִינּוּ 'חֲצִי דְבָר').

וְרַבְּנָן - הָאִי 'דְּבָר' - וְלֹא חֲצִי דְבָר - מֵאִי עֲבָדִי לִיָּה? אֵילִימָא לְמַעוֹטִי (במסכת נדה (דף נב:)) אֵמַר: שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שֶׁאֵמַר - אִפִּילוּ אַחַת בְּגִבָּה וְאַחַת בְּכִרְסָה: 'אֶחָד אֹמַר

"אחת בגבה" ואחד אומר "אחת בכריסה" (באותו מקום) - "האי חצי דבר וחצי עדות" (דאין כאן אלא עד אחד לכל שיער, ועד אחד אינו נאמן לעשותה בת עונשין לחיבה, וקרא 'חצי דבר' אתא למעוטי: שהרי 'דבר' כתיב, וחצי עדות למעוטי - לא איצטריך קרא, דבהדיא כתיב 'לא יקום עד אחד וגו') 'היא! אלא (האי 'דבר') - למעוטי ('חצי דבר' דכי האי גוונא: כגון) 'שנים אומרים' "אחת בגבה" (ולא בדקנו יותר) "ושנים אומרים" (אנו בדקנו מלפניה וראינו) **אחת בכריסה**" (ואי לאו מיעוטא דקרא: 'דבר' - ולא חצי דבר - לא היה לנו לפסול עדות זה, דעדות זה כשר הוא מאחר שיש שני עדים על כל שיער, שהרי אינן מכחישים כלל זה את זה, אלא כת זו בדקו מגבה וכת שניה בדקו מלפניה, ובשעה אחת ראו שתי שערות אלו מכאן ואלו מכאן: דליכא למימר 'שומא נינהו'; השתא דכתיב 'דבר' - עדותן בטלה: דשתי שערות - דבר אחד הוא, ואין מועילין אלא כשהן ביחד בבית אחת: שאם נראה אחד היום מכאן, ולמחר גדל שני במקום אחר וכבר נשר הראשון - אמרינן 'שומא נינהו', ואין כלום אלא אם כן ישנן ביחד, וכל כת וכת יכול לראות שתי השערות, דהא ביחד היו; נמצא שכל כת - עדות של 'חצי דבר' מעידין, וכל אחד אינו מעיד שהיא גדולה, אלא 'חצי סימני גדלות ראינו'; אבל שלש שני חזקה דמתניתין, שאין יכולין להיות כי אם בזה אחר זה, ומי שרואה אכילת שנה זו אינו יכול לראות של שנה שניה אלא אם כן שוהה שנה שניה בזה המלכות! הלכך כל שנה ושנה וכל יום ויום חשיב 'דבר שלם' בפני עצמו, דעל כרחך: כיון דקרא - למעוטי אתא, ומיעוט אחד הוא דאיכא (למימר) - אין לך למעט כי אם חצי דבר דמסתבר טפי למעוטי, דהיינו עדות דשתי שערות בשתי כתות).

[עיי' תוספות ד"ה אלא, שאם יש לעדות נפקא מינה - אינה 'חצי דבר' אלא 'דבר' שלם.]

אמר רב יהודה: אחד אומר "אכלה חטים" ואחד אומר "אכלה שעורים" (אותן שלש שנים שאתה אומר 'אכלה חטין' - אני מעיד כמותך שאכלה, אבל אכילת שעורים היתה) - **הרי זו חזקה** (וטעמא מפרש לקמיה).

מתקיף לה רב נחמן (ר"נ לא היה יודע טעמו של רב יהודה המפורש לפנינו [להלן]): ד'בין חטין ושעורין טענו אינשי', אלא סבירא ליה דהא דקאמר רב יהודה 'אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין כו' - לאו באותן שלש שנים דקמסהיד האי - מסהיד האי, דאם כן עדות מוכחשת היא, ותיבטל! אלא סבירא ליה לרב נחמן דהכי קאמר רב יהודה: אחד אומר: אכלה חטין שלש שנים כפי מנהג עובדי אדמה; ואחד אומר "אכלה שעורים שלש שנים כפי מנהג עובדי אדמה", והיינו שש שנים בדילוג. ושאילתי לעובדי האדמה ואמרו לי שלעולם כך הוא המנהג: שנה אחת חטין ושנה אחת שעורין, כן כל הימים, ואינה צריכה שביתה כלום - הרי זה חזקה: שהרי אין מכחישים זה את זה כלל, וממה נפשך כל אחד מעיד שאכלה שני חזקה, והלכך הויא חזקה, דמאי להא דרבי יהושע בן קרחה דאמרינן בפירקין לעיל (דף לב.) 'אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד; רבי יהושע בן קרחה אומר: אפילו בזה אחר זה'; וטעמא דרבי יהושע מפורש בסנהדרין בפרק 'זה בורר': דאף על גב דאמנה דקמסהיד האי - לא מסהיד האי, מיהו תרוייהו אמנה קמסהדי, והכא נמי: תרוייהו - אחזקה קמסהדי: **אלא מעתה** [עיי' תוספות]: **אחד אומר "אכלה ראשונה, שלישית וחמישית" ואחד אומר "אכלה שניה רביעית וששית"** (דהיינו כרב יהודה) - **הכי נמי דהויא חזקה** (הא ודאי לא תיהוי חזקה, דלא דמאי כלל לרבי יהושע בן קרחה אלא היכא דאחד אומר "אכלה ראשונה ושניה ושלישית" ואחד אומר אכלה רביעית חמישית וששית, דתרוייהו אחזקה מעלייתא קמסהדי; אבל הכא - לא זה ולא זה מעידים על חזקה רצופה, דחזקה בדילוג אינה כלום!)?

(וכן עיקרה של שיטה זו כמו שפירשתייה.)

אמר ליה רב יהודה: הכי? השתא: התם, בשתא דקא מסהיד מר - לא קא מסהיד מר (וכיון דליכא אלא עד אחד לשנה - חצי עדות הוא); **הכא - תרוייהו בחדא שתא קא מסהדי** (כשזה אומר "אכלה חטין" וזה אומר "אכלה שעורים" - אין לנו לחוש ולומר 'דלמא בדילוג קא מסהדי', אלא מסתמא על אותם שלש שנה מעיד - השני נמי מעיד); (וכיון דעדות שלמה יש על השלש שנים -) **מאי איכא למימר** (מה יש פסול עוד)? (אי משום דזה אומר "אכלה שעורים") - **בין חיטי לשערי לאו אדעתייהו דאינשי** (אין מבינין יפה בין קמת חטים לקמת שעורים).

שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן - הרי אלו שלש עדות, והן עדות אחת להזמה:

(בבא בתרא נז, א)

ההוא שטרא (והוצרך המלוה לקיימו) **דהוה חתימי עליה בי תרי; שכיב חד מינייהו** (מת אחד מהן קודם שנתקיים השטר; ואילו לא מת - היה כל אחד בא ומעיד לבדו על חתימת ידו, ואין צריך לצרף עמו אחר, אלא נאמן לומר "זה כתב ידי", כדתנן בפ"ב דכתובות (דף כ:): 'זה אומר "זה כתב ידי" זה אומר "זה כתב ידי" כו'; וחכמים אומרים: אין צריכין לצרף עמהם אחר, אלא נאמן לומר "זה כתב ידי"; ואמרינן בגמרא לדברי חכמים: על מנה שבשטר הן מעידין "אנחנו ראינו המלוה וחתמנו", הלכך בתרי סגי, ולא צריך חד מינייהו לאססהדי אדחבריה; והיכא דמת אחד מהן אמרינן התם - אליבא דרבנן - דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת יד המת, והחי יעיד הוא לבדו על חתימת ידו, אבל העד החי - לא יצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת המת: דכיון ד'על מנה שבשטר הן מעידין', וכי אמר "זה כתב ידי" נפקא פלגא דממונא אפומיה, שהרי הוא לבדו מעיד על חתימתו ואין צריך אחר להעיד עמו, וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת, הדר נפיק ריבעא דממונא על פומיה, אשתכח דכוליה ממונא נכי ריבעא נפק אפומיה, ואנן 'על פי שנים עדים' בעינן: חצי דבר על פי של זה וחצי דבר על פי של זה; והלכך: הכא, דשכיב חד מינייהו - אין עד החי יכול להצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת יד המת, אלא צריך שנים מן השוק

להעיד עליו); אתה אחוה דהאי דקאי, וחד אחרינא, לאסהודי אחתימת ידיה דאידך (אחיו של עד החי בא להצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימתו, כדפרישית: צריך שנים מן השוק להעיד על חתימת דאידך המת).

סבר רבינא למימר: היינו מתניתין: 'שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן' (דאף על גב דשני אחין פסולין לעדות אחת: דלא חשיבי אלא כחד, אפילו הכי מכשרא להו מתניתין לשלשה אחין בעדות קרקע אחד, מאחר שאין זה מעיד על אותה שנה שזה מעיד; אף כאן העד החי מעיד על החתימה שלו, ואחיו על חתימת יד המת)!

אמר ליה רב אשי: מי דמי? התם (במתניתין) לא נפיק נכי ריבעא (לא קנפיק כל הממון חסר רביע, דהיינו שלשת חלקים) דממונא אפומא דאחי (אלא פלגא הוא דנפיק אפומא דעד נכרי ופלגא נפיק אפומא דאחי, והלכך כשירין לעדות זו: דטעמא דפסיל רחמנא קרובים בעדות אחת - לפי שאינן חשובין אלא כאיש אחד, ולגבי חזקת שלש שנים כאיש אחד דמו, שהרי איש אחד שמצטרף עמהן מועיל בשלשתן אם ראה החזקה שלש שנים), (אבל) הכא (גבי שטר) - נפיק נכי ריבעא דממונא (דממונא דהיינו שלש חלקי הממון) אפומא דאחי (וכי חשבת לאחי כעד אחד - נמצא עד אחד מגבה שלשה חלקים והאחד רביע, ולא קרינא 'על פי שנים עדים וגו').

משנה:

אלו דברים שיש להן חזקה (אלו מיני תשמישין דאמרינן לקמן שאדם משתמש בשל חבירו, שאם משתמש שלש שנים ולא מיחה בו חבירו - יש לו חזקה לזה המחזיק, ויכול לטעון "אתה נתת לי לתשמיש זה במתנה" או "מכרתו לי", כגון תשמישין קבועין כדמפרש לקמן שאדם מקפיד עליהן אם נעשין שלא ברשות; והלכך בשלש שנים הויא חזקה, דומיא דבורות שיחין ומערות ובית השלחין וכל הנך דלעיל: דכיון דקביעות תשמיש הוא - כדמחזיק בגופה של קרקע חבירו דמי, והויא חזקה בשלש שנים; ורבינו חננאל פירש: 'אלו דברים שיש להם חזקה כאשר כבר פירשנו', ולא נהירא! אלא לקמיה קאי, כדפרישית: דאי לעיל קאי, ומסקנא דמתניתין דלעיל היא - אריכות לשון של הבל הוא, בלא צורך! ועוד: דאכתי תנינן לקמן 'יש להם חזקה' - טובא כללא דמילתא כל הני יש להן חזקה דתנן במתניתין עד סוף הפרק - בחזקת שלש שנים מיירי, כדמוכח בבביתא (לקמן נט): בא לפני רבי חייא, אמר לו: יגעת בני, יגעת), ואלו דברים שאין להן חזקה:

היה מעמיד בהמה בחצר, תנור ריחים וכיריים (תנור וכירים - מטלטלין הן; וכן ריחים: בריחא דידא) **ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר - אינה חזקה** (כל הנך דברים המטלטלין הן, ואינן תשמיש של קביעות, ואין בעל חצר מקפיד עד ארבע וחמש שנים, ולכן אין לו חזקה למחזיק לומר "מדוע לא מחית בידי", דאמר ליה בעל חצר "לא חששתי למחות, דלא מחזקת בגוף הקרקע כדמחזקי אינשי, ולא הייתי נפסד כלום, ומעתה אני מקפיד");

אבל עשה מחיצה (הרי זה 'גדר', והרי זו חזקה: כל מקום תוך המחיצות שעשה יכול לטעון לקוח הוא בידי) **לבהמתו גבוה עשרה טפחים, וכן לתנור, וכן לכיריים, וכן לריחים; הכניס תרנגולין לתוך הבית** (של חבירו שלש שנים - גם על זאת ודאי מקפיד אינש, ואם לא מיחה - הפסיד, דודאי על פיו עשה וברשותו), **ועשה מקום** (או עשה מקום) **לזבלו עמוק שלשה** (כדי שלא יתפזר) **או מחיצה גבוה שלשה - הרי זו חזקה.** [עיי' יד רמה שמפרש אחרת]

גמרא:

מאי שנא רישא (דבהעמדת בהמה כד', בלא מחיצה - אין זו חזקה) **ומאי שנא סיפא** (דבעשיית מחיצה קנה)? (וקא סלקא דעתא השתא דבאינש בעלמא שאינו בר חצר זו קאמר דאין זו חזקה, והלכך קשיא ליה 'מאי שנא רישא מסיפא': הא ודאי מקפידין בני חצר על איש נכרי שיביא כאן בהמותיו, ומדלא מיחו - ודאי הקנו לו מקום בחצר זה להעמיד בהמותיו, ואמאי אין לו חזקה? ולקמן מתרץ לה בשותפין.) **אמר עולא: כל שאילו בנכסי הגר קנה** (כגון עשיית מחיצה, ורפך בה פורתא) - **בנכסי חבירו** (נמי) **קנה** (כלומר: הויא חזקה; ומיהו הקנין ע"י מעות או מתנה היא; ומיהו הכניס תרנגולין לתוך הבית, דקתני סיפא דהוי חזקה - בנכסי הגר לא הויא חזקה; והאי דלא פריך לה - משום דעדיפא מינה קפריך רב ששט); **כל שאילו בנכסי הגר לא קנה** (כל חזקה רעועה דלא קנה אם בא לעשותה בנכסי הגר לקנותה מיד, והוא הדין לענין קונה קרקע מחבירו, ואמר ליה: "לך חזק וקני", והלך והחזיק חזקה רעועה דלא קנה, כגון העמדת שם בהמתו או תנור וכירים, דאין זה 'נעל וגדר': דלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע) - **בנכסי חבירו** (נמי) **לא קנה** (כלומר: לענין חזקת שלש שנים: שלוקח אומר "לקחתני" ומוכר אומר "לא מכרתני" - אינה קרויה 'חזקה' להיות במקום עדי מכירה, דהא לא עבד ולא מידי).

(ואית דמפרש דהכניס תרנגולין - נמי הוי חזקה בנכסי הגר, דהיינו 'נעל': שנעל את הדלת בפניהם; ולא מילתא היא: דנעילת דלת לא לא חזקה היא, דאינו דומה אלא למבריא ארי, כדאמרן לעיל (נג); ו'נעל דלת' בבבין מיירי שעשה דלת או סתימה).

מתקיף לה רב ששת: וכללא הוא (בתמיה: דקא מדמית חזקת שלש שנים - שתלוי בקפידא, לחזקת קנין נכסי הגר, שתלוי בתקון הקרקע)? **והרי ניר** (אמרינן בפירקין דלעיל (דף לז); דלכולי עלמא ניר לא הוי חזקה); **דבנכסי הגר קנה** (אפילו רפך בה פורתא), **בנכסי חבירו** (לענין שלש שנים) **לא קנה** (בחזקה זו, לפי שהכל תלוי באכילת הפירות: שאם יחרוש ולא יאכל - אין

בעל הקרקע מפסיד, שהרי יזרע - ואחר יאכל)! ? והרי אכילת פירות (לקיטת הפירות דבנכסי חבירו), דבנכסי חבירו קנה (אם אכל הפירות שלש שנים, דהויא אכילת שלש שנים במקום עדות שקנה הקרקע זו מן הבעלים, כדאמרן בכוליה פירקין), בנכסי הגר לא קנה (דאין זה 'נעל וגדר', כדאמרן לעיל (דף נד): 'האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא - לא קני')!

אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא:

(בבא בתרא נז, ב)

(לעולם גבי איש נכרי שבא להעמיד בהמה בחצר אחרים שאין לו בה שותפות - לא שנא רישא ולא שנא סיפא, דהויא חזקה: שאין בני חצר מניחין לנכרי להשתמש תשמישין הללו בחצר שלהן אלא אם כן נטלו רשות מהן, ואם לא מיחו בתוך שלש שנים - הויא חזקה); הכא - בחצר השותפין עסקינן (שאחד מן השותפין עצמו העמיד בהמותיו ותנור ואשפה שלו בחצר שלש שנים, ולא מיחו בו; וסתם חצר - לכניסה ויציאה הוא, ולא להעמיד שם בהמותיו וחפציו זמן מרובה; והלכך: בהעמדת בהמותיו גרידא בלא בנין - לא הויא חזקה), דבהעמדה כדי (שותפין) לא קפדי (זה על זה עד שעה שיצטרכו לאותו מקום, וכשירצו - יקפידו ויטלק זה חפציו, דאין לו חזקה בשתיקתו), ואמחיצה קפדי (ומדשתקו ולא מיחו - ודאי ברשותן עשה, והויא חזקה).

ובהעמדה כדי לא קפדי? והא תנן [נדרים פ"ה מ"א] 'השותפין שנדרו הנאה זה מזה - אסורין ליכנס לחצר' (שכל זמן שלא חלקו את החצר - נכנס כל אחד בחלק חבירו, וקם ליה ב'לא יחל דברו': שהרי נהנה מחבירו: שעומד בחצרו: דבהעמדה קפדי: דאם איתא דלא קפדי - מותר לעמוד בחצר חבירו אף על פי שמודר ממנו הנאה, דכיון דלא קפיד בעמידה - הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו, ולגבי עמידה אין לו חלק בו)?

[## כיצד למודים מיחסים רעים במיוחד בין אנשים: שנודרים הנאה זה על זה - ליחסים רגילים? נאמר: רק במודרים זה מזה קפדי בהעמדה בכדי! ועוד: ששם אומר אליזר בן יעקב שיכול השותף לדרוך כאשר אין דין חלוקה לחצר, והלכה כמותו!]

אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: הכא (מתניתין) - ברחבה של אחורי בתים עסקינן, דבהעמדה כדי לא קפדי (דאינו מקפיד כל כך), ואמחיצה קפדי (אבל בחצר שלפני הבתים - צריך שיהא מקום פנוי לביאה ויציאה, והלכך קפדי בהעמדה כדי).

רב פפא אמר: אידי ואידי (מתניתין דהכא ודנדרים) בחצר השותפין; ואיכא דקפדי (בהעמדה כדי) ואיכא דלא קפדי; גבי ממונא (לענין חזקה) - לקולא (יש לנו לילך להקל ולומר שאין השותפין מקפידין זה על זה, ומותר להעמיד זה בהמותיו בחצר כל זמן שאין חבירו מעכב עליו; והיינו 'קולא': שאנו מתירין לזה מסתמא להעמיד שם בהמותיו, אף על פי שלא נטל רשות מחבירו, ובדוכתא אחרינא (בבא מציעא דף מא.) אמרינן דשואל שלא מדעת - 'גזלן' הוי, והכא בלא דעת יכול להכניס בהמותיו; והלכך לא הוי חזקה: דהא לא קפדי; ומאיזה טעם נאמר כך? משום דאמר ליה שותף לחבריה המחזיק: "אנא - מהנך דלא קפדי אנא, והלכך שתקתי, ואין חזקתך חזקה; ואם רצונך להחזיק - אייתי ראייה דמהנך דקפדי אנא, ותיהוי חזקתך חזקה"; והלכך לא הויא חזקה: שכל מקום שיש טענה למערער למה לא מיחה - לא הויא חזקתו של מחזיק חזקה), גבי איסורא (השותפין שנדרו) - לחומרא (ואסורין ליכנס לחצר, דדלמא מהנך דקפדי נינהו, וכל ספק איסורא דאורייתא - לחומרא).

רבינא אמר: לעולם לא קפדי (בהעמדה כדי, כדתנן: דלא הויא חזקה, וגבי נדרים נמי מותרין ליכנס לחצר), והא (דקתני 'אסורין') מני? רבי אליעזר היא (דמחמיר בנדרים טפי, דאפילו דבר שאינו הנאה כל כך - אסר), דתניא: רבי אליעזר אומר: אפילו ויתור אסור במודר הנאה (כגון בעל הבית שמודר הנאה מחנוני, ושלח לו בעל הבית פרוטה לחנוני לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה, והוסיף לו חנוני אחת יתירה או שתיים - אסור בעל הבית באותו ויתור שהותיר לו חנוני, דמתנה הוא, ואף על פי שלשאר לוקחים נמי הוסיף כמו כן; ומיהו רבנן שרו, דמכל מקום בשביל המקח הוא מוסיף לזה על החשבון הקצוב לפרוטה, שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים - לא היה נותן לו חנוני לבעל הבית כלום).

אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה: בכל (בכל תשמישין הקבועין בחצר דומיא דהעמדת בהמות תנור וכיריים: שממעטין אויר החצר) שותפין מעכבין (יכולין לעכב) זה את זה (אם האחד רוצה לעשות לבדו, וחבירו אין רוצים לעשות כן), חוץ מן הכביסה (שתקנו לו חכמים שיעשה בחצר בעל כרחן של שותפין חביריו), שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה (שצריכות לעמוד שם יחיפות לגלות שוק לעמוד בנהר). [והא ראייה:] (ישעיהו לג, טו) [הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבצע מעשקות נער כפיו מתמך בשחד אטם אזנו משמע דמים] ועוצם עיניו מראות ברע - אמר רבי חייא בר אבא: זה שאין מסתכל בנשים (כשהוא הולך על שפת הנהר) בשעה שעומדות על הכביסה.

היכי דמי (דמשתבח ביה קרא אם עוצם עיניו, דמשמע: שאם לא יעצים עיניו - אינו לא צדיק ולא רשע)? אי דאיכא דרכא אחרייתא (ואזיל בהך) - רשע הוא (ואף על פי שעוצם עיניו: שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה, דקיימא לן חולין (דף מד): הרחק מן הכיעור)! אי דליכא דרכא אחרייתא - אנוס הוא (אם מסתכל דרך הליכתו, ו'אונס רחמנא פטריה', ולמה מזיקו הכתוב להעצים עיניו? דמשתבח ביה קרא - שמעינן צריך לעצום עיניו)?

לעולם דליכא דרכא אחרייתא, ואפילו הכי מיבעי ליה למינס נפשיה (להטות עיניו לצד אחר; והיינו דמשתבח ביה קרא: דאי אניס נפשיה חסיד הוא).

בעא מיניה רבי יוחנן מרבי בנאה (שמעתין דרבי בנאה קחשיב, ואזיל אגב גררא דהך דלעיל):

חלוק של תלמיד חכם – כיצד?

- כל שאין בשרו נראה מתחתיו (שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשילך יחף).

טלית (מקטורן שמתכסה בו על כל בגדים שהוא לובש) של תלמיד חכם – כיצד?

- כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפה (וכל שכן דאי קאי עד להדי חלוק דאיכא צניעות טפי);

שלחן של תלמיד חכם – כיצד?

- שני שלישי גדיל (שני שלישי רוחב השלחן מכוסה במפה מצד האוכלין, לקנח את פיהן ולתת עליה את הפת) ושליש גלאי (ושליש החיצון מגולה: להניח עליו קערות וכוסות, שלא ילכלכו המפה ויתבזו האוכלין; ואית דמפרשי שליש גלאי באמצע שני שלישי גדיל, דהיינו מפה מבחוץ ומבפנים כל סביב השלחן, ואמצעתו מגולה. 'גדיל' קרי המפה, על שם שארוגה, ולשון צח הוא), ועליו קערות וירק וטבעתו מבחוץ.

והא תניא 'טבעתו (של שלחן) מבפנים (בצד הסמוך לו)' (שהיו רגילין לעשות בשפתו

לתלות בו יהיה מבחוץ, ולא מבפנים מצד האוכלין, וכדמפרש ואזיל)?

לא קשיא: הא דאיכא ינוקא (שיושב אצל אביו לאכול - צריך להושיב השלחן שיהא

צד שבו קבוע הטבעת מבחוץ, פן יצחוק התינוק בטבעת וינענע השלחן), הא דליכא

ינוקא (יעשה מבפנים, ולא יהפכנה מבחוץ, פן יכשל בה השמש שהולך ובא סביב השלחן);

ואי בעית אימא: הא והא דליכא ינוקא, ולא קשיא: הא

דאיכא שמעא (שמש יעשה מבפנים, פן יכשל בה השמש), הא דליכא שמעא (יעשה

מבחוץ ולא מבפנים, פן יחקו בה האוכלין; ומיהו היכא דאיכא שמעא - יעשה מבפנים מצד היושבין,

ולא מבחוץ: שיכולין להזהר מן הטבעת יותר מן השמש, שהוא הולך והן יושבין);

ואי בעית אימא הא והא דאיכא שמעא, ולא קשיא: הא ביממא

(יהיה מבחוץ: שיוכל השמש להזהר, ולא מבפנים דמזיק לאוכלין שצר להם המקום), הא

בליליא;

ושל עם הארץ דומה

(בבא בתרא נח, א)

למדורה וקדרות מקיפות אותה (למדורה שמוקפת קדירות, והאש באמצע - אף כאן המפה

והלחם באמצע והקערות סביב);

מטה של תלמידי חכמים – כיצד?

כל שאין תחתיה (דאמרינן בפסחים דף קיב:). אוכלין תחת המטה - אפילו מחופין בכלי ברזל - רוח

רעה שורה עליהן) אלא סנדלין בימות החמה (שמניחים שם עד ימות הגשמים שיצטרך להם)

ומנעלין בימות הגשמים (דרך לנעול מנעלין בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים בשביל

הטיט); ושל עם הארץ דומה לאוצר בלוס (בסמ"ך, כמו 'עיסה בלוסה' במסכת שבת בפרק

'כלל גדול' דף עו:); עיסה מעורבת ממינין הרבה; וכן 'אוצר בלוס' (גיטין דף סז:). מינין הרבה מעורבין בתוכה

ביחד; וכן מיטת עם הארץ: כל דבר מניחין תחת מטתן: אוכלין וכלים).

רבי בנאה הוה קא מציין מערתא (רבי בנאה - אדם גדול וחשוב היה, לפיכך ניתן לו רשות

ליכנס בקברי צדיקים, אבל אחר - לא, כדאמרינן (חולין דף ז:): גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייתן; והיה

נכנס במערות ומודד מדת ארכן מבפנים, ואחר כך מודד מבחוץ כנגדן, ועשה שם ציון סיד, כדי להכיר מקום

הטומאה, ולא יביאו טהרות דרך כאן, שלא יאהיל על הקבר); כי מטא למערתא דאברהם,

אשכחיה לאליעזר עבד אברהם (דתניא במסכת דרך ארץ: דשבעה צדיקים קיימין: שלא מתו;

וקא חשיב בהדיהו אליעזר עבד אברהם) דקאי קמי בבא; אמר ליה: מאי קא עביד

אברהם? אמר ליה: גאני בכנפה דשרה (בין זרועותיה) וקא מעיינא ליה

ברישיה.

אמר ליה (רבי בנאה לאליעזר): זיל אימא ליה (לאברהם) "בנאה קאי אבבא (ותן

לו רשות ליכנס)!"

אמר ליה: ליעול (דאין כאן חוצפא דאיגניא באנפיה בכנפה דשרה)! מידע ידיע דיצר

בהאי עלמא ליכא (ולא צריכא לאיצטונעי מיניה).

עיל (נכנס רבי בנאה), עיין (ונסתכל מדת אורך המערה) ונפק (ויצא, ואחר כך ציין מבחוץ).

כי מטא למערתא דאדם הראשון (כדדרשינן בעירובין דף נג:): 'ממרא קרית ארבע': אמר רבי

יצחק: קרית ארבע זוגות: אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה), יצתה בת קול

ואמרה: "נסתכלת בדמות דיוקני (יעקב, דאמרינן בסמוך: 'שופריה דיעקב מעין שופריה

דאדם הראשון), בדיוקני עצמה (דהיינו אדם הראשון, דכתיב ביה (בראשית א): 'בצלם אלהים ברא

אותו') - אל תסתכל".

- "הא בעינא לציוני מערתא (מבחוץ, ולפיכך צריך אני למדוד תחלה מבפנים) ?
"כמדת החיצונה (שבה שלשה אבות ואמהות) - כך מדת הפנימית (וכמאן דדריש
'מכפלה': שני בתים, זה לפניו מזה; ופלוגתא דרב ושמואל היא ב'כיצד מעברין' (עירובין דף נג.))."
ולמאן דאמר 'שני בתים זו למעלה מזו' -
"כמדת עליונה - כך מדת התחתונה (ודי לך בציון עליונה)".

אמר רבי בנאה: נסתכלתי בשני עקיביו (של אדם הראשון), ודומים לשני
גלגלי חמה (והאי דכתיב 'מי עפר אתה ואל עפר תשוב' - הא פרכינן ליה במסכת שבת בפרק 'שואל' (דף
קנב:), ומוקמינן לה: ההוא - שעה אחת קודם תחיית המתים); הכל בפני שרה - כקוף בפני
אדם; שרה בפני חוה - כקוף בפני אדם; חוה בפני אדם - כקוף
בפני אדם; אדם בפני שכינה - כקוף בפני אדם.

שופריה דרב כהנא - <מעין שופריה דרב; שופריה דרב - > מעין
שופריה דרבי אבהו [קשיא: הרי רב כהנא היה בעל שפה שסועה, ורבי יוחנן
חשב שרב כהנא מלגלג עליו! האם היה רב כהנא אחר בזמן של תלמידי רב?];
שופריה דרבי אבהו - מעין שופריה דיעקב אבינו (וב'השוכר את הפועלים'
פריך: וליחשוב נמי רבי יוחנן? ומשני: הדרת פנים לא היא ליה);
שופריה דיעקב אבינו - מעין שופריה דאדם הראשון.

ההוא אמגושא (מכשף) דהוה חטיט שכבי (חופר המתים להפשיטם בגדיהם); כי מטא
אמערתא דרב טובי בר מתנה - תפשיה בדיקניה.
אתא אביי (בשביל שהיה העובד כוכבים אוהבו), אמר ליה: במטותא מינך,
שבקיה!
לשנה אחרייתי הדר אתא, תפשיה בדיקניה! אתא אביי - לא שבקיה
עד דאייתי מספרא וגזיא לדיקניה.

ההוא (מצנן מחמת מיתה היה, ומחלק נכסיו לבניו על פיו) דאמר להו: "חביתא דעפרא
לחד בראי (אני מניח לאחד מבני), חביתא דגרמי (חבית מלא עצמות) לחד בראי,
חביתא דאודרא (מוכין) לחד בראי" (ודרך חכמה אמר שלא יבינו הכל שהוא עשיר ובעל
נכסים)!
לא הוו ידעי מאי קאמר להו.
אתו לקמיה דרבי בנאה, אמר להו: "אית לכו ארעא (נשתייר לכם קרקע
מאביכם)?" (דאם כן היינו 'חביתא דעפרא');
אמרו ליה: "אין!"
"אית לכו חיותא?" (והבהמות שיש בהן עצמות - זהו 'חביתא דגרמי')
"אין!"
"אית לכו בסתרקי (כל מיני בגדים עשוין ממוכין)?"
"אין!"
אי הכי - הכי קאמר לכו.

ההוא גברא דשמעה לדביתהו דקא אמרה לברתה "אמאי לא צניעת
באיסורא? הך איתתא - עשרה בני אית לה, ולית לי מאבוכא אלא
חד!"
כי שכיב, אמר להו: "כל נכסי לחד ברא (לאחד מבני: אותו שיבררו בית דין)!"
לא ידעי להי מינייהו; אתו לקמיה דרבי בנאה, אמר להו: "זילו
חבוטו קברא דאבוכון עד דקאי ומגלי לכו להי מינייכו שבקא (הכו
הכאות על קברו)!" (ולנסותן נתכוין שאותן שהן ממזרים הן עזי פנים וילכו לחבוט)
אזלו כולהו. ההוא דבריה הוה לא אזל;
אמר להו: "כולהו נכסי - דהאי (שלא רצה לחבוט על קברו של אביו, שזה הוא הצנוע
שבכם, ומסתברא דלזה אהב יותר) - (ויפה דן רבי בנאה, דלא שייך הכא אלא שודא דדייני; והיינו שודא:
שלא רצה לחבוט; והכי נמי אמרינן גבי ההוא דאמר 'נכסי לטוביה כו' (כתובות דף פה:));

אזלו (תשעה האחין), אכלו קורצא בי מלכא (הלשינו עליו), אמרי: איכא
גברא חד ביהודאי דקא מפיק ממונא מאנשי בלא סהדי ובלא מידי.
אתיוהו, חבשוהו.
אזלא דביתהו (דרבי בנאה, לצעוק אל בית המלך בלשון חכמה, כדי שלא יבינו הם אלא על ידי
בעלה), אמרה להו: "עבדא חד הוה לי; פסקו לרישיה, ופשטו
למשכיה, ואכלו בישריה (של עבד), וקא מלו ביה מיא (שואבים בו מים בעורו),

ומשקו ביה לחבריא (ומשקו ביה בעורו לחבריא: לבני הישיבה), ולא קא יהבי לי דמי ולא אגריה".

לא ידעי מאי קא אמרה להו [עיין מהרש"א], אמרי: ניתו לחכימא דיהודאי (לרבי בנאה) ולימא!

קריוהו לרבי בנאה, אמר להו: "זרנוקא (נוד של עור) אמרה לכו (וכך אמרה: תייש הוה לי, וגזלוהו ממני, ושחטוהו, ואכלו את הבשר, ומן העור עשו חמת, ושואבין בו מים ושותין בו)".

אמרי: הואיל וחכים כולי האי - ליתב אכבא ונידון דינא. חזא דהוה כתיב באכולא (על דלתות השער היה כתוב, כדי שילמדו משם בני אדם): "כל דיין (כל דיין המיוחד לדון דיני העיר) דמתקרי לדין (וזימנין דמיתקרי לדינא: שתובעין אותו לדין על ממון שתובעין ממנו) - לא שמיא דיין (ופסול לדון: דכיון דאוהב בצע הוא - יקבל שוחד)",

אמר להו: אלא מעתה - אתא איניש מעלמא

(בבא בתרא נח, ב)

ומזמין <להו> [ליה] לדינא (שלא כדין, ויצא מן הדין זכאי), פסליה?! אלא 'כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין - לאו שמיא דיין (דגזלן פסול לדין: שיעוות הדין בשביל שוחד)'.

כתבו הכי: 'ברם סאבי דיהודאי אמרי 'כל דיין דמתקרי לדין ומפקין מיניה ממונא בדין - לאו שמיא דיין' [עיין תוספות ד"ה כל דיין].

חזא דכתיב: 'בראש כל מותא אנא דם (ראש לכל המיתות הוא דם: שאין אדם מת אלא על ידי רוב דם שלא הקיז בזמן הראוי לו); בראש כל חיינא אנא חמר (שהיין מחיה כל שותיו)'!

אלא מעתה דנפיל מאיגרא ומית, ודנפיל מדיקלא ומית - דמא קטליה? ותו: מן דדרכיה למימת (כגון גוסס), משקו ליה חמרא וחיי? אלא הכי בעי למכתב: בראש כל מרעין אנא דם (תחלואי האדם - על הדם הם, שמתרבה עליו); בראש כל אסוון אנא חמר (שאם ישתה יין כהלכה וכראוי - לא יבא לידי חולי); כתבו הכי: 'ברם סאבי דיהודאי אמרי 'בראש כל מרעין אנא דם; בראש כל אסוון אנא חמר'; באתר דלית חמר - תמן מתבעו סמנין (שם מבקשין סמנים לרפואה: שבמקום שאין יין מצויין תחלואין).

(מילתא באנפי נפשה היא ואגב גרדא נסבה): כתיב אפיתחא דקפוטקיא 'אנפק אנבג אנטל' (וללמוד בני העיר משם כתבו; ששלושה שמות הללו - מדה אחת הן; ונפקא מינה למקח וממכר: שאם התנה למכור לחבירו 'מלא מדה זו' באיזה לשון שיאמר - יתן שיעור אחד; ומקומות מקומות יש: יש שקורין 'אנפק' או 'אנטל' או 'אנבג', וכדאמר בקדושין (דף ט). לישתי מר אנבגא אמר ליה מי סני מר אספרגוס כדאמרי אינשי או 'אנטל' כדקריהו רבנן [בגירסתנו הפוך: מי סני 'איספרגוס' דקריהו רבנן או 'אנפק' דאמרי אינשי]).

ואיזהו 'אנטל' (גמרא קאמר ליה, כלומר: ואיזהו שיעורו של אנטל)?

זהו רביעית של תורה (רביעית הלוג, דהיינו ביצה ומחצה; ומשום דארבעה כוסות של פסח שיעורן ברביעית, ומצאו להן חכמים סמך מן התורה מארבע כוסות האמורים במצרים מארבעה לשוני גאולה האמורים בפרשה: והוצאתי וגאלתי ולקחתי והבאתי - לפיכך קרי ליה 'רביעית של תורה'; וכן רביעית של יין לנזיר - הלכה למשה מסיני; ובמסכת נזיר (דף לח.) חשיב: עשר רביעית הן שמן התורה שיעורן בהך רביעית; והכי נמי אמרינן (חולין דף קז.) דשיעור אנטל היינו רביעית: דאתקין רבי יעקב מנהר פקוד נטלא בת רביעתא).

משנה :

המרזב (צינור קטן, ורגילין לתלותו לסוף צינור גדול ההולך על פני כל הגג, ורגילין להפכו לכל ראש שירצו, ומרחיק קילוח מים מן הכותל; ולשון 'מרזב': טפה של מים זב דרך שם, כדכתיב (ישעיהו מ, טו) כמר מדלי לשון טפה) - (והלכך) אין לו חזקה (דאינו דבר קבוע; ואם החזיק בו בעל הגג שלוש שנים, ותלה אותו באויר חצר חבירו - אינו יכול לטעון "החזקתי": דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא - לא קפיד בעל חצר ושתיק שנתיים ושלש), ויש (אבל יש) למקומו חזקה (בגמרא מפרש לה); המזחילה (הוא צינור הגדול מחזיק כל אורך הגג, ומילתא דקביעותא הוא) - (הלכך) יש לה חזקה (דלא עביד אינש דשתיק, אלא קפיד! ומדשתיק - איכא למימר הדין עם המחזיק, דודאי נתרצה עצמו בדמים);

סולם המצרי⁶ (קטן הוא; הלכך) אין לו חזקה (דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא - לא קפיד ולא חש למחות) - (והלכך, אם נתן סולמו בחצר חבירו לעלות לגגו ולשובכו), ולצורי (סולם גדול) - יש לו חזקה;

חלון המצרי (קטנה היא) - אין לה חזקה (אם עשה חלון בכותל ביתו להביט דרך שם ולשמור פרדסו וגינו, והחלון פתוח לחצר חבירו, והחזיק בה שלש שנים - אינה חזקה: דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא - לא חשש למחות; אבל אם עשאו להאיר, שלא היה לו אורה מצד אחר כי אם מכאן - יש לו חזקה, דלשם קביעות עשאו, דאינו יכול להשתמש בביתו בלא אורה; וכל מידי דקביעות - הוי חזקה! והכי אמר שמואל בגמרא: 'ולאורה - אפילו כל שהוא הוי חזקה', ולצורית יש לה חזקה. איזו היא 'חלון המצרי' ? כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה.

רבי יהודה אומר: אם יש לה מלבן (הוא משקוף החלון: מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל כעין פתח), אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה - הרי זו חזקה.

גמרא:

מאי 'המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה' ?

אמר רב יהודה אמר שמואל: הכי קאמר: 'המרזב אין לו חזקה מרוח אחת' (אם המרזב מונח בראש דרומי של מזחילה, ושופך שם מים והחזיק בו שלש שנים - אינה חזקה, ואם צריך בעל חצר להשתמש שם - צריך זה לעקור מרזבו מכאן ולהניח בראש השני של מזחילה, דאין בעל הגג מפסיד בכך כלום, והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה, והלכך לא חשש בעל חצר למחות), ויש (אבל יש) למקומו חזקה משתי רוחות' (באחת משתי רוחות: או צפוני או דרומי: שאם יעקרו מצד זה - יניחו בצד אחר, ואין בעל חצר יכול לעקור לגמרי מן החצר, שהרי החזיק מיהא בתוך החצר: דלגבי אחת משתי רוחות - הוי מרזב מילתא דקביעותא, דסתם בית אי אפשר בלא מרזב, וכשעשה זה מרזב בתחלה בחצר - לשם קביעות עשאו, והיה לו לבעל החצר למחות בתוך שלש; ומדלא מיחה - הפסיד) 'רבי חנינא אמר: 'המרזב אין לו חזקה שאם היה ארוך' (יותר מכדי צרכו, ותופס באויר חצר הרבה) מקצרו (והיינו 'אין לו חזקה': לארכו); ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו - אינו עוקרו (אבל יש למקומו שהוא מונח שם חזקה: דלא יעקרו ממקומו כלל, אפילו מצד זה לצד אחר, אלא באותו רוח שהחזיק ובאותו מקום - הויא חזקה);

רב ירמיה בר אבא אמר: המרזב אין לו חזקה שאם רוצה (בעל החצר) לבנות תחתיו - בונה (בונה בנינו עד שמגיע למרזב, ולא מצי טעין בעל הגג: כי היכי דאחזיקי במקום המרזב - אחזיקי נמי במה שתחתיו: שאם נותן רשות לתלות מרזבו באויר - לא נתן לו קרקע שלו שתחת המרזב, ולא שעבדו לו לבלתי עשות בו צרכיו: בין בנין בין כל דבר הצריך לו), ויש למקומו חזקה שאם בא לעוקרו - אינו עוקרו (אבל אם בא לעקרו ולהגביה בנינו במקום שהיה המרזב - אינו יכול לעקרו, דלמקומו מיהא יש לו חזקה).

(בבא בתרא נט, א)

תנן: 'המזחילה - יש לה חזקה' (ובמאי דקתני 'המרזב אין לו חזקה' קאמר 'אבל המזחילה יש לה חזקה'); בשלמא למאן דאמר הנך תרתי (דלשמואל, דאמר 'אין לו חזקה מרוח אחת') - שפיר (שפיר איצטריך למימר 'אבל המזחילה יש לה חזקה', דדבר קביעות הוא, ואין רגילין לעקרה ממקום למקום; וכן דרבי חנינא: שאם היה ארוך - מקצרו; אבל המזחילה יש לה חזקה ואין מקצרין אותה), אלא למאן דאמר (גבי מרזב, דלהכי אין לו חזקה): 'שאם רצה לבנות תחתיו בונה' - מאי נפקא ליה מינה (מאי שנא מזחילה דקאמר 'יש לו חזקה' - שאין בונין תחתיה? מאי נפקא ליה מינה לבעל מזחילה אי בני בעל חצר תותה? הא לא מפסיד מידי, ובעל חצר לא שעבד לו חצירו למזחילתו לדבר שאינו מיק לו)?

הכא במזחילה של בנין (אבנים) עסקינן, דאמר ליה "לא ניחא לי (שתבנה תחתיה), דתיתרע אשיתאי (כלומר: מזחילה שלי תפול לקול מקבות והגרזן וכל כלי ברזל בהבנות בנין)" (אבל גבי מרזב לא חשיב כל כך: אפילו הוי של בנין - בונה תחתיו; אי נמי: האי דקא מפליג בין מרזב למזחילה - היינו משום דסתם מרזב של עץ, וסתם מזחילה של אבנים).

אמר רב יהודה אמר שמואל: צינוור (של שופכין) המקלח מים לחצר חבירו, ובא בעל הגג לסותמו - בעל החצר מעכב עליו, דאמר ליה "כי היכי דאת קנית לך חצר דידי למשדא ביה מיא - לדידי נמי קני לי מיא דאיגרך (להשקות בהמותי, שעל מנת כן נתציתי לך; ודמי למקח וממכר: שאני שעבדתי לך חצירי בשביל מימך, ואם אתה חוזר בך - אני לא אחזור בי)".

⁶ לפי הגמרא להלן: סולם שאין בו יותר מארבעה שלבים; ואפשר היה לפרש סולם עשוי מחבלים - שגם לו אין קביעות, אפילו יש בו יותר מארבעה שלבים; וכל לשון השמנה בסוטה פ"א מ"ו: בחל המצרי" ובסוטה פ"ב מ"א: "כפיפה מצרית";

איתמר: רבי אושעיא אמר: מעכב (על בעל הגג); רבי חמא אמר: אינו מעכב (דלא שעבד לו מימיו אלא כל ימי שיהיו יורדין לחצירו).
אזל שיליה לרבי ביסא (אביו של רבי חמא, חקנו של רבי אושעיא). אמר להו: מעכב

קרי עליה רמי בר חמא (קהלת ד, יב) [ואם יתקפו האחד השנים יעמדו נגדו] והחוט המשולש לא במהרה ינתק (כדדרשין נמי (בבא מציעא דף פה.): מפי זרע ומפי זרע זרע וגו': מדור שלישי ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה) - זה רבי אושעיא (שאמר כזקנו), בנו של רבי חמא, בנו של רבי ביסא.

סולם המצרי אין לו חזקה:

היכי דמי 'סולם המצרי'?

אמרי דבי רבי ינאי: כל שאין לו ארבעה חוקין (שליבות אשקלויני"ש).

חלון המצרית אין לה חזקה כו' [ולצורית יש לה חזקה. איזו היא 'חלון המצרית'? כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה. רבי יהודה אומר: אם יש לה מלבן, אף על פי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה - הרי זו חזקה.] (וקבעי גמרא): מאי שנא גבי סולם, דלא מפרש (מתניתין שיעורא כי היכי דקמפרש גבי חלון), ומאי שנא גבי חלון, דמפרש? משום דקא בעי איפלוגי רבי יהודה בסיפא (גבי חלון - הוצרך תנא קמא לפרש שיעורו).

אמר רבי זירא: למטה מארבע אמות - יש לו חזקה, ויכול למחות (מקרקע הבית קתני מתניתין דחלון צורי יש לו חזקה: דכיון דאיכא תרתי: שהוא גדול ונמוך ויכולין להסתכל ממנו בחצר - יש לו חזקה: שלא היה זה מניחו לעשות אלא ודאי ברשותו עשה, ואם בא שכונו לבנות - הדין להתרחק כדתנן (לעיל דף כב.) 'החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות', ואם בא עכשיו אחד מהן לפתוח חלון צורי למטה מארבע אמות מקרקע הבית - שכונו יכול למחות בידו ומעכבו שלא יפתח); למעלה מארבע אמות (מקרקע הבית) - אין לו חזקה, ואינו יכול למחות (דאין חבירו מקפיד, וכשבונה שכונו - אינו יכול לעכב עליו ולומר לו "הרחק בניך מן החלון שלי, שלא תאפיל עלי"; שיכול לומר לו "סתום אותו, שאין לך חזקה"; ואם אין לו חלון שם, וביקש עכשיו לפתוח חלון למעלה מארבע אמות - אין יכול שכונו למחות בידו ולמנעו; ודוקא חלון צורי, אבל חלון המצרי - בין מלמעלה מארבע אמות בין מלמטה - אין לו חזקה וגם אין יכול השכן למחות);

ורבי אילעא אמר: אפילו למעלה מארבע אמות אין לו חזקה ויכול למחות (אף על גב דלית ליה חזקה יכול למחות לבלתי עשות שכונו שם חלון, כדמפרש טעמא לקמיה: זימנין דמותבת שרשיפא וקא חזית בבית; ורבי זירא לא חייש להכי, דלא חציפי אינשי כולי האי למיעבד הכי).

לימא ב' כופין על מדת סדום (אין מהנה לחבירו אף על פי שאין חסר בכך כלום) 'קא מיפלגי: דמר (רבי זירא) סבר כופין (דלמעלה מארבע אין מניחין אותו למחות, שהרי אינו חסר כלום), ומר (רבי אילעא) סבר אין כופין (ויכול למחות)?
לא! דכולי עלמא כופין, ושאני הכא (דאיכא חסרון): דאמר ליה "זימנין דמותבת שרשיפא (ספסל) תותך וקיימת, וקא חזית!"

ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי (רוצה היה לעשות חלון צורי למעלה מארבע אמות וחבירו היה מוחה בידו); שדריה לקמיה דרבי אבא בר ממל. אמר ליה: עביד ליה כרבי אילעא (אלמא הכי הלכתא).

אמר שמואל: ולאורה (חלון העשוי ליכנס ממנו אור במקום אפל) - (לא בעינן חלון צורי, אלא) אפילו כל שהוא יש לו חזקה (דחלון העשוי לאורה מילתא דקביעותא, דכל הימים אדם צריך לאורה; וכיון שעשה חלון זה - לכל הימים עשאו, והיה לו לבעל חצר למחות בתוך שלש, ומדלא מיחה - איכא למימר דברשותו עשה; ומתניתין - לאו בחלון העשוי לאורה מיירי, אלא בחלון העשוי לשמור גנות ופרדסים דרך החלון).

משנה:

הזיז (זיז הוא כעין נטר או ראש קורה הבולט מן העלייה לחוף, וראוי לתלות בו חפציו) עד טפח (מי שיש לו כותל סמוך לחצר חבירו, והוציא זיז טפח בולט מכותלו לחצר חבירו) - יש לו חזקה (הוויא חזקה, ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין לסתור את הזיז: דכולי האי לא הוה שביק ליה בעל החצר להוציא זיז טפח בחצרו בלא רשותו, שהרי יכול למחות, כדקתני ואזיל; ומדלא מיחה בתוך שלש - איכא למימר דברשותו הוציא),

(בבא בתרא נט, ב)

[המשך המשנה]

ויכול למחות (כלומר: הבא להוציא זיז טפח בתחלה לחצר חבירו - יכול למחות בו בעל חצר שלא למלאות אויר חצירו; ולא אמרינן 'זה נהנה וזה אינו חסר': דודאי איכא חסרון, כדאמרינן בגמרא גבי זיז פחות מטפח: דמגו דמשתמש בעל הגג בזיז - רואה בחצר, ואיכא היזק ראייה); **פחות מטפח - אין לו חזקה** (שאם ירצה בעל החצר לבנות שם - בונה, משום דלא קפיד, דבציר מטפח לא חשיב), **ואין יכול למחות** (בגמרא מפרש מי אינו יכול למחות במי).

גמרא:

אמר רבי אסי אמר רבי מני, ואמרי לה אמר רבי יעקב אמר רבי מני: החזיק בטפח - החזיק בארבע.

מאי קאמר (דמשמע דהכי קאמר: שאם החזיק בהוצאת זיז ארוך טפח - יכול להוציא כמו כן זיז ארבעה; דכיון דהחזיק בזיז טפח החזיק נמי בארבעה, ומילתא בלא טעמא הוא: שאם נתרצה לו בעל החצר בטפח - לא נתרצה לו בארבעה!)?

אמר אביי: הכי קאמר: 'החזיק' (בזיז שהוא) רוחב טפח במשך (באורך) **ארבע** (טפחים בולט מן הכותל לחוץ) - **החזיק** (נמי בזיז) **ברוחב ארבע** (שהוא רחב בארבעה על ארבעה אורך: דכיון דהניח לו אורך של מקום חשוב - נתרצה לו נמי ברחבו, דאין מקום חשוב בפחות מארבעה על ארבעה; והוא הדין שאם החזיק ברחב טפח במשך עשרה - לא החזיק כי אם ברחב ארבעה אבל אם החזיק ברחב טפח במשך שלשה - לא החזיק ברחב שלשה, אלא מה שהחזיק - החזיק, ולא יותר); **פחות מטפח - אין לו חזקה, ואינו יכול למחות.**

אמר רב הונא: לא שנו (דאין יכול למחות) **אלא בעל הגג** (שהוא בעל הזיז) **בבעל החצר** (דאינו יכול למחות בו ולומר "אל תשתמש בזיז שלי": דמה הפסיד בעל הגג? הלא כשישתמש בעל החצר ויתלה בזיז חפציו - לא יראהו לבעל הגג, שהרי הוא תחתון לו, וליכא היזק ראייה; ואי משום דממלא מקום הזיז שעכשיו אין יכול בעל הגג לתלות בו חפציו - להא לא חיישינן: דכיון דאין לו חזקה, ויכול זה בעל חצר לחתכו לזיז אם יצטרך - כל שכן שישתמש בו בעודנו תלוי באויר שלו! אי נמי הכי קאמרה מתניתין: אין לו חזקה לבעל הגג, וגם אינו יכול למחות בבעל החצר אם בא לקבוע זיזין סמוך לכתלו, דהא ליכא היזק ראייה), **אבל בעל החצר בבעל הגג - יכול למחות** (בבעל הגג שלא יוציא זיז פחות מטפח בתחלה; אי נמי שלא ישתמש בזיז שהוציא כבר, מפני שהוא עליון, וכשיבא להשתמש - יראה בעלילה זו בחצר, ואיכא היזק ראייה);

ורב יהודה אמר: אפילו בעל חצר בבעל הגג - אינו יכול למחות (טעמא מפרש לקמיה).

לימא בהיזק ראייה קמיפלגי: דמר סבר שמיה היזק, ומר (רב יהודה) סבר לאו שמיה היזק (והלכך אינו יכול למחות בעל החצר בבעל הגג)? **לא, דכולי עלמא שמיה היזק, ושאני הכא: דאמר ליה** (בעל הגג לבעל החצר) **"לתשמישתא לא חזי"** (לשום תשמיש לא חזי לי האי זיז כל שהוא, שאלך ואעמוד עליו ואראה בחצירך בעלילה זו), **למאי חזי? למתלא ביה מידוי** (ולא חזי אלא למתלי בי חפציו)! (וכשארצה לתלות) **מהדרנא אפאי** (ואושיט זרועי) **ותלינא ביה** (ואתלה: דכיון דיכולני לתלות בחזרת פנים, אם אסתכל בחצירך אהא נתפס כגנב) **"והלכך ליכא היזק ראייה"!**

ואידך (ורב הונא)?

אמר ליה: זימנין דבעיתת (זימנין דבעיתת ליפול מן הגג כשתעמוד בשפת הגג, ותשוח לתלות דבר על הזיז, ולא תהדר אפך, ולא תבוש מלהסתכל בחצירי, ולא תהא נתפס כגנב! דאפילו כי לא בעיתת תטעון כך, ותאמר "מחמת ביעתותא לא אהדרנא אפאי") **"והלכך איכא היזק ראייה".**

משנה:

לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין (לחצר שיש לו בשותפות, משום היזק ראייה; וכל שכן לחצר חבירו, כדמפרש בגמרא).

לקח בית בחצר אחרת (הסמוך לזה החצר) - **לא יפתחנה בחצר השותפין** (דאף על גב דיש לו חלק בחצר - אינו יכול לרבות עליהם אכסנאין).

בנה עלייה על גבי ביתו - לא יפתחנה לחצר השותפין (שהרי הוסיף דיורין בחצר, ומטריח על בני החצר: שמרבה עליהן דריסת הרגל); **אלא אם רצה - בונה את החדר לפנים מביתו, ובונה עלייה על גבי ביתו, ופותחה לתוך ביתו** (דכיון דדרך פתח שלו יוצאין לחצר - אין טורח לבני החצר, שאינו מרבה עליהן דיורין, וכדמפרש בגמרא: שלא הוסיף על ביתו כלום, אלא חולקה לשנים, שהרי כל ביתו יכול למלאות אכסנאין אם ירצה!).

גמרא:

מאי איריא 'לחצר השותפין' (הרבים)? (דלא יפתח, דמשמע מפני שהן רבים חיישינן שלא יעשה להן היזק ראייה)? **אפילו לחצר חבירו** (אפילו יחיד) - **נמי לא** (ראייה נמי אסור להזיק! והלכך אפילו לחצר חבירו נמי לא)?

'לא מיבעיא' קאמר: לא מיבעיא לחצר חברו דלא, אבל לחצר השותפין (איכא למימר דשרי לפתוח), דאמר ליה: "סוף סוף הא קא בעית אצטנועי מינאי בחצר" (דבלאו הכי בעי אצטנועי מחבירו בחצר שזה יכול לראותו דרך פתח ביתו הפתוח לחצר, ולא מקי ליה חלונות מידי) - קא משמע לן (מתניתין, דקתני 'לא יפתח') דאמר ליה (האי לבעל החלונות) "עד האידנא בחצר (כי הוה משתמשנא בחצר) הוה בעינא אצטנועי מינך (שלא תראני דרך פתח ביתך, ואי הוינא בבית - לא הוה בעינא לאיצטנועי מינך, שהרי לא היו עושין פתח כנגד פתח כדקתני מתניתין); (אבל) השתא - אפילו בבית נמי בעינא אצטנועי מינך (כדי שלא תראני דרך חלונותיך שהן גבוהות)" (אי נמי: "עד האידנא כי הוית בחצר בעינא לאיצטנועי מינך, כי הוית בבית לא בעינא לאיצטנועי מינך; השתא אפילו כשאתה בבית בעינא לאיצטנועי מינך")!

תנו רבנן: מעשה באדם אחד שפתח חלוניו לחצר השותפין (והיה טוען שעשה ברשות בני חצר), ובא לפני רבי ישמעאל בר רבי יוסי; אמר לו: "החזקת בני, החזקת" (סבר לה: לאלתר הוית חזקה: דכיון דבפנינו החזיק ושתק, אם איתא דשלא ברשות עשה - היה לו למחות; והיינו דאמרן בפירקין לעיל (דף מא.): כמאן? כרבי יהודה וכרבי ישמעאל (וכרבי) יוסי דאמר 'כל בפניו לאלתר הוית חזקה', ואין הלכה כן)!

ובא לפני רבי חייא, אמר: "יגעית ופתחת - (לך) יגע וסתום" (דלא הוית חזקה עד שלש שנים)!

אמר רב נחמן:

(בבא בתרא ס, א) ולסתום (אם החזיק בחלון שלש שנים בחצר השותפין, ובא חבירו וסתמו: שבנה כותל כנגדו והוא שתק) - לאלתר הוית חזקה (לזה הסותם שלא יפתח עוד חבירו אלא ברשותו; וחזקת שלש שנים שהיה חלונו פתוח - אינה כלום, מאחר ששתק כשסתמו זה): שאין אדם עשוי שסותמים אורו בפניו ושותק (ומדשתק - אודויי אודי ליה דשלא כדן החזיק מעיקרא)!

לקח בית בחצר אחרת - לא יפתחנו לחצר השותפין: מאי טעמא?

מפני שמרבה עליהם את הדרך (שרוב בני אדם יוצאין ונכנסין עכשיו בחצר יותר מבתחלה, וליכא צניעות כדמעיקרא).

אימא סיפא: 'אלא אם רצה בונה את החדר לפניו מביתו ובונה עליה על גבי ביתו' והלא מרבה עליו את הדרך (בבבין עלייה זו שלא היתה שם קודם לכן, והוא מכניס לתוכה דיוורין לבד דיוורין שבביתו: אף על פי שכולן נכנסין ויוצאין דרך פתח ביתו - הרי נתרבו נכנסין ויוצאין בחצר)?

אמר רב הונא: מאי 'בונה' חדר? (דקתני מתניתין)? - (לא בונה ממש כדקאמרת אלא) שחלקו בשנים (שחלקו לחדר שלו לשנים: שעשה מחיצה באמצעיתו להושיב שם דיוורין מרובין; דבדבר זה יש לו רשות: שיכול למלאות כל ביתו דיוורין); ומאי 'עלייה' - אפתאי (יצייע מפרשי לקמן (פרק 'המוכר את הבית') אפתא; ואמרין: שלשה שמות יש לה: יצייע צלע ותא; ומוכח התם מקראי דהיינו בנין נמוך בצדי הבית או מאחוריו, ואינו שוה לגג הבית; ומתניתין הכי קתני: 'ובונה עלייה על גביו': דההוא חדר שלפנים מביתו - דהיינו נמי שחלקו בגבהו ועולה דרך ארובה מן החדר לההיא עלייה, דהיינו יצייע: שהרי אחורי הבית הוא, והלכך קרוי 'יצייע'; וגם גבי יצייע אשכחן כי האי גוונא: תחתיים שניים ושלישיים כדכתיב [פתח] 'הצלע התיכונה' [אל כתף הבית הימנית] וכתיב 'ובלולים יעלו על התיכונה ומן התיכונה וגו' [אל השלשים] (מלכים א, ו, ח); והלכך אין כאן תוספת בנין כלל: לא בחדר ולא בעלייה! ד'חדר' היינו שחלק רחבו של חדר ונעשאו שני חדרים קצרים, וכן 'עלייה': שבנה מעזיבה באמצעית גבהו של חדר, ונמצאת עלייה בנויה מאיליה).

משנה: לא יפתח אדם לחצר השותפין (אפילו היכא דיש לו חזקה) פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון (אלא משהו ירחיק זה שלא כנגד זה; וטעם משום צניעות. כולה מתניתין מפרש בגמרא).

היה קטן - לא יעשנו גדול; אחד - לא יעשנו שנים, אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון; היה קטן - עושה אותו גדול, ואחד - עושה אותו שנים.

גמרא: מנהגי מילי?

אמר רבי יוחנן: דאמר קרא (במדבר כד, ב) וישא בלעם את עינו וירא את ישראל שוכן לשבטיו [ותהי עליו רוח אלקים] - מה ראה? ראה (ראה היאך שוכנים, ולפיכך אמר 'מה טובו

אהליך וגו') שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה (ומחנה ישראל - כחצר השותפין דמי, דלא היה רשות הרבים אלא במחנה לויה, כדאמרינן במסכת שבת (דף צו:)); אמר: ראויין הללו שתשרה עליהם שכירה (מדכתיב התם 'מה טובו אהליך' קדייק).

היה קטן לא יעשנו גדול:

סבר רמי בר חמא למימר (דמאי דקתני 'היה קטן לא יעשנו גדול'): (היינו) בר ארבע לא לישוייה בר תמניא (דאי הוה פתח בר ארבע אמות רחב - לא ירחיבנו לשמונה אמות, דקמפסיד לבעלי החצר), דקא שקיל (השתא) תמניא (תמני אמות) בחצר (כנגד כל הפתח באורך ארבע אמות רחוק מן הפתח, כדאמרינן בפרק ראשון (לעיל יא.)): 'היה רחב שמנה - נוטל שמנה אמות באורך החצר כנגד רוחב כל הפתח', ואילו מעיקרא לא הוה שקיל אלא ארבע אמות; אבל לצניעותא - לא הוה חייש רמי בר חמא: דכי היכי דמצטנעי מפתח קטן מצטנעי מפתח גדול), אבל בר תרתי (דשקיל נמי ארבע אמות בחצר כבר ארבעי כדאמרינן 'נותן לכל פתח ארבע אמות'), לישוייה בר ארבעה (דלא מפסיד לחבריה מידי: דמעיקרא נמי הוה שקיל ארבע אמות בחצר) - שפיר דמי. אמר ליה רבא: מצי אמר ליה: "בפיתחא זוטרא מצינא לאצטנועי מינך, בפיתחא רבה לא מצינא אצטנועי מינך"!

אחד - לא יעשנו שנים:

סבר רמי בר חמא למימר: בר ארבעי - לא לישוייה תרי בני תרתי תרתי: דקא שקיל תמני בחצר! אבל בר תמני, לישוייה בני ארבעי ארבעי (דהשתא נמי לא שקיל אלא תמני בחצר, כמעיקרא! ולאצטנועי נמי לא חיישינן: דמה לי שמונה אמות בפתח אחד, מה לי שמונה אמות חלוקות לשני פתחים בשני מקומות? מכל מקום שמונה אמות יש לו פתוחות לחצר) - שפיר דמי. אמר ליה רבא: מצי אמר ליה "בחד פיתחא מצינא אצטנועי מינך (כשהוא נעול יכולני להשתמש בחצר! אי נמי להשתמש שלא כנגדו), (אבל) בתרי (בשני פתחים) לא מצינא אצטנועי מינך (כל כך: דאפילו אם האחד נעול - השני יהיה פתוח)".

אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח⁷:

דאמר ליה: סוף סוף הא בעית אצטנועי מבני רשות הרבים (שרואין בביתך דרך פתח הבית, ורוכבי סוסים וגמלים רואין בתוך חלונותיו)!

משנה:

אין עושין חלל תחת רשות הרבים (ואף על גב דמקבל עליה כל היזקא דאתי מחמתיה: שאין רצונם של בני אדם ליזוק ולירד לדין על עסקי ממון; ומפרש ואזיל מה הוא אותו 'חלל':) בורות שיחין ומערות;
ר"א מתיר (אלא שיכסהו כיסוי חזק): כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים (ד"א אזל בתר השתא, ולא חייש לשמא היום ולמחר יכלה הכיסוי ויפול; והכי אמרינן בבבא קמא (דף נב:)).
אין מוציאין זיזין (קורות קטנות) וגזוזטראות (קורות גדולות הבולטות מן הבית לחוץ) לרשות הרבים (ואיכא למיחש פן יכשלו בהם בני רשות הרבים; והלכך אין מוציאין: דהא כל בני רשות הרבים ליתנהו גביה דלימחלו); אלא אם רצה כונס (את כותלו) לתוך (קרקע) שלו (ומניח מקרקעו לחוץ כשיעור הוצאת זיזו) ומוציא;
לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות (הבולטות לרשות הרבים) - הרי זו בחזקתה (דטענינן ללוקח, ואומרים: אימר כונס לתוך שלו היה; אבל המוכרה לו: שהוציא הזיזין - הוא היה צריך להביא עדים שכנס לתוך שלו, או שיטעון "שני חזקה החזקתי וכנסתי לתוך שלי" דהוא לה חזקה שיש עמה טענה, אבל לוקח לא צריך למיטען מידי, אלא "כך לקחתיה", ואינו צריך לטעון היאך הוציא המוכר את הזיזין לחוץ לרשות הרבים, דטוענין ליורש וטוענין ללוקח).

גמרא:

ורבנן (דאסרי - סברי 'לא אזלינן בתר השתא', וחיישינן משום) זימנין (דמתליע מתוכו ודמפתית ולא אדעתיה (דעובר ברשות הרבים, ויעבור ויפול).

אין מוציאין זיזין וגזוזטראות וכו' :

⁷ והרי המשנה בדף כב, א אומרת: מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות; החלונות: בין מלמעלן בין מלמטן בין כנגדן - ארבע אמות; ונ"ל ששם חייב להרחיק ארבע אמות, ומארבע אמות עד טז אמה - רוחב רשות הרבים - חייב להרחיק לצדדין או למעלה או למטה ארבע אמות; אבל מעבר לרשות הרבים - אין צריך להתייחס לחלונות שבכותל שמעברו השני של רשות הרבים!

רבי אמי הוה ליה זיזא דהוה נפיק למבואה, וההוא גברא נמי הוה ליה זיזא דהוה מפיק לרשות הרבים; >הו קא מעכבי עליה בני רה"ר< אתא לקמיה דרבי אמי, אמר ליה: "זיל קוץ"! אמר ליה: "והא מר נמי אית ליה"?!
- "דידי למבואה מפיק (מוציא למבואה והמבוי מקום הלוח כל בני החצירות הוא); בני מבואה מחלין גבאי, דידך לרשות הרבים מפיק - מאן מחיל גבך"?

רבי ינאי הוה ליה אילן הנוטה לרשות הרבים; הוה ההוא גברא דהוה ליה נמי אילן הנוטה לרשות הרבים. אתו בני רשות הרבים, הו קא מעכבי עילויה (שנפיו מזיקין לגמל ודוכבו); אתא לקמיה דרבי ינאי, אמר ליה:

(בבא בתרא ס, ב)
זיל האידנא ותא למחר (שהיה רוצה לקשט עצמו תחלה, כדלקמן); בליליא שדר קציה לההוא ידיה. למחר אתא לקמיה. אמר ליה: "זיל קוץ"! אמר ליה: "הא מר נמי אית ליה"?!
אמר ליה: "זיל חזי: אי קוץ דידי (אם שלי קצוץ כבר) - קוץ דידך, אי לא קוץ דידי - לא תקוץ את"! מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר?
מעיקרא סבר ניחא להו לבני רשות הרבים דיתבי בטוליה; כיון דחזא דקא מעכבי (הבין שבשביל כבודו שותקין על שלו) - שדר קציה. ולימא ליה "זיל קוץ דידך, והדר אקוץ דידי" (ואמאי אמר ליה: זיל האידנא כו')?
משום דריש לקיש, דאמר (צפניה ב, א) התקוששו (הסד קש מבין עיניך תחלה; כמו 'לקושש קש' (שמות ה) כלומר: קשוט עצמך) וקושו [הגוי לא נכסף]: קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים.

אבל אם רצה - כונס לתוך שלו ומוציא:
איבעיא להו: כנס (לתוך שלו) ולא הוציא (עכשיו זיזין) - מהו שיחזור ויוציא (לאחר זמן? מי אמרינן דזיתרה לבני רשות הרבים ואבד כחו? או לא)?
רבי יוחנן אמר: כנס - מוציא, וריש לקיש אמר: כנס - אינו מוציא (קסלקא דעתא: לא יוציא עוד זיזין, דאבד כחו).
אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא: אסברה לך: להוציא - כולי עלמא לא פליגי דמוציא; כי פליגי להחזיר כתלים למקומן, ואיפכא איתמר: רבי יוחנן אמר אינו מחזיר, וריש לקיש אמר מחזיר: רבי יוחנן אמר 'אינו מחזיר', משום דרב יהודה, דאמר רב יהודה: מצר (שבין שתי שדות) שהחזיקו בו רבים - אסור לקלקלו (והכא נמי הרי החזיקו בהן כניסה); וריש לקיש אמר 'מחזיר': הני מילי היכא דליכא רווחא, הכא הא איכא רווחא (כשיחזיר כתלים למקומן אכתי איכא כל רווח רשות הרבים, וסתם רשות הרבים מרווח הוא).

לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות - הרי היא בחזקתה:
אמר רב הונא: נפלה (הכי גרסינן: אמר רב הונא 'נפלה' כו' אי נמי 'ואם נפלה' ולא גרס 'שאם נפלה') - חוזר ובונה אותה (להוציא זיזין כבתחלה).
מיתיבי: אין מסידין (בית משום אבל בית המקדש), ואין מכיירין (צורות שצר בסיד; ויש מפרשים דהיינו נמי 'סיד', אלא שה'כיר' לבן יותר), ואין מפייחין (צורות של מיני צבעונים) בזמן הזה; לקח חצר מסוידת, מכוירת, מפויחת - הרי זו בחזקתה; נפלה - אינו חוזר ובונה אותה (אלמא כל בנין שאינו רשאי לעשות בתחלה, אם היה לו נפל - אינו חוזר ובונה; וגבי הוצאת זיזין לרשות הרבים נמי: כיון דאי אפשר להוציא בתחלה, אם נפל - אינו חוזר ומוציא)!
איסורא שאני (מהדיקא).

תנו רבנן: לא יסוד אדם את ביתו בסיד; ואם עירב בו חול או תבן (מכהה לבנונו) - מותר.
ר"י אומר: עירב בו חול - הרי זה 'טרכסיד' (בנין חזק וטוב), ואסור (ואף על פי שמשחיר קצת - אסור); תבן - מותר.

תנו רבנן: כשחרב הבית בשניה - רבו פרושין בישראל: שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין; נטפל להן רבי יהושע, אמר להן: פְּנִי, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו: "נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח, ועכשיו בטל? נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח, ועכשיו בטל? אמר להם: אם כן - לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות? אפשר בפירות (ויפה אמרת, ונפרש גם מן הלחם); - פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים? אפשר בפירות אחרים (שאין מביאים ביכורים אלא מ'המינין'). מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים? שתקו.

אמר להן: פְּנִי: בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר - אי אפשר, שכבר נגזרה גזרה (חורבן, ונתחייבנו להתאבל, דכתיב: שישו אתה משוב כל המתאבלים עליה (ישעיהו סו)); ולהתאבל יותר מדאי - אי אפשר, שאין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה, דכתיב (מלאכי ג, ט) במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו (במארה אתם נארים קבלתם עליכם בגזירת ארור להביא המעשר אל בית האוצר, כדכתיב במלאכי [שם, הפסוק הבא]: 'הביאו את כל המעשר וגו' [אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די]; ואף על פי כן 'ואותי אתם קובעים': אתם גוזלים את המעשר ואת התרומה, כדכתיב התם [פסוק ח] [הקבע אדם אלהים כי אתם קבעים אתי] 'ואמרתם במה קבענוך? - המעשר והתרומה'; 'הגוי כולו' כלומר: וכל הקהל כולו קיבלו את הגזירה, ומסתמא אם לא היו כולן יכולין לעמוד בה - לא היו מסכימין; ורובן ככולן; אלמא לא חשיבא גזירה אלא אם כן רובן יכולין לעמוד בה!); אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט (אלא כך אמרו חכמים כו'- מסקנא דמילתיה דרבי יהושע היא).

וכמה?

אמר רב יוסף: אמה על אמה.

אמר רב חסדא: כנגד הפתח.

עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט.

מאי היא?

אמר רב פפא: כסא דהרסנא (קערה של מאכל דגים משוגגין בשמן בסולת).

עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר מועט.

מאי היא?

אמר רב: בת צדעא (סנפ"ל, שרגילות לסוד שם ולהשיר שערו),

שנאמר (אכולהו קאי): (תהלים קלז, ה) אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני (פסוק ו) תדבק לשוני לחכי וגו' [אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי].

מאי 'על ראש שמחתי'?

אמר רב יצחק: זה אפר מקלה שבראש חתנים (אפר מקלה: אפר הכירה

השרופה באש קרוי כן; ומשום דאיכא אפר פרה נמי - הוצרך לפרש כן).

אמר ליה רב פפא לאביי: היכא מנח לה?

במקום תפילין, שנאמר (ישעיהו סא, ג) לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת

אפר [שמן ששון תחת אבל מעטה תהלה תחת רוח כהה וקרא להם אילי הצדק מטע ה' להתפאר] (פאר

תחת אפר: מכלל שהיו רגילין ליתן אפר במקום פאר, דהיינו תפילין, כדכתיב 'פארך חבוש עליך'

(יחזקאל כד)).

וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, שנאמר (ישעיהו סו, י)

שמחו את ירושלים וגו' [וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוב כל המתאבלים עליה].

תניא: אמר רבי ישמעאל בן אלישע: מיום שחרב בית המקדש - דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין, אלא אין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה; ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגוזרת עלינו גזירות רעות וקשות, ומבטלת ממנו תורה ומצות, ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן (מילה שהיא לסוף שבועה) - ואמרי לה 'לישוע הבן' - דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו (בענין טוב ולא ע"י עובדי כוכבים ומצות לא יבטלו עוד)! אלא הנח להם לישראל: מוטב שיהיו שוגגין (במה שלוקחין נשים שאינם סבורים שיש איסור בדבר), ואל יהיו מזידין (דמשום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלוהו ונמצאו מזידין הלכך לא גזרינן).

הדרן עלך 'חזקת הבתים'